POLYMATHIÆ
LIBER II.

Illustriss. & Excellentiss. D.

D. ALOYSIO CONTARENO
THOMÆ F.

Serenissimæ Reip. Venetæ

ORATORI

AD

VRBANVM VIII.
PONT. MAX.

Auctore

IOSEPHO LAVRENTIO LVCENSI. S. T. D.

CIƆ IƆC XXXII.

VICENTIÆ, Apud Heredes Francisci Grossij.
SVPERIORVM PERMISSV.
Sumptibus Iulij Crivellarij.

ILLVSTRISSIMO GENEROSISSIMO

ALOYSIO CONTARENO

T H O M Æ F.

SENATORI VENETO PVRPVRATO EQVITI TRABEATO

PATRI PATRATO LAVREATO

MAGISTRATIBVS LEGATIONIBVS MAXIMIS

GLORIOSISSIME' PERFVNCTO

OMNIVM ORDINVM CONSENSV S. C.

RENVNCIATO ACCLAMATO

FELIX SIET FAVSTVM SIET FORTVNATVM SIET

ORATORI VENETO ORATORVM DISERTISSIMO

IN VRBE VRBIVM ORBE

APVD VRBANVM VIII. VRBIS ET ORBIS MODERATOREM

SERENISSIMI COELI VENETI SIDERI LVCIDISSIMO

PALLADII ET ANCYLIVM

ÆTERNI VENETI IMPERII PIGNORVM FATALIVM

PROPVGNATORI ACERRIMO

QVI

DEORVM IMIS ET SVPERIS GRATVS

HERMES COELITVS DEMISSVS

ELOQVENTIÆ PRVDENTIÆ SAPIENTIÆ

TERGEMINO CADVCEO INSIGNITVS

INFVLATVS VITTATVS

RAMOQ. FELICIS OLIVAE CONDECORATVS

GLADIVM IN LAVRVM HASTAM IN OLEAM

COMMVTARE VOLENS VALET

PERSEVS ALTER

PRÆMVNITVM GESTANS PECTVS ÆGIDE

GLADIO DEXTRAM

VENE-

POLYMATHIÆ

IOSEPHI LAVRENTII

LIBER SECVNDVS.

HIERONYMO CORNELIO

Equiti, & Procuratori

D. MARCI.

DISSERTATIO I.

Iuramenta antiquorum varia, vana, ridicula quædam. Iuratum olim per brassicam, per platanum, & huiusmodi absurda, & cur. Item per ventum, & acinacem. Quantus honor olim Platoni habitus; Cœna quotannis in illius honorem. Lycurgo etiam summus honos habitus, Tyrtæo, Homero, & Aeschylo. Iuramenta varia. Iuramentorum formulæ; & qui Dij omissi in iuramentis.

MVLTI hac nostrâ tempestate gladios, ignes; tu rosas, & mulsa loqueris. Multorum scripta, farrago, inepta miscellanea, moretum, lanx, satyra, & Hispano verbo, olla putrida. Tua verò, purum putum aurum, ambrosiam spirant cœlestem. Quidni ergò te candidatum immortalitatis vocem? Iamdiù tu, inauguratus, lætis auibus, littera-

Ee torum

torum Pontifex, ac renunciatus. Meritò maiorum gentium scriptores, minorum. & ascriptitij, cum te scribentem, dicentem legunt, audiunt; quod de Pythagorâ discipuli, de te quoquè illi, αὐτὸς ἔφα, ipse dixit, fatentur; nullum enim tibi verbum, nisi loco positum, & tanquam vermiculato in emblemate structum. Quare hæc à me ad te, vt censeas, cuius censio mihi, & omnibus semper magni.

Iuramentum per brassicam &c.

De priscâ eruditione, non cuiuis protritâ, & notâ iurisiurandi; siquidem non tantùm per Superos, & Inferos, aliaquè numina Ethnicos iurare solitos lego; sed & per olera, & alia inanima, & inania, & potissimùm, per brassicam (vt refert Athenæus Lib. ix. his verbis; *Ex multis hominibus, per brassicam te maximè diligo, inquit, Ananius Telecbides in Pratoribus; per brassicas hoc iuro dixit Epicharmus in terrâ, & mari; itidem per brassicam hoc asseuero; Eupolis per brassicam itàest. Iusiurandum Ionicum hoc videbatur, nec absurdum fuit per brassicam deierare quosdam. Cum Zeno Cittiensis, qui sectam Stoicam condidit, imitatus iusiurandum Socratis, per canem, conceptum, per capparim iurauerit.* Hæc ille. Rationem affert, nisi me fallit locus supra, cum ait, *Non autem solus Alexander brassicam appellauit sacram; est enim apud Hipponacteum in iambis,*

Per canem. Per capparim.

Elapsus ille supplex brassicam adorabat, &c.

Brassica adorata.

Iurantes ferrum, seu lapidem in aquâ proiicientes.

Iuris iurandi concipiendi ritum reperio non tritum, apud antiquos; Massam scilicet ferri sumebant, iurabantq; firma fore pacta, conuenta; dum ea massa appareret, quam in profundum abijciebant, vt æternâ religione pacta essent deuincta, quod colligitur ex Callimacho Φωκαίων μέχρις κεν μένῃ μύδρος. Hæc Herodotus Lib. 1. Horatius verò prò ferro saxum posuit, his verbis,

Sed iuremus in hæc, simul imis saxa renarint,
Vndis leuata, ne redire sit nefas.

Plutarchus in Aristide. *Porrò Aristides adegit omnes Græcos iureiurando, & Atheniensium nomine iurauit ipse, ac post imprecationes proiecit in mare candentes massas ferreas,* & c. eodem modo iugulatus verres, & in mare proiectus, Homerus Il. xv.

Iura-

Iuramentum rusticum refertur à Plauto in Trucul. Sc. II. Act. II. *Ità me amabit sarculum*.

Iuramentum Rusticorum.

Iuramenta olim in Iouis templo facta. Plautus in Curcul. his verbis indicat. *Namque incubare satiùs fuerat Ioui, qui tibi auxilio in iureiurando fuit*, & paulò infra, *Locus non praeberi potis est in Capitolio, qui peierauerunt*. Iurabant etiam in Comitio, vt idem Plautus in Curcul. *Qui periurum hominem vult conuenire, mitto in Comitium*. Ad puteal enim Libonis ara extabat in gradibus ipsis ad læuam curiæ sitam.

Iuramentum in Iouis templo factum.

Iuramentum in Comitio ad puteal Libonis.

Maximum omnium iusiurandum Fidei, dicit Plutarchus in Numâ, his verbis, *Primum autem ferunt, & Fidei, & Termini templum condidisse per Fidem iusiurandum demonstrasse Romanis maximum, quo etiam nunc vtuntur*.

Iuramentum maximum Romanorum per Fidem.

Sanctissimum Romanis iusiurandum fuisse per Iouem Lapidem puto, adeo vt etiam in prouerbium (*Iouem lapidem iuro*) cesserit, indè natum, quòd Iouis simulacrum erat in Capitolio lapideum.

Iuramentum sanctiss. per Iouem lapidẽ.

Repeto brassicam. Nicander brassicam appellauit sacram, μαντὴν, idest diuinam, ideò sic iurabant, ναὶ μαντὴν κράμβην, per diuinam brassicam. Hanc in cibum parari Athenis consueuisse mulieribus, quæ peperissent, veluti antipharmacum, lego apud Ananium. Sed crambe bis cocta venenum.

Brassica sacra

Brassica antipharmacum puerperio.

Lucianus in Toxari refert Scythas iurasse per ventum, & acinacem. Causam affert hanc. *Nil maius mortalibus vitâ, & morte quoties igitur iurabant per ventum, iurabant per eum, qui vitæ author esset, per acinacem verò mortis*. Ast per canem, & per platanum Socratem iurasse idem Lucianus Dialogo, Vitarum auctio asserit, rationẽ ipsemet referens mercatori sciscitanti, *Quid vis? an non tibi videtur sanis Deus, non ne vides, quantus sit in Aegypto Anubis, atque ille in Cælo Sirius, nec non apud inferos Cerberus?* Per canem etiam iurat conuiua apud Plutarchum Symp. Lib. III. Quæst. VI.

Per ventum, & acinacem.

Per platanũ.

Per canem.

Iurandi ritum nouum tradit Stephanus, ἐν τῷ παλλικῷ, & c. Latine dicam. *Iuramentum sanctum ibi est: quacumquè iurat aliquis, inscripta abijcit in aquam, in quâ si supernatat pro legitimè iurato habetur, sin minus, sed sidit, tunc*

Explorandi iusiurandi modus.

Et ipse

Per testes exsecti equi.

ipse vritur. Omitto iusiurandum Tyndarei conceptum super execti equi testibus coram Helenæ procis de vindicandâ iniuriâ, si qua fieret Helenæ marito, vt refert Pausanias in Lacon. Iuratum per oculos lego in Plauti Menech. *Sultis per oculos iurare, nihilo hercle eâ causâ magis faceretis.*

Per oculos.

Alia iurisiurandi genera vide apud Alexandrum ab Alex. Lib. v. Cap. x. A quonam iussi antiqui talia præstiterunt iuramenta? credo a Rhadamanto. Qui primus vetuit, ne in iureiurando Dij nominarentur, sed iurari voluit, teste Suidâ, anserem, canem, arietem, & similia. Primique Socratici per anserem, & alia soliti fuerunt iurare. Iupiter custos iuramentorum semper habitus, & Sol inuocabatur in iuramentis firmissimis, vt qui rerum omnium sciens, & lustrans; hinc dictus, Sol Iustitiæ arbiter. Et quia in xii Æn. Virg. lego, *Vimque Deûm infernam*, colligo, vti Deorum iuramentum erat per stygem, hominum fuisse per Manes, Infernum, Ditem; quod Virg. innuit per, *vim infernam*. Aristoteles viii. Politicorum Cap. xiv. hæc habet; *Controuersias disceptabant, hoc autem faciebant, alij iniurati, alij iurati. Iusiurandum porrò erat sceptri sublatio.* Ilioneus apud Virg. vii. Æn. Fata per Æneæ iurat. Plutarchus in Demosth. alia refert iuramenta, scilicet, per Terram, per Fontes, per Flumina, per Latices, & per alia, quæ tibi auctores volutanti facilè occurrent. In nomen Imperatoris solemniter milites iurantes, ex more, admotis ad ceruices gladijs, fecisse colligitur ex Marcellino. Lib. xxi.

Rhadamanthus vetuit iuramentum per Deos.

Iupiter custos iuramenti.

Sol inuocatus.

Iuramentum hominum.

Iuratum per sceptrum quomodo.

Iuratum per Fata.

Iuramentum admotis gladijs ceruicibus.

Ex Pindari Scholiaste, veteres interdùm, metu peierandi, Deorum nomina omittebant, & formulâ tantùm iurisiurandi contenti erant ὦ μὰ τὸν, vel νὴ τὸν, interdum simpliciter per ὅρκον. Orpheus per octo numina iurare permisit, Ignem, Aquam, Terram, Cœlum, Lunam, Solem, Phanem, & Noctem. Numa maximum iusiurandum statuit Romanis per Fidem. Vestales per Vestam: Romani per Deos, & Deorum numina, per Terram, Mare, Sydera. Mecastor mulierum, Mehercle virorum iuramentum. Siculi per Proserpinam: Pœni per patrios

Nomina Deorum in iuramento omissa.

Iuramenta varia apud varios pop.

Deos

Deos. Mox etiam iuratum per Manes defunctorum, & Heroas, qui pro patriâ fortiter pugnando obiere. Philosophi per Socratem. Imperatorum tempore, per salutem, & Genium principis. Græci per caput alterius. At Rhadamanthus per Anserem: Socrates per canem: Aegyptij per allium, porrum, cæpas: Zeno per capparim: Telesclides per brassicas: Cappadoces per montem: Massagetæ per Tanaim, & Mæotidem paludem. Per sceptrum olim Græci iurabant: Scythæ per solium regis, per ventum, & acinacem: Pythagora per quaternionem. Heroum tempore per Deos primùm, deinde proprias calamitates subijciebant.

Græcorum formula iurandi huiusmodi refertur ab Alex. Lib. IV. Cap. X. Verrem apprehendunt, & stricto in iugulum gladio, Cælum, Terras, Solem, & vltrices furias aduocant testes, moxquè verre immolato, & in mare deiecto iusiurandum perficiunt. Syracusani fidem iuramento daturi templum Cereris, & Proserpinæ ingrediuntur, & sacris quibusdam peractis (ex Plutarcho in Dione) vestem Deæ purpuream induunt, sumptâquè ardenti tædâ adiurant. Samnites arâ in medio constitutâ, ac cæsis victimis, omni aditu septo iurantes introducebantur, & furiali carmine dirâ execratione se deuouebant. Romani iurantes terram tenentes, Cœlum, Deosq; contestabantur; se, caput suum, familiam, fortunas deuouentes; apud quos erat & illa formula per Lapidem Iouem iurandi in fœderibus sanciendis, de quo Liuius Lib. I. & XX. & Polybius.

Iuramentorũ formula varia

Græci in Iouis Olympij templo, & in arce Athenis iurabant, atquè Athenienses nonnunquam in Isthmo, aut ludis Pythijs fœdera icere. Romani cum iurant Herculem, id facere prohibentur sub tecto; huius causam pete ex Plutarcho. Nasamones per eos viros, qui iustissimi, atquè optimi apud illos fuisse dicuntur, iurant, illorum sepulchra tangentes. Diuinant ad suorum accedentes monumenta, & illi vbi preces peregerunt indormiunt: vbi quodcumquè per quietem insomnium viderunt, eo vtuntur, &c. Herodotus Lib. IV.

Iurandi locus

Nasamonum iusiurandũ.

De

Honor habitus Platoni. De honore verò Platoni habito, qui diuinus semper nuncupatus, ac tanquam semideus etiam coronatus ità refert D. Augustinus, de Ciuitate Dei Cap. xv. *Platonem, quem semideum colunt, nullâ ædiculâ sacrâ dignum putarunt.* Addit de Romulo, *Romulum suis Dijs multis prætulerunt, quamuis, & ipsum semideum potiùs, quàm Deum.* *Cœna quotannis in honorē Platonis.* *Cœna quoquè quotannis instituta in honorem Platonis.* Eusebius Cæs. de præpa. Lib. x. Cap. 1. ex Porphyrio Lib. de studioso auditu, *Apud Longinum*, ait, *ad honorem Platonis, vt singulis annis fieri solet, multi simul philosophi cœnabamus, & c.*

Lycurgo honos habitus. Lycurgo etiam tanquam optimè merito de disciplinâ ciuili summus honos habitus. Plutarchus in eius vitâ refert, templum ei conditum à Lacedæmonijs, & singulis annis, vt Deo sacra facta.

Homerus Aeschylus Tyrtæus honorati. Homero quoquè summus honos habitus ab Atheniensibus, vt quinto quoque anno in Panathenæis carmina illius recitarentur publicè. Tyrtæo etiam apud Lacedæmonios, qui cum hostibus dimicaturi in procinctu conuocati in tabernaculum regium eius carmina audiebant, vt incitarentur ad spernendam vitam pro patriâ. Aeschylo idem honos ab Atheniensibus: Vnius enim ex *Præceptorum honos.* omnibus Tragicis fabulæ ipso etiam mortuo, vt docerentur decreto publico statutum est, ex Atticis bellarijs Pontani.

Auctarium addo, Præceptores, seu duces quos in doctrinâ sequuntur ἄνακτες, & βασιλεῖς, reges, & dominos appellabant. Euripides ἄναξ τ' ἄνακτ' ἔχων, Orpheum regem putans Gebhard. Crepund. Lib. 1. Cap. 1x.

Extrà curriculum euectus in semitam regredior. Te iure omnes prædicant Pyrrhi gemmam illam naturæ artificiosæ miraculo Musas nouem cum Apolline referentem, Themidiquè Mineruam coniungentem, adeo vt iustitiæ bonarumquè artium patronum omnes te meritò censeant, cui multùm debet vniuersus orbis, plurimum Patria, omnia ego tuo patrocinio, & benignitate auctus; pro quibus meritus es, vt in æternitatis fastis tua facta referantur. Aeternumquè. *Parca tibi niueo trahat aurea pollice fila,*

Totamquè ouem Phryxi tibi neat, vt voueo Deus faxit.

HIE-

HIERONYMO SVPERANTIO

Equiti, & Procuratori

D. MARCI.

DISSERTATIO. II.

Quid manumissio, Quotuplex. Quot ad eam necessaria: Seneca, Persius explicatus. Quid festuca. Quid vertigo. Quid vindicta. Salutatio post manumissionem. Manumissi insignia. Et alia ad manumissionem spectantia.

SVprema aëris pars, siue æther à turbis omnibus liber in nubes non cogitur, non in tempestatem propellitur, non versatur in turbinem, inferior tantùm tonat, ac fulminat. Ità hominis sapientis ratio semper serena, & quieta, cupiditates licet suâpte naturâ turbidæ, ac perturbatæ, non tamen rationis imperio reluctantur, nec more Gigantum θεομαχοῦντες Cum dijs pugnant. Te talem tua scripta, tuum viuendi institutum prædicant. Ideò tu Deus mortalis, cui omnia meritò, diuinâ (vt aiunt) virgulâ, eueniunt. Delius, Minerua, omnisquè nouem sororum chorus tuam probant eruditionem, & virtutes, quæ veluti stellæ tui animi Cœlum exornant, & in inferiori elementari compage inest concordia discors. In meo igitur ære duco, meumquè compendium, posse per te dissertationum beneficio tecum agere, & mea communicare studia, quæ tuâ luce splendoreque properata maturescent.

Senecam philosophum sapientissimum meo de more (vt meos mores reddam in dies meliores) voluentanti Epi-

stolæ octauæ locus mihi se se obtulit elegantissimus; *Non differtur* (inquit) *in diem, qui se illi* (philosophiæ) *subiecit, & tradidit, statim circumagitur*. Qui locus mihi maximè arrisit, quia locum pulcherrimum Persij Sat. v. explicauit. —— *Quibus vna Quiritem*

Vertigo facit, &c.

Seneca explicatus.

Quoties enim apud veteres serui manumittebantur, alapâ cædebantur, deinde circumagebantur, qui mos à Brissonio, Cuiacio, Lipsio, & alijs notatus, & obseruatus; idem Persius.

Modus manumittendi serui, alapa, & circumactione

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit.

Politianus politioris litteraturæ facilè princeps ad illum locum Persij Sat. v.

Non in festucâ, lictor quam iactat ineptus.

Præter circumactionem (inquit) quæ fortasse facta, vt ostenderent licere iam ipsis pro suo arbitrio, quorsum vellent, moueri; festuca in eum iniecta: quod ex Plutarcho, in libello de ijs, qui serò à numine puniuntur, colligit his verbis; *Morem fuisse Romanis, vbi quempiam manumitterent, vt eius corpori tenuem festucam inijcerent*. Ex quo illud apud Plautum in milite. *Quid ea? ingenua, an festucâ facta serua, an libera*. Festuca est virga Prætoria, quæ imponebatur seruo, quem dominus apud Prætorem manumittebat, vnde & vindicta dicebatur, quod eâ in libertatem vindicaretur. Persius sat. v.

Festuca quid.

Vindictâ postquam meus à Prætore recessi,
Cur mihi non liceat, iussit quodcunque voluntas?
Excepto si quid Masuri rubrica vetauit.

Quatuor igitur ad manumissionem iustam lego obseruata. Primo dominus caput manumittendi tenere solebat, vt ostenderet, se in caput illius esse verè dominus, atquè omne ius tenere; & ex Festo, Manumissio dicta, quia dominus caput serui, quem in libertatem venire volebat, vel eius aliud membrum tenens dicebat, *Hunc ego hominem liberum esse volo*, & emittebat eum de manu. Quæ manumissio legitima triplex, Vindictâ, Censu, & Testamento. His addita quarta à Constantino in Sacrosanctis Ecclesijs. Videndi auctores.

Quattuor requisita ad manumissionem. 1. requisitum. Manumissionis etym. n. Manumissio legitima triplex. Vindicta, censu, & testamento.

Dein-

Deinde alapam impingere solebant, quam Claudianus vocat, gratum ictum, & felices iniurias, vt ostenderent se in eos vltimam exercere potestatem, & facere eos ciues Romanos, quos piaculum, cædere; ideò à Basilio vocatur τελευταῖα τῶν δούλων πληγὴ, hoc est *nouissima seruorum plaga*.

II. requisit. Alapa in manumissione.

Tertio; alapas sequebatur in gyrum actio, quem Persius vocat vertiginem, & turbinem; hac formulâ, *Liber esto, atque abito*, vel, *Hunc hominem liberum volo esse*, vt notat Brissonius, & alij.

III. requisitum. Vertigo in manumissione.

His ità peractis, lictor vindictâ Prætoris, seù festucâ caput manumissi feriebat, aut ipse Prætor impositâ capiti vindictâ pronunciabat, *Aio te liberum more Quiritum*. Persius

IIII. requisitum. Festuca, vindicta quid.

Vindictâ postquam meus à Prætore recessi.

Quæ vindicta sic dicta ab illo Vindice, de quo Liuius Lib. 11. *Qui seruus, cum adolescentium nobilium coniurationem patefecisset, libertate, & ciuitate donatus est*.

Vindicta vnde dicta.

His peractis, Manumissi, *Patrone salue*, exclamabant, & rasum caput ibant in illo sedile lapideo, vbi hic versus inscriptus.

Post manumissioneĩ quid peractum. Salutatio post manumissionem.

Benè meriti serui sedeant, surgant liberi.

Vt enim naufragi caput radebant (à me hoc quoquè notatum) quòd procellas maris superassent, ità hi quoquè, quòd tempestatem seruitutis.

Demùm ad pileos sumendos se conferebant nomen geminantes, Domini, siuè Patroni.

Ad pileum Serui.

Hæc de primâ specie manumissionis per vindictam, alias omitto.

Manumissionis insignia recensentur à Tertulliano de resurrectione carnis; *Album vestem, aureum annulum, patroni nomen, tribum, & mensam*.

Manumiss. insignia.

Sed hæc pleniùs, meliùs auctores citati, & Paræus in suis electis, à quo ego, fateor ingenuè, multa mutuatus; & ne liberiùs excurram lineam posco in hoc stadio, vt olim Cassius; repagulisquè relictis in hac metâ me sisto, te admiraturus, tuaq;, cuius Virtutum tuba iam per totum orbem cecinit geminatâ felicitate, quando nec æmulum

reperit, nec æqualem, & pauci, quos æquus amabit Iupiter, te imitabuntur. Hinc magnis dynastis, & Regibus adeo tu in delicijs, siuè togatus, siuè sagatus, vt pacis, & belli arbiter passim censearis, prouinciasque, & exercitus felicissimè administrare possis, quod tibi felix, faustum sit, & fortunatum.

FRANCISCO ERICYO

Equiti, & Procuratori

D. MARCI.

DSSERTATIO. III.

Nobilitatis insignia: in pueris etiam inaures habita. Pueri mortui non cremati, vt viri, sed sepulti cum cereis: non inferiæ illis, non alia habita iusta. Subgrundiaria sepulchra. Ad supplicium quomodo ducti noxij. Iniectio glebæ sepulturæ genus. Iusta quæ mortuis facta. Cadauera insepulta quomodo expiata. Pulueris iniectio sepulturæ genus apud Latinos, & Græcos. Abitio pro morte. Postliminio reuersis quis ritus, & alia.

NON recipit sordidum virtus amatorem, cum seriò recipitur. Soluto ad eam sinu veniendum est; tu potiùs dissoluto ad eam accessisti, arcanis Palladis admissus, & Sophiæ pleno sinu inde in alios effudisti, & in me, quæ in acta referam. Sed referre gratiam non potest, nisi qui meminit; at qui meminit,

minit, iam refert. Non tamen meum nomen expungo, vt nexus tibi perpetuò viuam. Magnes occultâ vi ferrum attrahit; Theamedes respuit, repellitquè. Tu me allicis tuâ probitate, & omnes, adeò vt nullus æquè alius abijciat suâ improbitate. Longè aliter catuli olent, atquè sues; quid enim graculo cum fidibus? Carpit, non capit indoctus, quæ doctus elucubrauit. Videres illum,

Sæpè caput scaberet, viuos & roderet vngues.

Quid tum postea? æuum sub tuis auspicijs agere decreui tranquillo animo, quod superest; si quod superesse vult Deus, *Scilicet vni æquus virtuti, atquè eius amicis*. Ad cœtera, ne crepitu quidem digiti digna, manum non verterim; fungos putidos pedibus protero. Sed his supersedeo. Ad rem. Aurum qui quærunt, ante omnia segullum tollunt, ex quo vena auri; ità ego ex auctoribus quædam eruo, vt meam conferam stipem in Apollinis ærarium, cui mens magis, quàm æs curæ.

Nobilitatis puerilis insignia passim recensentur prætexta, & bulla aurea, de quâ sic Plinius Lib. XXXII. Cap. I. *Sed à Trisco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætexta annis occidisset hostem, bullâ aureâ donatum constat: vnde mos bullæ durauit, vt eorum, qui equo meruissent, filij, insigne id haberent, cæteri lorum*. Sed præter bullæ insignia, inaures reperio fuisse nobilitatis stemma in Apuleio de dogmate Platonis his verbis: *Auri tantùm, quantùm puer Nobilitatis insigne in auriculâ gestauit, quas inaures Fabricam Deam, vnâ cum fibulis, & alijs muliebris cultus, factitasse, apud eundem legimus*. *Nobilis pueri insignia, Bulla aurea, & prætexta. Bulla aurea à quo primū donata. Inaures; insignia.*

At viri pipulo differebantur, & conuitijs affecti exsibilabantur, aures perforatas habentes, Plautus Pæn. V Sc. II. *Incedunt cum anulatis auribus*, hoc est, perforatis cum anulis. Extat iocus Ciceronis in Afrum. *Aurem perforatam habet*.

Discrimen igitur habitum in ornandis pueris viuentibus; discrimen etiam in functis vitâ suprema persoluendo; horum enim acerbam, & immaturam mortem aliter flebant, atquè virorum; Viri enim elati ad funus facibus, funalibus ad rogumquè portati; at pueri sepulti, cande-

lis, & facibus permistis prælucentibus. Seneca id apertissimè docet, de Breuitate vitæ, Cap. vlt. *At meherculè istorum funera tanquam minimum vixerint, ad faces, & cereos ducenda sunt*. Idem de Tranquillitate Cap. 11. Ep. CXXII. Persius,

Nulla inferia puerorum.

Candela in funere puerorum.

Terra clauditur infans, vt minor igne rogi.

Plinius ait, clarè, & apertè,

Hominem priusquam edito dente non cremari.

Ad hunc morem alludit Seneca Trag. in Hercule furente vbi dicitur de infantibus post mortem,

His datum solis minus vt timerent,
Igne prælato releuare noctem.

Quod verò ijs nullas facerent inferias, aut parentarent, Plutarchus in consolatione ad vxorem asserit his verbis sub finem; *Sed in acceptis à maioribus per manus moribus, atquè legibus magis elucet, quid in his rebus sit verum; suis enim infantibus mortuis, nequè inferias libant; nequè aliud quidquam faciunt eorum, quæ fieri mortuis apud alios solent.*

Subgrundiaria sepulchra qua.

An verò illis busta, seu tumuli extructi? nequè igni, nequè tumulo illi pares. Subgrundiaria antiqui dicebant sepulcra infantium, vt habet Antiquarius Gulielmi, qui nondum XL. dies implerant, quæ nec iam busta dici poterant, cum ossa, quæ comburerentur, non haberent; nec tumulus, cum tanta cadaueris magnitudo non erat, vt locus tumesceret; Rutilius Geminus Astyanacte, *Meliùs subgrundiarium quæreres, quàm sepulcrum.*

Faces in funeribus.

Faces in funeribus etiam virorum adhibitas Tacitus II. Annal. innuit, loquens de funere Germanici, vnde quidam malunt funus dictum à funalibus, quibus in sepeliendo vtebantur. Et quia æuo prisco noctu elata cadauera, ideò vsus facium, & funalium irrepsit, & permansit, etiam cum interdiu efferebantur, & ad nostrum vsquè perdurat. Demum pueri ad tibiam efferebantur; viri ad tibiam, & tubam simul, de quo alibi.

Funus unde dictum.

Pueri elati ad tibiam tantum.

Viri ad tibiã, & ad tubam.

Ad aliud sepulturæ genus virorum præter vsitatum, gradum facio à puerorum funere. Præter morem enim consuetum iusta faciendi, & parentandi, alium reperio notatum à Festo, præcidaneâ porcâ, quæ immolabatur

ab

ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, idest glebam non obiecisset. Iniectio glebæ genus erat sepulturæ omnium infimum, vsurpabaturquè, cum quis in cadauer insepultum, inciderat, nam insepultum relinquere nefas habitum, quod porcâ expiandum esset, idest piacularibus sacris soluendum. Horatius Od. XXVIII. Lib. I.

Licebit iniecto ter puluere curras,
Negligis immeritis nociturum,
Post modo te natis fraudem committere, & c.
Tequè piacula nulla resoluent; & c.

Eadem erat Græcis pulueris inijciendi religio, vt colligitur ex Sophocle. Sic Palinurus Æneæ apud Virgilium.

Aut tu mihi terram inijce.

Quæ omnia quasi in vnum fascem colligo, & I. hunc ritum à Græcis credo vsquè fluxisse. Ad hæc tam necessarium, vt vel à properante esset peragendus, & si on itteretur, piaculum esset. Demum ter repetendam pulueris iniectionem, nec glebam, sed puluerem fuisse; nam glebæ iniectio aliud sepulturæ genus à pulueris iniectione; illa enim coniuncta cum crematione cadaueris; hæc simplex sepultura. Cicero II. de legibus subscribit, *Priusquam in os iniecta gleba est, locus ille, vbi crematum est corpus, nihil habet religionis: iniectâ glebâ tumulis, & humatum est, & gleba vocatur*. Præter terram solutam iniectam, etiam Lapidatio erat sepultura propriè (vt à me alibi indicatum) malorum poetarum, & scelestorum: id colligitur ex Dionysio Lib. III. loquente de Horatiâ insepultâ, terrâ deinde, & lapidibus congestis humatâ. Collaticia sepultura erat honesta, vt pulueris iniectio, cuius meminit Quintilianus Declam. VI. Mortuos ibi sepultos, vbi erant mortui, lego in Probo de Pausaniâ; *Cuius mortui corpus cum eôdem nonnulli dicerent inferri oportere, quò hi, qui ad supplicium dati essent, displicuit pluribus, & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde posterius Dei Delphici responso erutus, atquè in eo loco sepultus, vbi vitam finierat.* Hoc idem firmant historiæ Miseni, & Palinuri apud Virg. Suetonius in Galbâ. *Senatus, vt primùm licitum fuit, statuam*

Iniectio glebæ sepulturæ genus.
Cadauera expiata porca.
Mortuis iusta quibus modis facta.
Pulueris iniectio sepulturæ modus apud Latinos, & Græcos.
Pulueris iniectio, & gleba quomodo differant.
Lapidatio sepulturæ genus.
Collaticia sepultura qua
Sepulti vbi erant mortui.

ei.

ei decreuerat rostrata columnæ superstantem in parte fori, quâ trucidatus est. Mos etiam vetus, quo cauebatur, vt nemo sepulturam haberet in eo loco, quem alius sepulcro prius occupasset.

Sepulcrorum ius defunctis

Virgilius in VI. Æn. de Deiphobo.

Nomen, & arma locum seruant.

Idem in VII.

Et nunc seruat honos sedem tuus.

Vota in sepultos mala.

Veteres optabant caprificos sepulchris eorum, quos oderant, Propertius Eleg. v. Lib. IV.

Vrgeat hunc supra vis caprifice tua.

Sed etiam tumulis eorum, quos habebant charos, sentes, & dumos excidere, expurgareque solebant. Propertius Eleg. VII. Lib IV. *Pelle ederam tumulo*, Cædere & saxis busta eorum solebant, qui inuisi fuerant. Propertius Eleg. v. Lib. IV. *Scabris hoc bustum cadito saxis*.

Eodem Maronis illud pertinet.

Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

Turnebus Lib. XXII. Cap. VI.

Abitio pro morte.

Infaustum dictum mortuus est.

Subnecto filum huic velo satis bonum ex Iani Gulielmi antiquario, asserentis, *abitionem*, pro morte antiquis vsurpatam, testibus Plutarcho in Cic. ac Tertulliano de test. animæ, nam si quis de aliquo pridem mortuo, tanquam de viuo requireret, ne cogerentur δυσφημεῖν, solebant dicerè, *Abijt iam, & reuerti debet*. Nec vnquam monumentis *obijt*, aut, *mortuus est*, aut, *fuit*, inscriptum inuenitur, quod & patet ex formulâ euocante ad funus populum *L. Titius vixit, L. Titio exequias ire quo commodum est, tempus est, olus iam effertur*.

Postliminio reuersis qui ritus.

Postliminio receptus, idest qui extra prouinciæ terminos captus ad propria reuertitur, aut, cui absenti iusta facta erant, si rediret insperatus, postliminio reuorsus dicebatur: cui apud Athenienses ædes priùs ingredi interdicebatur, quam per sinum laxæ stolæ à muliere demissus denuò nasci videretur, ideoquè eum δευτερόποτμον vocarunt Romani, limenquè insistere nolebant, funestari ab eo tum superum, tum inferum limen

limen credentes, idcirco tecto perforato in ædes admittebant, ne ominosum esset, per ianuam ingredi, per quam tanquam mortuus elatus fuerat.

Reliqua ad hos ritus spectantia, tutè, tuopte ingenio sagacissimo ibi odorans, quasi venaticus vsquè persecutus vulpem eris, (vt cum Plauto loquar). Ex istâ nassâ ego hercle non hodie escam petam. Cum viros summates nanciscor, qualem te veneror, quasi deditâ operâ, in tempore ipso spes mihi sancta subuenit. Quorundam ingenia mihi semper deridiculo, quæ simiarum more versatili leuitate huc illuc volitant, in nugis, & quisquilijs triumphant; χύτρα καὶ πέτρα οὐ συμφωνεῖ. *olla cum petrâ non conuenit*; neo tuum non vulgare ingenium cum plebeio, & triuiali. In tuâ hac bonâ hæresi gradum fige, mequè tuæ tutelæ creditum tuo patrocinio defende Heros apotheosi iam iam consecrande ob facinora supra vires humanas perpetrata.

AN-

ANTONIO BARBARO

Equiti, & Procuratori

D. MARCI.

DISSERTATIO III.

Quomodo cadauera expiata, & scelera lustrata in honorem defunctorum. Græcorum mos cadauera custodiendi, & flendi totis noctibus. Custoditi etiam latrones cruci affixi. Quinam insepulti. Locus Apuleij de sepulturâ, de veste lugubri, & alia de funere, & ritu custodiendi cadauera. Vbi capite damnati sepulti. Luctus publicus, & priuatus quando finiretur. Virgines vitiatæ, & deinde strangulatæ. Ad supplicium quomodo ducti nocentes. Lugendi modus, & alia multa de Parentalibus, sepulcrorum ornatu, de vrnis, &c.

SMaragdi, & Hyacinthi non cuiuis baltheo intexti, nec virtutes insignes cuiuis animo, sed præstantissimo. Tua atria stemmatibus clarissimis, tua pectoris aula signis vniuersis virtutum veluti Pantheon, te omnibus admirandum, & quasi venerandum præbent. Tua tamen modestia cum maiestate coniuncta, tanquam Præco, manu elatâ silentium indicit. Silebo. Calamo non parcam. Ferrum priùs natare doceas, quàm me quietum facias, cum potissimùm meum feruet opus in hac publicâ palæstrâ, quæ mihi laboriosa nimis: vt fici oculis incumbunt, itâ studia mihi, quæ omnia nec prorsus deprecor, nec precor. Non ficum peto præcocem, sed otium litterarium, ne de filo itâ pendeam, per vos Numina salutaria aliquando mihi impetrandum. Itâ mihi in omnes vestra spondet munificentia, & lux aliqua cælitus affulget.

Ne

Ne semper fluitem dubiæ spe pendulus horæ.

Cum illo Terentiano eum quæstum in animum induci maxumum, quàm maximè seruire alienis commodis, amicorum duntaxat

Vah quemquàm ne hominem in animum instituere,
Aut parare, quod sit carius, quàm ipse est sibi?

Alijs natus, alijs viuo. Male mihi esse malo, quàm molliter. Verùm in hoc freto, nec molliter, nec placidè mihi viuendum. Ità Deo visum, cui parendum animo prompto, & expedito. Precariò tamen dum vtor his verbis, te volente, exigui temporis interuallo, hæc notanda censui.

Quemadmodum sacerdotes Populi Romani Dijs superis sacrificantes, puram vestem habebant, ità dum subterraneis Dijs sacra mortuorum celebrabant, sacerdotum vestis erat distincta litteris Θ, K hoc est Θεὺς Καταχθονίυς. Deos inferos designantibus, vnde in sepulchralibus inscriptionibus Θ *L. Cornelius*. Nil aliud significabat, quam vixit, obijt. L. Cornelius. Seruius ad XII. Æn. ait. *Impolluta vestis, & pura dicitur, quæ neque funesta sit, neque fulgurita, neque maculam habeat, Θ, K homine mortuo.* Quare in militibus recensendis, si qui forte obijerant, vel perierant, expungebantur ex albo, hac notâ Θ nomini præfixâ ex Rufino in Hieronymum. Iudices etiam literam Θ nominibus eorum apponunt, quos supplicio afficiunt, dicta enim θῆτα ἀπὸ τῦ θανάτυ, eò quòd habeat telum suum, vnde mortis est signum. Persius,

Vestis sacerdotum cuius coloris.

Θ præfixum mortuis militibus.

Θ Littera & nota damnationis.

Et potis est nigrum vitijs præfigere theta.

In Catastrophe X. Lib. Athænei reperio modum abluendi, expiandiquè cadauera, quæ dicebatur parentatio, seu lustratio, adhibita in honorem defunctorum, aut ad expianda scelera hominum piaculo obstrictorum, de quo Cleodemus hæc scribit.

Lauandi cadauera ritus.

Sub vesperam sepulcri fossam excaua.
Deinde conuersis in eam fossam oculis super vesperam
Aquam infunde, ac post eloquere,
Vobis lustrationem hanc offero, quibus oportet, & quibus fas est

Parentatio qua qualis. Sepulcra vittis ornata.

Vnguento dehinc fossam experge.

Ex quo colligo, expiationem quæ iusta, seu parentalia dicebantur, aquâ, vnguentis, & precibus constitisse super fossam sepulti.

Libamina: quæ.

Fabæ deinde vsurpatæ in parentalibus, sicut in Peruigilijs. Cicer, lentes, & offæ ad sepulcra illatæ, quæ super nudam silicem appositæ. Libamina in tumulum ad orientem aut occidentem versi fundebant veteres; erant autem vt vult Lucianus, vinum, & mulsum; vt Æsclines in Persis, mel, lac, vinum, oleum, aqua, farina. Ægyptij parentantes, post preces oppleti lacrymis tumulum amplexantur, & coronant. Alex. Lib. v. Cap. xxvi.

Tæniæ mortuorum. Vrna mortuorum tænijs ornata.

Sepulcra mortuorum vittis ornata legimus in Cæcilio Comico his verbis, *sepulcrum plenum taniarum est, ità vt assolet*. Has tænias Scaliger in Festo explicat, de fascijs, quibus inuoluebantur mortui. Plutarchus in Philopœmene docet defunctorum vrnas tænijs cingi, & redimiri. Varro Lib vi. ling. Lat. *Itaque nunc cum ad sepulcrum frondes, & flores ferunt, lanas addunt*. Non solum sepulcra, sed & templa, & Deorum simulacra tænijs ornata laneis: ità Virgilius Æn. iv.

Velleribus niueis, & festâ fronde reuinctum.

Ouidius.

Est mihi marmoreâ sacratus in æde Sichæus,
Oppositæ frondes, velleraquè alta tegunt.

Lanarum in templis origo.

Origo huius ex doctissimo Cerdâ, ab eâ consuetudine, quâ veteres illigabant vinculis Deorum simulacra, ne hostili carmine auocarentur. Liuius Lib. xl. *Lana cum integumentis, quæ Ioui apposita fuit, decidit*. Sed non solum Dij Lanâ vincti, sed ferro, & plumbo. Sed hæc non ad rem. an ad fouenda Deorum, & mortuorum cadauera contra frigus? Ridiculum. At mater Pessinuntia contexuit velleribus pinum illam, sub quâ Atys se exuirificauit. Lege Arnobium, Lib. v. fortasse hæc vellera erant, quæ dicebantur stemmata, quibus Dij coli solebant. Tu huius arbiter æquus, cense. De stemmate, De parentalibus à me etiam alibi.

Sanguis in parentalibus.

Auctarium addo, humanum sanguinem ad sepulcra mor-

mortuorum fusum placandis illorum manibus, Tertullianus. *Olim quoniam animas defunctorum humano sanguine propitiari traditum erat, captiuos, vel malo ingenio seruos mercati in exequijs immolabant*. De Gallis Diodorus Lib. V. *Vtuntur captiuis tanquam hostijs ad Deorum victimas*. Suetonius in Aug. Cap. XV. Valerius Max. Seneca in Troade.

Origo ludi gladiatorij, vnde gladiatores ipsi bustuarij dicti (de quibus alibi) ab hoc ritu orti: qui à Græcis emanauit ex Euripide in Troade, vbi Hecuba ita loquitur. *Hei mihi sepulcro ministram peperi. Sed quænam hæc lex? aut quis ritus Græcorum*. Inde Græcis parentationes dictæ αἱμακουρίαι, à sanguine puerorum, quo ab illis fortasse parentatū. *Sanguinis fūdendi in parētalibus Origo*

De supplicum verò expiatione hæc refert Cleodemus ex Athen. *Cum laueris manus, & qui viscerationis participes sunt, eius, qui expiatur, sanguinem (è venis, aut aliquâ aliâ corporis parte eductum) aquâ sumptâ purifica, & ablue, ac post eam ablutionem agitatum, & in vnum coactum effunde*. Vnde vides expiationem factam sanguine, & ablutione sanguine mistâ. Expiandæ cædis gratiâ veterum hunc morem refert Rhodiginus Lib. III. Cap. XXIII. vti ad cæsi caput ensem abstergerent, veluti sic sceleris auerruncarent labem, vel corporis totius extrema præciderent, præsertim ciuili cæde perpetratâ, eaque connexa sibi ad alas applicarent, eo modo nocumenti vim auferre se arbitrati, quod ab eis, μασχαλισμὸς dicebatur. *Expiatio supplicum quomodo facta.* *Expiatio cædis.*

A parentatione ad cadauerum custodiam procedo. Ex Petronij Satyrico eruo morem custodiendi cadauera, & deflendi, his verbis. *Hæc ergo cum virum extulisset, non contenta vulgari more, funus passis prosequi crinibus, aut nudatum pectus in conspectu frequentiæ plangere, in conditorium etiam prosequuta est defunctum, positumque in hypogæo, Græco more, corpus custodire, ac flere totis noctibus, diebusque cœpit*. Quod factum, ne defuncto cadaueri fieret iniuria ab inimico, creditore, sagâ, aut violatore sepulcri, siue τυμβωρύχῳ, spoliatore mortuorum. De eâdem custodiâ cadauerum Apuleius II. Metam. multa, quæ quia erudita subtexam tanquam purpuram huic prætextæ. *Conspicor medio foro procerum quemdam senem. Insistebat lapidem, clarâque voce* *Custodiendi cadauera ritus.* *Apuleij locus de custodia cadauerum.*

Praeconis vox pro cadauere custodiendo.

praedicebat. Si quis mortuum seruare vellet de pretio liceretur. & paulò infrà. *Et quae, dic sodes custodela ista feralis? iam primum, respondit ille, perpetem noctem eximiè vigilandum, exertis, & inconniuis oculis semper in cadauer intentis, nec acies vsquam deuertenda, imò nè obliquanda quidem, quippe cum deterrimae versipelles in quoduis animal ore conuerso, latenter obrepant, vt ipsos etiam oculos Solis, & Iustitiae frustrentur. Nam & aues, & rursum canes, & mures, imò verò etiam muscas induunt. Tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt: nec quisquam definire poterit, quantas latebras nequissimae mulieres pro libidine suâ comminiscuntur. Nec tamen huius tam exitialis operae merces amplior, quàm quaterni, vel seni fermè offeruntur aurei. ehem, & quod pene praeterieram, si, qui non integrum corpus mane restitueret, quidquid decerptum, diminutumquè fuerit, id omne de facie suâ desectum sarcire compellitur. His cognitis animum meum commasculo. & illicò audiens praeconem, clamare, inquam, iam desine, adest custos paratus, cedo praemium. Mille, inquit, nummi deponentur tibi.* Subdit postea. *Vix finieram, & illicò me produxit ad domum quampiam, cuius ipsis foribus obseptis, per quandam breuem posticulam introuocat me, & conclaue quoddam obseratis luminibus vmbrosum demonstrat cubiculum, matronam flebilem, fuscâ veste contectam, quam propter assistens, Hic, inquit, auctoratus ad custodiam mariti tui fidenter accessit. At illa crinibus antependulis hinc inde dimotis.* paulo post; *quo placito ocyus surrexit, & ad aliud me cubiculum inducit. ibi corpus splendentibus linteis coopertum, introductis quibusdam septem testibus, manu reuelat: & diutinè visu praefleto, obtestata fidem praesentium, singula demonstrat, anxiè, membra contecta de industriâ quodam tabulis praenotante. Ecce, inquit, nasus integer, incolumes oculi, saluae aures, illibata labia, mentum solidum; Vos in hanc rem, boni Quirites, testimonium perhibetote, & cum dicto consignatis tabulis illis, facessit. At ego, iube, inquam, domina, cuncta, quae sunt vsui necessaria, nobis exhiberi. At quae, inquit, ista sunt? lucerna, aio, praegrandis, vt oleum ad lucem, luci sufficiens, & calida anophoris, & calice, caenarumquè reliquijs discus ornatus. Tunc illa, capite quassanti, abi, inquit,*

Pretium custodientis cadauer.

Poena non custodientium benè cadauer.

Hypogeum defunctorum.

Agnoscendi cadauer mos.

Supellex necessaria pro mortuis custodiendis.

fa-

fatue, qui in domo funestâ cœnas, vt partes requiris; in quâ tot iugis iam diebus, nè fumus quidem visus est nullus. an istic comessatum te venisse credis? quin sumis potius loco congruentes luctus, & lacrymas? Hæc simul dicens respexit ancillam, &, Mirrhine, inquit, lucernam, & oleum trade confestim, & incluso custode, cubiculo protinus facessit. Et quæ sequuntur legantur, ritum hunc funebrem prosequentia. Ex quibus succum exprimo, amariusculum licet, quia feralem, saluberrimum, quia eruditum. Et primò de præcone in lapide insistente (de quo a me alibi) & de formulâ, quâ vtebatur in licitando, videlicet, *Si quis mortuum seruare vellet, de precio liceretur*; Deinde de preciò custodis mille nummorum. Tertio de custodiâ, quam perdius, pernox tenebatur habere, qui fuerat licitatus. Quarto de conditionibus, & pactis, quibus cadauer custodiebant, custoditumquè restituebant: pœnâquè talionis, si vigiliâ frustratâ cadauer mutilaretur. Quinto de numero testium septenario. Sexto de reliquijs cœnæ, quibus mortuis parentatum, de quibus à me alibi. Postremo de lucernarum oleo; de calidâ cum œnophoris, & calice: de sagis morsicantibus cadauera ad venefitia conficienda, earumquè pretio vilissimo, quatuor, aut sex aureorum, & de veste fuscâ, nigra enim vestis lugentibus accomodata; quæ à Varrone dicta amiculum nigellum, à Græcis ἀνθράκινα. Plutarchus tamen in Probl. tradit mulieres in luctu albis vestibus indui solitas, vt quemadmodum mortui corpus albis vestibus velabatur, idem & propinquos factitare voluerunt. Ideo subdit Apuleius, *corpus splendentibus linteis*. Nam albâ veste cadauer exornobant; quia solus ille color syncerus, & purus, minimèquè inquinatus, & ob id mortuis aptissimus.

Funebres eruditiones ex Apuleio.

Licitantium formula.

Fusca vestis lugentium.

Amiculum nigellum vestis lugubris.

In lucem albis vestibus cur inducerentur.

Alba mortuorum vestis.

Cum Lipsio crediderim in excursu ad Tacitum, Dum Resp. vixit, & libertas, nigræ vestes in luctu sub Imperatoribus Rep. extinctâ, in vsum venere lugubrium albæ. Causa huius mutationis diuitiæ, & luxus. Matronis antiquis color albus, & niger cogniti, & vsurpati. At post repertos tot colores, rarus dignioribus fœminis albus, qui reli-

relictus tantùm in signum luctus. Apud Græcos autem color niger fœminis in luctu vsurpatus, vt habet Apuleius. *Matronam flebilem fuscâ veste contectam.*

Latrones cruci affixi custoditi, & quousquè

Custodiebantur etiam Latrones cruci affixi, ne sepulturæ traderentur, ignominiæ causâ, vt Petronius innuit, cum ait. *Proximâ nocte cum miles, qui cruces seruabat, ne quis ad sepulturam detraheret.* Deinde, *Itaque cruciarij vnius parentes, vt viderunt laxam custodiam detraxere nocte pendentem, supremoquè mandauerunt officio.* Custodia igitur adhibita donec putrefacta corpora. Videndus Petrus Faber, Lipsius, & alij, cur insepulti relinquerentur, Cum sepulturæ ius semper religiosissimè seruatum.

Insepulti qui nam relicti in cruce, & ob quod scelus.

Illi igitur sepulturæ honore carebant, qui vel rei maiestatis, & Patriæ proditores: vel qui in suos atroci sæuijssent crudelitate; vel qui sibi violentas intulissent manus: vel qui atrocia perpetrassent facinora; quorum cadauera ignominiæ causâ insepulta iacebant. Ita Sophocles in Antigone, Creon edicit, ne quis Polynices cadaueri iusta persoluat, latinè dicam.

Huic itaquè publicè vniuersæ Vrbi veto,
Ne quis parentet, lugeatquè funera,
Sed insepultum auibus dapes gratas sinat,
Atquè canibus laniari, & affici à feris
Hac contumeliâ. hac mea est sententia.

Horatius Epod. Od. v.

Vos turba vicatim, hinc, & hinc saxis petens
Contundet obscænas anus.
Post insepulta membra different Lupi,
Et Exquilinæ alites.

Puticuli vbi.

Sepultura damnatorũ vbi.

Extra Exquilinam portam puticuli erant, in quos damnatorum corpora proiecta, quod erat priuari iustâ sepulturâ, quæ erat pœna scelestorum. Præterea nefas pro illis lugere, Suetonius in Tiberio Cap. LXI. *Interdictum, ne capite damnatos lugerent propinqui.* Pro latronibus quidem damnatis luctum prohibitum fuisse ostendimus; sed etiam pro alijs statutum lugendi modum reperio à Numâ in Plutarcho, His verbis. *Numa quoquè & lugendi modum pro ætatibus, temporibusquè statuit. puerum*

Lugere scelestos interdictum.

Lugendi modus statutus.

non

non lugeri trimo minorem, neque etiam natu grandiorem plures mensium, quam vixisset, annos, ad decem vsque. Et prolixiore fletu ætatem nullam lugere: Sed longissimum luctus tempus esse mensium decem, quamdiu & mortuorum vxores vi duitatem seruant. Quæ verò intra id temporis nupserit, Vaccam prægnantem ex Numæ legibus immolat. *Vacca prægnans immolata à nubente tempore luctus.*

Luctus publicus & priuatus diuersus. Nam luctus publicus finiebatur in dedicatione ædis, in condendo lustro, cum votum publicè susceptum solueretur. Priuatim complura in vnum congruebant: cum videlicet liberi nascerentur: cum nouis honoribus familiam honestarent: cum pater, aut filius, aut vir, aut frater ab hoste captus domum rediret: cum puella desponsaretur: cum propiore cognatione aliquis nasceretur, quam ille cuius nomine luctus fuisset. Crinitus videndus Lib. XIX. Cap. XII. *Luctus publicus, & priuatus quamdiu.*

Non ab re paucula de virginibus strangulandis ad miratus sum quæ legi in Tiberio apud Suetonium Cap. LXI. de honore habito virginibus, etsi scelestis, his verbis. *Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas esset, virgines strangulare*, hactenus pium, & honestum. *Vitiatæ priùs à carnifice, dein strangulatæ.* Hoc impium & nefarium. Tacitus V. Annal. *Tradunt temporis eius auctores, quia Triumuirali supplicio affici virginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum iuxta compressam. exin oblisis faucibus id ætatis corpora in Gemonias abiecta.* Lipsius ad hunc locum ait, Triumuiros capitales præfuisse carceribus, & supplicijs. Cur verò inauditum virginem affici Triumuirali supplicio? idest laqueo. Id quidem ità acceperim, quasi non simpliciter virginem dixerit, sed impubem inuestemquè. Lex enim non tam virginitati ignotum, cautumquè voluit, quàm ætati. Ità nec pueros interfici fas, nisi togâ sumptâ, & relatos in viros. Hinc apud Dionem scriptum, à Triumuiris in proscriptione, iussum puerum quemdam togam virilem sumere, vt iure scilicet posset interfici. Dio. Lib. XLVII. *Ea ratione inter multa alia contra legum præscripta acta, puerum etiam quemdam togam sumere virilem iußerunt, vt quasi vir iam esset, interfici ab ipsis posset.* Virginem quoque in carcere

Virgines strangulandæ prius vitiata à carnifice.

Virgines cur prius vitiata quàm strangulata.

Pueros interfici nefas, nisi prius sumpta virili toga.

Virgines in carcere necari nefas.

cere necari nefas apud antiquos fuisse, Dionis Epitome in Tiberio refert, his verbis: *Nam non multo post decreto Senatus è scalis præcipitatus est, plebsquè corpus eius triduo magnis obrobrijs, affectum, tandem in flumen proiecit, & liberi eius Senatus Consulto ad mortem ducti sunt, filiâ Virgine, quæ filio Claudij desponsata fuerat, prius à plebe interfectâ, quod nefas esset, virginem in carcere necari, & c.*

Reducta coma ad supplicium rei ducti.

Ad supplicium verò noxij ducebantur, reductâ comâ à capite, Suetonius in Vitel. Cap. XVII. *Inter magna rerum, verborumquè ludibria, tractus est per totum via sacræ spatium reductâ comâ à capite, ceu noxij solent, atquè etiam mento mucrone gladij subiecto, vt visendam præberet faciem, & c.*

Quia iusta mensura epistolij, quasi iusti dies fuerunt exacti, iusta facio huic capiti, iustitiumquè mihi indico, quod alias remittam, cum aliàs me tuis dignabere iussis, & itâ, quâ me obstrinxi, eâdem me absoluo religione. Quod si beati, quibus dormientibus omnia superi conficiunt in os indunt, aut qui in crepundijs, non in togâ magni videntur; tu beatissimus, magnus natalibus, opibus virtutibus in sago, & togâ, qui industriâ, studioquè tuo tibi corporis, animiquè felicitatem concinnasti. Ad hæc

Ne tua marcescant per inertes otia somnos.
Lucida Pieriâ tendis in astra viâ.

Felix felicitatem æternùm fruere, æternumquè foue clientem

ZAC-

ZACCHARIÆ SAGREDO

PROCVRATORI

D.Marci.

DISSERTATIO. IV.

Pro mortuis etiam soluta vectigalia Romanis à Britannis, qui, quando deuicti? vectigales facti? & quod vectigal solutum. Tributum quotuplex. Manus exertæ, & intentatæ in iurgio. A pracone manu silentium indictum. Magistratus electio per manus extensionem. Horcius Deus iusiurandi athletarum, iudicum. Puri Dij iurati. Victimâ non vescebantur, super quâ iuratum. De iudicibus certaminum, & ludorum. De magistratibus, &c.

NON in Drusi palatium quoquo versum fenestratum, ac patens; sed in abditum mysteriorum adytum, solis mystis, non profanis adeundum me ducis; cum ad eruenda antiqua me compellas rudera, apertis tamen per libros carceribus, cum decurro, in hæc incurro, alijs non obseruata, non notata, nisi me fallit (vt solet) opinio; in quo si quid ego obliquè, aut malè scripsero, dixerouè, linguarium dabo, autemquè meam peruellam. Tu cellarius promus condus omnis eruditionis, & probitatis censę, vel hæc adyta resera protomysta, mihi initiando his sacris, quæ non nisi vobis diù, noctuquè patent; Quare mordeant licet me quidam, multò citiùs genuinum frangent, quàm imprimant mihi, clypeo vestri patrocinij tecto, tuto in veritatis arce, & asylo constituto. Quare, cum sperato omnes vicitent,

quo nil inanius, magna polliceor, pauca fortasse daturus. Facio, quod improbi solent debitores, qui adhuc alieno ære oppressi secundo fænoris nexu se cupiunt obligari. Versuram soluam, vel solum vertam, ni meum expunxeris nomen.

In Labyrinthum, Dionis epitomen peruoluens, oratio Bonduicæ Britannicæ in Nerone me coniecit, te vno Dædalo mihi alas compingente præteruolandum. *Sed quid ego (inquit) ista commemoro, cum per illos ne mortem quidem liceat immunes cum vitâ commutare? attamen quot, & quanta pensitemus mortuorum nomine, omnes profectò sciunt. Cumque ij, qui seruiunt seruitutem apud alias gentes morte liberentur, soli Pop. Rom. mortui viuunt quæstus, & compendij causâ.* Hæc perpende.

Vectigalia soluta a Britannis etiam pro mortuis.

Britannia à deuictâ omni Galliâ, petita primum, & repetita à Iulio Cæsare A. V. C. DC XCIX. in deditionem füit accepta, vectigalisquè P. R. facta. Vectigales dictæ prouinciæ, quibus vectigal indictum. Hoc vel certum definitâ summâ; hinc tributarij, seu stipendiarij. Vel incertum, quod portubus, & rebus vænalibus persoluebant. At duplex tributum: vnum pecuniæ ordinarium, quod in caput, atquè in solum impositum, quotannis exactum: alterum extraordinarium, quod, aut lege, aut Senatusconsulto pro vsu prouinciæ imponebatur. De primo conqueritur hæc Bunduica, quod dicebatur capitatio, quæ nil est aliud, quàm genus tributi, quod pro vnoquoquè animalis capite persoluebatur. A tributo aliorsum gradum facio.

Britannia quando deuicta.

Vectigales prouinciæ quæ. Tributum duplex.

Capitatio quæ.

Manus exertæ in iurgio.

In iurgio, & irâ, (vt solemus & nos) manus exertæ, & intentatæ. Seneca de Clem. Lib. I. Cap. VII. his verbis. *Humili loco positis exerere manum, litigare, in rixam prouocare, ac morem iræ suæ gerere, liberius est.* Quod si manus exerebantur, à præcone silentium indicebatur. Id colligo ex Dione in Adriano. *Non modo non concessit, sed etiam iussit imperari illud Domitiani, Silete, quod verbum tamen non est à præcone dictum, nam is, cum manum porrexisset, essetquè ob eam causam consecutum (vt est consuetudo), vox enim præconis audiri solet magno silentio.* Hoc

Manus exerta in silentio indicendo.

verò,

verò, inquit, Princeps vult.

Per manuum etiam extensionem à populo in sublime fiebat electio magistratus, quæ dicitur χειροτονία, plebis cita enim in Græciâ per præconem edicebantur, vt qui hoc sentirent manus tollerent, ex Mureto, & Pontano. Et ecclesia per manuum impositionem Spiritum Sanctum inuocat. Sed profanus à sacris manus illotas abstineo.

Electio magistratus facta etiam per manuum extensionem.

Ad iusiurandi ritum calamum conuerto, etsi de hoc à me alibi. Pausanias in Eliacis priorib. hæc. *In curiâ Iouis est signum specie perfidiosis hominibus quàm maximè formidandâ. Horcius ei cognomen, idest, iusiurandi vindex; idem fortasse, quem Romani Deum Fidium appellarunt, vtrâquè manu fulmen tenet. Solemne verò Athletis omnibus, eorumquè parentibus, fratribus, Gymnasij magistris, super exectis suis testibus verbis conceptis deierare, nihil se fraudis facturos, quo minus olympici ludi ritè fiant. Athletæ quidem ipsi hoc amplius iurant, se decem perpetuos menses in ludicram exercitationem propositi certaminis consumpsisse. Iurant præterea, qui vel de viris, vel de pullis equorum in certamen prodeuntium pronunciaturi sunt, ob rem iudicandam pecuniam se nullam capturos, quâ verò re adducti, quemuis, aut probarint, aut improbarint, se non esse in vulgus prolaturos: iam verò sus ille, confecto iure iurando, cuinam sit vsui, percunctari in mentem non venit. Veteri quidem religione sancitum scio, ne victimâ vescerentur homines, super quâ iusiurandum conceptum fuisset.*

Horcius Deus iusiurandi. Deus Fidius quis. Athletarum iusiurandum.

Victima non vescebantur, super qua iuratum.

Sed Homerus testatur, cum exectum illum suem, super quo Agamemnon iusiurandum concepit, Briseidem se non attigisse, in mare à Thalthybio Fæciali abiectum dixit.

> *Hæc ait, atquè suis præduro guttura ferro*
> *Dißecuit, quem Talthybius contorsit in vndas*
> *Piscibus æquoreis escam.*

In ludis lectos fuisse iudices author est Plutarchus in Cimone. *Nam cum pimam fabulam Sophocles etiamnum iuuenis dedißet, contentio autem eßet, & concertatio specta-*

Iudices lecti in ludis.

torum, Arepsion Archon non erat sortitus Iudices certaminis: vbi verò Cimon cum collegis ducibus theatrum ingressus solemnia libamina Deo fecit: non dimisit eos, sed illos decem ex singulis tribubus singulos cœpit iuratos considere, & disceptare. Excessit autem ob dignitatem Iudicum certamen ambitionum, &c.

De Iudicibus certaminum. Iudices autem certaminum olympicorum quot, & quando instituti fuerint, & quomodo vocati, apertissimè testatur Pausanias in Eliacis Priorib. *In ludorum præfectis à maiorum more ætatis nostræ institutum variauit; Sphitus enim solus à se editis ludis præfuit, idemquè ab omnibus Oxyli posteris est obseruatum, quinquagesimâ Olympiade. Duumuiris ex ipsâ Eleorum Ciuitate sorte ductis olympiorum cura mandata est: atquè ille quidem binorum designatorum numerus ad multos post annos seruatus est, Quintâ post, & vicesimâ Olympiade Iudices nouem, Hellaconidas vocabant, creati eorum tres, de equorum cursu, totidem de quinquertio, de cæteris reliqui certaminibus cognoscebant. Secundâ deinceps olympiade designator decimus additus. At certè supra centesimam in tribus duodecim Elei descripti sunt. Ac deinde tribus singulum suum dedere ludorum cognitorem.*

Puri Dij iurati à quibus, & quando. At in rebus maximis per quos iuratum? idem Pausanias in Arcadicis. *In collis vertice, Fanum Deorum, qui Puri cognomine sunt appellati, per quos de rebus maximis iusiurandum concipere religione sancitum habent, singulorum certè nomina, vel ignorant, vel scientes in vulgus prodenda non putant.*

Magistratu abeuntes iurabant. Demum, qui magistratu abibat, iurabat; ità Plinius in Paneg. *Itaquè & abdicato consulato iurasti, te nihil contra leges fecisse*: Et Cicero in Pisonem, *Cumquè is tantummodo, vt iurarem, permitteret.*

Et ego ex hoc munere scriptorio abiturus iuro nihil fraudis à me sciente, prudente, admissum in hisce confarciuandis, sed bonâ fide. Spicas aliquot legi ex hac segete, non vt ex eis facto serto, veluti primitias Cereri sacrem, sed vt tibi Apollini dicem, tibiquè non in manum, sed animum me obsequij candidatum dedicem, candidioris etiam in te seruitutis auctoramentum exiguum

guum meritò dices. atqui ex Martiale Lib. ix. Epig. xxvii.

Sed tamen & parua nonnulla est gratia mensæ,
Appetitur posito vilis oliua lupo.

SIMEONI CONTARENO
EQVITI, ET PROCVRATORI.
D. Marci.

DISSERTATIO V.

Piaculum olim capillos, & vngues secare in naui, dum malacia: tempestate ingruente licitum, & cur; & tempestate sedatâ: item in luctu, in lætitiâ, & alia. Crinium abrasio quæ, quando facta. Locus Diui Pauli enucleatus. Hercules imploratus in discrimine. An antiqui criniti. Quibus crines, & barbam ponerent, quando promitterent aut raderent. Ritus varij variorum de abrasione capillorum, barbæ. De Tonsoribus, & huiusmodi.

MEhercule tu alter Asinius Pollio omnium horarum, siue dictis, siue scriptis: tui enim lepores, elegantiæ, veluti cuneo facto audientibus adeò, legentibusquè vim inferunt mulcendo, delectando, vt huic Circæo littori appellentes, necesse sit, veluti apud Sirenios scopulos consenescere; & quamuis tu iure bibliotecha animata dicaris, studio tamen parandorum, vndè, vndè librorum æquipa-

pa-

parandus Laurentio illi (de quo Athenæus) qui dictus superasse Polycratem Samium, Pisistratum Tyrannum, Euclidem Atheniensem, Nicocratem Cyprium, Euripidem Poetam, Aristotelem Philosophum. Philadelphicæ, Attalicæ, Palatinæ tibi exemplo. O vtinam tu alijs dynastis? magna moliris, magnis dignus, & quem Roma plausibilibus foueat vlnis, & crepitantis Athenæi subsellia cuneata quatiantur. Ego verè in variâ lectione.

Quò me cunquè rapit tempestas, deferor hospes,
Nullius addictus iurare in verba magistri.

Petronij locus. Petronij fragmenta volutans in hæc incidi verba, ritum mihi priscum instillantia non vulgarem. *Vnus fortè* (inquit) *ex vectoribus, qui acclinatus lateri nauis exonerabat stomachum nauseâ grauem, notauit sibi ad Lunam tonsorem intempestiuo inhærentem ministerio, execratusquè omen, quod im taretur naufragorum vltimum votum, &c.* paulo post. *Itanè* (inquit) *capillos aliquis in naue præcidit? Audio enim non licere cuiquam mortalium in naue, nec vngues, nec capillos deponere, nisi cum pelago ventus irascitur.* Et infrà. *Quia nec omen, nec legem naufragantium nouerant.* Ex quibus colligo cum alijs viris eruditis, non licuisse cuiquam nauiganti crines, & vngues ponere, nisi tempestate imminente. Causam huius instituti coniectare nequeo; An quia cadaueribus vngues, & crines abradere solebant priùs, quàm efferrent? Hinc tanquam cadauera, se ipsos naufragium patientes curabant. An verò ad Lacedæmoniorum, & Græcorum institutum id referendum, qui, quoties vitæ periculum erant subituri, ex Aristotele 1. Rhet. comam detondebant, quod erat luctus insigne? Seneca III. de benef. eruditè, vt cætera. *Regiam clauderet, & filium, quod in luctu, ac rebus aduersis moris est, tonderet.* Non ab re Maro Æneid. IV.

Crines, & vngues positi in tempestate nauis, & cur.

Cadaueribus crines, & vngues abrasi, & cur.

Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem
Sustulerat, Stygioquè caput damnauerat orco.

Et alibi.

——— ——— ——— ——— *Hunc ego Diti,*

Sa-

Sacrum iussa fero, tequè isto corpore soluo.

Quod à ritu sacrorum sumptum; qui enim moritur, tanquam Orci quædam victima est, & quæ immolationis, & sacri sunt, nullus absquè piaculo ad hominum vsum traducet; Quarè antequam pecudes in sacris imolarentur, capitis earum setæ ferro secabantur. Dijsquè sacrabantur. Virgilius. Æn. IV.

Crines a cadaueribus detracti.

Setæ a victimis auulsæ.

Et summâ carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima.

Contra verò Romani in luctu barbam, crinemquè promittebant: ità Lucianus Dial. Hermotimus, in fine, ait. *Videor autem non absurdè facturus, si & caput rasero, quemadmodum, & facere soliti sunt, qui e naufragijs enatant incolumes.* Qui locus alium mihi ritum subinnuit, naufragio scilicet seruatos crines sibi abrasisse, quasi vitæ libertate donatos. Hinc Nonius Marcellus ait. *Seruos, qui manumitterentur, caluos fieri consueuisse, vt seruitutis, sicut tempestatis iniuriam viderentur effugisse*, vt à me etiam alibi notatum. Plautus Rudente act. v. Sc. III. *Dij te ament cum raso capite.* Eam ob causam Iuuenalis nautam, vertice raso, dixit, quem in mari sæpissimè pericula, & naufragia inuenissent.

In luctu Romani crines, & barbam promittebant

Naufragio seruati crines radebant.

Raso capite qui.

Tunc stagnante sinu gaudens sibi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ

Satyra XII.

Huic fletus viro radicitùs abstulit vngues.

Optimè Artemidorus ait, somniare sibi radi totum caput, nauigantibus palàm portendere naufragium. Quarè D. Paulus Actorum XXVII. tex. IXIII. dubios salutis vectores adhortatur, vt cibum sumant, non eam fore iactationem, vt deponendi sint capilli, pollicetur, his verbis, Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς, τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει, οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. *Propter quod hortor vos, vt sumatis cibum; hoc enim ad salutem vestram spectat, quia nullius vestrum capillus de capite cadet.* Alloquitur socios tempestatem timentes. Videndus ad hunc locum Lorinus, & alij quorum commentarij non refragor.

Locus diui Pauli de naufragio.

Abra-

Abrasio capitis ad auertenda maleficia.

Abrasio capitis, notat Artemidorus quoquè, apud gentes fuit ad auertenda maleficia, vt ex historijs cognoscitur, & Ægyptiorum hæc religio fuit Sacerdotum Isidis, quos caluos appellant passim Poetæ. Herculem præterea monstrorum domitorem ἀλεξίκακον in metu implorabant, Plautus Mostel. *Tu, vt occepisti tantùm, quantùm quis, fugies, atquè Herculem inuocabis*. Itaquè prisco æuo homines intonsi; semperquè criniti depicti; & dictus incomptus Curius capillis, Cato intonsus. Referente Gellio Lib. III. Cap. IV. rudi illo æuo concinnabant cinislones, & ferro calido crines crispabant, qui solus decor habebatur.; quare nomen tonsorum, nedum officium, ignotum Romæ olim. Græci quoquè promittebant comas, quas non deponebant, nisi vrgente magno periculo, (vt à me dictum) contrà verò eos tondebant, quos in seruitutem asserere volebant. Peregrinationem longam habituri, aut expeditionem, capillum alicui Deo deuouebant, cui domum reduces detonsum consecrabant. Flaccus Argon. Lib. I.

Hercules in periculis imploratus.

Criniti antiqui homines. Tonsores antiquitus nulli.

Comas promittebant Græci Ioui tonsi. Coma Deo dicata à peregrinis.

Tectus, & Eurytion seruato colla capillo
Quem pater Aonias reducem tondebit ad aras.

Serui igitur rasi, ingenui capillati incedebant.

Crines cui, & cui barba prima Deo dicata.

Primum crinem Æsculapio vouebant, seu Baccho; primam barbam Phœbo.

Ille genas Phœbo, crinem is pasci ebat Iaccho.

Crines penatibus sacri quoquè

Crines promissi luctus signum.

Penatibus aliquando crines sacrati, & Ioui Capitolino, quod fecit Nero, vt habet Suetonius in eius vitâ. Et Iuuenalia instituit. Denique luctus nullâ aliâ re iudicatus, quàm crinibus, & barbâ promissâ, Liuius III. Decad. Lib. VII. *Veste obsoletâ, & capillo, & barbâ promissis præferens vultu, habituquè insignem ignominiæ acceptæ memoriam*. Hæc de crinibus pauca obiter notata.

Crines aliquando tonsi in honorem defunctorum.

Reperio insuper capillos in honorem mortuorum tonsos apud Græcos, vt videre est apud Dictym. Lib. V. in funere Aiacis Telam. apud Euripidem, Sophoclem. Apud Rom. Propertius.

Illa meos caros donasset funere crines.

Herodianus Lib. III. refert Antoninum celebrantem funus

nus Festi Liberti charissimi capillos obtulisse. Apud Barbaros Suetonius in Calig. Cap. v. aperte testatur.

Pascebant, seu alebant olim crines, comamquè nutriebant, quò in honorem alicuius Dei resecarent. Quemadmodum luci erant Dijs dicati, & ideò incædui in omne æuum; ità coma sacrata Dijs, intonsa erat. Rationem huius refert Censorinus. *Quidam etiam pro cæterâ bonâ corporis valetudine, crinem Deo sacrum pascebant.* Quare potiùs nutriebant, vt aliquando desectus alicui Deo sacraretur, quàm, vt perpetuò esset intonsus.

Coma nutrita in honorem Deorum. Coma cur non trita. Capillus desectus Dijs dicatus.

Notat Diodorus Lib. II. vota olim pro pueris morbo affectis ità concipi solita, vt, si sanitatem recuperarent, illorum desectus capillus Dijs dicaretur. Hinc passim dicatæ comæ Æsculapio, Phœbo, & alijs numinibus salutaribus, à fœminis Palladi. Pausanias in Corinth. loquens de sacris Hippolyti apud Troezenios, ait. *Præter cæteros sacrorum ritus virgines ante nuptias capillum sibi detondent succisumquè in illius templo consecrant*, tondebant enim sibi comas, vt excusarent nuptias; ità nostræ virgines Moniales tondentur, perpetuam castitatem ex voto seruaturæ. De comâ D. Ambrosius Lib. VIII. examer. *Coma est reuerenda in senibus, veneranda in Sacerdotibus, terribilis in bellatoribus, decora in adolescentibus, compta in mulieribus, dulcis in pueris.*

Capillus Virginum desectus virginitatis signum perpetuæ.

In Græciâ nulli seruo comam alere licebat. hinc illud dictum, *Cum seruus sis, cur comam alis?* quare liberi omnes, & potissimû in Lacedæmone eam alebant. Nazaræi apud Iudeos ex voto. In Cretâ sacerdotes, & magistratus barbam, & crinem summittebant. Romæ rei tantùm. Hadrianus primus ex Cæsaribus barbam, & capillum aluit. Ægyptij sacerdotes, ex Herodoti Euterpe, derasis capitibus perpetuò mærebant in luctu ex morte Apis Dei, cæteri verò capillos nutriebant, barbâ tamen rasâ. Illi tertio quoquè die faciebant, & per totum corpus, ne quid eis inter Deorum cultum sordidi animalis officeret. Mentum radere instituit in Græciâ Alexander Magnus.

Capilli nutriti aut rasi à quibus.

Mentum rasit Alexander primus.

P. Ticinus A. V. C. CCCCLIV. per tonsores Romam è

Siciliã adduxit, & inde ex Plinio Lib. VII. Cap. LIX. iuuenes rasitare barbam cæpere, capillumquè tondere. Capillus resectus Deorum honori dicebatur θρεπτηριος, Reliquus verò πενθητηριος, ab luctu ità nuncupatus, quod vsitatissimi foret moris in Græciâ, referente Cælio Lib. VII. Cap. XXIII. per luctum comam recidere, & inter nauigandum, tempestate vrgente (vt à me indicatum) & M. Varro apud Nonium ait. Ambraciæ primum capillum puerilem demptum, item Cirrhos apud Apollinem ponere solitos.

Tonsores primi Romæ.

Capilli resecti religionis gratia.

Plutarchus refert in Theseo, & Homerus de Achille ephebos capillos, & barbam fluminibus, & Apollini dicasse, quem Curotrophon nominabant; ideò Theseus Delphos nauigauit; vt comæ primitias Deo offerret. Apud Indos comam tonderi, iussu regis, maximi supplicij loco habetur. Comam pertractaui reuertor ad nauigationem è tempestate. Quare grati animi ergô.

Capilli fluminibus, & Apollini dicati.

Tempestate seruati soluebant Dijs vota. Horatius,

Me tabulâ sacer, votiuâ &c.

Propertius,

Omnibus in portis pendent mea noxia vota.

Cicero Lib. IV. ad Atticum. *Hæc enim me vna ex naufragio tabula delectat.* Hæ tabulæ pictæ.

Tempestate seruati Dijs vota persolubant.

Temones quoquè in eminenti aliquo loco scopuloso nautæ consecrabant Dijs maritimis. Heroi Herculi sacra faciebant potissimùm nautæ, ex Aristidis oratione.

Temones in eminenti scopulo.

Nautæ Herculi vota faciebant.

Quod si tu, ò eruditionis, & antiquitatis seruator, aliquid de tuo addideris, operi coronidem feceris, & me maximo beneficio cumulabis. Interea illam adipalem, & priscam foue eloquentiam, magistellos quosdam irrientes, baubantes nauci faciens, qui vnum tantùm Tullium latinè locutum, cæteros barbarè arbitrati, non nisi varicosi Arpinatis opulentiam admirantur, cæteros classicos ablegantes scriptores. Ego in tuam sententiam cum tot viris eruditis, totis pedibus eo: Latium sermonem liberaliter ampliandum, non malignè restringendum; non tamen stylum putidius affecto, nec austerius

rius repudio, dum sine salebris fluat oratio. Et malo tecum in his malè sentire, quàm cum istis Zoilomomis benè sentire. Sub tuæ clientelæ auspicijs olim designatus, nunc inauguratus in hisce castris litterarijs Collegij nobilium Venetorum militabo, sub tuis signis in tua verba iurabo, non exauctorandus, priusquam vitæ vasa conclamentur.

NICOLAO CONTARENO

SENATORI VENETO

Amplissimo.

DISSERTATIO VI.

Pacis templum, & Fidei à quo primùm ædificatum. Rosini error. Pallor, & Pauor in Deorum numerum relati à quo. Ex quâ materiâ Deorum simulacra. Fortunæ, Victoriæ inuolucris signum. Sacrificium Messeniorum. Imagines nullæ, aut simulacra Dei sub Numâ, & cur? Idola quis primus Romam inuexit. De hoc fæneratorum sacrilegium. Hebræi sine imagine Dei. Deorum imagines Romani à quibus mutuati. Quæ gentes nullum simulacrum colerent. & alia.

HAnc meam pagellam tanquam Euclionis gallinaceus pulueris situ excutio, atque ad te mitto, cui vel nigrum, si meretur, præfige Theta, vel miniatam de tuo ceram imprime more Democrateo. Tu enim Genium litteris inspiras. Ideò coronam tibi Virtus lauream prætexit,

Ingenuitas imponit; ad illam assequendam omnifariæ eruditionis lectio intermina patefecit arcana, ad hanc exornandam encyclopædia profuit. Hæc mea criteria Aristarchus candidus censeat. Furacia, & veteramentaria ingenia eruunt ferramenta rubigine exesa, reçoquenda, & recudenda in aliquem bonum vsum, alioqui proiecta, & abiecta. Scrutariam me facere dicent, esto. Quid ni scruta quidem, vt vendat, scrutarius laudat? Ait Gellius in noctibus Atticis Lib. III. Antiquorum igitur dum scrutor vestigia, scruta aurea venari, ægrè licet aliquando mihi contingit, & gemmas preciosas latentes indagari. Gestio tamen, nam.

Lætitia est, quoties magno tibi constat honestum.

In Pacis templo professores Liberaliũ artium conueniebant.

Pacis templũ à quo ædificatum.

Dum in Pacis templum de more, quo omnium rationalium artium professores, ad disputandum, conuenirem; Hæc audio à Rosino admirandæ, & vetustæ eruditionis Romanæ indagatore celeberrimo. Lib. II. Cap. XVII. *Pacis templum Romæ fuit magnificentissimum foro proximum, quod Vespasianus à Claudio inchoatum construxit, Commodo imperante, incendio consumptum.* Hæc ille. In quem statim insurgit disertus, & grauis Clemens Alexandrinus, qui Lib. V. Stromatum sic differit. *Meritò ergo Rex quidam Romanorum (Numa erat ei nomen) cum esset Pythagoreus primus ex omnibus hominibus posuit templum Fidei, & Pacis.* Abnuit de Pacis templo, annuit de Fidei Rosinus, eodem capite titulo, de Fide, à Numâ enim primâm Fidei ædem dicatam apertè fatetur; sed cur non & Pacis, si Iani templi fores clausit, iustitiâ, & pietate insignis? hinc pacificus, & placidus Poetis dictus. Quare facilè adducor, vt in Clementis sententiam totis pedibus eam, tanti viri auctoritate, quasi manu, ductus; coniecturis mihi valdè bonis suffragantibus: qui aliter sentitis, in aliam ite; per me licet; quia mea mihi liber. Plutarchus in Cimone. *Ferunt etiam propterea Pacis aram Athenis dedicatam fuisse, & Calliam legatum, &c.*

Numa pacificus dictus.

Pallor, Pauor, Dij.

Febris Dea.

De Pallore, & Pauore Dijs Ethenicorum, item Febri,

bri, & alijs, quæ numina, ne quid obessent, neue aliquid afferrent incommodi Romani habuere. Hæc noto, Pallorem, & Pauorem in Deorum numerum relatos ab Hostilio Rege, ex D. Augustino de Ciuit. Dei Lib. IV. Cap. XXXIII. sic dicente. *Hostilius certè Rex duos, & ipse nouos, Pallorem, & Pauorem Deos propitiandos non introduceret, nisi Deam istam, Felicitatem, nosset, & coleret.* Athenienses Contumeliæ, & Impudicitiæ aras sacrarunt, vt à contumelijs, & probris auerterent. Lacedæmonij, Morti, & Timori, atquè alijs affectibus templa dicarunt.

Pallor, & Pauor in Deorū numerum relati à quo.

Contumelia, & Impudicitiæ ara.

Affectibus templa dicata.

Ex quâ verò materiâ antiquitus simulacra Deorum efformarentur, Pausanias in Arcadicis asserit. *At prisci quidem homines quantum ex antiquitatis monumentis didicimus, non alijs materiæ generibus ad simulacra Deorum vsi sunt, quam hebeno, cyparisso, cedro, quercu, hederâ ciliciâ, loto.* Lego tamen signa olim è ligno facta; etsi Deorum, Pausanias in Corinthiacis. *Antiquissimum è ligno Danaus dedicauit, cum ipsâ æde; fuisse verò illis temporibus signa omnia è ligno, & in primis quæ Ægyptij fecissent, crediderim.* De Herculis clauâ in eodem Lib. hæc lego. *Quod adijciunt miraculum, haud scio, an cuiquam fide dignum videri possit, eam clauam radicibus actis regerminasse. Oleaster certè ille hac etiam ætate monstratur. Clauam quidem Herculem ab oleastro, quem ad Saronidem paludem inuenerit, abscidisse ferunt.*

Ex qua materia Deorum simulacra.

Claua Herculis ex quo ligno.

De fortunæ signis multa multi. Præ cæteris Alexander ab Alexandro. Mantissæ loco esto, quod assero ex Pausaniâ Messen. *Fortunæ signum omnium, quos ipsi ex antiquis cognouerimus, Bupalus primus finxit, capiti polum imposuit, alterâ verò manu Amalthea, quod Græci appellant, cornu, tenentem fecit, adhuc ille modum fortunæ munera declarauit.* At fortunæ comes Victoria, quæ inuolucris dicta, & picta. Ex Pausaniâ in Lacon. *Ex aduerso prisci operis signum Enyali in compedibus. Eadem verò est ratio in hoc simulacro Lacedæmonijs, quæ Atheniensibus in eâ victoriâ, quam Inuolucrem appellant, hi enim vinculis impeditum à se nunquam Martem discessu-*

Fortunæ signū à quo primū, & quomodo effictum.

Victoria inuolucris cur.

sceſſurum; Illi ſemper manſuram ſecum, quæ pinnis careat, victoriam interpretantur. En ratio cur victoria inuolucris. De fortunâ aureâ in cubiculis Principum religiosè aſſeruatâ, & cultâ, & cur, à me alibi indicatum. Victoria quoquè maximè culta in templis, in domibus priuatis, in Circo, in Senatu, ſeu Curiâ, & in caſtris, in priuatis etiam porticibus, aut Xiſtis. Hæc manibus exporrectis ſuſtentabatur à ſimulacro, & quoties locus Senatus mutabatur, ea quoquè transferebatur vbi ara ſemper Victoriæ ſtatuebatur, vt docet Dempſt. Lib. 11. Cap. x

Fortuna aurea in cubiculis Imperatorum.

Victoria cultus.

Sacrificium Meſſeniorum è quolibet genere animalium mihi caput coronet: ita Pauſanias in Meſſen. *Proxima eſt Curetum ædes Lucinæ Phano, in quâ Meſſenij cuiuſuis generis animalia immolant facto enim à bobus, & capris initio, ad aues deſcendunt, quas in flammas porriciunt.* De imaginibus, & ſimulacris Deorum aliud in Plutarchi Numâ lego, non habuiſſe ſcilicet Romanos in vrbis primordijs Numæ inſtituto Deorum figuras, ſiue pictas, ſiue lapideas, ſiue ligneas; ducebant enim abſurdum deteriora melioribus aſſimilare, & illius, quod eſſet incomprehenſibile, paruo ligno comprehendere figuram. Sed illius verba audi. *Hic autem* (Numa nempè) *Romanos prohibuit exiſtimare imaginem Dei, aut hominis ſpeciem, aut animalis habere formam. Nec fuit apud eos neque picta, neque ficta Dei prius ſpecies, ſed in prioribus centum, & ſeptuaginta annis templa quidem ædificabant, ſacraquè tuguria erigebant: Simulacrum verò nullum corporeum faciebant; perinde atquè nefas eſſet deterioribus meliora aſſimilare, neque aliter, quàm intelligentia percipi Deus poſſit, &c.* Hæc ille. Eadem apud Clementem vt Euſebius Cæſarienſis refert, & Dionyſium Halicarnaſſeum, qui ait, templa eſſe à Numâ Dijs erecta; negat tamen ſimulacra in his fuiſſe vlla, quod Deum nulla ſpecie, formâuè effingi poſſe crederet. Tantaquè olim religio, vt nefas Deorum picturas, & donaria vendere putarint. Has fœneratores tamen, & publicani à ſe conculcatas

Sacrificium Meſſeniorum è quolibet genere animalium.

Imagines nullæ Dei ſub Numa cur.

Plutarchi locus de Numa.

Picturas aut ſimulacra Deum nefas vendere.

vſquè

vsquè adeò dilacerabant, vt ab his sacrilegis plagiarijs ingenui, liberi, filiæquè virgines, publicè verò donaria, picturæ, Deorumquè statuæ venderentur.

Fanaratorum scelus, & sacrilegium.

Tarquinius Priscus vanitate, & stultitiâ Græcarum religionum, Etruscarumquè domi imburus, Romanos edocuit, simulacra Dijs ponere, quod Tertul. subnotat, dicens. *Age iam rebus religio profecerit; nam etsi à Numâ concepta est curiositas superstitiosa, nondum tamen aut simulacris, aut templis res diuina apud Romanos constabat. Frugi religio, & pauperes ritus, nulla Capitolia certantia cælo, sed temeraria de cespite altaria, & vasa adhuc Samia, & nidor ex illis, & Deus ipse nusquam; nondum enim tunc ingenia Græcorum, atquè Tuscorum fingendis simulacris vrbem inudauerant.* Hebræos quoquè nullam Dei habuisse imaginem Hierosolymis refert Dio. in Pomp. his verbis. *Alius est* (Deus nempe) *cui soli amplissimos, & maximos honores habent; simulacrum Hierosolimis nunquam habuerunt. Sed ei Deo cuius nomen dici non posse, quemquè formâ vacare arbitrantur & c.* Idquè ex præcepto legis. *Non facies tibi sculptile, &c. vt adores.* Iconoclastæ hos secuti, & Hæretici nostri temporis. De his legendi sacri scriptores, & Belarminus præcipue.

Tarquinius Priscus Deorum imagines & simulacra instituit.

Deorum imagines Romani à quibus mutuati.

Hebræi nullã Dei imaginẽ pingunt, aut fingunt.

Ægyptiorum templa marmore licet, & auro essent elaborata miro artificio, Deorum tamen imago nulla inerat; sed earum loco Simia, ibis, Crocodillus pro Dijs colebantur.

Dei nulla imago apud quos.

Persæ verò nec statuas nec aras erigebant, Deos tamen putabant cælum, quem Iouem existimabant, Solem quem Mithram vocabant, Lunam Venerem, Ignem, Tellurem, Ventos, & Aquam ex Strabone, & Herodoto. Apud Seres etiam ex Eusebio nulla simulacra culta. Lycurgus quoquè Lacedæmoniorum legislator nullam instituit imaginem Dei, quippe Deum hominum, aut animalium effigie fingi vetuit. Tandem, vt refert Clemens, annis CLXX. A. V. C. nullam imaginem neque fictam, neque pictam Roma vidit, ex Plutarcho in vitâ Numæ. Plato lege vetuit, ne Deorum imagines,

Romani quãdiu sine idolis.

Simulacra Deorum ex qua materia.

gines ex auro, vel argento, ferroue, aut ære fierent, sed tantum ex ligno, vel lapide, vt ne imperiti homines ex occasione rei pretiosæ, existimarent, se propterea Deos placare posse, aut decipere. Polyd. Lib. VI. Cap. XIII.

Nunquid ego Phormio alter de militiâ coram Annibale disseram? Cliua auis mihi occinit, & clamatoria. Aurum qui quærunt ante omnia segullum tollunt; & ego quædam loca perscrutatus, fortasse ab alijs indagata sagaciore nare, vt ramenta saltem mihi legam. Si hæc alijs vsu plebeio trita videntur; mihi centonem farciam, aut bardocucullum consuam; tu purpuram tibi intexuisti, & purpuratus, scio, me sagatum licet, amabis, in his sanè. Petronianum illud perbellè

Inueniat, quod quisquè velit, non omnibus vnum est,
Quod placet. Hic spinas colligit, ille rosas.

ALOY-

ALOYSIO CORNELIO,

SENATORI VENETO

Et Equiti

DISSERTATIO VII.

Accusati sub Patrono sedebant. Prouocantes verò ad populum suprastabant. Obsecrare, & resecrare iussi à magistratu. Rei absoluti pedem sinistrum regum, aut Imperatorum osculabantur, & quo vestitu. Calcei quando detracti. Ritus Athenis reorum, & accusatorum. Iniuria, & Innocentia lapis apud Athenienses quid. Accusatores stantes dicebant. Cruenta iudicum subsellia. Controuersiæ in templis composita. Leuato velo causæ cognitæ. Finis quis orationis. Rei à quibus custoditi. Plauti apologia. Fasces, arma, scuta, quando inuersa.

RIde, ringere inficetissimos vulgi mores, & homuncionum, qui nil probant, nisi quod illis probatur, & lenocinante versu nigrum præscribere Theta conantur; quia mea verba non singula ad Polycleti normam recusa. Aliorum placita delicato fastidio respuunt, vetera superbè indignantur. Quotus quisquè est, qui noua condat, prisca non coquat? Probi dum me probent, improbos nil moror; nunc benefactis tantum, ex conscientiâ merces. Te vnum plurimùm Catonem, alios Aristarcos, minimùm moror. Diobolares fames magis, quam fama commouere potest. Audi obsecro, sed æquis auribus, quid in Senecâ Lib III. Contr. XVII. legerim. *Impius es, ingratus, & audeo dicere, parricida. respice forum; hic sub Cicerone se-* Seneca locus.

 disti,

disti, respice rostra, hic super Ciceronem flectisti. Quæ verba mihi lucem præferunt ad morem paucissimis obseruatum; accusatos apud Senatum reos sedisse sub patrono. Institutâ ad pop. prouocatione super eumdem collocatos stetisse obsecraturos, vt eo periculo liberarentur, & continuò resecrare cogebantur à Magistratu. Plautus in Persâ. Act. 1. Sc. 1. *Obsecro te; resecro, operam da mihi fidelem*. Heraldus in Arnobium, resecrationem aliter interpretatur, dicens. *Execrabiles erant, quos arcebant à sacris, tanquam impios pollutos, & magno scelere impuratos, quos si restituebant resecrare illos dicebantur, quales ἐναγεῖς apud Græcos, & qui diris publicè deuouebantur κατάρατοι, quales Christiani habiti olim apud Ethnicos*.

Accusati rei sub patrono sedebant. Prouocantes ad pop. rei super patronum sedebant. Resecrare quid. Execrabiles qui.

Rei absoluti sinistrum pedem regibus, aut Imperatoribus gratias agentes osculabantur. Seneca II. de Benef. Cap. XII. *Cæsar dedit vitam Pompilio Penno, si dat, qui non aufert, deinde absoluto, & agenti gratias, porrexit osculandum sinistrum pedem. Qui excusant eum, negant insolentiæ causâ factum; aiunt, socculum auratum, immo aurum margaritis distinctum ostendere eum voluisse. Ità prorsus*, &c. Et in fine capitis subiungit. *Inuenit aliquid infra genua, quo libertatem detruderet*. (ad genua enim deuoluebantur supplices) *non hoc est rempublicam calcare? & quidem dicet aliquis, (nam potest ad rem pertinere), sinistro pede. Parum enim fœdè, furiosèque insolens fuerat, qui de capite consularis viri soccatus audiebat, nisi in os senatoris ingessisset Imperator pedes suos*. Soccatum dicit, quod insolens ne? quia in publico, & in iudicijs non nisi togati, & calceati prodibant. Lego tamen, vt in religionibus ità in superstitionibus obeundis calceos olim positos ex Plinio Lib. XVII. Cap. XXVIII. Idem etiam obseruatum in funeribus ex Suetonio in Aug. Cap. C. Nequè tantum Romanis hic ritus peculiaris, vt discalceati luctum funebrem testarentur, sed etiam Hebræi vt habet sacra historia. In sacris verò magicis veneficæ vnum tantùm pedem exuebant ex Virgilio IV. Æneid. Ætoles quoquè in bellum prodibant vno pede discalceati; sinistro duntaxat, dextrum enim crus, promotum in digla-

Rei absoluti sinistrum pedem Regibus, aut Imperatoribus osculati.

Rei ad genua deuoluti indicium.

Calcei quandò positi olim.

digladiando perone munibant. Detractio demum calcei fuit nota infamiæ, ignominiæquè militaris de quo alibi.

In públice, & iudicijs nonnisi togati, & calceati prodibant.

Areopagitarũ ritus in iudicio.

Iniuriæ lapis qui.

Innocentiæ lapis qui.

Ad Atheniensium me verto institutum iudiciarium. In consessu Areopagitarum (mos non negligendus) lapides duo argentei, vnus reo, alter accusatori, in quibus consisterent, positi, ijsquè proprijs nominibus cognitionem iucundam insinuantes; nam Iniuriæ, & contumeliæ lapidem accusatorum dicebant; Impudentiæ, (melius) Innocentiæ reorum alterum, quod colligitur ex Pausaniâ in Atticis itâ dicente. *Martius cuius nomen sortitus est, quoniam Mars ibi primus iudicio stetit (nam* ἄρειος πάγος, *Martis vicus sonat) interfecto Hallirrhotio. Itidem, & Orestem absolutum fuisse à cæde matris ferunt, estquè illic Mineruæ ara, quam illic Orestes Iudicum sententijs absolutus vouit, posuitquè; lapides verò argenteos, quibus insisterent, & rei, & accusatores, vnum Iniuriæ, Contumeliæuè, alterum Impudentiæ*, emendo, *Innocentiæ*. Causam huius pete à doctissimo Hadriano Iunio animaduersorum Lib. 1. Cap. 1.

Postulat enim ratio, vt quomodo accusatores, & rei causam sustinentes; itâ iniuriæ, contumeliæuè accusatorum, qui tametsi veras causas defendant, ad opprimendos tamen reos eas persequuntur opposita sit reorum innocentia. Ex argento autem conflati sunt illi lapides, quod æruginem non contrahit, vt innuerent, integritatem vtrobiquè tàm in accusando, quàm in defendendo spectari debere, nihil affectibus illic tribuendo, crimenquè grauando: hic verò nihil dissimulando: nam, vt negare nequè solum sufficit, itâ nequè accusare solum satis est. Gradum promoueo, ad alium Atheniensium ritum, qui ante consessum Iudicum mactari porcellum iubebant, tanquam expiatoriam victimam; mox rore sanguineo sedilia leuiter respergebant, ex Sigonio de Rep. Athen. vt memores essent, se de vitâ, & sanguine hominis decernere: quem si iniustè profunderent, scirent, se itâ respersum iri eo cruore, vt subsellia, in quibus considebant, porcelli sanguine. Demum non statim ad supplicium rei

Cruenta iudicum subsellia.

damnati mittebantur, vt habet Clemens Romanus, sed per plures dies quæstiones exercebant cum multo consilio; & velo interiecto. Verùm cum leuior esset causa; Quæ huiusmodi indagine non indigeret, tunc eo amoto velo causa cognoscebatur iudicio. Hinc leuiores causæ cognitæ leuato velo, de quo à me alibi. Postremo controuersiæ in templis compositæ ex Isocrate in Trapezitico, Plinio Epist. 1. Lib. v. & Dione. Distrahebantur aut componebantur potius iureiurando interposito ex Suetonio in Iulio, & iurabant per Deos, Heroas, magnosquè viros defunctos, etiam per viuos, ex Luciano.

Leuato velo causa cognita.

Controuersia in templis composita.

Prætereà notem, necesse est, morem iudiciorum, vt in subsellijs patroni aduersi sedeant, accusator contrà defensorem, &, quando dicebat accusator, stabat. Cicero pro Sex. Amerino. *Credo ego vos iudices admirari, quid sit, quòd cum tot summi oratores, Heroesquè nobilissimi sedeant, egò primùm surrexerim*. Hic illud Iuuenalis.

Accusatores stabant dicentes.

Stat contrà, stariquè iubet; parere necesse est.
Iudice non opus est nostris, nec vindice libris;
Stat contrà, dicitquè tibi tua pagina, fur es.

Appositos custodes accusatori, ne quid improbè moliri posset, reperio in Plutarchi Catone minore. *Cum autem lege quadam reus opponere accusatori posset custodem, ne quid clam compareret, & institueret ad accusationem, qui adiunctus à Murena assectator, & obseruator fuerat, vbi nihil insidiosè, & c.* Stare enim contra, est surrexisse, vel accusatorem, vel reum. Absolutâ autem vel accusatione, vel defensione, ius erat oratori sedere, ideò finiebat hoc verbo, *Dixi*, ne videretur sedere contra morem, antequam absolueret orationem.

Custodes appositi accusatoribus.

Stare in iudicijs quid.

Dixi, cur dictum in fine orationis

Notior at non est canibus iam Delia nostris.

Reos custoditos à Tribb. centurionibus, & militibus: Videndi auctores. Hæc mitto, & in semitam reuertor. Sed in hoc luctu, more prisco lugentium, fasces inuerto, vt innuit Pedo ad Liuiam

Custoditi rei a Trib. centurionibus, & militibus.

Quos primum vidi fasces in funere versos.

Versa etiam serta, & arma. Virgilius, *Versis Arcades armis,* quod

Fasces, arma, & scuta inuersa in luctu & perfugio.

quod non solum luctus, sed etiam transfugij & defectionis fuit indicium ex Ammiano Lib. XXVII. & Lipsio ad III. Annal. Taciti.

Hæc mea, & aliorum coniectanea sunto. Veteris enim monetæ pretium, & æstimatio à nobis plerumquè ignoratur; ità priscorum verborum significatio, quæ lucifuga ex ipso, veluti Acheronte, reuocanda luci, Soliquè reddenda, & superis oris restituenda censeo. Nequè mihi Suada aliter suadeat, vt aliter sentiam, & abeam à comico choragio Plautino, tametsi summâ vi renitantur inuectes ex Arpinati scholâ pueri, & gentis Iuniæ quidam, confirmantes Plautinum sermonem præ Ciceroniano, allium & fungos putidos olere, & nautarum nauteam resipere. Vos ipsissimi Musarum Pompilij ingenij vestri fascibus eos submouete, qui ad pannuceas Baucides vocabula relegant antiqua. Horatij elogium de hoc celeberrimum ad Florum, *Plauti apologia*

Obscurata diù populo bonus eruet, atquè
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quæ priscis memorata Catonibus, atquè Cethegis,
Nunc situs informis premit, & deserta vetustas.

Sed quia est modus matulæ, (vt dicitur) sic & fabulæ catastrophem impono, ignosce. Rapuit me transuersum veritatis Eurus, & amoris in bonas artes Fauonius. Quod si à me erratum, vetus Paræmia te monebit, *Amici mores noueris, non oderis*. Ego me centurionem in his te Tribunum, aut planè positis castris, Legatum voueo, ac Imperatorem, cuius auspicijs, & imperio, quamdiù inter viuos merebo, meos fasces ingeniculatus, obsequiosus inclinabo, & submittam venerabundus.

NI-

HIERONYMO LANDO
SENATORI VENETO
Et Equiti.

DISSERTATIO VIII.

Vinum niuatum, glaciatum, æstiuo tempore in vsu, & delicijs. Neronis inuentum. Dè colo niuario, & Aquâ decoctâ. fructus ex frigidâ, etiam desumpti. Vectigalia Romanorum triplicia. Portorium quid, & quotuplex. In ponte soluta vectigalia. Vectigales datæ prouinciæ dynastis benè meritis ex more nostro. De aqua refrigeratæ, & calefactæ potu, vsu in mensis. De Thermopolijs, & aqua calidæ mistione, &c.

SEnatum consilij in cor cum reuoco, è sinu tuo esse me sentio, & glorior, videns, quanto me dignaris honore cum mei suscipis patrocinium. Tu enim veluti aquila in nubibus. Herculis verò cothurnos infanti aptas, cum laudes, quas meus animulus non cupit, mens non capit, meritum non captat, plenis velis in me effundis. Amantiora à te non exposco, sed veriora; quæ, vt extundam, eamdem incudem assidue tundens, te ipsum obtundam, vel si mihi Palæphatia papyrus conscribillanda: cum enim tua lego, gratior it dies, & soles mihi melius nitent. En meæ Milesiæ fabellæ, illicium fortasse tuorum. Vin bonâ tamen dicam Fide? dicam, quæ dictat mihi lectio.

Vinum niuatum, & gelatū Neronis vsq; tempore.

Non nouitium, sed antiquum inuentum, & vsu receptum à Neronis vsquè tempore vinum congelare, cum

eum Syrius maximè ardet, atquè arua incendit, voluptatis, & sanitatis gratiâ, Plinius apertissimè fatetur, scribens. *Decoquunt alias niues, quas mox & illas hyement, quod Neronis Principis inuentum.* idem. *Hi niues illi glaciem potant, pœnasquè montium in voluptatem vertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturquè, vt alienis mensibus nix algeat.* Quam niuem colo niuario percolabant, vt alsius, & liquidius potarent. De colo niuario habemus Martialis Epigr. CI. Lib. XIV. *Neronis inuentum de vino gelato.* *Colum niuarium.*

Setinos moneo, nostrâ niue frange trientes,
Pauperiore mero tingere lina potes.

Idem de sacculo niuario Epigr. sequenti

Attenuare niues norunt, & lintea nostra,
Frigidior colo, non salit vnda tuo.

Pomponius Lib. II. ff. de auro, & Argento. *In argento potorio etiam, id, quod ad præparationem bibendi comparatum est, veluti colum niuarium, & vrceoli.* De niue Seneca ità Epist. XCV. *Niuem rodunt solatium stomachi æstuantis.* Et II. de Irâ. *Puero male diluenti niuem irascitur.* Martialis Epig. LXIV. Lib. V. *De niue.*

Sextantes Calliste duos infunde Falerni,
Tu super æstiuas Alcime funde niues.

De glacie idem Epist. LXX. *O infelicem agrum, quia non niue vinum diluit, quia non rigorem potionis suæ, quam capaci scypho miscuit, renouat, fractâ insuper glacie.* Idem Quæstionum naturalium Cap. vltimo. *Inde est quod nequè niue quidem sunt contenti, sed glacie, veluti certior illi ex solido rigor est, exquiritur.* Non solum igitur niuem adhibebant, verum etiam glaciem fractam. Vt autem frigidior aqua fieret gelata prius calefiebat. Idem Plinius Lib. XXXI. Cap. III. ità inquit. *Neronis Principis inuentum est decoquere aquam, vitroque demissam, in niues refrigerare. ità voluptas frigoris contingit, sine vitio niuis. Omnem vtiquè decoctam vtiliorem esse conuenit, item calefactam magis refrigerari subtilissimo inuento.* Iuuenalis. *Aqua decocta à Nerone, vt citius, & magis gelaretur.*

Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

manorum tantummodo, sed ante ipsum alibi vsurpatum, intermissum aliquando prout parsimonia, vel locus reposcebat. Plutarch. eruditissimus scriptor VI. symp. ait, cotibus, silicibus, necnon plumbeis laminis aquæ iniectis aquam refrigerari. In puteis quoquè vinum refrigerandi morem habuisse veteres Athenæus probat ex auctoribus quibusdam. Sed de aquâ frigidâ facile adducor, vt credam ad potum.

Aqua refrigerata in puteo

Aqua calida ex medicorum præscripto omnino stomacho noxia, & tamen plures auctores aquæ calidæ meminerunt ad ignem calefactæ, hinc Thermopolia, Plautus in Curc. *Quos semper videas bibentes esse in thermopolio*, & alibi. Thermopolia erant cauponæ, in quibus calida venibat, pura, puta; & aliæ potiones dulces. Lipsius duplicem calidæ aquæ vsum agnoscit, & cùm solitariam, tùm vino infusam vult bibi solitam, quod procliuius, & iucundius potio feruens, quàm frigida iret in bulgam, Martial. confirmat de calefactâ

Aqua calida potus.

Thermopolia qua.

Aqua calida vsus duplex.

Caldam poscis aquam, sed nondum frigida venit:
Alget adhuc nudo clausa culina foco.

Athenæus Lib. XI. ex Aristotele docet, ollis Rhodianis aquam, qua vinum miscebatur, calefieri olim fuisse solitam, iniectâ in eâ myrrhâ, mastiche, croco, balsamo, cinamomo, & alijs aromatibus, Apud Apuleium Fortis accipit poculum, & desuper aquâ calidâ iniectâ porrigit. Cuius ratio hæc videtur esse. Quia ex Platone, I. de Rep. Aqua calida intestina refrigerat, & appetentiam concitat; ex Mercuriali, ante alios potata cibos, renum feruorem remittit. Conducit potissimum ventriculùm frigidum habentibus, & vomitum concitare volentibus ad magis se se cibis ingurgitandum ità faciebant Rhodij, teste Stratonico apud Athenæum Lib. VIII. Thermopolia Romæ ablata à Claudio ex Dione Cassio, ne calida prostaret. Idem de Druso Tiberij filio, quem ebrietatis accusat, quod ad ignem restinguendum vti voluerit aquâ calidâ, quasi dicens, conuiuij res esset, non incendij. Hinc Tiberius dictus Biberius, Caldius, Mero, à frequenti calidæ potu

Aqua calida mista.

Aqua calida vtilitas.

Termopolia Romæ ablata

tur. Meminit quoquè calidæ, Tacitus An. XIII. de Britannico loquens, Pollux, Athenæus Martialis &c.

Calida potus quæ reuera fuerit.

Quod si quis locus coniecturæ; meam hic subijcio. Fateor equidem decoctam olim in maximo pretio non quia calida biberetur, sed quia frigidior, congestis deinde niuibus, & quia salubrior: Hinc Herodotus scribit Lib. I. regem Persarum, solitum ferre aquam Choaspis fluminis decoctam, quocumquè iret, nam ex eo bibebat flumine. Lipsius cum cæteris primæ ceræ hominibus, aquam calidam potatam censet in electis, & ad illum locum Taciti, XIII. An. *Innoxia adhuc, & precalida, & libata gustu potio traditur Britannico: dein postquam feruore aspernabatur frigidâ in aquâ effunditur venenum*. Vbi fraus, & dolus, non vsus, aquam calidam potandi, (vt censent alij eruditi viri) calidam offerri Britannico; quæ calida erat, erat respuenda, vt videlicet prægustator sine noxâ libaret: quo facto, quasi negligentius fuisset frigefacta, nix adducebatur, vt fiat frigida, inter quas moras effunditur venenum, iam absquè periculo prægustatoris, cum iam eam libasset, itá sentit pereruditus Cerdà, & alij non infimæ notæ viri. Verùm multis placet, & nostratibus omnibus, ex medicorum præscripto frigidam, gelidamuè dici, quæ niuibus, gelu, aut aliâ ratione frigefacta; calidâ, quę communis; aut quę reuera calefacta, & excocta, deinde frigefacta: Quisquè suum consulat gustum; deinde suffragium ferat, in quam sententiam libuerit.

Proram meæ inscriptionis soluo, verto, & pansis velis aliô me conuerto, pontone transuectus, & vectigal in ponte soluturus; quod genus vectigalis solutum, & Imperatorum priscorum æuo. Nec est quod liuiduli nostrorum Principum vectigalia sugillent, cum illi monarchæ tantis non exhausti calamitatibus, vt nostri; nón tantum tonderent, sed et degluberent pecus. Vectigalia olim ex arationibus, quæ decimæ; ex pascuis, quæ scripturæ; è portibus, quæ portoria dicta. Hinc Decumani, scripturarij, & Portitorij. Sed nomine portorij intelligitur τέλος ἐν λιμένι, vectigal in portu, itèm

τέλος.

τέλος ἐν πύλῃ, vectigal in portâ. Domum τέλος ἐν γεφύρᾳ, vectigal in ponte. Primum dictum portorium: alterum Portarium: tertium (vt ità dicam) Pontorium quod Posteriore æuo solutum tempore Neronis reperio, idquè habeo ex Senecâ de Constantiâ Cap. XIV. *Nec indignabitur aliquid impendere, vt limen transeat cogitans, & in pontibus quibusdam pro transitu dari*: Ex quo colligo non in omnibus, sed in nuper instructis; fortasse, & instauratis: ità notat eruditissimus Lipsius in admir.

Vectigalia Romanorum triplex. Decima. Scriptura. Portoria. In pontibus quibusdam solutu vectigalia.

Ad liberalitatem principum nauclm appello, qui regiones, & vrbes aliquando vectigales dedere dynastis de se benè merentibus, & more principum, Regumquè huius ætatis, Athenæi suffragium fero Lib. VII. dicentis. *Dixit Strabonius à Musis se accepisse id vectigal omnes Græcos, à quibus mercedem exigat ipsorum imperitiæ*. Sic olim Ægyptum cuidam reginæ εἰς κόσμον ad ornatum à marito datam. Themistochli Lampsacum εἰς οἶνον Magnesiam εἰς ἄρτον Myuntem εἰς ὄψον, refert doctissimus Athenæi interpres. Plutarchi prætextam prætexo huic capiti in Themistochle dicentis. *Vrbes tres tradunt plerique ei in panem, vinum, & esculenta datas, Magnesiam, Lampsacum, Myunta. Duas adijciunt alias Cyzicenis, Neanthes, & Thanias, Percotem, & Palescepsim in stratum, & vestem*. Idem in Alexandro *non ante conscendit, quàm consideratis rationibus amicorum, erogasset huic agrum, illi pagum, alteri vici prouentum, vel portus; cum iam essent vectigalia penè omnia distributa regia, & diplommatibus consignata, &c.*

Regiones vectigales datæ dynastis.

Liberalitas antiquorum principum.

Quod de Echino parturiente, ità de me, versuram soluturo; quid, dum fidem meam ad tempus labefactari volui; ad extremum fortunis omnibus exutus solum vertam nitua me foueat benignitas, quæ toto sinu me excipere non dedignatur. Quare ne cogar χάριτας ἀχάριτας χαρίζεσθαι, Gratijs ingratè gratificari, & ità perdere vinum infusâ aquâ, illudquè (vt dicitur) conspurcare. Tuo Genio sacro operari conabor, vt Musis litem. Versuram tamen alias, vt potero, soluam. Interea iam iam capio, ad te herum meum me recipiens, versoriam

riam (vt cum Plauto loquar), verbisquè velitationem compendio fieri volo ne te nugis mactem meis, tequè pergam colere, quamdiù hunc orbem colam, cum aliud præstare mihi per fortunam non liceat. ò Veneti cœli sidus lucidissimum, litteratorum Mæcenas munificentissime.

IOANNI PISAVRO
SENATORI VENETO,
Et Equiti.

DISSERTATIO X.

Sumendi aliquid è re sacrâ mos priscus, & lacerandi vestes consecrandas, & ponendi pecunias in sinu Deorum, & cur. Festum omnium Deorum apud Græcos, vt apud nos, omnium sanctorum; aliaquè Atheniensium instituta de hoc. Dei ignoti ara. Die festo alacriùs agebant. Conueniebant ad pacta dirimenda. Hygia Dea cuius filia, & soror. Huius simulacrum. Salus Dea. Sanitatis symbolum. De sternutamento. Omina tristia tria.

CVilibet sua Lerna feralis addicta fatis, sed non cuilibet manus Herculea, velut tibi, qui fortiter absquè clauâ, tuâ tantum prudentiâ monstri parturientis capita recidis, aduersæ videlicet fortunæ. Hoc vnum tuæ Virtutis opus, famam extendere factis. Vnde meritò ex asse felix diceris, & omni ex parte beatus, quod monstra vitiorum domas, & altis licet inclytum titulis genus ducas, ad Virtutis tamen tem-

templa nauibus, atquè quadrigis anhelas, ideo meritò fasces, & purpura sibi parta, cuius patrocinium iam ambiunt prætextati, togati; Nunquid ego non implorabo. Cum potissimum tot Momi, & Aristarchi reperiantur, quot litus habet arenas. Vix ego, è carceribus in famæ campo prodij, ò quot supplantatores mihi occurrunt, dolo malo me oppugnantes! Quid ergo? si vnam syllabam peccem, fietnè corium tàm maculosum, quàm est nutricis pallium? Non ad lancem, & dimensum verba dantur; nec verba, vt nummos asperos, probamus recentiora. De reliquo, homo sum, humani nihil alienum à me puto. Ideò Pappi illius logi alogi, ἐλεύθεραι αἱ γὰρ ἀροτρῶν; *Liberæ capræ ab aratris*; quod si ceruicosius ille persistat.

——— fragili quærens illidere dente.
Offendet solido. ———

Cuiquè enim formicæ sua bilis. Tuam ergo æquitatem, patrocinium appello qui Conso es consiliosior, æqui, boniquè arbiter, æquâ iudicij lance, mea perpende; tibi omne ius in me, meaquè; iamdiù permissum, & cense; hæc licet non ad Critolai libellam expensa.

In religionis symbolam è templo redeuntes prisci domum aliquid referebant sacri, quod Athenæus Lib. III. refert. *Hygeiam*, ὑγιείαν, *mazam*, *vocauerunt quæ in sacris dabatur degustanda*. Ex quibus colligo vnà cum doctissimo eius interprete, laudatissimum veterum ritum, vt qui templa Deorum adirent, domum inde aliquid referrent, bonæ scæuæ gratiâ; puta, vel libi frustulum, vel frondem virentem. Valetudini conducere id opinantes, quod loco sacro esset ablatum; ideò decermini illi fecerunt nomen sanitas, ὑγίεια. Hesychius confirmat ὑγίεια ἄλφιτα οἴνῳ, καὶ ἐλαίῳ πεφυρα μένα, & c. ὑγίεια enim præter vulgatum significatum sanitatis, & bonæ valetudinis, signat ex Etymologico, far conspersum vino, & oleo, & omne, quod ad sacrum attinet. Hunc morem, & nos Christiani in pluribus locis, vt à me obseruatum, tenemus, & quæ è templis referimus domi retinemus ad mala auerruncanda.

E templo abeuntes aliquid domum è sacro reportabant.

Hygeia quid.

Hygeia

Hygeia cuius filia, & soror.

Hygeiæ simulacrum.

Salus Dea qua.

Salutaris porta.

Salutis augurium.

Sanitatis symbolum.

Hygeia Æsculapij filia, soror Panaceæ, cuius apud Sicyonios simulacrum cultum à mulieribus, capillos sibi tondentibus, eique dicantibus. Hæc Dea à Romanis dicta Salus, ab hac σωτῆρες idest salutigeri Dei dicti. Vnde salutaris porta propè ædem Salutis. Salutis augurium apud Romanos celebratum, quod intermissum Augustum renouasse legimus. Sanitatis symbolum, seu tessera militaris à Tribb. data, quæ erat triangulus triplex inuicem insertus ex lineis quinque constans, in quibus, ὑγίεια, inscriptum, vnde Auxilium Deum legimus in Plauti Cistel prologo. Lege Gyraldi. Synt. primum. Salutem precabantur olim, vti & modo sternutantibus, dicentes, ζεῦ σῶσον, *Iupiter serua*, putantes morbum esse sternutamentum, vel morbi præludium. Alij adoratione illud excipiebant, non solùm quòd rem sacram putarent ex Aristotele, verùm etiam Deum ex Xenophonte in Cyri Lib. III. Atque omina tria antiquis superstitiosa recenset Pontanus in Atticis bellarijs, Sternutationem cuius ominationis sollicitudinem deprecabantur, vt dixi, non quòd Deum putarent. Alteram erat palpitatio, vnde solistatio. Supercilium mihi salit, de quo videndus Adagiographus. Tertium tinnitus auris. Vide prolusionem Stradæ. Hæc a me obiter, alibi pluribus. Calamo excurrenti ignosce.

Salutem precabantur sternutantibus.

Sternutamentum Deus habitus.

Omina tristia tria.

Vestes affixa templis lacera, & cur.

Idem Hesychius mihi facem prætulit ad consuetudinem quamdam, quâ prisci vsi cum vestes templis, aut aris, pietatis gratiâ, appenderent, quas findebant, ne tenacibus, aut furacibus manibus essent obnoxiæ, οἱ ἀνατιθέντες ἱμάτια κατέσχιζον, αὐτὰ ἵνα μὴ ἀρθῶσι παρά τινων, idest, *vestes appendentes lacerabant eas, ne à furibus subriperentur*. Pecuniam verò depositam in sinu Deorum, eamque inuentam post longum tempus, refert Athenæus Lib. I. de quodam Polemo ad statuam Cleonis.

Festum omnium Deorum Ethnicis Teoxenia.

Ex eodem Athenæo Lib. IX. eruo, ritum celebrandi nostrum diem festum in honorem omnium Sanctorum, in vsu fuisse etiam Athenis in honorem omnium Deorum, quē illi dixere Theoxeniam, cū in vniuersū omnes inuocarent Deos, Hesyc. θεοξένια κοινὴ ἑορτὴ, τῇ πᾶσι τοῖς θεοῖς

Theo-

Theoxemia festum commune, omnibus Dijs. An non ad Romanos vsquè irrepsit hæc religio, Pantheon πάνθειον ædificantes, in quo miscellanea Deorum turba ex gentium superstitiosarum colluuione omnis colebatur? quod Bonifacius IV. à Gregorio dono accipiens, hic à Phocâ Cæsare in templum omnium Sanctorum conuertit. Pandicularis dies, qui communicarius dicebatur, in quo communiter omnibus Dijs sacrificabatur, πάνθεος ἑορτὴ festus. Omnium Deorum simulacra Dearumquè in Capitolio coli solita colligo ex Liuio Lib. VI. Dec. I. *Caeteriquè Dij, Deaquè qui Capitolium, arcemquè tenetis.* Sed de hoc videndus Rosinus Romanis in antiquitatibus. Athenis potissimùm hoc festum ideò celebratum inter propria illius Reip. instituta, vt notatur ab eruditissimo Athenæi interprete, quæ tenebatur colere, θεοὺς ξένους, hoc peregrinos Deos. inde fortasse illa D. Pauli, θεῷ ἀγνώστῳ, Dei ignoti; ne errarent omnes vno cultu, vnoquè templo venerabantur. Subscribit Pausanias in Atticis. *Quæ vltrò Græcis, quæquè rogatus barbaris dona dederit, Athenis in communi omnium Deorum templo conscriptum est.* Subsistere hic poteram, sed libuit liberales institutores imitari, qui legitimo ponderi mantissam adijciunt, ità meis tricis accessionem facio.

Pantheon Roma.

Pandicularis dies.

Peregrini Dei culti Athenæ.

Dei ignoti ara.

Ad dies festos conueniebant quoquè contractuum dissoluendorum causâ. Plautus Pseud. XI. *Ad Dionysia præstituta erat dies militi exsoluendi æs pro puellâ.* Hilarius etiam diebus festis egisse ex eodem Plauto percipio Aulul. XXVI. *Deinde egomet mecum cogitare inter vias occepi, si quid prodegeris, pro festo egere liceat, nisi peperceris*

Die festo conueniebant etiam pro pactis dissoluendis.

Die festo agebant alacrius

Festum igitur diem agentes, ne quæso prodigè, & si alacriter, viuamus; parcamus opibus, ne ad incitas redacti, ad manticam confugiamus, ne videlicet iuueniles annos frustra agamus. Tu exemplo esse potes, cui iuueni nil Dij dormienti confecere, sed manum admouenti fortuna est opitulata; Dij enim facientes adiuuant. Et ego in his centonibus τὴν χεῖρα ἐπιβάλλω, manum appono, apiculas imitatus, flores lego, quæ prata peruolitantes varijs insidunt herbis; inde dulcissimam mellis annonam paran-

parant: harum sedulitatem imitabor; operis dulcedinem mihi inimitabilem confiteor. Quicquid hoc, meliturgus mellilum tibi Aristæo offerro, vel melititem. Viaticatus enim ego admodum æstiuè, hic castra metor sub tuis vexilis, tibi, qui pleno pectore sapis, desipere ne videar, quod tàm liquidum, quàm liquida esse tempestas solet, vt ille ait. Heros amplissime me quâ plurimum polles patrocinante manu sustenta, erige, atquè foue.

ALBERTINO BARISONIO

I. C. ABBATI CANON.

Patauino.

DISSERTATIO XI.

Lectulus triplex antiquis, lucubratorius, dormitorius, & discubitorius; eorum discrimen. De Lectisternijs multa, & de Puluinaribus. Pluuiæ petendæ ritus. Lapis manalis quid. Fontium sacra ad pluuiam auertendam. Siccitas Longa quo sacro auerruncata.

AVctus mero gaudio; Tarentinis, siculisque voluptatibus perfusus, sustuli manus, exultaui, cum vidi meas literas vix à primo limine te salutantes, tui fauoris libram inclinasse, cuius apud me grande momentum. Et sicut aqua multa per exiguum canale erumpens, impetu ipso sistitur,

sic mihi euenit, qui copiâ benevolentiæ simul, & beneficentiæ tuæ obœratus Harpocratem agere cogor,& tantum virum venerari; cum nequeam æmulari. Scribere tamen volui, quia debui, nec potui arthritite correptus; artesi enim totâ hyeme laboraui ob catharrum, seu distillationem, quæ me lectulo affixit, nec tamen afflixit, quia Senecam ibi de meo more perlegenti occurrit epistolæ LXVII. locus eruditus dicentis. *Ago gratias senectuti, quod me lectulo affixit*, qui locus mihi prætulit facem ad perlustrandum alium in epist. LXXXVII. *Nihil liberos suos docebant, quod discendum esset in lecto.*

Ex quibus colligo priscos habuisse lectum lucubratorium præter dormitorium, & discubitorium. In lucubratorio studebant, scribebant, meditabantur, ut probant loci supra citati Senecæ, & Plinii Lib. v. *Visus est tibi iacere in lectulo suo compositus, in habitum studentis*. Ouidius. *Lectulus triplex Lucubratorius, discubitorius; dormitorius. Lectulus lucubratorius cui usui.*

Non hac in nostris, ut quondam, scribimus hortis;
Nec consuete meum lectule corpus habes.

In hoc lectulo, ut opinor, semirecti, nec omnino iacentes quiescebant. Hinc lucubratoria lectica dicta Suetonio quâ vsus Augustus ad lucubrandum. Seneca epist. LXXII. *Quædam sunt, quæ possis in cisio describere, quædam lectum, & otium desiderant.* *Lectica lucubratoria.*

Lectus dormitorius erat ille, in quo noctu, quietis, & somni gratiâ, quiescebant: hinc Cicero de Diuin. ad differentiam triclinarii, dixit. *Quos nocturnæ quietis causâ in cubiculis habemus*. Dictum etiam cubile. *Lectus dormitorius quis, & cui usui.*

Discubitorius verò, seu triclinaris, in quo discumbebant, qui plerumquè eburneus. Propertius.

Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno,
Nec sit in Attalico mors mea nixa thoro.

Lectulos discubitorios altiores fuisse triclinaribus docet Lipsius Lect. antiq. Lib. III. Erat & lectulus pensilis in curribus & pilentis dictus Græce σκιμπόδιον. Iuuen. Sat. I. *Lectulus discubitorius.*
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur, Pēsilibus plumis.

Mm Hæc for-

fortasse illa oscilla de quibus Virg.

Oscilla ex altâ suspendunt mollia pinu.

Lecti pensiles.

Vide Mercurialem gymn. Lib. III.

Lectisternia quæ.

Lectisternia cur

In lectisternijs qui.

Lectisternia me à lectulo vocant, quæ erant conuiuia ex victimis, & immolatis in templis Deorum, à stratis lectis, quibus ordine discumbebatur, sic dicta. Horum crebrò à T. Liuio fit mentio. Hæc ad templa, & puluinaria Deorum strata, vel ob lætitiam, ad auertendam Deorum iram, in quibus plerumquè Senatores, ac patricij cum coniugibus, & liberis, ad delubra, & aras procedebant, nonnunquam omnes tribus, & ordines etiam, Pontifice Maximo præeunte: in his enim, & pueri ingenui, & libertini, ac item Virgines omnes coronati, lauream præferentes, cum pompâ thensas, & fercula Deûm deferentes, tum, & sacro carmine supplicare, & Deum pacem exposcere solebant. Lectisternia verò, & puluinaria iuxta Deorum aras statuebantur, cum alijs ornamentis: quin, & frondes virentes, & odoriferæ, ac flores omnis generis, & verbenæ antè Deum ædes, & in ipsis templis sternebantur. Illud autem obseruatum ab antiquis videmus, vt quoties supplicationes, aut lectisternia indicerentur, à iurgijs, & litibus abstinerent, & vinctis vincula demerent. Cæterum lectisternia tribus Dijs in Capitolio primùm ob Deos placandos apparata, nempè Ioui, Iunoni, & Mineruæ. Iouis simulacrum statuebatur in lecto recubans: Iunonis, & Mineruæ imagines in sellis considebant. Vndè Valerius Max. colligit, viros antiquitus in lectulis, mulieres verò in sellulis discubuisse. Deindè multâ nocte appositis epulis, septem Epulones introducebantur, qui cibos sacratos comedebant. Puluinaria, quasi pluminaria, quia plumis referta, erant lectuli illis Dijs dicati in templis, in quibus illorum simulacra solebant reclinari, cum lectisternia apparabantur. De lectisternijs, erudita, vt solet, molitur V. Cl. Hieronymus Bossius.

Lectisternij tempore nullæ lites.

Lectisternia quibus dijs apparata.

Puluinaria quæ.

A lectulo, lectisternioquè ad alia me confero his horis æstiuis. Virgilio vota nostra sollicitante Georg. I.

Humida solstitia, atquè hyemes optate serenas

Agri-

Agricola

Optamus, vouemus iamdiu hoc æstu ardentissimo, atquè pluuiam exposcimus. Modum priscum Græcorum pluuiam exposcentium deprehendo in Pausaniæ Arcad. his verbis. *Quod si fortè siccitate solum laboret, atquè ex eo segetes, & stirpes exarescant. Ibi Lycei Iouis Sacerdos ad aquam eius fontis, cum precatione conuersus, ritequè re diuinâ, mactatis hostijs peractâ, è quercu ramum non altè, sed in summam aquam porrigit: existit repente commotâ aquâ ater halitus nebulæ persimilis, nequè ita multò post nubes attollitur, moxquè plurium nubium accessione obducto Cælo, Arcadum fines optatis imbribus perfundunt.* Ad portam Capenam Romæ iuxta ædem Martis, erat lapis, dictus Manalis, quem, cum Romani vellent impetrare pluuiam, à Ioue in vrbem ferebant, dicebaturquè Manalis, auctore Festo. Vnde Iuuenalis vocat, *madidam Capenam.* Martialis

Capena grandi porta, quæ pluit guttâ.

Etsi alij dicant vocatam madidam ob fontes, qui ibi plurimi; ideò sacra fontium ibi fiebant, coronatis fontibus, & puteis. Fulgentius Mythologicon. *Fibræ iecoris sandaracei coloris si fuant, manales tum verrere est opus petras, idest, quas antiqui solebant in modum cylindrorum per limites trahere pro commutandâ pluuiæ inopiâ.* In Lycei Iouis fonte, Sacerdotis manu, querno ramo agitato cogebat nubes, largosquè effundebat imbres. & Athenis Terræ fuisse simulacrum Pausanias prodit, suppliciter à Ioue aquam expetentis, cuius ara in monte Hymettio visebatur, quam ὄμβριον, quasi pluuium Iouem dixêre. Quod si repentina aliqua incidat pluuia, eam dixere tropæam. Nudipedalia festum fuisse apud ethnicos, Græcos, Romanos, Barbaros, in quo nudis pedibus oportebat omnes incedere, obseruatur Tertull. Apolog. cap. XL. dicente. *Denique cum ab imbribus æstiua hyberna suspendunt, & annus in curâ est, quidam quotidie pasti, statimque pransuri balneis, & cauponis, & lupanaribus operati, Aquilicia Ioui imolatis, nudipedalia populo denunciatis, Cœlum apud Capitolium quæritis,*

Pluuia petendæ ritus apud Græcos.

Pluuiæ petendæ ritus apud Romanos.

Manalis lapis quis.

Fontium sacra quando.

Terræ simulacrum.

Pluuia repentina tropæa dicta.

Nudipedalia ad pluuiam impetrãdam.

tis, nubila de laquearibus expectatis, auersi ab ipso Deo, & Cælo. Institutio, vt videtur, Nudipedalium fuit, vt aquarum cœlestium defluxum terrâ arescente impetrare possent; proprium tamen Iudaici populi festum, scribit Fl. Iosephus, Lib. II. Iudaic. vt notat eruditissimus Dempsterus Lib. v.

Boreæ templum. Ad pluuiam auertendam sacra Boreasmi facta. Siccitas septẽ annorum.

Contra verò Boreæ templum ædificatum lego in Herodoto à Græcis iuxta Ilissum; quòd eius violentiâ classis Persarum fecerit naufragium. Quin Athenis Boreasmos nuncupabant, qui Boreæ festa celebrarent, vt siccus spiraret. Idem Herodotus IV. Lib. asserit, septem annis non pluisse apud Theræos, omnesquè præter vnam arborem exaruisse.

Ne verò pluuio contristem frigore Cælum sudum tuæ benignitatis, mihi ipsi pausarius esse volo; quod si mea hæc melimela cum Alcinoi pomis tot eruditorum conferes, Musca Elephanto conferetur; teque conuertes à grauioribus ad lusicula, animi gratia; sic reficitur oculus à splendore nimio solis subdensis tenebris, & fercula subamara castigant luxuriantem suauitatem. Plautinum illud claudat agmen.

Commemini, & mea orationis iustam partem persequi;
Et meam partem itidem tacere, cum aliena oratio est.

Talem me tibi probare ex animo cupio, talem etiam optare te mihi possum; alternis dices, namquè amant alterna Camænæ. Meam scoriam tuo cum ære Corinthio commutabo, quod iam diu lydio lapide probatum in Apollinis cimeliarchio collocandum. Viue diu Pietatis, & Virtutis Numen singulare; imò æternum, vt meret æterna tua Probitas. Tibi potius, quàm olim Gratidiano, statuæ omnibus vicis statuendæ, & ad eas thus, & cerei ferendi, quod eam sis nactus ingenij præstantiam, ad quam adspirare perquam pauci audebunt.

FRAN-

FRANCISCO MARIÆ
DE MONACO
Cl. Reg.

DISSERTATIO XII.

De acclamationibus, & plausu antiquorum. Quænam faustá, quæ infausta. Horum genera varia. Quæ acclamatio fieri solita à plebe congiarium recipiente ab Imperatore. Eadem vsurpata, & in priuatis amicis. Congiaria, & olim data nobilibus ad inopiam redactis. Pro libris cudendis. Alexandri munificentia in Aristotelem. Quid congiarium à donatiuo discrepet; qui clarissimi dicti. Aeternitatis titulus. Magnifici nomen honestum. Symmachi laus. Decoctores quâ pœnâ mulctati. Cophinosis quid.

TVa valetudo sepè inter Saxum & sacrum. Pranda Morbonia, & Lues, tibi nimis infestæ: ego sanè amico amicè ex animo tibi semper precatus, & precor,

Sis felix, & sint candida fata tua,

Malacia non fuit illa valetudo, sed subdola pellacia ponti; nam (vt video) turbidus Auster, qui inuoluit, & euertit omnia, te in hoc freto adhuc iactat. Imitare bonos nauis gubernatores, qui, dum maiores illos, & Decumanos fluctus frangere nequeunt, vitare, & declinare conantur, iactis anchoris; ità tu aduersam fortunam auerte diuinâ spe suffultus, ne te euertat, vel aliò te conuerte. Leuius facies durum quodquè, & graue, leniter ferendo.

Inte-

Acclamatio plebis congiarium petentis.

Interea, id quod olim acclamari à plebe solitum Imperatori congiarium impertienti, tibi vouco illo carmine celebertimo,

De nostris annis tibi Iuppiter augeat annos.

Hunc morem innuere videtur Ouidius primo fastorum.

Augeat imperium nostri Ducis, augeat annos.

Quæ fausta apprecatio non solum vsurpata erga Imperatores, sed etiam erga amicos, vt videre licet in Senecâ, de breuitate vitæ dicente. *Solent eis, dicere, quos validissimè diligunt, paratos se partem annorum suorum dare.* Ità Plautinus amator.

Apprecatio amantium, & amicorum.

Ego vitam meam tibi largiar, & de meâ ad tuam addam. Tibullus,

Viue diù, mi dulcis anus, proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuisse velim.

Acclamatio nes quæ Plausus qui.

Sed pauca mihi altius indaganda, vt rem clarius faciam, de acclamationibus, & plausu antiquorum. Acclamationes, de quibus eruditissimus Ferrarius pluribus, erant voces vel faustæ, cum laudes & bona vota concipiebant; vel infaustæ, cum imprecationes, & conuicia; hæ vocibus peractæ, at Plausus manibus: illæ etiam absentibus, hi nonnisi præsentibus. Fausta vota in hosce modos concipi solita. *Dij te seruent. Te cum tuis Dijs custodiant. Dij immortales. N. vitam. Dij se nobis dederunt. Dij conseruent. Dij se ex manibus impuri cripuerunt. Dij te perpetuent. Dij vos principes fecerunt, Dij vos conseruent. Feliciter Felicissime. Viuas. Vincas. Valeas. Felix imperes. Multis annis imperes. Feliciter imperetis. Multi anni Regi. Multi anni Reginæ. Multos annos Imperatoribus, Catholicis, Senatui, Episcopis & c. Regnum in sæcula permaneat. Vestrum nobis duret imperium. Semper nobis imperetis. In perpetuum, in æternum, æternum permaneat vestrum imperium. Imperium vestrum Deus custodiat, pacificet, conseruet. Cælestis Rex terrenum custodi. Christus, quem colis, ipse te seruet. Custodes fidei Domine protegas. Imperatori vitam tribuat, custodiat. Æterna memoria Imperatori, & huiusmodi.*

Discrimen acclamationis a plausu.

Formula faustarum acclamationum.

Infaustæ acclamationes.

Infausta vota, & imprecationes. *Vnco trahatur. In spoliario.*

liario lanietur. Statuæ detrahantur, Honores. Delatores ad leonem. Delatoribus metum, fustem. Memoria aboleatur. Cadauer in spoliario ponatur. Cadauer trahatur. In crucem tollatur. Vbicumquè feriatur. Viui exurantur. Caput in profluentem abijciatur. Corpus nemo sepeliat. In Tiberim. Mortuo sedes nulla sit, nisi inter impios. Cadaueri vncus, & gemonia. Ad Leonem. Ad bestias. Areæ non sint. Effodiantur ossa, exhumentur. Malos annos. Anathema sit. Anathema, Anathema. Tolle, Tolle. Tolle de terrâ, Crucifige. Et sexcenta. Hæ acclamationes in acta publica relatæ, atquè in ære incidi solitæ, tam sacræ, quam profanæ.

Acclamationes relatæ in acta.

Excitatæ, factæquè in theatris cæterisquè publicis spectaculorum locis, inter communes pop. voluptates. Deindè in scholis, & auditorijs. Illustribus viris in Theatrum intrantibus à spectante pop. honoris causâ assurrectum, acclamatum plerumquè *Feliciter*, & plausum. *Plaudite seu Valete, & Plaudite;* in fine Comœdiarum, & Tragædiarum. Demum *Fauor*, & *Fauerè* maximè propria fuere spectaculorum verba, quæ gestu plerumquè expressa, vt pollicis vtriusquè compressione, Vestium agitatione, Orariorum concussione. Orarium enim linteum erat abstergendo ori paratum, longiusculum, modicèque latum ad fasciarum formam.

Theatrales acclamationes.

Plausus gestu expressus.

Orariũ quid.

At infestæ acclamationes expressæ pollicis conuersione, quam semper sequebatur interitus gladiatorum. Premere Pollicem, vt eruditissime idem Ferrarius astruit, nihil aliud est, quàm manu vtrâque sublatâ, pugnoque facto, pollices ipsos intra pugnum arctè, vehementerque comprimere. Vertere, verò, pollicem erat alterâ manu leuatâ in sublime, inquè pugnum pariter contractâ pollicem à pugno attollere, atque vel in eum ipsum, qui manum eleuarat, detorquere, ac retroflectere, vel circum agere, seu in gyrum ducere. Deindè infaustus fauor sibilis, pastoritiâ fistulâ, vociferatione, seu incondito clamore, & sannis, hoc est ineptâ oris deprauatione compressis dentibus, labris parum diductis, linguâ exertâ manibusque indecorè motis, ac conformatis pedum supplosione. Manibus ciconias pinsentibus, Asini auriculas referenti-

Premere pollicem quid.

Infaustæ acclamationes.

Vertere pollicem quid.

Manibus explosum.

bus.

bus, aut in obscænum modum formatis verso, impudicoque digito erecto, cæteris compressis, aut pollice inter medium, & indicem interposito. Lapidibus aliquando in theatro appetitos, ab infestè fauente populo, & ludorum actores, & malos poetas (vt à me alibi indicatum) at bonos ab amicè fauentibus varia accepisse, dona, & florum, ac frondium coniectione fuisse honoratos legimus.

Senatus acclamationes. Verum in Senatu, senatusconsultis ità acclamatum. *Omnes, omnes Æquum est iustum est, omnes idem rogamus, ad idem consentimus*. Benemeritis verò, *Fauste*.

Militares acclamationes. Militaris acclamandi formula cum belli dux eligeretur, hæc perhibetur, *Dij te seruent, vel Deus te seruet*. Cum prælium ineundum. *Parati, Iuua Deus*; Implorati, & Dij tutelares; Imperatorumque nomina tanquam numina.

In triumphis. *Io triumphe*.

Demum in sponsalibus, *Feliciter, Quæ res rectè vortat, Dij benè vo.tant*.

Nuptiales acclamationes In nuptijs verò *Hymenæum*, & *Thalassium* inclamarunt, versusque etiam iactati fescennini.

Populi acclamatio in principem. At pedem refero, repetoque vndè cesseram. Veterum mos vsu confirmatus, vt qui magna n vellent in aliquem amoris significationem verbis exprimere, palam edicerent, Cupere se, annorum, ad viuendum sibi constitutorum, partem aliquam ad illius vitam addi. Nimirum populus olim congiario donatus ab Imperatoribus, ac locupletatus, vt memorem se muneris gratumque ostenderet; fausta multa consueuit identidem in largitores inter acclamandum emittere, atque illud in primis

De nostris annis tibi Iuppiter augeat annos.

Quo testabitur vnusquisque, amoris, & grati animi ergò, se cupere, ex annis, ad viuendum sibi constitutis partem aliquam ad illorum vitam addi.

Congiarium vndè dictum. Congiarium nomenclaturam cepit à congio vasis, & mensuræ genere, quo pecunia in populum diuidenda non numerabatur, sed modio mensurabatur sine radio. Discrimen congiarij à donatiuo Seneca IV. de beneficijs affert. *Congiarium in quo differt à donatiuo.* *Congiarium nempe dici, quo populus; donatiuum, quo mili-*

milites donabantur. Nec solum principum beneuolentia in populum vniuersum congiario redundauit, sed præcipue in singulos, & quosdam homines clarissimos ad paupertatis incitas redactos, & ad manticam; ut vitam honestè sustentare possent, quod Seneca de breuitate vitæ cap. VIII. disertis verbis ostendit. *Annua congiaria, homines clarissimi recipiunt; & his, aut laborem, aut operam, aut diligentiam locant, nemo tempus æstimat, utuntur illo latiùs, quasi gratuito*, &c. Quapropter ne illi citra orationem, & sementem messem facere viderentur, publico alicui officio addicti, aut magistratui, ut aliquâ ex parte salarium meruisse viderentur. Clarissimi dicebantur, non tantum nobilitate sed etiam virtute præfulgentes. Exempla passim leguntur in Suetonij Nerone cap. X. in Vespesiano cap. XVII, & XVIII. aliisquè historicis.

Congiarium datum nobilibus ad paupertatem redactis.

Clarissimi qui dicti.

Hæc verò munificentia congiarii latius emanauit, potissimum pro libris typis mandandis, & in publicum edendis, Athenæus Lib. IX. refert. Congiarium datum ab Alexandro Magno ob libros cudendos Aristoteli, his verbis. *Arbitratus verò apud doctissimum Aristotelem in opere talentorum multorum mercede famoso (nam Stagiritem rumor increbuit ab Alexandro donatum fuisse talentis octingentis ad impensam, cudendis ijs libris necessariam)* & quæ sequuntur, hæc summa, si benè subducatur, reddit quadringentos, & octoginta mille aureos. O auream ætatem, cum tanto auro rependerentur doctorum elucubrationes, & virorum illustrium inopia subleuaretur, ita quasi manu suppositâ, cadentes virtutes, & probitas pressa, non in pædore, & fœtore iacerent. Exclamat Martialis Lib. VIII. epig. LVI.

Congiarium datum pro libris cudendis

Magnificentia Alexādri ad Aristotelem pro libris edendis.

Liberalitas principum Marones, Cicerones facit.

Temporibus nostris ætas cum cedat auorum,
Creuerit & maior cum duce Roma suo.
Ingenium sacri miraris abesse Maronis,
Nec quemquam tantâ bella sonare tubâ.
Sint Mæcenates, non deerunt; Flacce, Marones,
Virgiliumquè tibi vel tua rura dabunt.

Mantissam addo, quæ, ossea licet dum gratis, non

Nn insua-

insuauis; si appendatur, non suauis; namquè odore, atquè vestigiis dum prisca scripta venor, veneror magis scriptores illos, qui fide historicâ, Romanâ libertate, aperto pectore locuti, non ranas, ut Poëtæ in Mineruam, Pygmeos in Polyphemum, res leuissimas in cothurnos tragicos non sine risu, deformant. Quid mirum, si historici, aliàs & probati scriptores non verbis coquinariis de populari assentatione scribentes ad auram principum captandam affirmant, adeò caudâ illis fuisse blanditos vniuersos, caput prius demulcentes, ut illis in Deorum numerum relatis aras, & templa dicarent, ac veluti sacrosanctos æternarent. Horatius. Ode IV.

Adulatio quanta in Principes.

Quæ cura patrum, quæuè Quiritium,
Plenis honorum muneribus, tuas,
Augusta, virtutes in æuum
Per titulos, memoresquè fastos
Aeternet?

Aeternitatis titulus. Symmachi laus, & laus.

Vnde æternitatis titulus præ ceteris arrisit, & irrepsit ad Theodosii usque tempora, quod indigetat Symmachus ille legum Romæ interpres, linguæ latinæ candidatus candidissimus, iurisprudentiæ consultissimus, qui Lib. X. ep. XXXVIII. hæc habet verba. *Cui æternitas vestra mandauit frumentarios commeatus*, &c. Lib. eodem, ep. XXIII. *Iustum est igitur, ut æternitati vestræ gratias agam*. & epistola XLIII. *In quâ reperiret æternitas vestra*. Vnde enixissimum genus orandi erat salutem, & æternitatem Imperatoris: quo precum genere cogebatur ille concedere quicquid petebatur. Ritersbur. in epist. Plinii.

Preces factæ per æternitatem Imperatoris.

Magnifici nomen honestum.

Magnum quid prætereà loquor, dum magnifici nomen adeo quidam detestantur cane peius, & angue, ut irriant, ringantur cum audiunt. Sed noscite causam, & statim ignoscite; si estis, qui auditis, & legitis, iuris, & æqui consulti. tuquè potissimum, qui omnium Tribuum suffragia tulisti in antiquitatibus rimandis, & indagandis, siquidem quàm iniquè comparatum, ut nomen tam honorificum ad tunicatum popellum, &

frícti

frićti ciceris emptorem amandetur? nam auctore Aristotele, magnificus dicitur, qui in magnis pro dignitate sumptum facit, vel qui res præclaras gerit. Plautus Asin. *ex templo facio facetum me, atque magnificum virum*. Ouid. epist. 11.

Magnificus quis ex Aristotele.

Demophoonti.

Inter & Aegidas mediâ statuaris in urbe.
Magnificus titulis stet pater antè suis.

Liuius Lib. 1. *Inde exercitu victore reducto ipse cum factis vir magnificus, tum factorum ostentator*, &c. Sed Lampridius in Alexandro Seuero his verbis facem mihi præbet. *Quiescite igitur* (hæc verba Alexandri Seueri ad Senatores) *venerandi patres, & vos ipsi magnifici, unum me de vobis esse censete, quoniam Magni nomen ingeritis*. hinc Senatus consultum magnificum à Cicer. dictum. labente deinde æuo, hic titulus reseruatus in aulâ Præfectis Prætorio, Magistris militum, Magistris officiorum, Magistris inter agentes, Quæstoribus, Comitibus domesticorum, ut habetur Lege xvi. C. de test. milit. & alibi, quod ambitiosissimo sæculo nostro antiquum, & antiquatum, nec non nisi diuinos fermè honores arroganter quisquè sibi præsumit.

Senatores magnifici.

Senatus consultum magnificum.

Qui intra dodrantem (ut habent Iurisperiti) legat, hæreditatem delibat, qui ultrà, onerat, qui omnia, exhaurit, ne igitur nullis literis te offendam; nimis verbosus te obtundam; dodrantale hoc habeto amoris, & obseruantiæ monumentum, tuarum virtutum eximiarum ad aram statutum. Obsignet igitur mihi meum schedium ritus priscus Græcorum, ne talem subeam infamiæ notam, quam olim decoctores, qui cum non essent soluendo, in forum deducebantur, ibi considere iubebantur, capitiquè eorum sedentium cophinum imponebant ludibrij causâ, & ita infamis ille euadebat, ex Casaubono in Spartianum, quod vocabant κοφίνωσιν. Ne itaquè foro per te cedam, de tuo iure cede, neque mecum summo iure age sed de æquo & bono, æquitatis, & boni arbiter; meque ut soles, Nn 2 ama,

Decoctorum infamia Cophinesis quid.

ama, & quem in bonas artes ardorem, in bonos amorem præ te tulisse, semper, foue, mihiquè ex corde faue.

ALOYSIO NOVARINO

C. L E R. R E G.

DISSERTATIO XIII.

Unciales litteræ quæ. Literarum mensura. Pater patratus: unde dictus. De supputatione per digitos. Quis Hirtius. Manus pro scriptione. Digiti supputatorij. Leges olim rubræ, unde rubricæ, & cur. Quænam scelera publicis imprecationibus deuota. Quæ bona precatio, quæ mala vitâ functis facta. Imprecatio Virgiliana, & quid eam præcedebat ex more.

TOllamus, obsecro, mensas, & consueta nostra bellaria suauissima inferamus nostrorum sermonum. τρά'γημα δὲ ὁ σωφρονισμὸς τοῖς φιλαχόοις λόγος. Bellarium est sermo bonus prudensquè cupidis discendi. Scitamenta tamen exiguæ lancis mea sunto, ut qui manum ad scriptorum stipem porrigam, qui ad ambas usquè aures diuites, mentiar, ni metiantur fine radio opes Latii, Atticiquè Aerarii pleno horreo. Interea translaticiis semesæ antiquitatis dum meum subinde animum satio, eos tecum rideo, qui tantum ea volutant volumina, quæ nil præter melimela habent,

Ac tenero supplantant verba palato.

At beatum te Iouis quadrigis inuehi censeo, qui anti-

antiquorum semper & optimorum inuestigas lucubrationes ad tuum sacrum opus locupletandum electa sacra electro preciosiora, mequè ad id laciniâ compellas, & reluctantem ob negotia compellis. Te tamen duce, auspice, Polymathiam ego aggressus fateor horis subseciuis. quo auspicio? me latet, bono, ominor.

Nuper doctissimi Budæi libellum de asse pereruditum cum legerem suspexi quidem, sed non sine admiratione, cum scopum attigisse ille mihi non visus, quid unciales litteræ essent. *Vnciales* (inquit ille Lib. 1. de Asse) *litteras Hieronymus intelligi voluit pollicis crassitudine exaratas, non verò auri unciam appendentes, vel auri vnciâ constantes*, & Lib. v. eiusdem operis. *Vncialem altitudinem pollicarem intelligit*, idest digiti, & trientis. Lupus verò Abbas antiquissimus, & probatissimus scriptor, ep. v. ad Einhardum ità differit. *Scriptor Regius Berecaudus dicitur antiquarum literarum, dumaxat earum, quæ maxima sunt, & Vnciales à quibusdam vocari existimantur, habere mensuram descriptam*. Vnciales igitur maximæ, & ad statutam mensuram hæ literæ exarabantur.

Budæi locus expensus.

Vnciales literæ quæ.

Lupi Abbatis locus.

Quæ dictæ literæ unciales.

Ex eodem, quid Pater Patratus sit, eruo epist. xv. *Patrem Patratum nomen esse gradus sacerdotalis existimo, cum is, qui eo fungeretur tantum venerationis à ciuibus mereretur, ut eorum pater factus diceretur*. Alii aliter sentiunt à patrando, scilicet faciendo iuramento ubi de fœderibus conuenirent; quæ cura potissimum Fœcialium sacerdotum Antistitis. legendus Plutarch. in quæst. Roman. cap. LXII.

Pater patratus quis. unde dictus.

Idem Lupus epist. XXXVII. ad Herboldum Episcopum, nodum soluit de scriptore Hirtio belli Alexandrini, ad Cæsaris commentaria addito; quo nempè tempore scripserit. Puto eodem ferè, aut paulo post Cæsarem, nam fuit eius scriba, seu notarius. Lupum audi, loco citato. *Cæterarum rerum gestarum, postquam idem. I. Cæsar totius penè orbis terrarum molibus est oppressus, Hirtius eius Notarius in Commentarios seriem texendam suscepit*. Quod verò quosdam me irridentes

Quis Hirtius scriptor belli Alexandrini, & quando.

iure

iure irriserim de manu usurpatâ pro scriptione, habeo ex Claudio Altisiodorensi Episcopo cap III. epistolâ ad Galatas. *Manus dicitur scientia, quæ fit per manum, dicimus enim, prolata est manus eius.* Ouid. Lib. II. de ponto eleg. x.

Manus pro scriptione.

Si licet oblitus pariter, gemmaquè, manusque,
Exciderit tantum ne tibi cura mei.

Manum in digitos more Anotomicorum seco, qui supputatorii dicti; digitis enim utebantur veteres ad significandum quod vellent, Seneca. *Numerare me docet Arithmetica, & auaritiæ commodare digitos*, Plinius, *Agitat digitos, computat nihil*; Aliquando sine mentione digitorum ipsa manus hoc munus obibat, ut patet ex istis Xiphilini. *Cum autem Romam venisset, concionareturque apud Pop. ac subinde diceret inter cætera, se multos annos peregrinatum abfuisse, conclamaretque multitudo, octo; idque significaret porrectis manibus*, &c Sciendum tamen, digitis læuæ numerare solitos antiquos usquè ad numerum centum, in centesimo autem transibant ad dexteram. Hieronymus in Iouinianum Lib. I. *Centesimus numerus à sinistrâ transfertur ad dextram.* Ac tum cum ad decem millia perueniretur, rursum incipiebant à sinistrâ. Vnde Nicarchus Poëta quendam senem ita tangit.

Digitis supputationes factæ.

Læua manus usque ad c.

Quæ soles vidit plures quàm ceruus, & annos;
In læuâ rursum computat articulos.

Abstineo ab opere Bedæ, qui libello unico complexus est totum hunc digitorum veluti concentum, quem librum inscripsit de loquelâ digitorum.

Rubricæ verò undè dictæ? quæris. Leges obseruo antiquitùs rubras dictas. Iuuenalis.

Rubrica unde dicta.

Sat. XIV. *Perlege rubras maiorum leges.*

Sed cur rubræ? & quo pacto? an totæ? Rubræ dicebantur, quia minio, seu rubricâ notabantur. hinc rubricæ vocabulum passim apud scriptores Iurisperitos. At non integræ, sed tantum tituli ac librorum capita. Subscribunt huic rubricæ. Ouidius de Tristibus.

Rubræ leges cur dictæ.

Nec titulus minio, nec cedro carta notetur.

Teren-

Terentianus.

Instar tituli fulgidula notabo minio.

Persius. Sat. v.

Excepto si quid Masuri rubrica notauit.

In publicis imprecationibus quid potissimum deuouerent apertè Diphilus in Parasito apud Athenæum. Lib. vi. his verbis ostendit, *Imprecationes publicæ in quibus.*

Ignoras in diris execrationibus
Quidnam illud sit? viam si quis rectè non monstret:
Si incendiarius est; si corrumpit, & inficit aquam:
Si ad cœnam properantem impedit.

Et verè hæc ultima lex parasitica, quam puto de suo gratis addidisse.

De eo, qui rectè viam monstrat, habentur bellissimi Ennii versus, *Viam rectè monstrans.*

Homo, qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit
Nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit.

Contra verò faustæ precationes factæ vitâ functis huiusmodi. S. T. T. L. hoc est, *sit tibi terra leuis*, vel, Ossa tibi benè quiescant: at illis imprecantes, ossa malè pressa, vel huiusmodi diras deuouebant. Ouidius v. de Ponto eleg. iv. *Vita functis quid bene precabatur, quid malè.*

Ossa bipenniferi sint malè pressa Lycurgi,
Impia nec pœnâ Pentheos umbra vacet.

Huiusmodi imprecationes Plutarchus in Crasso innuit. *Has Romani arcanas & vetustas deuotiones eâ præditas ui ferunt, ut nemo, aduersus quem conceptæ sint, euitare illas queat, nec benè cedant etiam concipientibus eas; undè nec quâlibet de causâ hos, neque inultos imprecari.* Imprecationis genus extremum apud Homerum in fœdere faciendo est, ut violatoris uxor ab alieno viro opprimatur. Sic in sacris Iob cap. xxxi. *Scortum alterius sit uxor mea*, &c. Deus Præuaricatori minatur. *Vxorem accipias, & alius dormiat cum eâ.* Imprecationis diræ exemplum, omissis aliis Græcis, unus Virgilius iv. Æneid. proponit, his verbis *Imprecatio adulterium.*

Si

Si tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare necesse est.
Etsi fata Iouis poscunt: hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus, & armis
Finibus extorris, complexu auulsus Iuli,
Auxilium imploret: videatque indigna suorum
Funera: nec, cum se sub leges pacis iniquæ
Tradiderit, regno, aut optatâ luce fruatur;
Sed cadat ante diem, mediâque inbumatus arenâ.

Imprecatio virgiliana.

Imprecationes quid præcederet.

Hæ imprecationes furentis Didonis, & quæ sequuntur; sed ante imprecationem præcedunt inuocationes Numinum, Solis, Iunonis, Hecates Dirarum, Deorum, qui mortem afferunt, ut illæ sint ratæ.

Hoc meum æs circumforaneum, tuum Corinthium in arce Mineruæ collocandum, & apud Apollinem Palatinum tua scripta dicanda, quæ non minori religione inspicienda nobis, quam olim xv viris sacris libri Sibyllini. Quare de tuo scientiarum lumine, pietatis splendore meas faces accendito, insitum enim bonis mentibus, ut, quæ copiosè ex aliis exposcunt, ea ipsæ largiter impertiantur. nam φίλος φίλῳ συμπονῶν αὐτῷ πονεῖ, sibi laborat, qui amico laborat, O virtutum, probitatisque specimen singulare.

CE-

CÆSARI CREMONINO

PHILOSOPHO

Lectori Primario Patauino.

DISSERTATIO XIV.

Præ foribus templorum Gymnasiorum & ædium simulacra Deorum prisci, Mercurij, Herculis, Apollinis, Triuiæ, &c. Hermæ quid. Limen salutatum ab ijs qui perpetuo domum erant derelicturi. Salutantes iurabant. Salutati Lares: Postes cur sacri. Salutandi ritus varij. Oscula prehensationes in salutationibus. Aliaquè ad ritum salutandi non iniucunda scitu spectantia.

NON omnes, quorum, è fontibus meos riuulos deduco, mera semper philosophemata crepant, aut tanquam ex tripode pura puta oracula funditant. Ideo per dumeta sententiarum mihi incedendum, & verborum vestigijs, & præstigijs inhærendum. Quid mirum si aures subinde farciam scholicâ istâ dape, quâ replearis, non explearis cum stomacho. De his rebus argumenta, quæ proferam, non sunt a Deâ Pithô, sed probabilitate. Quisquilijs, & ramentis orationem meam implebo, tu tuam auro mactabis, qui in Philosophorum Lyceo agis, vbi certissimis omnia momentis seuerius penduntur, & rependuntur, rationumquè quasi punctis, confestim aguntur. ego tamen coniunctâ operâ, tanquam collatitiâ suffragatione, conabor, ne

diutius vota producam; de quo me sciscitatus in tuâ, quæ digna obelisco, vt tua omnia, diuinum quid spirantia; ego enim Horatio probè monenti aures arrigam,

Vitanda est improba siren.
Desidia.

Ne desidiosus, tanquam ouis meridiana, hæc ad te omnium horarum virum.

Simulacra Deorum posita præ foribus templorum, et domorum.

Præ foribus templorum, & gymnasiorum simulacra Deorum posita, suprà à me indicatum. Nunc verò etiam ædium priuatarum; prædico idquè ex Athenæo, *Sed, ἐπὶ τῆς αὐλῆς, idest, in primo domus limine Mercurij simulacrum positum*. In primo domus aditu sub dio apud Athenienses præcipuè Ælianus II. hist. Cap. XLI. καὶ τὸν στέφανον, & c. *& coronam sumens, cum reuerteretur à cœnâ, Mercurio imposuit, qui stabat ante fores secundum consuetudinem.* Æmilius Probus in Alcibiade, *Accidit, vt vnâ nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, deijcerentur, præter unum, qui ante ianuam Andocidis Hermes vocatus.* Hermæ aliquando erant aggestus lapidum, quibus desuper inserta Mercurj statua, pars inquam suprema ab umbilico usque ad caput. Aliquando erant lapides quidam quadrati in triuijs, supraque illos caput Mercurij, nihil aliud. hi lapides positi viris principibus ad nominis memoriam; mutatis tantum capitibus; & hos lapides hodie Romæ & in Græcia videre est. Iuuenalis.

Herma simulacrum positum, & Herculis.
Herma quid.
Herma quibus positi.

Nil nisi Cecropides, truncoque simillimus Hermæ.

Statuæ istæ deiectæ una nocte Athenis ab Alcibiade periculum illi attulere. vide Plut. Thucyd. Tertullianus, *Quæ sine effigie, rudi palo, & informi ligno prostant.* Loquitur de Pallade, & Cerere.

Alexicacus quinam.

Herculem alij etiam oppositum, volunt, quem Alexicacon dixere; sed & Alexicacon dictum reperio Apollinem ante ædes positum; Pausanias in Atticis, *Pro foribus verò Apollinem unum Leochares, alterum Alexicacon cognomento (quod est, ac si auerruncum dixeris) fecisse calamis dicitur.* Alibi dicit, *Lapides fuere,*

in

in gymnasio, Hermæ nominantur, &c. In Messen. Mercurij, Herculis, & Thesei ponit signa gymnasiorum. Vnde dictus etiam Agyeus, nam ἀγυιὺς, dicta columna ante fores posita Apollini dicta, sic ἀγυάτιδας θεραπαίνας, aræ præ foribus in gratiam Agyei Apollinis erectæ; Apollinem hac de causâ dictum volunt ab ἀπαλλάττειν, idest ab abigendis malis, & expellendis morbis à domibus. Plautus Aulul. II. Sce. v. *Apollo quæso subueni mihi, atquè adiuua; & fige sagittis fures thesaurarios, quoi in re tali iam subuenisti antidoto.* Hunc inuocabant in salutem, & sanitatem familiæ. Plautus Merc. IV. I. *Apollo quæso te, vt des propitius salutem, & sanitatem nostræ familiæ.* Quare meritò dictus προστατήριος, quod ante fores statueretur, seu patronus, cuius statuam ante ædes consecratam ponebant. Thebanos autem ante ædes Triuiam posuisse monet Plutarchus in apophth. de Epaminondâ, his verbis; *Irridens Chabriam apud Corinthum, Thebanos paucos sub ipsos muros occidisse, ait, non trophæum; sed Triuiæ statuam stare.* Solent enim Triuiæ statuas ante portas in Triuijs ponere, hinc Triuia dicta. Ouidius Fastorum I.

Agyeus quid

Agyeus Apollo vnde dictus

Apollo inuocatus pro salute familiæ.

Apollo Prostatirius.

Triuia statua ante fores.

Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
Seruet vt in terras compita secta vias.

Sed, priusquam ab his ædibus discedam, in limine consisto; ipsum ostij limen tango, (vt prouerbio fertur) vt notem limina salutata ab ijs, qui domum perpetuò sunt relicturi; Nos vero Etrusci dicimus (ex osculari repagulum) quod indè emanauit. Plautus Merc. V. Sc. I. *Limen superum, & inferum salue; simul autem vale; hunc hodiè postremùm extollo meâ domo patriâ pedem.* Hinc dictum eliminare, extra ædes eijcere, & ad limina seruus, & similia.

Limina salutata à perpetuo domum relicturis.

Eliminare.

Serui ad limina.

Salutati etiam Dij Lares, vt noto ex Plauti Milite glor. act. IV. VIII. *Etiam nunc saluto te familiaris, idest, Lar, priusquam eo.* Prisci siquidem Romani religionis aliquid liminibus, & postibus tribuebant. liminum præsidem finxerunt Limentinum Deum, sicuti

Salutati etiã lares ab egredientibus.

Limentinus Deus.

Forculus Deus. *Limen calcari nefas à sponsa* forium Forculum, siue Forensem, Ianuæ Ianum; & sicuti Vrbium, atquè templorum portæ, ità ædium priuatarum ianuæ sacræ, religiosèque cultæ; quapropter limen calcari, in ingressu domus mariti, & egressu suæ à nouâ nuptâ nefas putarunt. De Postibus hæc Valerius Max. Lib. II. Cap. v. scribit, *Pradones* *Postes sacri ædium* *quosdam cum à Scipione Africano foribus reseratis intromissi fuissent, postes ianuæ tanquam religiosissimam aram veneratos fuisse*. Virgilius Æneid. II. *Amplexaquè tenent postes, & oscula figunt.*

Postes ornati, coronati vncti *Vnxia Iuno.* Apud Poetas passim amatores dant postibus serta, & nouæ nuptæ mariti domum intrantes laneis vittis, & oleo vngebant, vnde dicti vxores, quasi vnxores, & Iuno Vnxia.

Carbone ædes notata cur. Ex veteri more etiam, siquid placeret, aut odiosum esset in ædibus alicuius, solebant id vel commendare cretâ, vel infamare carbone in parietibus ædium descriptis versibus aut decantatis. Plautus in Merc. *Occentent ostium, impleantur mea fores elogiorum carbonibus*. Catullus, Namquè totius vobis frontem tabernæ scipionibus scribam. Vnde, *ædificia caccabata versibus* IV. Deg. v. vt optime Cerda Aduers.

Per fores qui non admissi. *Lares, & Penates vbi locati.* Cur autem peregrè, falso mortui renunciati, reuersiquè, per fores non admitterentur, sed per impluuium, lege Plut. Probl. Rom. v. Causa potissima tantæ religionis hæc, quia post ostium, & postes, Lares, & Penates collocati, vt felix, & faustus egressus esset.

Salutandi ritus varij. De Salutationibus quædam ad hanc rem non protrita ex varijs auctoribus scripta ad hunc locum illustrandum, tibiquè gratificandum proferam. Salutationes variæ (vt dictum) capite operto Dijs, hominibus autem aperto, & operto; manibus quoquè salutationes, & supplicationes factæ. Plinius Lib. XXVIII. Cap. II. *in adorando dexteram ad osculum referebant,* *Salutatio Persarum.* *Genuflexio salutationis genus.* *totumquè corpus circumagebant, quod in læuum Galli maiore cum religione se facere putabant*. Apud Persas honoris genus erat, coram digniore in Coras, hoc est, vestium manicas, manus immittere authore Rhodi-

gino

gino Lib. VII. Cap. XV. Genuflexio, siue geniculatio, γονυκλισία, salutatio honorifica habita, tum apud Sacros, tum apud profanos auctores; item totius corporis prostratio, & salutationes cum contactu, seu osculo plerumquè factæ; Et primò ex Homero percipio, moris fuisse salutantium attingere mentum salutati, & caput, humerosquè osculatos, item oculos, manus, quæ & simul apprehendebantur; ideò M. Liuius, & Claudius Nero Coss. redeuntes victores Romam de Hasdrubale ad Metaurum, vniuersa multitudo non solum eos salutauit, sed dexteras etiam victrices, quæ P. R. salutem peperissent, osculati sunt Ciues. Plautus in Amphitrione, *Mi vir, & manum prehendi, & osculum detuli tibi*. Et sanè dextræ contactus semper pacis symbolum. Virgilius Æn. VII.

Osculationes variæ in salutationibus.

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.

Dextra tactus pacis symbolum.

De genuum prehensatione, quod erat ingeniculari in salutando, idem Virgilius

Genua prehensata.

Et genua amplexus, genibusquè volutans.

Pedum exosculatio Iudæorum, & Christianorum propria.

Alium salutandi modum parentum, vel amantium reperio; auribus dumtaxat salutati apprehensis vtraquè manu ab osculante, quæ dicitur χύτρα, seu olla, Iulius Pollux Lib. X. *Ollam prehensis osculator auribus*. Plautus in Pœn. *Sine te exorem, sine te prehendam auriculis, sine dem suauium*.

Salutâtes aures apprehendebant.

Et fœtus matrona dabit, natusquè parenti
Oscula comprehensis auribus eripiet.

Ægyptij (ex Herodoto) loco se mutuò compellandi in vijs adorant, genutenus demissâ manu. Græci, ἀσπασμὸν, salutationem vocant, cum scilicet dextram dextræ iungimus. Vulgò χαίρειν, idest gaudere, epistolis præfixum. Platoni vsitatum εὖ πράττειν. Aristoteli ὑγιαίνειν, Isocrati χαίρειν. Romani suis nominibus quemquè reuerenter salutabant, sacerdotibus pedes osculabant. Romani cognatas mulieres oris osculo salutare consueuere. Cuius rei causas refert, Plut.

Salutandi modi.

Salutationes cum osculis.

Roma-

Romanos principes peregrè profecturos, & mox vrbem repetentes condito more Senatores osculo excipere solitos testatur Cælius. Ijsdem milites dextras victrices desculabantur.

Gena osculati quando.

Apud Persas amici sese osculo inuicem excipiebant ex Xenophonte, & Herodoto. quod si alter paulò fuerit humilior, genas dumtaxat osculatur, sin multo inferior dignitate, prostratus adorat honoratiorem. Apud Lacedæmonios oscula non modo concessa, sed etiam propositi ludi, & præmia ijs, qui seniores lepidius suauiarentur. Nisæorum id inuentum, & à Megarensibus etiam in honorem Dioclis seruatum. vide Rhodiginum Lib. xv. Cap. ix. Cur verò Romani, mulieres, cognatos suos osculo salutarent, vide Plut. Probl. vi. & alios de osculis: Physici dicunt, singulas corporis partes numinibus consecratas, vt aures Memoriæ, frontem Genio, dextram Fidei, genua Misericordiæ, de quibus lege Alex. ab Alex. & alios. Salutantes in congressibus addebant iusiurandum, vt seriò se hoc fecisse ostenderent. Plautus. *Ità Ædepol. salue Callicles*. Minitantes ità iurabant ex Plauti Menech. ii. Sc. ii. *Non herclè is sum, qui sum, ni hanc iniuriam, mequè vltus pulchrè fuero*.

Ludi osculorū apud quos.

Partes corporis numini consecrata.

Iuramentum inter salutandum.

In hoc genere veluti collecticij æris me occupo. Suum cuiquè pulchrum, & meum mihi; varia lectio mihi semper arrisit, quæ delectat, non iuuat ex Magno Senecâ: quare vndiquè ostiatim in schediâ emendicata veluti in peram conieci frusta cibarij panis. Mundam annonam, & siligineam alij locupletiores tibi apponent, ego in facilè parabili, & corrogato penore acquiescam. Hæc lanx satura, velut varijs obsoniorum generibus condita, si tibi grata, gratum me senties, & memorem: sin ingrata, calculum reuocabo, vt gratiam à te ineam singularem, philosophantium coryphæo Excellentissimo.

BAL-

BALTHASSARI BONIFACIO

ARCHIDIACONO

Taruisino.

DISSERTATIO XV.

Quid nomenclator; quotuplex officium, tàm principibus; quàm priuatis viris in vsu. Quid amicus, primę, quid secundæ admissionis. Quid admissionalis; & alia non protrita. Leuato velo caussas cognoscere quid.

Iamdiù meæ tibi in votis; nec tu illarum compos; quia, quò fata trahunt, retrahuntquè, sequendum: & licet non anniuersarium, anno reuoluto; quinquennio saltem, lustrale persoluo; coronarium dico, quia tu eo valde dignus. Nec semper verum, qui tardius soluit, minus soluisse intelligitur; sic, cum anatocismo; & tarditatem literarum maioris affectus redundantiâ compenso; nec vilissima quæquè saburræ loco congeram, tuum enim delicatissimum palatum, non nisi Attica bellaria, & mellis medullam scientiarum regustare solet: mellita dabo, quæ meo apiculæ ingeniosæ ex floribus varijs scriptorum fabricarunt.

De Nomenclatore, qui Græcis dictus ὀνοματάλογος, ex Plutarcho in Catone, dictus Nomenclator, quasi nominum calator, à calando ciuium nomina. Hoc officium semper seruile, & posteriore æuo sub Imperatoribus etiam in vsu, quod habemus clarè in Spartiano, qui ait, *Hadrianum tantâ memoriâ excelluisse, vt nomina quàmplurima sine nomenclatore redderet, & ex Suetonio in Claudio, qui vnum* *Nomenclatoris etymon.* *Nomenclatores sub Imperatoribus.*

ex

ex nomenclatoribus suis, sicut erat togatus, in arena induxit.

Officium nomenclatoris multiplex.

Horum igitur operâ vsi Imperatores, vt nomina salutantium, & quâuis de causâ accedentium, callerent. Priore æuo etiam illorum ministerium vsurpatum, à priuatis hominibus, & potissimum candidatis, de quibus ità Horatius Epist. VI. Lib. I.

Mercemur seruum, qui dictet nomina, Læuum
Qui fodiat latus, &c.

Candidatis interdictus usu nomenclatorum.

Lege cautum tamen reperio, ne quis Nomenclatorem haberet, sed ipsi per se candidati ciues salutarent. Id in Plutarchi Catone Minore lego. *Lege latâ, ne candidati nomenclatores haberent; tribunatum militum petens, solus legi paruit, & per se elaborauit salutare, atque appellare ciues.* Refragari videtur huic auctoritati Cicero, pro Murenâ, ubi dicit, habuisse nomenclatorem suum Catonem, quem etiam monitorem vocat. Hi fartores dicti, quod nomina sua quasi infarcirent rogandorum candidatis, & petitorum auribus.

Fartores dicti nomenclatores, & cur.

Nomenclatorum munus in epulis.

Aliud præterea munus illorum non infimum: si quando epulum, aut recta cœna danda, nominare inuitatos, & vocare, singulis pro suâ dignitate locum digerere tenebantur. Athenæus Lib. II. subscribit, *post hæc nos assurreximus, &, ut cuiquè libitum est, accubuimus, non expectato nomenclatore, suum in cœnâ cuiquè gradum, & ordinem assignaturo.* Ammianus Marcellinus Lib. XIV. *homines eruditos, & sobrios, uti infaustos, & inutiles vitant, quoquè accedente, quod Nomenclatores assueti, hæc, & talia venditare, mercede acceptâ, cœnis, & prandiis quosdam inserunt subdititios, ignobiles, & obscuros.* Apul. *& ad nomenclatorem mox citati venerunt.* Seneca epist. XIX. *Alioquin habebis conuiuas, quos ex turbâ salutantium nomenclator digesserit.*

Locus assignatus cuiquè pro dignitate à nomenclatore.

Eorum etiam erat digerere in literam, seu calendarium, quis primum, quis secundum locum teneret; quis honestior, & quis minus honestus. Item ciuius census singulorum norant, & quinam senes orbi. Item ex Atrio amicos ad cœnam inuitatos vocabant, eosq; prout in calendario digesserant, ad mensam disponebant,

bant, Seneca Epist. LXVIII. *Digerere in literam* (loquitur de nomenclatore) *senes, orbos*, &c.

Verùm præ cæteris officiis illud maximè notandum quod in amicitiæ albo amicorum classes distinguebant; & primæ ceræ, seu carissimi, primæ admissionis amici dicebantur; secundæ ceræ non æquè cari, secundæ admissionis; & sic deinceps. Seneca de beneficiis Lib. VI. cap. XXXIII. *Quid? istos tu libros, quos vix, aut nomenclator complectitur, aut memoria, aut manus amicorum, existimas esse? Non sunt isti amici qui agmine magno ianuam pulsant, qui in primas, & secundas admissiones digeruntur. Consuetudo ista regibus, regesque simulantibus, proprium amicorum describere.* Hinc dicti serui admissionales; eorum officium dictum admissionis. At non apud Romanos solù adhibitos admissionales seruos, verum etiam apud Barbaros lego in Plutarchi Lysandro, *Callicratidem nauarchum adisse, & cupere eum conuentum, iussit significari cui cum vnus ex admissionalibus respondisset, Non vacat nunc hospes Cyro, nam potat, &c.*

Amici primæ admissionis, et secunda qui.

Serui admissionales qui.

Postremò nomenclatorum erat alleuare velum, seu cortinam cubiculis principum prætentam, Seneca Epist. LX. *non crepuit subinde ostium, non alleuabatur velum*; quod scilicet leuabatur in admissionibus. Inde apud I. D. illa formula emanauit, *Causas cognoscere leuato velo.*

Velum alleuabat nomenclator.

Sed quia leuato velo meæ modestiæ, primæ admissionis amicus ego à te ascitus, in tua benignitatis aulà degere cupio, quam mihi & Vicentiæ agenti patefecisti, & modò Bergomi ius publicè dicens, brachijs, & sinu toto excepisti, fouisti, benignus, vt soles, faueas tuâ dexterâ patrocinante. Teq; obsecro, & obtestor, ameq; potius quàm laudes (vt soles) immerentem; etsi, vt amer sinam me laudari; laudare tamen faciliùs poteris, quàm amare; cum laus ad gratiam sæpè profecta à gratioso immerentem quoq; ornet, amor non possit nisi è vero proficisci & iudicio, quo tu quàm maximè polles.

Causas cognoscere leuato velo.

Pp ALE-

ALEXANDRO SYNCLITICO
I. C. INTERPRETI
Ordinario.

DISSERTATIO XVI.

Ad Clepsydram oratores orabant; quamdiù. Quis hoc primus instituit. Quid dictum causâ peroratâ. Meretrices quædam dum Veneri operabantur, ijs usa, hinc dicta clepsydra. Hæ Libertinæ plerumquè. Quæ harum sacra. Myrtus ab his ore gestata. Item à capris venalibus. Conuiuis ea tradita, & cur. Mirtus in sepulcris, aris, & coronis. Musica, & saltatio, scolia, in conuiuijs antiquorum.

PRimâ autumnitate, ex Catonis præscripto, cum pluuia est, maximè ab aquâ periculum; ideo, nè rediuiuus pullulet morbus pituitę à meo capite defluentis, & affluentis, Meditrinalia peragebam, iure Meditrinâ placatâ Orgiani cum meo Io. Philippo Aureliano Banchâ, & libans, vetus nouum vinum bibēs generosius Falerno veteri-nouo morbo, ex prisco ritu, mederi vouebam; cum tuæ ad me mihi meis oculis cariores. Ad scammâ me producis, cum me ad scribendum compellas de rebus, è ruderibus antiquitatis erutis; sed non cuiquè datum est habere nasum, & si quisque se nasutissimum putet; tu, qui nasum Rhinocerontis habes, odorare, inuestiga occultas, & latentes cuniculos scriptorum, venare per loca senta situ: ego, prò virili; cla-

clamore feras excitabo. Declamandum igitur non oratoris more ad Clepsydram, sed venatorio ad cornu, dum de Clepsydrâ quædam à me notata, ab alijs captata, in medium profero. Manubias alij faciunt in legendis authoribus; ego ob temporis angustiam, & aduersæ valetudinis molestiam, ramenta colligo in commune referens, ne asymbolus cœnem.

Oratores, & declamatores ad Clepsydram perorasse, tam notum, quàm quod notissimum, ex Cicerone III. de Oratore asseuerante, *At tunc non declamator aliquis ad Clepsydram latrare docuerat*. Martialis Lib. VI. Epigr. XXXV. *Oratores, & declamatores ad clepsydrâ orabant.*

Septem clepsydras magnâ tibi voce petenti
Arbiter inuitus, Cæciliane, dedi.

Apuleius, *Rursum præconis amplo boatu citatus accusator quidam senior exurgit, & ad dicendi spatium vasculo quodam in vicem colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusâ aquâ populum sic adorat*. Optimè hic clepsydram describit, de quâ etiam à me alibi, cum de horis antiquorum. *Clepsydra descriptio Apuleiana.* Lucianus Dial. Piscator, *Quid respondebo, si hic inauditus occubuerit, & aqua omnino compos non fuerit.* & paulò infrà, *Infunde responsuro; nunc tibi aqua defluit, ne igitur cuncteris.* Solem in meridie lucere ostendo. Aeschines contrà Demosthenem, astruit primam aquam infundi solere actoribus, alteram Patronis, tertiam Iudicibus ad pœnam constituendam; nisi primis sententijs reus fuisset absolutus. *Aqua triplex clepsydrarum* Hinc natum adagium, *Inaniter aquam consumis*. Videndum adagium hoc, vbi multa ad hunc ritum spectantia. *Inaniter aquam consumere prou.* Dici ad Clepsydram, more Græcorum, institutum à Pompeio, III. consulatu III. lege, quâ eo die accusator, & reus perorabant; ille duabus, hic tribus horis, nam Prætor (præco est apud Tacitum) diem & horas designabat orationibus. *Quis instituit dicere ad clepsydram.* Lex postea antiquata; in causâ enim Iulij Bassi, sex horæ accusatori, nouem reo datæ. *Quot horæ accusatori, & reo datæ ad perorandum.* Oratores, cum satis fluxisse orationem viderent, pronunciabant, *Dixi*; & Prætor, causâ peroratâ, *Dixerunt*; sic præco, vbi testimonium testes dixerunt. *Quod dictum ab Oratore, à Pratore, à præcone causâ peroratâ.*

A clepsydrâ temporis ad clepsydram nequitiæ abeo. In Athenæo Lib. XIII. hæc lego, *Sic nominabitur Eubuli* *Meretrix clepsydra cur dicta.*

Clepsydra illa meretrix, quod ad Clepsydram sui copiam faceret, donec aqua tota ex Clepsydrâ extillaret. Quod verò hoc nomen non proprium illius sit meretricis, sed agnomen, paulò infrà ostendit, dicens eam Metichea fuisse nominatam;

Libertinæ plerumquè meretrices.

Ad hæc, meretricium hoc sterquilinium, vt pote putidum, vilissimum semper, & infame, è plebis fæce natum; nam plerumquè libertinæ feminæ Romæ Veneris æra merebant. Plautus Cistel. *Nos libertinæ sumus, & ego, & tua mater ambæ meretrices fuimus*. Sic Horatius notat Salustium in libertinarum amore insaniuisse, non minus, quàm mœcharetur.

Quod templũ & sacrũ meretricium.

Scorta sua templa, & sacra habebant. Veneris fanum Aphrodisijs adibant (vt innuit Plautus Penul.) vnâ cum assectis, eique corollas dicabant. An myrteas? non inficior; nam hæc sacra Veneri. Athenæus Lib. XIII: mihi adstipulatur, & alium mihi suggerit ritum, loquens de meretricium moribus, his verbis. *Risus autem, si odiosus est, totum diem domi agunt, & quæ sæpè numero coquis apponitur, caprarum dum vendunt caluas, virgulam myrteam in labris tenuem, rectamquè habent, vt, cum volunt, nolunt, diductis labris opportunè dentes retegant, &c.* En morem caprinum. Quare & myrteos ramusculos in ore meretrices gestabant ad dentes tegendos, vel ad Venerem conciliandam.

Corolla myrtea Veneri.

Myrtus ore gestata à meretricibus cur

Capra venalis cum myrto.

Carnem caprinam vendentes eandem myrto ornabant: vel quia in myrtetis capræ plerumq; pastæ, vel, vt caro tenerior fieret, vel, vt fœtidus halitus odore myrteo mitigaretur; & vtrumquè animal petulantissimum.

Mirtus in sepulcris, aris, & coronis.

Ramulos myrti Græcos consuesse bustis imponere, cum quasi inferias facerent, eisq; mortuos decoratos Euripides innuit in Electra. Myrto quoq; ornatæ Deorum aræ, vnde in lætitiâ, & secundis rebus corona myrtea contexta, ideo Euripides inducit Herculem coronatum myrto epulari. Petrus Victorius Lib. XVI. c. II. Pythagorici defunctos in myrti, oleæ, & populi nigræ folijs sepeliendos præcipiebant. Magius Lib. II. Cap. XVIII.

Sepulcra Pytagorica.

Myrtus signum datum in conuiuijs canendi.

In conuiuijs tum myrtus adhibita ad cantiones conuiua-

uales innuendas; erat enim quasi signum, quo dato, cantare tenebatur conuiua. Id colligo ex Plutarchi sympos his verbis. *Deinde vnusquisquè propriam cantilenam acceptam myrto, quam ex eo Asaron, appellabant. quod cantaret is, cui ea tradita esset*, & paulo infrà, *Alij myrtum non ordine traditam fuisse aiunt, sed à lectulo in lectulū, transmissam, & c.* Quæ verba ritum quoq; innuunt apud Græcos, & Romanos harmoniæ musicæ in epulis, quod ex Homero, Athenæo, & alijs planè perspicitur. Horatius vocat Lyram diuitum mensis amicam, & templis. Virgilius quoque Iopam citharâ personantem in Didonis epulis primo Æneidos inducit.

Musica in epulis.

Cum Musicâ erat coniuncta saltatio, & alia ludorum genera, Plutarchus libro 1. Symp. Quæst. 1. ait. *Quin etiam carmina illa in conuiuijs decantari solita, quæ vulgo σκολιὰ, idest, obliqua, siue tortuosa, cratere in medio proposito, & corollis distributis. quas Deus libertatem nobis donans imponit*; & paulo post, *Deindè quisque propriam cantilenam canebat accepto myrteo ramo*. Aristoph. Scholiast. *Qui primus laurum, siue myrtum tenebat, is canebat*. Atheneus quoque Lib. v. *Solebant conuiuæ nominatim prouocare, cui propinaturi erant, & Lyram tradituri*. quò alludit Terentius in Eun. *Phædriam intromittamus, cantatum prouocemus*. Scholia hęc, seu carmina conuiualia in vsu potissimum apud Athenienses. Apud Romanos quoque musica conuiualis. Cicero pro Cęl. *Baijs acta conuiuia comessationes, cantus, Symphonię & c.* Valerius Max. Lib. 11. Cap. 1. *Maiores natu in conuiuijs ad tibias egregiâ superiorum operâ carmine comprehensa pangebant, & c.*

Saltatio et Musica.

Scolia cantationes epulares.

In epulis, primus cantor.

Musica conuiualis apud Rom.

Saltatio Musicam sequebatur, Homero teste, & Atheneo: hęc Gręcis maximè in vsu, Sybaritis, Macedonibus. Romanis verò probrosa, vndè illud dictum *Nemo saltabat sobrius*, idque colligitur ex multis locis Ciceronis Salustij, & c. Acroamata cœnę adhibenda, Plutarchus asserit sympos. VIII. Lib. VII.

Saltatio Romanis probrosa.

Hę manubię. Tu mihi amicus manubiarius; cum tu manuaris, me quoquè imperti tuis, vt operas tradamus mutuas,

mutuas, Dorice concinentes. Eptameron tuus iam diù mihi in votis. Tuo genio lepidissimo, meoquè litato; iamdiù me tibi obstrinxi. Vinum & dapes lautus quisq; laudat; opes, diuitias auidus; honores superbus; sic plerią; mortalium plerisq; cum arcâ, & cum ventre negocium, perpaucis cum libris; nam virtus laudatur, & alget. Nemo non serius sibi videtur, cum maximè nugas agit; sed ego nunc nugas agens serius ero, teq; seriò semper amabo, quem ex animo Musę amant: neq; curemus serius, an ocius sors exitura, dum in beatorum sortem asciti beatum æuum peragamus.

∴

ALE-

ALEXANDRO TERTIO

RECTORI SEM.

Bergom.

DISSERTATIO XVII.

Vinum ian, & quod mulieribus interdictum. Item claues cellæ vinariæ. Spartani domum è conuiuio sine facibus cur redirent. Apud Romanos lucerna prælata redeuntibus è conuiuio. Qui Oenoptæ conuiuiorum, & pocillatores. Oenoptæ Lychnos cœnantibus dabant. Ebrietas infamis apud Lacedæmonios. Modiperatorum munus, & alia.

QVI in suaui concentu musico diù fuere, sonum, & harmoniam in auribus secum ferunt; sic mihi à tuo suauissimo congressu accidit; totus siquidem eruditionem, humanitatem spiras, cui cœlites nascenti ambrosiam stillauere, obstetricantibus Musis omnibus, & Gratiis; quare semper rosas loqueris, & violas, quas feracissimum tuum ingenium semper vernas exhalat, Hesperidum etiam mala, cum aureâ messe, dynastis, Heroibus pleno cornu dilargiris, nam

Principibus placuisse viris non vltima laus est.

Sed, ne fœneratam referre gratiam videar, laudatorem laudans, tecum communicata hæc malo, vt censiones Zoilomomorum, te censente, non pertimescam, & cum per negocia oretenus non nobis liceat, litterarias tesseras reciprocemus. Sapientiæ enim scintilla quędam putatur virtu-

virtutum luminibus applicari. Oratio tua typis tradita venustula, vinnula ad me missa meum villum reposcit; hoc ex meâ apothecâ ad te: tuû enim generosissimum Falernum.

Vini & vsus olim feminis interdictus est.

Vini vsum olim Romanis fœminis ignotum fuisse, ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur, testatur Valerius Maximus Lib. II. de institutis antiquis. Plut. Plin. Dion. Halicar. Cic. & alii. Quod in legibus antiquis ex Balduino scriptum ita reperitur, *Si mulier vinum biberit, domi vt adulteram puniunto*. Romanas verò Matronas non prorsus abstemias fuisse, sed tantum à temeto, crediderim, mihi suffragante Athenęo Lib. x. his verbis. *Apud Romanos vinum mulieribus interdictum est: ijs tantum passim vinum licuit bibere quod ex vuâ passâ fit, gustu simile vino dulci Ægosthenensi, aut Cretico, hoc scilicet, cum vrget, valdè sitim leniunt. Vinum autem, si qua biberit, id celare non potest, primum quidem quod cellam vinariam non committunt mulieri, deinde quod eam osculentur tum sui, tum mariti cognati, ad consobrinos vsquè, & id quotidiè vbi statim illam aspexerint, quia vinum non temetum, sed passum dulce permittitur mulieribus* (vt ait ille) *dulce verò non inebriat*, de quo legendus Plinius Lib. XIV. Cap. XIII. Aulus Gelius Lib. X Cap. XXIII.

Mulieres an vinum biberent, quomodo sciretur.

Claues cellæ vinariæ matronis interdictæ.

Claues præterea (Plinius ibidem ait) cellę vinarię matronę non habebant. Nota historia eius matronę, quę (vt refert Plinius ex Fabio Pictore) quod loculos in quibus erant claues cellę vinarię, resignauisset, à suis inediâ est mori coacta. Vino abstinent, mulieres, iuuenes quoquè ad XXX. annum, vel XXXV. ut apud Aelianum, nisi certis diebus sacrorum causâ, Aegnatiusq; absolutus à Romulo, interfectâ vxore, quæ vinum bibisset, quâ causâ osculari à propinquis credidit M. Cato. Alii osculum referunt ad tempora Troiana, cum eæ naues incendissent. Dionysius Halicarnassæus Lib. I. *De his cognoscebant ipsi cognati cum viro, vbi violata fuisset pudicitia, & quod omnium peccatorum Gracis leuissimum videretur, si quam mulierem vinum bibisse constitisset; Romulus enim hoc vtrumq; vt muliebrium delictorum grauissimum puniri iussit, quia stuprum dementia, ebrietatem verò stupri originem esse indicauit, ex quibus*

Vino abstinent iuuenes ad annum 30.

Osculata mulieres cur.

quibus perspicio discrimen, &c. De hac sobrietate mulierum. A Gellius Lib. x. Cap. XXIII. Vbi potum illarum, ait, fuisse loream, passam, murinam, & quæ id genus epotant, potu dulcia: mulctatasque è iudice fuisse, si vinum bibissent non minus, quam si probrum, & adulterium admisissent.

Tanta fuit Laconum sobrietas, vt inebriari sine infamiæ notâ illis nunquam licuerit; quod vitium vt euitandi haberent occasionem, lege cautum, & disciplinâ Laconicâ institutum, ne quis domum è conuiuio reuerteretur cum lumine, sed, vt Xenophon, & Plutarchus ait, δίχα λαμπάδος. Ad hanc rem Athenæus Lib. II. præscribit bibendi modum, *vt videlicet tantum vini bibere liceat cuique, quantum non impediat domum redire sine puero, qui præluceat, aut sine itineris duce.*

Laconum sobrietas, Ebrietas infamis apud Lacones.

Nulli licitum è symposio redire cum lumine.

Modus vini bibendi.

Apud Romanos redeuntibus è conuiuio lucernæ prælatæ per pueros, δᾳδοῦχοι. Hæ faces, & lucernæ in itinere nocturno, & laternæ inclusæ, solitæ incidi è cornu. Plautus in Amp.

Vulcanum in cornu gestat.

Idem Casin.

Sed eccum progreditur cum coronâ, & lampade.

Athen. in Epicharmi spe. Lib. VI.

Nam multum edens, bibensque multum protinus
Discedo, lucernam puer nec fert mihi.

Faces, & laterna redeuntibus è conuiuio prælata.

Apud Athenienses Oenoptæ Lychnos, funaliaquè dabant cœnantibus; ideò oculi dicti; est enim magistratibus nomen œnopta, tanquam inspectores, & obseruatores eorum, quæ inter epulas geruntur; præter enim pocillatores in conuiuijs, qui erant nobilissimi iuuenes, Oenoptæ etiam erant cœnarum præsides, & Modiperatores, quorum (referente Athen. Lib. x.) erat ex æquo vinum conuiuis præbere, & animaduertere, vt ex æquo omnes biberent, item suppeditare lucernas, ellychnia, & alia οἰνόπτας etiam vocabant ὀφθαλμούς. Athenæus Lib. οἰνοφύλακας dixit.

Oenoptæ lychnos cœnantibus dabãt, & vinum distribuebant.

Oculi magistratus Athenien.

Modiperatores cœnarum præsides, eorumquè officium.

Vinum ex æquo distributum conuiuis a quo.

Vinalia mitto, & ad tuam reuertor vinulam; venustulum ingenium omni gratiarum choro honestatum, tui lepores, & sales non infra soccum, seria non vsquè ad cothurnum: omne tulisti punctum, miscens vtile dulci. Felix illud Seminarium nobilissimum, cui tu protomysta sub auspicijs tanti Præsulis, nemini probitate, & religione secundi, qui cum alijs tot heroibus, me vidente, libente (vt olim magnus Pompeius Possidonij) ianuæ tuæ Academiæ sepè Laureatos, purpuratus submisit fasces; quod tibi proprium, perpetuumque esse discupio; Deumquè precor, bono publico, sacræquè pubi Bergomati, te Præside Geniorum Deo, ingeniorum Apolline, Alexandro verè Magno, Tertio verè Catone.

.·.

D. LAV-

D. LAVRENTIO BIFFIO

CL. REG.

DISSERTATIO XVIII.

Dijs superis vota facientes manus ad Cælum tollebant, ad mare maritimis, ad inferos inferis. Sepulcra publico sumptu extructa viris insignibus, priuatis non licitum hæc habere Athenis. De libationibus, ingulationibus, sacrificijs, Dijs inferis, & superis factis. Hæc quàm diuersa. De aris illorum. Tumuli quibus exornati. De aquâ lustrali. De euocandi ritu. De sacris inferorum. De tonsurâ Clericali, & alijs ad hanc rem.

CVM ad vos vocatus, inuitatus Attalicis, condionibus, veni in Marianum Collegium Rhetorices prælector, Rectorq;

Animæ, quibus neque candidiores
Terra tulit, nequè queis me sit deuinctior alter:
O qui complexus, & gaudia quanta fuerunt?
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.

Nullus enim dies peruorsus, nequè aduorsus mihi obtigit, omnes albo lapillo notandi, qui vobiscum peragendi. Quod, vti hactenus Bonum, Faustum, Felix, Fortunatumquè, ità proprium, æternum fiet oro. Te Asteropæum, in tuâ istâ prouinciâ administrandâ reabse comperi, Græce Latinequè tam eleganter, tam sapienter, dicentem, scribentem, vt censearis nemini secundus: tuo enim ingenio viuidius, viuacius nullum: nil pingue sonans; non obesæ, sed emunctæ naris; per titulos, memoresq; fastos æternandum, ò interim quæ

moliris, ad coronidem perducas, & mecum in commune conferas, quod subseciuis horis elucubraris, vt ego meas nænias, affanias tecum.

In gaudio Cælum adoratũ.

In gaudio, & bono nuncio Cœlum adoratum probaui ex Suetonio in Nerone Cap. XLI. *Ad eam speciem exiluit gaudio, cælumquè adorauit*, quia, credo, omne bonum supernè, hoc est, e Cœlo venit. Ideo prisci Heroes manibus in Cœlum sublatis, Iouem, cæterosque Deos cœlestes precari solebant; maritimos ad mare proiectis; Manes, & inferos, terrâ percussâ. Sextus Pompeius ait, *Dijs cælestibus solita fieri sacrificia in ædificijs à terrâ exaltatis, Dijs terrestribus in terrâ, Dijs inferioribus in efossâ terrâ*: & Lactantius ait, ita nominata altaria, quia manus in altum porrigimus sacrificaturi superis. Primi moris exemplum habemus apud Virgilium Æn. Lib. I.

Dijs superis manus ad Cælum sublata.
Maritimis ad mare,
Inferis ad inferos.
Ara superum & inferum qua.

Ingemit, & duplices tendens ad sydera palmas.

Lib. III.

Tendoquè supinas ad Cælum cum voce manus.

Lib. IV.

Multa Iouem manibus supplex orasse supinis.

Sic & nostri sacerdotes eleuant manus ad Cœlum, Deum verum precantes. Secundi exemplum habemus ex V. Æn.

Ni palmas ponto tendens vtrasquè Cloanthus,
Fudissetquè preces, Diuosquè in vota vocasset,
Dij, quibus imperium pelagi, &c.

Postremi sunt hæc. Euripidis Hecuba ὦ χθόνιοι θεοὶ σώσατε παῖδ' ἐμόν, ὅς μόνος οἴκων ἄγκυρά τ' ἐμῶν &c. ad quem locum interpres notat, histrionem (cum hæc verba loqueretur) terram pulsasse. M. Tullius Tusc. II. *Tum Cleanthem, cum pede terram percussisset, versum ex Epigonis dixisse ferunt; Audisne hæc Amphiarae sub terram abdite?* Zenonem significabat, à quo illum degenerare dolebat.

Terra effossa in adoratione Deorum Inferorum.

Terram aliquando fuisse effossam lego in multis, & potissimum in Senecæ Tragici Oedipo, actu secundo, his verbis,

Ipse euocandus noctis æternæ plagis,
Emissus erebo, vt cædis auctorem indicet.

Rese-

Reseranda tellus, Ditis implacabile
Numen precandum.

Idem in eâdem Tragœdiâ actu III.

Hùc vt Sacerdos intulit senior gradum,
Haud est moratus, præstitit noctem locus,
Tunc fossa est tellus.

Plautus quoquè in Mostel. *Ædes ne attingite, quin tangite vos quoque terram.*

Libamina diuersa inferorum superorum.

Non tantum verò alio genere hostiarum rem diuinam inferis, atq; superis faciebant, sed quoquè libamentis alijs vtebantur, quæ, quòd Dijs inferis funderent, tanquam inferius deorsum libarent, ideò delibamenta vocabant, & cum ea funderent, se defundere dicebant, quod ex Valerio Maximo eruo dicente, *Tunc defusis Mercurio delibamentis, & inuocato numine eius, vt se placido itinere in meliorem sedis infernæ deduceret partem, cupido haustu mortiferam traxit potionem.*

Defundebat inferis libantes.

Templa quoq; tribus modis dicabantur ab natura, ab auspicio, ab similitudine. Natura spectatur in cœlo: Auspicium in terrâ: similitudo sub terrâ. Vnde Festus ait, Veteres dijs superis in ædificijs terra eleuatis sacra fecisse; Dijs terrestribus in terrâ: Dijs inferis in effossâ terrâ. Tria ergo sunt in sacris loca, per quæ piationem faciebant; Scrobiculo facto, inferis; terrestribus super terram sacrificabant: Cœlestibus extructis focis: vnde etiam nominata sunt altaria, quod sacrificantes manus in altum porrigebant.

Superis sacra facturi corpus sæpè abluebant.
Inferis facturi corpus aqua tantum spargebant.

Cæterum Dijs superis sacra facturi corpus sæpè abluebant, inferis verò tantum aspergebant aquâ lustrali. De sacris superorum ait Æneas, *Donec me flumine viuo abluero.*

At Dido cùm sacra Dijs inferis instituit, ait.

Annam, cara mihi nutrix, huc siste sororem
Dic corpus properet fluuiali spargere Lymphâ.

& alibi,

Sparserat, & latices simulatos fontis Auerni.

Nec non cùm Miseni sepulturam refert idem Virgilius VI. Aen. ait,

Ter socios purâ circuntulit vndâ
Spargens rore leui.

Videndus Macrobius Satur. Lib. III. Cap. I. de aquâ lustrali à me alibi, & ab alijs.

Aqua lustralis pro foribus templorũ

Lustralis aquæ vsum vetustissimum pro foribus templorum innuit Tertul. de Bapt. Sozomen, ideo Asconius in Diuinat. Verr. ait, delubra dici à labris, siue vasis, quę ad diluendum habebantur in templis. Locum subnecto pulcherrimum Hippocratis de morbo Sacro, *Ipsiq; terminos templorum Dijs designamus: vt nullus qui non purus sit, eos trascendat, & ingressi respergimus, sed si quod etiam prius scelus habemus*, purificemus.

Aqua expiatoria.

Cic. etiam de legibus id astruit: Ad expiationem veteres non quâuis aquâ contenti, sed viciâ, & perenni, & limpidâ, non stagnanti, non turbidâ. Duplex autem

Lauatio duplex.

lauatio, siue purificatio apud veteres; altera ad manus pertinebat; altera ad totum corpus. Illa propriè χέρνιψ, hæc περίῤῥανσις, appellabatur; fiebatq; θαλλῷ idest, ramo felicis Oliui (vt dictum, ex Virg.) Aqua verò lu-

Aqua lustralis conficiendæ modus.

stralis, quâ aspergebantur, sic fiebat. Erat ad fores templi aquiminale quoddam magnum, quales ferè tinctorum cortinæ, labrum Asconius nominat, in quod mergebant titionem ardentem ab arâ sumptum, quando victima adoletur, & eâ aquâ templum ingredientes, se se aspergebant ipsi, aut à sacrificulis aspergebantur.

Aqua lustralis ad ædium fores, & forum.

Nec in templis solum erant περιῤῥαντήρια; sed etiam ad fori introitum. Moris item fuit, & ad fores priuatarum ędium tantisper, dum illæ funestę erant, & fiebat ἡ πρόθεσις defuncti, vas magnum statueretur, aquâ lustrali plenum, quæ esset è domo non funestâ allata, quâ aquâ se quisq; exiens aspergeret, qui ad exequias venerat, idq; vas figlinum fuit, ex Casaub. in Charact. Theophrast.

Iugulatio diuersa victimarum superum, atq; inferum.

Non solum igitur alia erat delibatio, seu expiatio facta superis, atquè inferis; verùm etiam alia iugulatio verisq; ac diuersa; siquidem consueuerunt sacerdotes victimis, quæ mactabantur inferis, humi capita impingere; sic enim subterraneis sacrificabant, & cœlestibus immo-

lantes

lances colla sursum conuertentes iugulabant; quod deinde factum, Medea Ouidiana VII. Metam. ostendit,

Haud procul egestâ scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrosquè in guttura velleris atri
Coniicit, & patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super inuergens tepidi carchesia lactis
Alteraquè inuergens liquidi carchesia mellis,
Verba simul fundit, terrenaquè numina poscit.

Sic etiam Autonoe Siliana Lib. XIII.

Inducit iuuenem, ferroquè cauare refossam
Ocyus vrget humum.

Et paulò post,

Fundunt mella super Bacchiquè, & lactis honorem.

Sacra igitur inferorum in scrobibus facta, vt dictum, nigris hostijs, pari numero, tauris etiam; hoc pacto I. fiebat fusio, seu inuersio. Virgilius Æn. VI.

—— —— frondiquè inuergit vina saceraos,
Et summas carpens medias inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris, libamina prima.

Hęc inuersio inferorum fiebat manu conuersa in sinistram partem; adeo, vt patera conuerteretur; in sacris superûm, supinâ manu, libabatur. Hęc dicta I. libamina. Quâ effusione, si victima non stupuisset, probabatur. Deinde fiebat euulsio pilorum, seu setarum, quę conijciebantur in ignem, & hostia tunc erat sacra, nec licebat alteri vsui eam applicare: hinc tonsura nostra clericorum, quæ innuitur clericum esse iam Deo sacrum, neq; amplius profanum. Deinde victima per popas, victimarios, cultrarios, seu Agones, securi prosternebatur, seu clauâ, aut iugulabatur. In sacris feralibus aliquando sanguis excipiebatur, aliquando in foueam effluebat; aliquando â sacerdote toto corpore excipiebatur, sanguine enim Manes litabantur. Qui deinde ita euocat, vt colligitur ex VI. Virgilijs ex Senecâ, & alijs. Primo longissimum carmen, seu preces ferales præmittebantur. II. si preces non audirentur, succedebant irę. III. si irę non satis; adhibebantur minæ. IV. post minas sequebatur mugitus terrarum, indicium aduentus Manium.

Victima inferis aliter iugulata atquè superis.

Sacrificium inferis factũ.

Sacra inferorum quomodo facta.

Inuersio inferorum sacris. Quomodo. Libamina I.

Euulsio pilorum victima.

Tonsura clericalis.

Sanguinis effusio in sacris feralibus quomodo.

Euocandorũ Manium ritus.

nium. v. post mugitum aderant in foribus, siue manes defunctorum, siue Dæmones, siue ipsa Proserpina (cum sacra erant potentissima) Pluto interdum cum magno furiarum comitatu. In euocatione Proserpinæ, seu Hecates primo erant canes comites, quia huic Deæ sacri, & horum latratu hoc sacrum soluebatur. Præter canes, alia monstra sequebantur cum facibus. Forma Hecates euocatæ erat triceps, habentis gladium strictum manu, quæ toto sacro aderat, & præerat vim addens herbis, venenis, inuocationibus.

Quinam Manes euocati.

Canes cum Hecate.

Hecates forma euocata.

Euocati Dy à vrbium expugnatione.

Euocatio (præter notam notionem delectus militaris in tumultu) erat precibus elicere numina illa, in quorum tutelâ erat vrbs obsessa, idq; factum certo carmine, quod habetur apud Macrob. Sat. III. Cap. IX. ne videlicet vnâ cum victis ligati in triumphum ducerentur. Vnde excessus Deorum à deuictis vrbibus, timentium captiuitatem. Virg. II. Æn. *excessere omnes adytis, arisq; relictis Dij*. Legendus Macr. loco citato, de euocatione, & deuotione.

Dij ligati ducti in triumphum.

Tumuli exornati non priuatis, sed publicis, & magnis veris.

Scitu dignum tandem reperio in Athenæo Lib. III. de sepulcris & monumentis, ait enim. *hoc vel Miltiadis esse, vel Periclis, vel Cimonis, vel aliûs cuiusdam primarij, fortisquè viri, statim quispiam arbitretur à Ciuitate publico sumptu magnâ curâ excitatum: cum autem cuius sit quæsiuerit, & dedicerit esse Pythionices scorti, quam de Atheniensibus opinionem concipiet?* Ex quo colligo non fuisse ius apud Athenienses ornare sepulcra defunctorum, quantum aut hæredes, aut ipsius defuncti ambitio postulasset. Verùm de tumulis maioris impensæ cognoscebatur, neque is honor vulgò omnibus, sed claris tantum viris concedebatur, & plerumquè Mausolea extruebantur de publico.

Claris veris tantum permissa sepulcra illustria.

Hæc à me ad te in transcursu, sed fœneratò fundito, qui me summo semper prosecutus es amore, & penè dixi, cultu, nec tamen de te, nequè re, nequè verbis me meritum agnosco, vt faceres, quod facis. Plautinum illud subijcerem libenter, si liceret,

Nunc, quod reliquum est, volo persoluere,

Vt

Vt expungatur nomen, ne quid debeam.
Verum altrouorsum rationes puto.

Obstrictum me tibi, fateor, glorior, ob tuas insignes animi dotes candore niuali candidioris.

GRATIO MARIÆ

GRATIO

DISSERTATIO XIX.

Quod poculum vltimum, & quomodo vocatum. Quotuplex poculum, & cui sacrum. Quis mensæ genius, & quâ præfatione vsi in primo poculo præbibendo, aliaquè non trita. Delibatione à cœnâ Mercurio. Vini vsus. Conuiuia publica, Andria, Phiditia cur instituta. Quid in illis peractum. De Lacedamonijs. De Prytaneo. Dioscurorum prandium. Mensa Ægyptia, Democratica, Satrapica, & c. Loti pedes quando.

NON sic procella raptat in gyrum, & ludibrium stipulam, aut puluerem circinat, vt fortuna nos, quasi trochos, agitat constanti mobilitate, rotæq; instar volubilis, aut globi. Felix, qui non capitur fascino cerussatæ, fallacis illius Deæ. Sapiens ille, cui tantùm curæ solida, seria, firma. Fortis qui non frangitur, tolliturue monente Venusino,

Aequam memento rebus in arduis
Seruare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam lætitiâ.

Tyro aliquis miles ad primum vulnus collabitur, ve-

Aduersa viri probant.

teranus sine motu suum sanguinem spectat. Deus bonum virum in delicijs non habet, experitur, indurat, sibi illum præparat, qui nulli malo cedit; quod si forte ceciderit, de genu pugnabit. Iam veluti igne probatum aurum obrizum tu reponendus in cimeliarchio. Magnus Seneca ità exclamat. *Nil mihi videtur infœlicius eo, cui nihil unquàm aduenit aduersi.* Te ideo feliciſſimum appellabo, in quem malorum Ilias olim incubuit, quæ ex arce sapientiæ citrà, & circà te irruentia, despexisti, derisisti: sed Tragica hæc mittamus, nostra resumamus consueta studia, & litterarios commeatus reciprocemus; nec cessemus vnquam benè mereri de male merentibus: en secundas ago, dum nequeo primas. Ad mensam te voco symposiarcham, in qua de meo, tanquàm archimagyrus nil, nisi industria.

Mensæ Genius Hercules Epitrapezius.

Mensæ Genium Herculem fuisse dictum Epitrapezium, seu vindicem, præ cæteris ostendunt, Quinctilianus declam. XXX. Lipsius Satur. Lib. I. Cap. II. in compotationibus amatorijs varium bibendi numerum, & modum fuisse lego, pro varietate nominis amicarum: vnde Martialis Lib. I. Epig. LXXII.

Pocula totidè exhausta quot litera in nomine amicarum.

Nauia sex cyathis, septem Iustina bibatur,
Quinque Licas, Lyde quatuor, Ida tribus.
Omnis ab infuso numeretur amica Falerno,
Et quia nulla venit, tu mihi somne veni.

Hic funem contentionis ducere nolo, an totidem cyathi ebiberentur, quòt litteræ erant amicarum, an pocula ipsa ebibenda totidem continerent cyathos, scilicet vini mensuras, quot litteræ erant in nomine; hinc calices dicti septunces, quincunces. idem Lib. VIII. Epig. LI.

Calices septunces, deunces qui.

Dat numerum cyathis instanti litera Rufi,
Author enim tanti muneris ille mihi.
Si Telesphorus venit, promissaque gaudia portat,
Seruabor dominæ, Rufe, triente tuo:
Si dubia est, Septunce trahat: si fallit amantem,
Vt iugulem curas, nomen vtrumque bibam.

Dico-

Dico tamen illud carmen, Martialis

Et quia nulla venit, tu mihi somne veni,

mihi ab Athenæo Lib. 1. planè explicatum, dicente, *Post cœnam cum iam cætus dissolueretur, litabant antiqui Mercurio, non vt posteritas Ioui Teleo, quoniam Mercurius somno præest, & somniorum præses dictus*. Hinc passim Mercurium Græci nuncupant Ἑρμῆν τὴν τελευταίαν πόσιν. Meritò somnum inuocat Martialis, per Mercurium, Pollux Onom. Lib. VI. καὶ ἑρμῆς ἡ τελευτία πόσις. Hom. τῷ πυμάτῳ σπένδεσκον. Sacra igitur pocula in conuiuijs legitimis tria fuisse lego in scholiaste Apollonij primum Διὸς σωτῆρος, Iouis Sospitatoris, quod poculum fuisse temperatum alij contendunt, idq; boni ominis, & valetudinis gratiâ, vt meminissent mortales, se hoc modo vinum bibentes, seruatum iri. Hoc tamen à Parœmiographo aliter in illa paræmiâ τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι, ideſt, Tertium seruatori, vel sospitatori, explicatur. Legendus ipse, hanc pluribus explicans. Alterum poculum dictum, ἀγαθοῦ δαίμονος, ideſt boni Genij; hac tamen præfatone vsos priscos volunt quidam, nec ineruditi. cum principem potionem præberent prætbibendam; & per, ἀγαθοῦ δαίμονος, videtur intelligi lætitię Bacchus dator, & bona Iuno, ideò quidam volunt hoc poculum non alterum, at primum fuisse. Sed quid? varij varia; alij etiam tertium locum illi adscribunt, intelligentes per ἀγαθοῦ δαίμονος bonam fortunam. Tertium dixêre, ex Scholiaste, ἑρμοῦ, ideſt, Mercurij somni præsidis, quidam tertium poculum vocarunt παυσίλυπον, quod curas abigeret; Ideò dixerunt Iouis hoc esse Seruatoris; Iouem enim ipsum appellat Pausilipum Sophocles. Primum igitur poculum Gratijs, alterum Veneri, Tertium Libero, illæ pellunt sitim, & exhilarant, Venus delectat, Bacchus liberat omnibus curis. Legendus de his Rhodiginus Lib. XXVIII. Cap. VI. & alij.

Mensis remotis, crater statuebatur ad libationem, & inuitationem, nam se Græci post conuiuium poculis inuitare solebant, quam consuetudinem imitatus Virg.

Litatum post cœnam Mercurio, & cur

Pocula sane tria.

Primum poculum Iouis sospitatoris.

Alterum boni Genij poculũ.

Bacchus Lætitiæ dator, & Bona Iuno.

Tertium Mercurij poculum

Pausilipus Iupiter.

Poculum primum Gratijs.

Poculum Secundum Veneri.

Poculum Tertium Baccho Liber.

Crater appositus mensis remotis.

Postquam prima quies epulis, mensæquè remotæ
Crateras magnos statuunt, & vina coronant.

Vini vsus apud antiquos.

Vino demum vsos veteres ad tria reperio, necessitatem, voluptatem, & pietatem. Quod ad necessitatem datum, promiscuè inter edendum sumptum: at bibere voluptatis, & pietatis causâ, idest libationes facere, finitis epulis, aut saltem à primis mensis solebant, Plut. de musicâ in fine, his verbis, *Hæc ille fatus Pæanē cecinit, cūq; Saturno, eiusquè filijs omnibus, ac Musis libauisset, cōmisit* Idem VII. Sympos. Quæst. IX. ex Hom. Odyss. II. hæc habet, *Mercurio libant, cum iam dare corpora somno est animus*. Non ne coniungunt cum vino rationem? quando vt præsenti, & vnâ disceptanti prudentissimo Deo vota faciunt iam discessuri.

Libationes à cœna.

Bacchulus Eubulus dictus, & cur.
Conuiua publicá cur apud Cretenses, & Spartanos.
Andria cur.
Phiditia cur.
Prytaneon.
Thesmothesiō.
In Phiditia quid ferrent.

Antiquissimi verò ipsum Bacchum, tanquam nihil Mercurij egentem, Eubulen idest bonum consiliarium, & eius gratiâ noctem Euphronem, quasi prudentiæ aptam appellauerunt. Hæc in causâ cur Cretenses Andreia, quasi virilia; apud Spartanos, Phiditia, quasi frugalia, quondam erant loco arcanorum conciliorum, & consessus optimatum fuerunt, ita Prytaneum, & Thesmothesion (apud Platonem) conuentus præcipuorum virorum. In Phiditia quisquè de suo confert polentæ ad summum Atticos tres dimidios modios vini congios vndecim, vel duodecim, ac insuper ficuum libram quamdam, & ad obsonium emendum: Æginenses obolos decem, reliqua per te vide Libro IV. Athenæi. Ibidem etiam vide frugalitatem Lacedæmoniorum in hoc conuiuio, viles enim cibi in eo tantummodo, & præcipuè ij, qui pueris dabantur, polentam enim oleo subactam illis datam lauri folijs inuolutam tradit. Lauri autem folia pro bellarijs aliquando apposita docet Callias, siue Diocles in Cylopibus. Lauri folia tu arrodes.

Lacedæmoniorum frugalitas.

Imagines virorum illustrium distributa in Phiditijs.

Imagines etiam virorum illustrium in Phiditijs à locupletibus distributas fuisse memorat, quas in subactæ farinæ materiâ fuisse impressas, eius interpres asseuerat. Pulcherrimum locum vide, quem nè prolixior,

xior, quam par est sie omitto.

Seruatum verò (referente Rhodigino) Athenis (Græci tardunt) antiquis victus exemplum, quum Dioscuris in Prytaneo apponeretur prandium: mensis enim inferebatur caseus, ac physte. Est autem eo nomine, mazæ species. Oliuæ quoque, quas drypetes vocant: item porrum. Mensa Aegyptia cuiusmodi foret (nam neque hoc proposito dissentaneum est) ex Philostrati verbis licet coniectare in Dionysio Sophiste, quem ab Adriano Imperatore illis insertum tradit, qui in Museo pascerentur. Musæum verò, inquit, mensa Aegyptia, conuocans omnes in orbe terrarum eloquentiâ illustres, Democratica mensa vocatur, quæ sumptu modico plures alat, cuius fuit modi Atheniensis Cimonis. Satrapica verò, quæ impensâ nimiâ paucos admittat delicijs affluentes, qualis erat Lucullea.

Prytanei prandium. Dioscurorū prandium. Mēsa Aegyptia. Musaum. Democratica mensa. Satrapica mnsa.

Quoniam verò protelare te nolo cantilenâ soloci filo elaboratâ (vt ille ait) ad coronidem hoc perduco. Scripsi, vt scribas: Amicum (me ille monet) si diligentius tractes, citò marcet, vt rosa; si duntius, liner, vt lilium; tu ergo, qui rosas loqueris, cuius animus ingenuus, & candidior lilio, ne te meis gerris incomitiem, mihi canto opus est: harum facio compendium. Dimitto Senatum, Nemo vos (ex veteri formulâ) tenet; ò viri probitate, & eruditione paucis posthabendi. Plautinum illud in Trucul. coronidem mihi imponat ex ritu prisco

Quin hercle lassus iam sum durando miser
Mihi quoq; præ lassitudine; opus est vt lauem.

Lauo pedes, aut itinere defessus, aut è bello reuersus, aut magno labore perfunctus; cucurri satis; pugnaui satis; laboraui satis. Tuæ benignitatis aquâ respersus spiritus resumam, & recreabor.

Laui pedes quando.

IOANNI BAPTISTÆ

BENALEO

Archidiacono Bergom. & Vic. generali.

DISSERTATIO XX

Formula bene precandi cœnantibus. Libationes factæ à cœna super linguis, & cur. Quomodo manus lotæ ante cœnam, post cœnam, & alia multa circa hanc lotionem notatu digna. De purificatione item. Quid Magdalia. Manus odoramentis sparsæ, & similia, De Telio Ioue, Iunone. Quod sacrificium τιλετὴς. Quod perfectissimum, & pro vitâ functis, Mansilia data post cœnam cum vnguentis, &c.

VIgilantissimos, & munificos vos putauit, & & vocauit Benalios antiquitas, ob gallos binos in vestro stemmate vigilantes, & faustam acclamationem. Vnde meritò Gallinacei lactis laticem gentilibus vestris fortuna pleno haustu propinauit, & bonorum Gargara; vt æque animi, atque fortunæ bona in vos Cœli benignè effuderint.

Adsis ò Deus, & propius tua numina firmes.

Vniuersus ciuium acclamantium consensus vestram olim munificentiam toto plaudente theatro sensit, quâ, licet quisquis sibi malit melius, quam alijs; vos tamen alijs potiùs, quàm vobis prospicientes vnâ omnium voce acclamati Benè alij, Bene alij, vnde iurè Benalij dicti, quorum maximè proprium benè alijs potius, quàm sibi facere. Ex hac clarâ stirpe tu gene-

nero-

generosum germen prodis, qui in virtutis areâ nulli, tanquam Ioui terminus immotus, ædis ad vnam immortalitatem natus, destinatus. At ab his sacris abstineo, ne discinctus te, tuaquè laudans ludum ludere insolenter videar, & à maioribus tibijs, ad minores me conuertam, ad parodiam me dimittam, vt qui infrà eruditorum censum, & sensum, pedaneus, seu Agipes censeam. Circa terram mihi natandum, ne in scopulos impingam, debeamuè ludibrium ventis, in indagandâ orâ scriptorum.

Fausta apprecatio cœnātibus facta.

Quod nos cœnaculum intrantes, dum cœnatur, benè apprecamur, idem factitatum apud antiquos colligo ex Athenæo Lib. IV. dicente, καὶ ἃ πρὸς φίρον ἄν εἴπειν εὖ δὲ πνήσειας, *vt prosit, quod estur, aut bibitur*. Hasce enim formulas prolatas legi, εὖ δειπνήσειας, vel εὐφημίας, vel ζήσειας, tum in conuiuijs Græcis, tum in Latinis; nam εὖ, *benè, feliciter, faustequè* dicit. Quid verò post?

Libationes facta super linguis post cœnam.

Post cœnam heroes Homerici soliti facere libationes super linguis, cum è conuiuio discederent, quas Mercurio adolebant, veteri instituto, vt refert Athenæus Lib. I. σπένδεσθαι ἐπὶ ταῖς γλώσσαις ἐκ τῶν δείπνων ἀπιόντες. Rationem refert Athenæus ob linguæ commercium; Mercurio namquè sacræ linguæ sunt ob eloquentiam, & orationis perspicuitatem. Antiquiores tamen libabant Ioui Teleio, ideſt, adulto. Hesychius τελεσιουργόν, καὶ ὁλόκληρον, exponit, perfectiorem, & integrum. Gyraldus refert, æque Iouem, atq; Iunonem dici τελείαν. Ex Diodor. Vtriq; sacrificatum tanquam primis nuptiarum ducibus. Ex Pausaniâ, habuisse statuam quadrangularem in foro. Hinc προτέλεια, & προγαμεῖα, dicta sacra ante nuptias, & munera etiam nuptialia, & poculum illud Seruatori libatum, dictum, τέλειον· προτέλεια, victimæ ante nuptias mactatæ.

Libationes Ioui Teleio.

Teleius Iupiter, & Iuno, cur.

Aliud libationis genus, seu sacrificij a Suidâ recensetur, quod dicitur τελετὴ mysteriosum sacrificium maximum, & sumptuosissimum, sic nominatum, quod in eo mala consumerentur, est enim τέλειν insu-

Telesis sacrificium vnde dictum.

insumere, tametsi est quoque perficere; & ideo esse, quibus hinc potius Teletas esse dictas placeat, ceu sint absoluta quædam sacrificia, & quibus nihil desit. Talia erant sacra Solis, & Lunæ (vt scribit Porphyrius) & Bacchi; & quædam expiationes, quæ libris Orphei, & Musæi continebantur, sicut Plato docet Lib. de Rep. II. quibus scelera non priuatorum modò, sed publicè quoque Ciuitatum, & pro viuentibus, & pro vita iam functis expurgarentur per sacrificia, ludosque, & omne genus oblectamentorum, quæ sacra, Teleæ, dicerentur, etsi Plato eo loci ad solos mortuos pertinere dicat, & indè dictas nempe à, τελευτήσαν, quæ nos malis, quæ apud inferos sunt, liberant. Hoc tamen libationis genus à cœnis vsurpatum quomodo fieret, refert idem Athenæus Lib. IV. his verbis (latinè refero) *Cœnati Dijs libant non manibus illotis, sed frusto panis aspersis.*

Sacrificia per fecta qua.

Sacra mortuorum.

Purgatio manus facta post cœnam frusto panis.

Interpres Aristophanis in equitibus refert moris fuisse, adipem finito conuiuio à manibus furfure abstergere, & canibus obijcere; vnde prouerbium,

Tanquam canis è Magdalia.

Vide Cælium Rhod. de eodem Lib. XXVIII. Cap. I.

Magdalia.
Tanquam canis è Magdalia prou.

Quod verò abluerunt manus prisci etiam post singulos missus, à me alibi explicandum: ante cœnam, Athenæus eruditissimus apertè testatum reliquit, qui Lib. IX. in calce, sic ait, *Veteribus ante prandium, & cœnam dictam fuisse κατὰ χειρὸς, aquam ad manus, cœnatis verò, & pransis ἀπονίψασθαι, manus abluere*, & paulo infrà, de purificatione prisca hæc refert, *Est autem χέρνιψ aqua, in qua titionem ex ara sumpt. in tingebant*, Aqua illa consperfos purificabant eos, qui adessent. Nota morem purificandi priscum, subiungit, *Mos quoque fuit manus odoramentis illinire, spretis magdaliarū honoribus, quas Lacedæmonij Cynadas appellabant*. Magdalia nomen, mazam signat, ex reliquijs farinæ aquâ subactis, quo pransi, & cœnati, cum manus abstersissent, canes alebantur. Deinde addit. *Pueri lauandis manibus aquam dederunt smegmate ex admistâ iride confecto,*

Manus lotae post singulos missus.
Ante cœnam, & post cœnam lota manus.
Purificatio à coenâ qua, quasi.
Purificati qui aderant.
Manus adoramētis sparsae.
Magdalia quid.

ste, eius tepida tantum affundentes, quantum opus erat: mantilia praebuerunt splendida è sindone texta, & vnguenta ambrosiam spirantia, & coronas è floribus consertas. Ex quibus percipies quàm fuerint delicati in lauandis manibus. Corollarij vice, & Zeniorum data mantilia splendida, vnguenta preciosa, & corollæ maxime flagrantes.

Prius quàm conuiuio dimittam, noto apud antiquos, post mensam manus lotas, teste Polluce, quod dicebatur ἀπονίψασθαι. Deindè factam propinationem vltimam Mercurio, Sanitati, Ioui sospitatori, Bono Genio, de quibus à me alibi fusius. Deinde data munera conuiuis dicta Apophoreta, Martialis *Praemia conuiuae det sua quisque suo*: de his crebra mentio in epulis Imperatorum apud Athenæum, Iulium Capitolinum, Suetonium, & alios; & quia conuiuia plerumque nocte facta, ideò in ipsis plurimus vsus Lucernarum, de quibus Virg. *Pendent Lychni laquearibus aureis.* Lucernarum etiam vsus conuiuis deducendis domum; de Lucernis plurima Licetus. Reliquum est in conuiuio, vt de reliquijs pauca delibemus.

Manus lotæ post mensam

Apophoreta munera.

Lucernæ vsus in conuiuijs.

Athen. Lib. 1. notat conuiuas non abstulisse reliquias domum, sed reliquisse, quas Conda colligebat, atque hospitibus aduenientibus reseruabat; parasitos tamen sibi illas arrogasse video in Plauti Persa, *Nunc huc introibo, visam externas reliquias.* de mensæ reliquijs vide Plut. Lib. 11. probl. Senecam, Lampridium, & alios; Deus tamen voluit in veteri testamento reliquias epularum sacrificialium igni comburi, causam pete a Theologis; reperio tamen apud Ethnicos quoddam sacrificium fuisse quod vocabatur Proteruia, in quo igne consumebatur quicquid ex epulis supererat. Hinc iocus Catonis de Albidio, qui dictus, proteruiam fecisse in domus incendio, postquam cætera bona sua decoxisset lege Macrobium Satur. 11. Quæ verò in terram decidebant vocabantur analecta, seu quisquiliæ ciborum, quas tollere nefas, cum amicis defunctis, atque Heroibus essent consecratæ, de

Reliquiæ mensæ à quo collectæ.

Reliquiæ quibus reseruatæ

Reliquiæ epularum combustæ.

Proteruia sacrificium.

Analecta quid, & quibus dicata.

quo à me alibi pluribus, & ab eruditissimo Bossio Proteruia expenditur, & enucleatur in aureis eius opusculis.

Nè verò ranâ, cicadâquè loquacior, linguarium solùm, tanquam blatero, loquutuleius, & linguax, ob loquendi temeritatem Pythagoream in disciplinam nomen profitebor meum; in tuis autem preconijs efferendis totus lingua aenea esse cupio, qui in omnes non dilargitor, sed Triptolemus sublimi vectus curru semina, non frugum, sed liberalitatis; & virtutis per vrbem, & orbem totum spargere non cessas.

Sic tua processus habeat fortuna perennes,
Sic ope non egeas ipse, iuuesq; tuos.

BAR

BARTHOLOMÆO

BVRCHELLATO

Medico Physico.

DISSERTATIO XXI.

Medici olim serui. Vindicantur ab hac calumniâ. Medicinæ laus. Medicorum dignitas. Quod Parabolani medici. Catarri, quàm ferales, & quomodo illis consultum apud Pænos ex Herodoto. Medici iure anuli donati ab Augusto. Ægroti expositi in foro ad salutem. Canes ægroti ad Dianam. Canes emeriti feriantes. Faces Dianæ Latę.

A Via Pieridum loca dum peragro, te auspicem voueo, ò Decumanæ vir eruditionis. Nouitias, fateor, amicitias coire semper exoptaui (quod mihi primigeniâ fortunâ est saginari) & potissimum illorum, quibus nutantes, & cadentes literæ vindicias secundum libertatem acceptas referunt. Te iam non Veneta regio solum, sed insubria tota, extra totius doctrinæ aleam positum deprædicat, nil proculcatum, velutquè in medio iacens loquentem, nil nisi sublimia sitientem, & sentientem, promeritumq; non à Cherilis, sed ab Homeris.

Cartis, famæque dari, populoquè loquendum.

Quod si viuendi præscribis præcepta, & valendi, adeò ad sapientiæ amussim, & prudentiæ normam ea dirigis, vt vincant

Pythagoram, Anytiq; reum, doctumq; Platona.

 Ego

Ego interea, dum antiquos scriptores indagine perlustro curiosâ, per rupes, scopulosquè, per densa siluarum erro, quis Lynceus, aut Alexander, tenebras plusquam Cimmerias penetret, nexus plusquam Gordios dissoluat? tu oculatissimus, fortissimus i prae, sequar, vestigia premens de medicinae candidatis.

Medici an olim serui, & medicina seruilis.

Medicos olim omnes ex genere seruili fuisse,& medicinam artem seruilem, in ore omnium percrebuit; quod colligunt I. ex Senecâ III. de benef. Cap. XXIV. dicente, *Tenebatur inclusus Domitius, imperauit medico, eidemquè seruo suo, vt ei venenum traderet.* Tum ex Suetonio in Caligulâ Cap. VIII. *Mitto praeterea cum eo ex seruis meis, medicum, &c.* Deinde ex Cicerone pro Deiotaro, *Philippum medicum, seruum Regium, qui cum legatis missus esset, ab ipso adolescente, esse corruptum.* & ex eodem Suetonio in Nerone Cap. II. *vt haustum venenum poenitentiâ euomuerit, medicumq; manu miserit, qui idem sibi prudens, ac sciens, minus noxium temperasset.* Contrà

Medici Principum amici.

verò video potius medicos in amicitiam principum adscitos, & summâ familiaritate dynastarum vsos, eisq; coniunctos; quod noto potissimum circa Augusti tempora, cum etiam in interiore principum cultu,& amicitiâ admitterentur, vt percipio ex Tacito annal. IV. *Sumitur in conscientiâ Eudemus amicus, & medicus Liuiae.* Ex

Medico, & Praeceptori quantum debeatur.

Senecâ VI de benef. Cap. XVI. *Quare medico, & praeceptori plus quiddam debeo, nec aduersus illos mercede defungor, quia ex Medico, & praeceptore in amicitiam transeunt, & non arte, quam vendunt, obligant, sed benignâ, & familiari voluntate.* Legendus totus locus pulcherrimus. Valerius Max. Lib. Cap. VIII. *Qui cum ad vnam potionem sententiam direxisset, atquè eam Philippus medicus suis manibus temperatam Alexandro, erat autem ipsius amicus, & comes, porrexisset, &c.* An quia mercede conducti

Medica facultas Deorû inuentum.

corpora curant, ideò sordidi, & illiberales? vix in animum induxerim, cum Hippocrates in epistolâ ad Abderitas, medicam facultatem Deorum dicat inuentum, & vaticinio propinquam, quod vtriusquè artis Apollo

Medici Dy.

sit parens. Ad haec huius artis inuentores, diuinos

hono-

honores assecutos legimus, delubris excitatis, vt Chironem, Machaona, Podalyrium, Hippocratem: quin, & principes magnos, & reges medicinam fuisse professos; vt Saborem, & Gingem Medorum Regem, Sabielem Arabum, Mithridatem Persarum, Mesuem Damasceni Regis nepotem. Ego crediderim seruos illos medicos fuisse, quos Parabolanos dicunt, παρὰ, & βῶλος, quasi iuxtà glebam; &, vt interpretatur Alciatus, Ascriptitios glebæ; quibus scilicet in omni vitâ ab agriculturâ recedere non licebat. Vel dictos Parabolanos (quod magis ad rem) quasi παραβολα, quæ Græcis sunt summis periculis obiecta, hinc dictos Parabolanos, mendicabula ægrotis assidentia seruitij causâ. Interpres tamen Digestorum XXVII. parabolanos intelligi medicos, ait, qui à Modestino circumitores vocantur; quoniam ciuitatem obeant ægris opem laturi. Parabolani itaque contemptâ vitâ id muneris suscipiebant, vt ægrotos Alexandrinæ in ciuitate curarent in Nosocomijs omni periculo se exponentes, quos ex seruili genere fuisse vt credam, facilè induci possum.

Medici Reges

Parabolani medici qui.

Parabolani vnde dicti.

Parabolanorum vita contempta.

Plurimi verò factos medicos bonos apud antiquos, vel ex his intelligere possumus, quod ius anuli datum, & alia, medicis sub Augusto, refert Dionisius Halicar. his verbis, *Antonius verò Musa, cum nihil Augustus eorum, quæ maximè ad sanationem opus erant, posset facere, lauacris frigidisq. potionibus sanitati restituit: quam ob rem etiam pecunia ei ab Augusto, & Senatu multa, iusq; anuli aurei (libertus enim erat) datus est, immunitasque non ipsi modo, sed omnibus eamdem artem exercentibus, in posterum quoquè tempus concessa.* Medicos Romani, & Græci habebant, qui nudis quibusdam experimentis peculiares corporis humani partes curare profitebantur, vt oculos, aures, caput, &c. sed maior erat copia ophthalmicorum, qui oculos curabant: hic mos ab Ægyptijs ad Græcos, ab his ad Romanos emanauit, ex Catone, Plinio, Mercuriale.

Medici iure anuli donati ab Augusto.

Medici cuilibet morbo.

Babyloniorum morem similem Gonelliano lego in Herodoti Clio exponendi ægrotos in foro, his verbis,

Ægroti expositi in foro ad salutem recuperandam.

Alte-

Alteram item sapienter condiderunt legem, languentes efferendi in forum (neque enim medicis vtuntur) vt de eorum languore consulant, qui eos adeunt; si quis, & ipse passus est morbum, aut alium vidit patientem. Hæc viri, qui illos adeunt, consulunt, hortanturquè ad ea, quæ ipsi faciendo, effugerint similem morbum, aut alium nouerint effugisse. Nec fas est cuiquam languentes præterire silentio, nec antequam explorauerit quonam laboret ille languore, & c. Depositi dicebantur, salus quorum desperata iam propè est, vnde Cicero in II. Actione in Verrem *Aegram, & depositam Remp.* vocat, Seneca in Oedipo, *Ite, ferte depositis opem*, hoc refertur, inquam, ad morem veterum, quibus in vsu erat, vt, qui laborabant periculoso morbo, desperatâ iam salute, ante ianuas demorum reponerentur; vel, vt spiritum redderent terræ; vel, vt à transeuntibus fortè curarentur, si qui iam simili morbo laborauissent. Plutarchus hunc morem firmat, in Lib. λάθε βιώσας, vbi ait, *Prisci ægrotos suos in publico ponebant, vt prætereuntium quiuis, si quid, vel ipse eodem morbo conflictatus, vel similiter laboranti opitulatus, medelæ esset, id ægrotanti significaret, aiuntq; artem hoc modo experientiâ adiuuante creuisse.* Neque abhorrent, quæ Plinius Cap. I. Lib. XXIV. *Solutos*, inquit, *olim liberatos morbis scribere in templo Æsculapij, quæ auxilium attulissent, vt postea similitudo alijs proficeret, atque indè (vt auctor est Varro) excerpsisse Hippocratem medicinam illam, quæ vocatur Clinice, & c.* Empirica vero optima, quæ experientiâ constat, vt verbi ratio innuit.

Depositi qui. Deposita Resp.

Ægroti locati ante ianuam.

Medicina unde creuerit.

Clinice medicina.

Empirica medicina.

Canes ægroti Dianæ statui

Non homines tantùm ægroti curæ Dijs, canes quoq; qui ægroti, scabieq; laborantes infulis velati Dianæ à venatoribus sistebantur, omneq; instrumentum venatorium ante eam collocabant venatores, Gratius de Venatione

Spicatasq; faces sacrum ad nemorale Dianæ
Sistimus, & solito catuli velantur honore,
Ipsaq; per flores medios in discrimine luci
Strauere arma, sacris & pace vacantia festa.

Hinc Diana venatrix ferijs Iduum Augusti emeritos; canes quie-

quietos, immunesq; habere credebatur Papinius Syluar. II. ——————— *ipsa coronat*

Emeritos Diana canes, & spicula tergit,
Et tutas sinit ire feras.

Huic Deæ tandem mulieres voti damnatæ, & compotes, ab vrbe ardentes faces in Aricinum nemus, vbi Dea colebatur ferebant illius Deæ ferijs. Propertius Lib. II. Elog. XXXII.

Cum videt accensis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre Deæ.

Adr. Turn. Lib. VIII. Cap. XXVI.

Canes emeriti feriantes.

Faces Dianæ cur lata.

Ne verò genuinum molare meis deliramentis figat, mercenariâquè loquacitate, verba effutire dicar; neue nugarum promercalium institor habear, silentium mihi indico. Grande operæ precium tulisse opinor, quod Genio meo paucissimis horis subsecciuis litaui. Auctarium addo de meo, idest de me acturus, Vestram opem imploraturus (ò Machaones nostri temporis) quorum calamus, virga illa Mercurij ab inferis reuocans, eòquè compellens; nullam verò aliam puto virgam nos peculio Proserpinæ ascribere, præter pituitam, seu catarros, quibus plerique, & potissimum Phœbo operantes, mactantur; expertus loquor. Vnde Horatius de se sapienter fatetur, his verbis, Lib. I. Ep. I.

——————— *Sapiens vno minor Ioue*
Liber honoratus, Rex deniquè Regum,
Præcipuè sanus, nisi cum pituita molesta est.

Pituita, seu catarrorum quantum damnum.

Cui, ne Salutem quidem saluti posse esse omnes censent; lego tamen huic capitis fluxui aliquando consultum apud Pœnos, referente Herodoto. Lib. IV. his verbis, *Ad occasum verò Tritonidis lacus iam non sunt pascuales. Pœni, nequè eisdem morbis vtentes, nequè idem circa infantes, quod pascuales solent, factitantes; nam Pœnorum, qui pastorales sunt, an omnes, non queo pro certo dicere, sed plerique hoc faciunt, vbi filij ipsorum quadrimi effecti sunt, venas verticis illorum lanâ succidâ inurunt. Nonnulli venas temporum, eam videlicet ob causam, ne vllo vnquam tempore phlegma, idest pituita defluens à capite officiat, eâquè de re se* aiunt

Catarris quomodo Pœni mederētur.

aiunt esse optimâ valetudine. Et sunt re verâ Pœni inter omnes, quos nos nouimus, homines, saluberrimo corpore. Incertum mihi, an ob hanc causam, certè optimâ valetudine sunt. Quod si pueris inurendis spasmus existat, inuenta est ab eis medicina. Vrina enim hirci aspersâ eos liberant. Ea refero, quæ ipsi Afri narrant, &c.

Incensi, & inusti infantes contra catarrhum.

Catarrhum nouum morbi genus Græcorum, ætate Socratis, ait Plato III. de Rep. hunc Scythæ cauterio prohibent. Æthiopes ipsû die natalium infantû eos in fronte iaurunt, & stigmate notant, quo capitis, & oculorum humor exsiccetur, hodie quoq; occipitium infantum carbone ignito incendunt, quod dicunt incendere, ad epilepsiam arcendam.

Hæc tibi à me, vt saluti publicæ consulam, neue in publica commoda peccem. Quod si isto collyrio hæc lippitudo sanari non potest, conclamatum est fermè de toto Apollineo genere. Væ capiti meo; ecce Apollo mihi imperat, vt oculos exuram lampadibus ardentibus rebus omnibus maleficis, & infestis animo, corporiquè, etsi meliore opus auspicio ad saluti faciendum. O si aliquis oriatur Æsculapius, qui ista Chironia sanet vulnera! medici Clinici ego libenter vices obirem. Vos facite manu, prudentiâ, in quorum manu, consilioquè omnium salus sita, & collocata; & quô huic capiti tandem, vt fabulæ, plaudatur; lineam duco, modumquè pono, namquè,

Inuida me spatio natura coercuit arcto,
Ingenio vires exiguasquè dedit.

BAR-

BARTHOLOMÆO VECHIO I. C. LECTORI Primario Patauij.

DISSERTATIO XXII.

[M]anus post singulos missus olim lota. Post lotionem datum poculum Bono Genio. Item post bellaria, & alia ad compotationem spectantia. Quod poculum temperatum, quod non. Temetum libatum Bono Genio, qui idem cum Ioue seruatore, & alia. A minoribus poculis ad maiora canatum. An singulis conuiuis singula pocula data? De cœnâ Delphica.

SVauitatem in melle, qui in te dicendi copiam desiderant; tu enim Hermes è Cælo, Plato ex Academiâ, Aristoteles è lyceo missus censeris. Rhetorem Philosophum Iurisperitum semper ad vnguem egisti, adeo vt Naturæ, Dicæ, Sophiæ à secretis passim habearis, & quasi Numen Iurisprudentiæ. Nolo tamen profusior in hoc excurrere tuis purgatissimis auribus oleum instillans, me ipsum coerceo. Ad rem, de quâ tecum olim disceptatum, laxo habenas. Certè in his rebus antiquissimis perscrutandis, & in lucem producendis, potius luce intensissimâ mentis, quâ tu polles, quam frontis, opus. & obbrutesco verius, quàm obmutesco in his. Dicam tamen quicquid mihi dictarunt, quæ subindè schediasmata voluto, & dũ tenebras palpo, tuâ mihi face præito lucidissimâ,

Manus lotæ etiā post missus singulos.

Non solum manus lotas ante cœnam, & post cœnam lego, sed & post singulos missus, idest, post primam, & post secundam mensam, quod mihi confirmat Athenæus Lib. XIV. Alexidis verba referens hoc modo, *Remouenda mensa, danda manibus aqua, afferenda corona, vnguenta, libamen, thus, eschăris, bellaria, dandum ouum, attingenda placenta*. Quare non tantum post primum missum, manus lotæ, sed & coronæ, & vnguenta (crediderim) innouata; coronati enim accumbebant. Ad hæc datum ouum, quod etiam paulo superius innuit, his verbis, *Nonnunquam vero secundâ mensâ dabatur & ouum, & leporina mixtim cum turdis; & opere dulciario*. Quod confirmat carminibus Antiphanis in Leptemisco. Manus lotas post singulos missus Lampridius confirmat in Heliogabalo.

Corona uenguēta, innouata post singulos missus.

Corona, & vnguēta quādo distributa.

Interuallum inter primam, & secundam mensam dicabatur coronis, vnguentis, vinoquè ad libationem. Ideò Athenæus Lib. IV. in conuiuio inducit puerum ferentem vnguentum suaue; & alium, qui στεφάνους, idest, coronas, & tandem miscentem cratera Bromij. Hunc ritum refert etiam Virgilius VIII. Æn. Et quamuis coronæ adhibitæ in vtrâquè mensâ; secunda tamen eas sibi arrogabat præcipuè, veluti etiam propinationes. Ratio in promptu.

Post lotionem datum poculum dicatum Bono Genio.

Metaniptrum poculum.

Post lotionem poculum dabatur Bono Genio (de quo à me supra). Sed hic addere mihi libet, quæ nuper occurrerunt; Ioui Seruatori dicatum illud poculum, quod XXXII. Lib. eiusdem Athen. assumo; his verbis, *Metaniptron poculum est; quod iam cœnatis, postea quam manus lauerint, præbetur, Antiphanes in Lampade, post bellaria Boni Genij poculum, quod libandum, & plaudendum esse mones. Diphilus in Sapho,*

Archiloche mihi hanc ostende Metaniptridem
Plenam, quâ Ioui Seruatori libemus, atque Bono Genio.

Dij, amici, Iupiter Seruator nominati in conuiuijs.

Greci enim in conuiuijs primum Deos salutabant, deinde amicos suos nominatim appellabant; de inum Ioui Seruatori litabant; de quo vide Adagiographum. Sed hoc poculum temperatum fuisse reperio in eodem Athe-

Athenæo Lib. xv. *Quapropter* (inquit) *Græci*, *cum temetum inter cœnandum mensæ infertur*, *elato clamore, Bonum Deum inuocant. Fuit autem is Bacchus. Cum verò post cœnam primum aquâ temperatum poculum ministrant, Iouem Seruatorem exultantes exclamant*, *pluuiæ largitorem, & moderatorem existimantes; iucundæque temperationis, & mixtionis auctorem*. Hæc ille, & pulcherrimè. Quod verò Bono Genio libabantur esse temetum, affirmat Theophrastus Lib. de temulentiâ. *Temeti*, *quod cœnatis* (ait) *dant*, *& quod boni Dæmonis esse poculum dicunt, parum offerunt, vt eius potionis quæ vis esset, & quantum Dei beneficium, tantum recordarentur.* Poculum, crediderim Boni Genij idem fuisse, cum Iouis Seruatoris, seù Boni Dei, cœnâ peractâ, vt videtur innuere Cicero III. de Naturâ Deorum. *Iam mensas argenteas de omnibus delubris iussit auferri, in quibus, quod more veteris Græciæ inscriptum erat, Bonorum Deorum, vti se eorum bonitate velle dicebat.* Quod de Bono Genio intelligendum suadet Ælianus Lib. I. Cap. XX.

Poculum à cœna tēperatū, & cur.

Temetum libatum Bono Genio.

Poculū Boni Genij idē Iouis seruatoris

Vsitatum reperio ab initio cœnæ minoribus poculis, deinde maioribus vsos Græcos, & Romanos. Cicero VI. in Verrem, *Fit sermo inter eos, & inuitatio, more Græco vt biberetur: Hospes hortatur; poscunt maioribus poculis*. Philo de ebrietate apertè id asserit. Trallianus Lib. I. Problem. institutum esse refert, vt in principio minoris, in fine amplioribus vterentur poculis; ne videlicet à largo potu cœnam auspicantes se adeò explerent, vt vesci non possent. Apud Indos hic mos quoquè inualuit, vt docet Philostratus Lib. II. In Heroum veterum epulis Homerus tradit fuisse vsitatum, vt singulis conuiuis singula apponerentur pocula. *Apponitur* (ait Athenæus Lib. I.) *singulis Homeri conuiuis canister, mensa, & poculum, vt bibant quando volunt.* Aliquando verò ex vno, eodemq; poculo omnes bibebant. At hæc aliquando pocula plena apponuntur in mensâ epulari, aliquando (hic mos magis vsitatus) in abaco; vnde conuiuarum aliquis bibere

A minoribus poculis cœnam ordiebantur ad maiora.

An singula singulis pocula appõsita, & quando.

volens, à ministro seu pincernâ poculum poscebat. In mensâ Delphicâ paria pocula apposita. Flaccus,

Et lapis albus pocula cum cyatho duo sustinet.

Delphica mensa paria pocula habebat.

Edesiæ, & Bibesiæ conuiuiorum numinibus more prisco litaui: in illius tutela epulæ, in huius vina, quæ prima conuiuiorum elementa: Genium epularem mitto, teque cum bono & fausto Genio dimitto: Genialis vir, Genio aliquando indulge, cum per negotia licet, & Spartam tuam quamuis difficilem, excole; tu altioribus, ego humanioribus disciplinis: tu tamen vtriusquè candidatus. Tua verba plus docent, quam dicunt; etsi hamatis syllogismorum punctis tribulosis vteris, vernantis tamen eloquij flore mellitis allicis; quare meritò amandus, & imitandus omnibus videris, & mihi colendus. Testem produco clarissimum, nobisq; carissimum Felicem Osium, quocum ego de te pluribus. Ille enim totus mel mellita de te, omnibus litteratis verba effundit, quippe cui vagienti Gratiæ obstreticarunt, & in eius os fauum mullis constiparunt. Tu Felix tanto præcone, & ego tanto amico. Viue diu felix humanæ, diuinæquè sapientiæ Promoconde.

CVI.

GVIDO BENELEO EQVITI J. C.

M. ANTONIO GRVMELLO EQVITI

JO. ANTONIO GRVMELLO J. C.

Triumuiris Collegiarchis Marianis Bergom.

DISSERTATIO XXIII.

Conuiuales ritus varij ex Athenæo. Coronatum, & vnctum pectus præter caput. Quomodo vocata hæ corona. Ebrij exacti è conuiuijs. Et quomodo coronati. Quæ pœna non soluentis griphum. Quod præmium soluentis griphum, & Vigilantis in lucem vsque. Cantiunculæ in propinationibus. Coronæ conuiuales Dijs dicatæ, & regibus. Formulæ conuiuales benè precandi. Coronati postes etiam Amantum, & sepulcra, tumuli, defuncti. Flores sepulcrales qui. Arbores quæ sata circa sepulcra. De Apio, & c.

VOto fauentis, non exitu rei animus obligatur: ego ob utrumq; nexu, & mancipio vobis deuotus, quod vestris præconijs effectum, vt Pygmæus colosso impositus videar in regimine Mariani Collegij nulli dignitate, opibus, disciplinâ secundi. Nicostratum agam, æmulabor, vt potero; magnis enim negotijs iridem, vt magnis Comædijs edecumari adscribuntur actores, & in hoc Mariano theatro Roscij suas partes ad amussim & plaudente toto orbe

orbe egêre; vbi ex omnium ingenuarum artium ingenio collecta perfectio, & ex inculpatorum morum Genio perfecta collectio; quod vobis Bergomensibus Cœli benignitate permissum, & veluti animæ nascentibus, ità fatales Genij Mercuriales indantur. Vos eruditorum cultores, inuestigatores, vel si Megaram vsquè pedibus contendendam; Quid mirum, si tot Academiæ, ex quibus, tanquam ex equo Troiano tot principes literarij prodeunt? Vos Tutanos non dedignatur sacra Phœbo pubes, ego patronos agnosco consilijs, ope, & operâ. At alterius gloriæ ita meminisse oportet, ne verecundiæ obliuiscamur. Modestiæ vestræ memor in alium chorum pedem infero, non tamen à meo instituto, vestrâquè eruditione plusquam ciuili alienum.

Pectus coronatum, & vnctum, & cur.

Caput in conuiuijs priscis coronatum, & vnctum ad ebrietatem arcendam, & cerebrum recreandum passim legimus; sed pectus? raro legi. Athenæo Lib. xv. his verbis, *Coronis etiam pectus ornari, vnguentisquè oblini cœptum, quia sit in eo cor situm. Coronas, quibus ceruicem coronabant ὑποθυμιάδας appellarunt, ita & eas, quibus cor.*

Hypotimiades corona.

Alceo,

Ceruici hypothymiadas quisquam apponet.

Anacreonte

Hypotimiades corona qua. & vndè sic dicta.

Hypothymiadas circa pectus statuerunt.

Huius coronæ meminit Archilochus, Plutarchus quoq; in Symposiacis Lib. III. Quæst. I. sic dictæ hæ coronæ, quod odoris halitum, ac tanquam suffitum ex inferiori parte afflarent. Refert tamen Athenæus eodem libro, paulo infrà à Lesbijs hypothymiadas vocari myrti ramum, cui violas, & flores circumplicant. Archestratus apud Athenæum Lib. VIII. ait, Acipenserem cum tibijs, & coronis ad cænas circumlatum, à coronatis pueris.

Coronatus Acipenser priscis.

Pœna ebriorũ in conuiuio.

At quâ pœnâ mulctati, qui ebrij fierent in symposio? idem Athenæus libro eodem, his verbis, *Quoniam verò nihil respondet tot verbis prouocatus, exigi conuiuio illum iubeo tumultuariâ coronâ τῇ χυδίᾳ, cinctum, cuius si memi-*

C

meminit comicus Aristophanes.

Harum coronarum, quas χύδην confuse texuerunt. Hinc tumultuariam coronam dictam eam puto, quæ nullo habito florum discrimine, sine delectu, & temerè nexa. Coronatos autem fuisse ebrios Plutarchus in Pyrrho docet. *Vnus Meton nomine, probus vir illucente die, quo sanciendum decretum erat, cum pop. consedisset, sumit ebriorum more coronā marcidam, & tibicinām preeunte, ludibundus est concionem ingressus, & c.*

Corona tumultuaria qua Coronati ebrij

In propinationibus canticulæ vsitatæ, & salutationes. Verùm ex Suidâ acclamatum, ζήσειας, idest, viuas. Dione teste, Commodus Imperator in theatro feras conficiens pulchertimæ fœminæ manu vini poculum cū accepisset, biberetque pop. cum Senatu, acclamauit, ζήσειας, benè, aut, diu, viuas. Hoc potissimum dictum de ijs qui ἄμυστὶ, idest vno haustu multum ebiberant sine respiratione, quod propriè Threiciorum; μύσειν enim est sugere, seu pitissare, sorbillare. Horatius Lib. I. *Bassum Threic ā vincat amystide.* & quia, *fœcundi calices quem non fecēre disertum*, recreato corpore cibis, potationibusque animus quoque conuiualibus quæstionibus recreandus, de quibus Plut. Hæ dicebantur, Griphi, quæstiones pocillatoriæ, iocosę, argutæ, non scrupulosæ, & difficiles, Ænigmata dicta sympoſiaca, quæ qui dissoluebat, præmij loco accipiebat (ex Athenæo.) carnis portionem; contrā verò, qui id non poterat, potionem salsam vno haustu sine respiratione bibere ἀμυστίζειν cogebatur, ex Antiphanis poetæ testimonio apud Athenæum. Aliam pœnam non soluentis, affert, vt biberent phialam κεκερασμένην, idest, mistam, teste Clearcho. Exempla Griphorum habemus in sacris, & profanis litteris symbola potissimum Pythagorica, & problemata varia Griphorum materiam prabent.

In propinationibus cantic la.

Formul a precandi ζήσειας ἄμυστὶ qui.

Griphi, & Quæstiones in conuiuij. Griphum soluentis premiū & pœna.

Quod si quis sic pergræcando in auroram vsque vigilasset, nec somno correptus perdurasset, placentā largā donabatur; quod certaminis loco positum, refert Aristophanes in Equit. Premium item griphum soluentis coronam fuisse, è lauro plexam in Aulo Gel Lib.

Placenta donatus, qui in auroram vsque sobrius vigilasset. Præmium vigilantium in conuiuijs sobri etate.

XVIII. Cap. II. habeo, *Tum qui & cœnulam ordine suo curabat, præmium soluendæ quæstionis ponebat, librum veteris scriptoris, vel Græcum, vel Latinum, & coronam è lauro plexam; totidemquè res quærebat, quòt homines isthic eramus, cumque eas omnes exposuerat, rem locumquè dicendi sors dabat, quæstione igitur solutâ, coronâ, & præmio donabatur: non solutâ autem transmittebatur ad eum, qui sortitò successerat, idque in orbem vice pari seruabatur; si nemo dissoluebat quæstionis eius nodum præmium ipsum, & corona Deo, cuius id festum erat, dicabatur, &c.*

Corona non soluentiū griphum dicata Deo.

In Bacchi festo corona.

In Bacchi Festo corona plus bibenti data Aelianus Lib. II. de varia hystoriâ, *In Bacchi etiam festo præmium ordinatum est ei, qui plus bibisset, aurea corona:* quod perpetuum non fuisse notat Plutarchus in præceptis, *ipsi*, inquit, *Libero patri frequenter Nephalia (festum quod citra vinum celebrabatur) facimus, assuescentes merum non semper quærere.*

Corona conuiuales Dijs dicata, & Regibus.

Coronas verò conuiuales Dijs dicatas refert idem Athen. Lib. X. *Zenocratem discedentem è conuiuio, coronam ibi acceptam Dijs consecrasse:* quod confirmat Iustinus Lib. XVIII. his verbis. *Missi à Senatu in Ægyptum legati cum ingentia sibi a Ptolomeo Rege missa munera spreuissent, interiectis diebus, ad cœnam inuitatis, aureę coronę missę sunt, quas honoris causâ illi receptas posterâ die statuis Regis apposuerunt.* Quare non tantum Dijs, sed & Regibus has consecratas fuisse colligo.

Comus Deus comessantiū.

Superpondium addo commessantium, nocturnarumquè saltationum Comum fuisse præsidem; in cuius militiâ authorabantur iuuenes, qui coronati noctu cum facibus, musicisquè instrumentis ad amicarum fores saltandi, canendiquè gratiâ concurrebant, procaciterque lasciuiebant, vt fores nonnunquam effringerent; vnde verbum comessari, κωμάζειν, & Crepalocomus vinolentorum dicitur hymnus.

Crepalocomus hymnus vinolentorū. Coronati postes amantiū.

A coronis conuiualibus ad amatorias, & funestas sermonem conuerto. Coronatos fuisse postes amantum docet Tibullus Eleg. II.

Te meminisse decet, quæ plurima voce peregi
Supplice, cum posti florida serta darem.

Ouidius de remedio

Et tegat ornatos multa corona fores.

Coronis donabant defunctos viros illustres. Autor est Æmilius Probus in Pelopidâ. *Quo facto omnes Thessaliæ Ciuitates interfectum Pelopidam coronis aureis, & statuis aneis, liberosquè eius multo agro donauerunt.* Tumulis etiam coronas dabant. Plutarchus in M. Antonio. *His editis lamentis, postquam coronas, & oscula tumulo tulit, præcepit sibi parari balneum: Lota accubuit, & splendidè est epulata, &c.* Loquitur de Cleopatræ morte. Idem Plutarchus in Demetrio. *At enim habuit, & funus Demetrij tragicam, theatralemquè speciem, nam filius eius Antigonus, vbi reliquias patris cognouit afferri, totam classem soluit, eisquè apud insulas occurrit obuiam, vt eâs accepit, imposuit vrnam, quæ ex solido auro erat, in nauem Prætoriam. Ciuitates, ad quas appulerant, hinc coronas ingesserunt Vrnæ, hinc viros cultu lugubri miserunt ad exequias decorandas, & prosequendas. Decurrente Corinthum classe vrnâ ex puppi conspicuâ visâ regali purpurâ, & diademate exornata, quam circumstitit in armis iuuenum statio, & c.* paulò post, *Honoribus, & coronis funeris Corinthi delatis, deportauit reliquias Demetriadem vrbem, illi cognominem ex paruis ad Solcon oppidulis frequentatam.* Vide totum locum, vbi etiam refert assedisse funeri tibicines, carminaquè cecinisse, &c. Coronata etiam sepulcra. Ouidius III. de tristibus Eleg. III.

Coronati defuncti viri illustres.

Tumuli coronati.

Coronata sepulcra.

Tu tamen extincto feralia munera semper,
Exquè tuis lacrymis, humida serta dato.

Hæ coronæ texebantur è floribus diutiùs durantibus, qui plerumquè sati iuxta tumulum: confirmat id Persius Sat. I.

Flores sepulcrales qui.
Flores sati iuxta sepulcra.

Nunc non è tumulo, fortunatâquè fauillâ
Nascentur violæ.

Plinius Cap. XI. Lib. XXXI. *Duo genera huius; vnum, cui flos Hyacinthi est, alterum candidius, quod ferè nascitur in tumulis, quoniam fortius at.* Serebantur etiam arbores

Arbores satæ circa sepulcra & quæ.

bores perpetuò virentes, ideſt buxi, cupreſſi, lauri, vt perpetuo creſcentes monumentum opacarent. Apio etiam coronata fuiſſe ſepulcra Plutarchus innuit in Timoleonte his verbis, *Cum collem ſuperaret, vnde inimicorum castra videri poſſent, mulis apium ferentibus obuiauit, quod infauſtum milites augurium putauêre, quoniam apij coronas ſepulcris imponere vſurpatum eſſet*. Vnde hoc prouerbium natum *Apio egere*, qui periculosè ægrotet, de eo dictum.

Apio coronata ſepulcra.

Iliade ego prolixior eſſem, ſi ſingula coronarum genera percenſerem, cum ea longiore ſubſellio Paſchalius eruditiſſime proſequutus. Vos coronario auro digni, æqui, boniq; cenſete, quæ à me in commune feruntur horis ſubſeciuis excerpta. Veſtri patrocinij ſcuto tectus, & erectus, per medium calumniantium agmen incedam. Vt gratioſi quidam ſint, nihil penſi habent vellicare, pungere, mordere bonos viros, dum per fas, nefaſquè à quibuſdam gratiam ineant; ego bonam à vobis omnium gratioſiſſimis aucupari contendam, quamdiu mihi fas, & iura ſinent, & per vos mihi licebit, amandantes à veſtro cœtu quoſdam Pſeudo Catones nouitati impenſius ſtudentes. Gratus viuam, memorquè beneficij in me collati, & officij, quo fungor, vt iuuentuti ſacræ, mihi addictæ, quaſi Hermes ad Virtutis apicem viam digito innuam, eamq; manu (ſi ſit opus) ducam per inuia ſaxa; dum mihi Rex hominumquè, Deûmquè opem ferat ad tantum opus peragendum. Interim vos Socrates, Catones ſapientiſſimi, prudentiâ, & induſtriâ veſtrâ meum ſtudium fouete, veſtrâ ope meis laboribus fauete ad pietatem, & eruditionem largius, & vberius pubis ſacræ pectoribus inſerendam. Deus faxit, quem precor, & obteſtor, & Collegium Marianum, Probitate, & Virtute litatis, æternum conſeruet.

Apio egere prou.

FRAN.

D. FRANCISCO RVGERIO

SOMASCHENSI

Theologo.

DISSERTATIO XXIV.

De vini libatione, & quo tempore facta, & cui Deo. De Anthesterione, & Pythegia. De vinalibus. Duplicia Vinalia. Hilaria Aloa Vacunalia. Quid vinum Calpar, Inferium, Sacrima, Tramessum. Libationes ex epulis Dijs Penatibus factæ. Peracto negotio, quid dictum. Cottabus quid, quando, quomodo. Quis cottabi inuentor. Quando eius vsus. Reliquijs mensæ mortuis parentatum.

ORationes elucubratissimæ exotico, transmarinoquè colore à te exornatæ, non proletario, sed patricio sermone excultæ, amicum ex oculis meis stillarunt rorem Cum legi; dixi, *Pulcrè, benè, rectè*, nam in illis tota Rhetorum myrothecia, atquè omnes arculas, pigmentaquè exhauris. Sed quam olent lucernam serioludicra, Trutinæ, Pegasei scurræ? contra illum Cynicum Zoilomomum, & verè canem lucernarium, bat bantem, vel hirrientem in eos, a quibus medicatam frugibus offam non acceperat. Sed de tuis nunquam satis; manum de tabellâ; Timantem imitatus velo silentij obtegam, quod linguę penicillo exprimere nequeo. Quod si tua tam mihi in delicijs, in oculis; quid nî tu etiam ocu-litus, animitus? sed qui tuas in ædes hospes irruissem? Caue, caue canem, lego. mihi tamen præit, &

manu ducit Mercurius, virgulâ diuinâ D.Gaspar Trissinus, tuo- meus, oratorum eloquentissimus, Charitum Coryphæus, qui me tibi sistit, ære, librâquè addicit, paratium iam dedi doctissimum Bossium, cum quo ego sæpe literis de te: Prius enim eligo, quam diligo, iamdiù te elegi suprà oculos meos diligendum, & licet virtus plures habeat a natores, quam imitatores, tuam tamen, & amare, & imitari conabor.

Hæ feriæ autumnales vindemiatorem vel vrbanum me faciunt; de quo hæc. A Vindemiatoribus peractâ vindemiâ epulæ festæ celebratæ, ex quibus Comœdiam, & Tragœdiam originem traxisse ferunt: Bacchus cum victor ex Indiâ redijsset, populus in illius honorem choreas ad torcularia duxit. Athenæus Lib. II. *Ab ebrietate Comœdia, atquè Tragœdia inuenta in Icario vrbe Atticæ, idquè ipsius vindemiæ tempore.* Arnobius quoq; testatur Lib. VII. vindemiatores, & qui torcularibus vinum expresserant, vindemiâ finitâ, & vini expressione, Æsculapio diem festum egisse in quo noua vina gustabant, vt apud nos in Martinalibus, quod festum ab illo, Æsculapij vindemia, appellatur.

Vin alia quan do instituta.

Æsculapij vin demia.

A frugibus collectis, & reconditis rustici etiam Hilariæ peragebant. Aristoteles de moribus, & Virgilius Geor. I. ostendit

Hilaria.

Frigoribus parto agricolæ plerumquè fruuntur,
Mutuaquè inter se læti conuiuia curant, & c.

Horatius Lib II Epist. ad Augustum,

Agricolæ prisci, fortes, paruoquè beati,
Condita post frumenta leuantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura laborum
Cum socijs operum, & pueris, & coniuge fida
Tellurem porco, Syluanum lacte piabant,
Floribus, & vino Genium, & c.

Huiusmodi festa dicta Ἀλῶα, quæ subuectis ex agro frugibus in honorem Cereris, & Bacchi Athenis celebrabantur, sic dicta quod in areis (area, ἅλως) moras traherent. Sic Vacunæ Deæ apud Romanos, quæ præest vacantibus agricolis à labore post perceptos fructus agro-

Alœa festa.

Vacunalia.

ægrorum, de quibus Ouidius Fastorum VI.

Nam quoq; cum fiunt antiqua sacra Vacunæ,
Ante Vacunales, stantquè sedentquè focos.

Omissâ te frumentariâ ad vinalia pedem reuoco, tam iucunda, deque Vini libatione quædam illibata delibo.

Vini libationem Dijs factam (hoc erat relinere dolia, quod nos in diui Martini festo peragimus) lego in Plutarchi sym p. III. Quæst. VII. his verbis, *Athenis vndecimâ die mensis Anthesterionis primitias noui vini delibant, diemquè illum à dolijs reserandis Pythagiam vocant, vtquè apparet, antiquitus de vino antequam gustarent libantes, vota faciebant, vt sibi vsus eius medicamenti salutaris, innoxiusque foret! Apud nos mensis, Prostaterius, dicitur, quasi patronalis, sex aquè eius sic statutum est, sacris Bono Genio factis, gustare vinum post flatum Fauonij, is enim ventus omnium maximè vinum mouet, ac mutat, & quod vinum hunc subire fugit, id iam videtur perduraturum*; At idem symp. VIII. quæst. .x hac habet, *Iam vinum quoque qui bibunt citissimè, Anthesterione hoc faciunt mense, qui hyemem subsequitur, diemquè illum, quo gustatur nouum vinum, nos boni Dæmonis Athenienses Pithagiam à dolys aperiundis appellamus*. Ἀνθεστήριων mensis octauus apud Atticos, quo ἀνθεστηρία celebrantur. ductâ appellatione, ἀπὸ τῶ ἀνθεῖν, quod tunc terra florere incipiat vt Ætymologistes scribit; sinè quod terræ tunc magnâ ex parte floreant. Volunt enim hunc octauum mensem fuisse Aprilem ex Macrobio Satur. Lib I. Cap. XII. & ex Philostrato. Gaza tamen Nouembrem esse censuit. Videndus Manutius in adagijs.

Vini libatio quando facta.

Anthesteria qua.

Pythagia qua

Prostaterius mensis.

Anthesterion mensis vnde dictus.

Vinum, quod sacrificij causâ nouum è dolio emittebatur, antequam gustaretur, Iouiquè libaretur, dicebatur Calpar, seu vinum calpar, vt optimè notat Brissonius in formulis sacris. Vinum ergo illud libatum Ioui. Sed hic mihi hæret aqua. Hæc festa vocabantur vinalia, quæ duplicia reperio in fastis Romanorum. Vinalia Nonis Maij, & vinalia XIV. Cal. Septembris; illa dicebantur Veneris; hæc Iouis; vnde Veneralia

Calpar vinum quod.

Vinalia duplicia Venerin & Iouidicata.

illa dicta, quòd Aprilis esset Veneri dicatus: vbi multum vini effundebatur è templo Veneris: & vinum in vrbem ferebatur. Cuius causam reddit Plutarchus in quæstionibus Romanis Q. XLV. & Ouidius IV. Fastorum.

Cur igitur festum Veneris vinalia dicunt,
Quæritis, & quare sit Iouis ista dies?

Sacerdotes vindemiam publicè primùm facere incipiebant.

Varro mihi prælucet hac face, *Vinalia* (inquit) *à vino: Hic dies Iouis non Veneris. Huius rei cura non leuis in Latio; nam aliquot locis vindemiæ primum à Sacerdotibus publicè fiebant, vt Romæ etiam nunc; nam Flamen Dialis auspicatur vindemiam, vt iussit vinum legere, agnam Ioui facit, inter cuius exta cæsa, & porrecta, Flamen prorsus vinum legit.* Subsequitur Plinius, *Vinalia priora IX. Kal. Maij degustandis vinis instituta, nihil ad fructus attinent. Vinalia altera, quæ aguntur XIII. Kal. Sept. & hunc diem festum, uolunt tempestatibus leniendis institutum, &c.*

Vinalia ergò Decimo tertio calendis Septembris celebrata, Ioui dicata. Virgilius Georg.

Et iam maturis metuendus Iuppiter uuis.

Inferium vinum.

At prioribus Vinalibus vinum (vt docet Paulus Festi mutilator) in vrbem deferebatur. Festus verò ait, *Ideo Iouis dies festus, quia Latini bellum gerentes aduersus Mezentium omnis uini libationem ei Deo dedicauerunt, hoc uinum Calpar libatum, Inferium uocabatur, quod solum inferretur, his uerbis, Macte hocce uino Inferio esto.* Quod ideò factum, vt docet eruditissimus Scaliger in Coniectaneis, ne reliquum, quod in Apothecis illis, vnde Calpar promeretur, remaneret, sacrum esse inciperet; & omnino ex vsibus eriperetur humanis; sed Calpare libato religione solueretur.

Calparis libatio.

Vinum antè vinalia non tactum. Mustum ante vinalia nõ delibatum. Sacrima quid. Præmessum quid.

Nec solum ante vinalia hæc vllum vinum tactum, aut libatum, sed ne mustum quidem, ex quo pars libata Libero Patri, quæ dicebatur Sacrima; quemadmodum Cereri de spicis quas primum messuissent, sacrificabant eâ particulâ, quæ dicebatur Præmessum, Mos (ex Festo) olim latinis populis, quo die primum gustarent vinum, dicere ominis gratiâ, *Vetus nouum uinum libo, nouo uete-*

ueteri morbo medeor, hinc dicta Meditrinalia, à medendo; sacra Deæ Meditrinæ. Vinum Vetus nouum quidam vocant recentatum, quasi renouatum nouo musto. Non solum igitur ex vino libatur Dijs, verum etiam ex epulis; quare ex illis in cœnam paratis particulam Dijs Penatibus libabant olim, & Lari, cæterisquè Dijs domesticis. Horatius Sat. VI. Lib. II. **Meditrinalia** **Libatum ex epulis Laribus**

—— —— —— *uernasq; procaces*

Parco libatis dapibus.

Varro ex Nonio, *Quocirca oportet bonum ciuem parere & Deos colere in patellam dare μίκρον κρέας*. Solebant Græci, & Romani post cœnam crateras vini in mensas afferre, & ad multam noctem sermonem producere. Ex eo vino aliquid in mensam fundebant. Quem morem tangit Virgilius I. Æn. in conuiuio Didonis **Vinum in mensam fusum.** **In uino scriptū quid.**

Dixit, & in mensam laticum libauit honorem.

Tanquam si in ará Dijs libaret, in quo vino effuso digito milites domum reuersi pugnas describebant. Penelope Ouidiana,

Iamq; aliquis positâ monstrat fera prælia mensâ,

Pingit & exiguo Pergama tota mero, &c.

In nequitijs quoq; & lusibus amatorijs, solitos hoc vini super mensam difusi digitis deducere, & nescio quas notas depingere, quibus tacitè inter se loquerentur; liquet ex Epistolâ Helenæ ad Paridem.

Ad aliud: Peracto negotio, ait conuiuio priscos acclamasse, ἰὼ παιάν, Io Pean Athenæus in calce sui operis fusius explicat, & causam addit, *Demum, cum è mensâ surgebant, aut thus, aut aliud thimiama adolebant*, inquit enim; *alius thuribulum ferebat. alius in acerram thus, alius pateram ad libandum. Mos fuit.* (subiungit) *è cœnâ cum surrexissent, ac libassent, quod restabat meri, dare puero ad bibendum, qui ministrauerat.* **Peracto negotio quid acclamatum.**

Sed in fine mensæ Cottabo etiam usos antiquos lego. Cottabus enim est ænea phiala, quam peracto conuinio mensæ imponere solebant, vino plenam; deinde in minora pocula ab alto miscentes, sonum edere; qui si illisu maior ederetur, ab amasijs se amari augurabantur, Cicero **Cottabus quid, & quando.**

cero Tusc. I. *Theramenes cum coniectus in carcerem triginta iussu Tyrannorum venenum sitiens ebibisset, reliquum sic è poculo eiecit, vt id resonaret, quo sonitu reddito, propino, inquit, hoc poculo Critiæ.* Græci enim solent nominare, cui poculum tradituri sunt. Hinc præmia dari solita Victori huius ludi, dicta, κοτταβία, quæ, teste Atheneo, erant πυραμοῦντες, hoc est, triticeæ placentulæ, & sesamineæ. Athenæus lib. x. hæc habet, *omni memoria veluti per manus traditum, ut Dijs libarent, deinde, ut Cottabo luderent in eorum gratiam, quos amabant; magno namque studio Cottabum, qui ludus est inuentus à Siculis, adhibebant.* Pindarus

Pramia data in ludo cottabi, & quomodo dicta.

Cottabus à quo inuentus.

Vt hyeme gratum Venereorum amorum bibens,
Ac ebrius Agathoni Cottabum nuncupem.

Ad hanc morem alludens Iuuenalis Satyra III.

Si trulla inuersa crepitum dedit aurea fundo.

Plautus in Trin. Cottabum videtur appellare sonum flagrorum, qui inter verberandum redditur, *Caue sis (inquit) ne Cottabi bubuli crebri in te crepent.* Aristophanes ipsos ludentes Methysocottabos appellat, quod iam vino madentes, & ebrij id agerent. Reliquijs vini cottabo funus faciebant, & more iis amicis parentabant ana lectis, quæ de mensâ cadebant, vt idem Athenæus innuit his verbis, *amicis contrà defunctis, quæ decidebant ex mensâ tribuebantur; ideo etiam, ait Euripides in Stenneboea, postquam illa Belerophontem mortuum putauit, nihil eũ, quod de manu cadat, latet, sed statim nuncupat Corytho hospiti, dicit, nempe sacrum esto, quod cecidit.* Apuleij locũ subnecto lib. II. Metam. *Lucerna prægrandis, & oleum ad lucem luci sufficiens, & aquam cum œnophoris, & calice, cœnarumque reliquijs discus ornatus*, &c.

Cottabo ebrij ludunt. Metysocottabi qui.

Reliquis mensa mortuis parentatum.

Hæc illa deliramenta antiquorum. Libamen tamen sit nostra amicitiæ, cui hoc libum libandum proponõ. Quod si hodiernæ crastinum summæ Dij adiecerint, his Ferijs nali Autumbus in vestros ruam amplexus Dædaleo remigio, ô viri eruditissimi, quos Mediolanum tenet, votis iam diu nuncupatis D. Carolo persoluendis.

SCIPIONI FERRAMVSCHÆ

J. C. Equiti.

DISSERTATIO XXV.

Dies, & mercatus meretricius, quando, vbi, & cui Meretrices Veneri operata coronas dicabant. De Marsyæ statuâ, cur posita in foro, vbi vadimonia. Idem de Iuliâ filiâ Augusti. Prostibulum vnde; & prosedæ cur dictæ meretrices, Busturariæ, Semitariæ, Sumænianæ, Suburranæ, meretrices, Serantia, blitidæ &c. Floralia ludi meretricum Aphrodisia, & similia. Aquarioli qui.

Adeò lætatus ego tuis, vt frontem ferirem; felix ille, qui à fronte, & à tergo est oculatus, vti tu, *quem nulla ciconia pinsit.* Supra Thrasonem militariter quidam minitantur, & supra Atym pueriliter statim obmutescunt. verba nō ad trutinam morum, sed nummorum examinantes. Quid tum? Duumuirale mihi passuro tribunal erigatur. Quid ferre licet: Nefasne inexpiabile venerandæ antiquitatis gemmas, in putore, & stercore nefandi Cupidinis legere? cuius fœdissimæ faces, & feces cum margaritis iacent permistæ; hæ admittendæ, illæ omittendæ. Verè licet, ille, Res naturâ fœdissima, non tam detergenda; & Lyncei toti existimus, & linguaces vbi cœcutire, & mutire præstat. esto. floralia hæc Catones non inspiciunto, si veri Catones; sed vereor, ne pseudo Catones isti barbâ tenus, & baculo Philosophi, fronti magis, quàm menti studeant; qui mihi non pluris, quàm cassâ, titiuillitio. Perlustremus quæso lustra quædam, quæ prætetire non turpe, ille duxit; sed

Sed meretricum detestare impudentiam, quæ nudę ante fornices, & stantes etiam prostabant; vnde prostibulum dictum, quod starent. Docet Seneca controu. *Meretrix vocata es, in communi loco stetisti, stetisti puella in lupanari*. Marcellus optimè hunc morem explicat, dicens, Prostibola dicebantur, quod ante stabulum starent, quæstus diurni, ac nocturni gratiâ. Festus, Alicariæ meretrices appellabantur in campis solitæ ante pistrina alicariorum versari quęstus gratiâ; siceæ, quæ ante stabula sedebant, prostibulæ dicebantur, ego potiùs stetisse crediderim; tum quia id nominis ratio exigit, tum quia melius à ganconibus circumspiciebantur. Stabulum enim est meritorium, seu lupanar, quod inibi consistunt. Horatius Sat. II. Lib. I. optimè rem declarat,

Meretrices stantes ante lupanar. *Prostibulum vnde dictum* *Alicaria meretrices.* *Prostibula meretrices.* *Stabulũ quid.*

Nulla nisi olenti fornice stantem, & c.

Nec tamen inficias ierim, aliquando processisse; hinc dictæ illæ meretrices, prosedæ. Plautus

Meretrices procedæ.

An vbiuis inter istas vorsarier prosedas?

& paulo post. *Quæ tibi olent stabulum statumquè, & sellam, & sessibulum merum*. Ab honesto ad turpem morem hic mos deductus; honestæ enim fœminæ olim in vestibulis, foribus, & liminibus domorum; vnde apud *Virg.* in VI. *Cassia Proserpina*, dicitur, *limen seruare*. Propertius Lib. II. Eleg. VI.

Honestæ fœminæ olim in vestibulis *Cur honestæ mulieres in Gynecæis.*

Et quæcumquè uiri fœmina limen amat.

Vnde mos appendendi ad postes, & ianuas amantium coronas, & flores de quo à me alibi. Locus hic liminaris ex honesto, turpis factus, & quasi prostitutus vulgari libidini, traduxit honestas mulieres ad interiores partes ædium, & Gynacea.

Scortorum genus duplex aliud deuium (de quo Horat) idest, non prostitutum in propatulo omnium libidini, sed honestius, minusquè vulgare. Contra verò Bustuariæ, mœchæ dictę vulgaria, & diobolaria scortilla, erratica, inter busta, atquè monumenta penè in propatulo prostantia, de quibus Martialis, Lib. I. Epist. XXV.

Deuium scortur *Bustuaria mœcha, diobolares, erratica.*

Abscondunt spurcas hæc monumenta lupas.

Semitarij mœchi. Sic à Catullo dicti semitarij Mœchi pro scortatoribus vilissimis, in agrorum semitis, sub dio scortilla subigentibus. Summœnianæ etiam dictæ meretrices. Mart. Lib. III. Ep. LXXXII.

Summœnianas cœnas inter uxores.

Summœniana. Summœnium enim locus in Vrbe, vbi frequentia lupanaria. Hæ fortasse illæ dictæ sub urranæ, quarum meminit Martialis Lib. VI. Epig. LXVI. *Famæ non nimium bonæ puellam, quales in media sedent suburra.* Et Horatius Epod. Iuxta hanc suburram erat sacra via, de qua Martialis Lib. II. Epig. LXIII.

Suburanæ mulieres.

Sola tibi fuerant sestertia Miliche, centum,
Quæ tulit è sacra Leda redempta uia.

Scrantiæ, Blitidæ, Diobolares. Dictæ demum in contemptum Scrantiæ, Blitidæ, Diobolares, & c.

Floralia ludi meretricum. Ludi meretricum erant Floralia; primùm mense Aprili celebrata; deinde in Maium translata; qui ludi à fœminis nudis impudicissimis cum omni lasciuiâ verborũ, & gestuum celebrati: quorum Floralium actores vnum tantùm Catonem veriti. Legendus Ouidius v. Fastorũ. De his ita Plutarchus in Pompeio, *Et quidem floram referunt usquè adeò floruisse, ac fuisse celebratam, ut Cæcilius Metellus eum signis, & tabulis pictis ædem Castoris exornaret, una illius pictam imaginem ob uenustatem ibi dedicaret.* Sed lupæ in lupanaribus.

Lupanaria in littore. Lupanaria olim in littoribus fuisse conijcio ex Quintiliano, *Fortasse etiam natus est ingenuus, fortasse rapto ex aliquo littore, prætextam fortuna reddidit.* Seneca controu. probat nudas meretrices stetisse in littore quoquè. *Nuda in littore stetisti ad fastidium emptoris.* Hic locus dictus, *Acta*, ex obseruatione Cuiacij Lib. VIII. & Tullij verbis in Verrem, *Quod ubi nunciatum est, tametsi in Acta cum mulierculis iacebat ebrius.* Prudentius, Lib. I.

Acta locus in auria.

——— temulentus adulter
Inuenit expositum secreti in littoris Acta.

Ceramicum meretricum. Ex scholiaste Aristophanis in Equit. Ceramicum duplex Athenis, vnum, vbi erant sepulcra bello occisorum, alterum

rum vbi prostabant meretrices. Corinthiacæ (ex eodē) digno loco habitę, videlicet in templo Veneris, vnde Laidis precium Corinthiacę.

Corinthiacæ meretrices vbi.

Sacrilegium maximè impium in Herodoto Lib. II. lego dicente, omnes penè mortales prçter Ægyptios, & Grçcos dare operam in templis rei Veneris. Romani etiam tem pla profanabant. Nequè aliâ (credo) mente scriptum à Plutarcho in vitâ Camilli, *Iudicium de condemnatione Manlij celebratum in luco Petilino: cum enim alibi nō posset Camillus, lucum elegit ad audiendum reum, & peragendam actionem, quem antiquis Romanis loco templi esse sciebat.* Vsitatum enim (ex Varrone Lib. II. de linguâ latinâ) templis vti pro curiâ ad negotia tractanda, ad caussas, ad lites. Liuius Lib. XXIII. loquens de Annibale, & Capuanis, *Egressus Curiâ in templo magistratus consedit: comprehendiquè Decium Magium, atquè ante pedes destitutum caussam dicere iussit.* Thucidides, *Ærarium eis erat Delos, & conuentus in eo templo fiebant.* De ęrario à me alibi, & de pecuniâ, thesaurisquè templis creditâ. Demum, vt meretricia loca cane peius, & angue, singuli detestentur, Plautinum adduco locum in Pœnulo.

Lupanaria in templis.

Iudicia aliās in templis.

Plauti locus de meretricibus.

An ibi uis inter istas uersarier
Prosedas, pistorum amicas, reliquias, alicarias,
Miserias cœno delibutas, seruilicolas sordidas,
Quę tibi olent stabulum, statumquè, & sellam, & sessibulum merum,
Quas adeo haud quisquam unquam liber tetigit: nequè duxit domum:
Seruulorum sordidulorum scorta diobolaria.

Mandras lustrati, Archimandritas hircosos lustralibus sacris expiemus, hi dicti olim Aquarioli, mulierum scilicet impudicarum sordidi asseclę, & amantum internūcij. Septimius Florens *Primo erunt lenones, aquarioli, &c.* Apuleius: Apol. *Hisce auditis exacerbatus aquariolus iste uxoris suę ira extumuit.* Dicti ab aquâ, cuius, cum Veneri operantur, ministerio vulgò vtebantur. Lampridius de Commodo, *Gladiatoribus conuixit, aquam gessit, ut lenonum minister.* Cicero pro Cœlio,

Aquarioli qui.

Veneri operantes aquâ vsi.

Ideo-

Ideonè aquam adduxi, ut eâ tu inceste uterere?

Meretrices post ludos prostrata. Post ludos, meretrices omnium libidini, & licentię exponebantur, Isidorus Lib. XVIII. Cap. XLII. *Idem uerò Theatrum, idem & prostibulum, eo quod post ludos exactos meretrices ibi prosternerentur.* Statius I. sylu. in satur.

Huc intrant faciles emi puellę
Hic agnoscitur omne quod Theatris,
Aut formâ placet, aut probatur arte.

Aphrodisia Veneris. Aphrodisia Veneri erant sacra, celebrabanturquè à Cyprijs auctore Cinyrâ, vbi qui sacris Deę initiabantur, pugillum salis, & phallum accipiebant; ipsi nummum offerebant, vt habet Clemens Alex. in Protreptico Arnobius Lib. v. his verbis, *Nec non, & Cypriæ Veneris abstrusa illa initia prętereamus, quorum conditor indicatur Cinyras fuisse, in quibus sumentes ea certas stipes inferunt, ut meretrici; & referunt phallos, propitij numinis signa, donatos.* *Floralia meretricū festa.* Floralia tamen vt à me alibi, meretricum festa, in quibus Ædiles fabas, cicer, aliaquè similia in vulgus spargebant. Persius

——— *cicer ingere largè*
Rixanti populo, nostra ut Floralia posśint
Aprici meminisse senes.

Et quia ipsa Flora meretrix fuisset notissima, meretrices apertis, nudatisquè pudendis producebantur cursurę, saltaturę. Martialis Lib. I. Epigr. XXXVI.

Quis Floralia uestit, & stolatum?
Permittit meretricibus pudorem.

Flora meretrice. Nude meretrices in Floralibus. Committebantur, seu chorea, seu lusus isti, fœminarumquè nudarum discursus, sono tubę. Iuuenalis

Dignissima certè Florali matrona tubâ.

Vide Dempst. Lib. II. Cap. XX.

Propudia obsecro hęc expuamus; Solis instar, hęc loca spurca peruagati puri euadamus; multa fugienda; multa imitanda, indagari licet; singula ad salutem, ad medelam è vipera theriaces per mediam suburram ad Pudicitiæ sobrium vicum (etsi ęgrè) eundum. Tu iam diu huic Deę operatus, litasti. Hęc verè bona, in quę non datur manus iniectio, Ne igitur dissertatio hęc, quod

per-

perfacile mihi, veluti syrma spatiosum trahat, hic sisto, meque ex asse amicum recense,

Teq; (quod est rarum, præsta constanter ad omne
Indeclinatę munus amicitię.
Sic tua processus habeat fortuna perennes;
Sic ope non egeas ipse, iuuesq; tuos.

ROMANO GARZONIO
PATRICIO
Lucensi.

DISSERTATIO XXVI.

De ieiunio Romanorum ex libb. Sibyllinis, Ægyptiorum, Hebræorum, & aliorum Ethnicorum vsu recepto aliquando ualetudinis, & religionis gratiâ Cœtum Veneris. Varia uariorum Ieiunia. Statio quid in sacris litteris. Quęnam salutatio matutina, & quęnam uespertina. Quid Vale, quid Aue, discrimen horum.

MVsas, & vix à limine salutare per negotia, & valetudinem potui infirmam, ipsum tamen earum ostium attigisse me non inficiaberis, cum tot Meandros sinuosos, & flexuosos scriptorum transmiserim, non tamen sicco pede: & re verâ cum Orco rationem habuisse millies si in

si in hac palestrâ firmo pede permansissem, & non de-sultorio gradu percurrissem; præstare enim duxi in priuatâ vitâ me consenescere, quàm in prætextâ innotescere peculio Proserpinæ connumeratum. Interim consilium.

Resquè, locusquè dedit,

Pensum soluendi à te mihi impositum; vt constet omnibus, demensum mihi vitæ Calendis datum, non pessundatum; & peculium non dilapidatum; & si me non lateat, hæc ad te scribentes Apellem penicillo, cælo Phidiam, malleo Polycletum numerari. flumina imitabor, quæ ad mare fluunt, nullius humoris egens, & vndiquè redundans; ad velut suam originem primam.

Ieiunium sanitatis gratiâ olî apud Ethnicos.

Ieiunium antiquis ethnicis licet fuisse in vsu valetudinis caussâ, & religionis colligo ex Seneca Ep. lxviii. dicente, *Alius leuat vomitu stomachum; alius frequenti cibo fulcit, alius interposito ieiunio corpus exhaurit, & purgat.* Suetonius in Aug. Cap. lxxvi. *Ne Iudæus quidem tam diligenter sabbatis ieiunium seruat, quàm ego hodie seruaui, qui in balneo demum post horam primam noctis bucceas duas manducaui, priusquam vngi cæperim.*

Vespasiani ieiunium singulis mensibus

Idem in Vespasiano Cap. xx. *Quamuis ad tuendam valetudinem nihil amplius, quàm fauces, cæteraquè membra sibimet ad numerum in sphæristerio refricaret, inediamquè vnius diei per singulos menses interponeret.* Hæc de ieiunio bonæ valetudinis gratia. Religionis caussâ apud Ægyptios,

Ieiunium religionis causâ apud Ægyptios.

fuisse refert Athenæus lib. iv. cum inquit, *ego quidem malim, inquit Cynulce, ventrem distendere ... perire, quam sic apud vos, qui religione ieiunatis expectantes, dum sol exoriatur, sedes ...* Liuius Lib. vi. Belli Macedonici, *Eorum prodigiorum caussâ libros Sibyllinos, ex Senatus Consulto, Decemuiri cum adissent, renunciauerunt ieiunium instituendum Cereri esse, & id quinto quoquè anno seruandum.* Horatius, & si furtim in Aristippi præcepta relabens, totus Epicureus, & sannâ pollicâ irridens religionem nimis religiosam; innuit tamen, esse quædam iejunia, in honorem Iouis instituta, sat. III. lib. II. mater pro salute filij quartaná laborantis precatur Iouem

ità,

ità, *Frigida si puerum quartana reliquerit, illo*
Mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi stabit.

Legimus Numan Pompilium, cum pro frugibus faceret, vsu carnium, & Venere abstinuisse: & Iulium Cæsarem oleribus, leguminibusquè contentum sæpe cœnitasse ob religionem, atquè eos, qui Isidis sacris initiandi erant, dies decem carnibus pepercisse, & vino; & Ægyptios festis quibusdam diebus ieiunia seruasse, vt refert Plutarchus in libro de Osiride, & Iside, allatâ in eâ re Xenocratis sententiâ. Athenienses, teste Polemone, sobria, siue abstemia sacra Memoriæ, Musis, Nymphisquè offerenda putarunt, nullo vini vsu. Sic enim meraciore potu memoriam obnubilari, ingenij aciem obtundi, virginitatis secreta tentari demonstratione symbolicâ ostenderunt, Iunius ant. III. Prouerb. I. *Iuliani Cæsaris frugalitas* *Numæ abstinentia.* *Ægyptiorum ieiunia.* *Sacra abstemia.* *Sobrietatis commoda.*

Ieiunium apud Hebræos erat abstinentia ab omni cibo vsquè ad vesperam, siue nonam horam. Essæorum autem ἐγκράτειαν, ideſt temperantiam, seu abstinentiam, Philo Iudæus fuisse scribit, vt cibum, aut potum nemo illorum ante Solis occasum ceperit.

Eo tempore, quo ieiunium, & sacra Cereris celebrabantur pane vesci nefas fuit, hoc ieiunium dictum Castum Cereris. Lacedæmonij vno die se, & seruos, & animalia ieiunare decreuere; & quantum expendisset quispiam, tantum dare Samijs nolentibus ab obsidione recedere. Aristoteles Oecon. *Castum Cereris.* *Lacedæmoniorum ieiunium*

Qui volebant sacris Isidis initiari illis ieiunium X. dierum indicebatur ex Apul. Lib. II. Amphiaraus summus vates iussit, sacerdotes, qui responsa clarè accipere, & sincerè reddere vellent, integrum diem à cibo, à vino triduo abstinere. Volaterranus Lib. XIII. Cap. IV. Apud Trœzenios, qui ad Aridali aram rem diuinam facerent, & Deorum responsa peterent per integrum diem cibo, à vino autem per triduum abstinebant, Alexander, ab Alex. Lib. VI. Tarentini cum à Romanis obsiderentur, ac iam deditio ob rerum penuriam instaret Rhegini cum in decimum diem suis ieiunia indixissent, *Mysterum Isidis ieiunium.* *Vatum ieiunium.* *Trœzeniorum ieiunium.* *Tarentinorũ ieiunium.*

ſent, victum Tarentinis dedere, quo diutius patriam ab hoſtibus defendere poſſent, ideoquè cum Romani obſidionem ſoluere cogerentur; Tarentini in perpetuam eius rei memoriam ieiunij feſtum inſtituere, ex Æliani hiſtoria Lib. XI. locum pulcherrimum ſubnecto de Ieiunio noſtro ex Iſidoro Cap. vltimo Lib. VI. Etym. *Ieiunium autem & ſtatio dicitur. Statio autem de militari exemplo nomen accepit, pro eo quòd nulla lætitia, ſiue triſtitia obueniens caſtris ſtationem militum reſcindat, nam lætitia libentiùs, triſtitia ſollicitius adminiſtrat diſciplinam. Vnde, & milites nunquam immemores ſacramenti magis ſtationibus parent. Diſcernunt autem quidam inter Ieiunium & ſtationem, nam ieiunium eſt indifferenter cuiuslibet diei abſtinentia, non ſecundum legem, ſed ſecundum propriam voluntatem: ſtatio autem eſt obſeruatio ſtatutorum dierum, vel temporum, dierum, vt IV. Feriæ, &c.*

Statio in quo differat à ieiunio.

Veſpertina ieiunantium cœna omiſſo prandio ad Aue, ſeu Vale veſpertinum me manu ducit, de quo à quibuſdam controuerſum. Et ad hanc rem, cum audio Chelidonem Scrupulum mihi non exiguum Dionis hiſtoria in Adriano iniecit, his verbis, *Eumquè ſalutauit non verbo χαῖρε, hoc eſt ſalue, quæ eſt matutina ſalutatio, Ὑγίαινε, hoc eſt, Vale, quæ veſpertina eſt, ſed ſis.* Martialis Lib. V. Epig. LXI. vocat Aue, matutinum. At Aue apud Martialem erat congredientis, Vale verò diſcedentis. idem Lib. IX. Epig. VIII.

Aue, matutinum.
Vale, veſpertinum.
Aue, congredientis.
Vale, diſcedentis.

Dicere de Libycis reduci tibi gentibus, Afer,
Continuis volui quinquè diebus Aue.
Non vacat, aut dormit, dictum bis, terquè reuerſo,
Iam ſatis eſt, non vis Afer auere, Vale.

Vale, & ſalue coniungebant diſcedentes ab aliquo, quem nunquam eſſent viſuri. Sed Luciani Dialogus pro lapſu inter ſalutandum totus, totum auferet ſcrupulum. Legitur, & alij: fiet hæc res tam clara, quam Solis radij ſolent in meridie cum ſudum eſt;

Tu interim, qui nihil ad gratiam, facis, omnia tamen grata videntur, quæ facis, pergratum mihi feceris, hæc aliquâ ex parte tibi grata eſſe præ te feres: patrocinium-

niumquè susceperis harum nugarum vnâ cum tuo bono Genio,

Vt melius duo defendant retinacula nauem.

Quod si alibi erratum, amicus candidus mone: qui monet, quasi adiuuat, adiuuabis amicum, & fouebis. Ita Deus tibi, tuisquè faueat.

IO. PAVLLO BONETTO

Sacro Curioni.

DISSERTATIO XXVII.

Osculum quid. Explicatus Apuleius, notatus Beroaldus. Oscula libare, figere. Crines, & aures apprehensi in deosculando. Oscula per anulos missa aliquando. Cogitabundi descriptio, Plauti Eulogium.

VT pisces aquâ, sic familiarissimis quiquè rebus proprio elemento, delectantur, nutriuntur. Spartanus pulueri innutritus & sudori ægre ad otium litterarum compelles; Atticum philologum in Solem, & puluerem non protrahes. Meæ curæ, meæ deliciæ, antiquorum monumenta litteris commendata; quibus olim meum caput deuotum: nec magis moueat, quàm cautes Marpesia, etsi vehementissimus Notus ab his me remouere contendat. Plerisquè amor preciosa quæquè vndiquè gentium conquirere;

las, quod apud omnes tritum satis, peruulgatumquè, at de crinibus apprehensis Plautus Mostel. *Soli censeo gerendum morem, & capiendos crines*. Amatoriè enim osculandi gratiâ crines capiebant. Apud Plautum enim prehendere crines, & auriculas, est amatoriè, & blandè aliquem deliniri, & permulcere. Ita locus ille Horatij Satyræ v. Lib. II.

Crines apprehensi in osculando amatoris.

Aurem substringe loquaci.

Explicatur, aurem senis loquacis leuiter tracta, vel molliter attinge; quod faciunt adulantes, & qui se amare simulant. Adnecto inaurem auriculæ, & noto ex Rhodigino Lib. III. Cap. XXIX. Aurum in auricula gestare nobilitatis insigne fuisse, vt à me alibi notatum quoquè, & aurium imam partem, *lobon*, dictam memoriæ dicatam. Nato inde more, vt rapturi in ius aduersarium, testes facerent, aliàs iniectio manus non erat, interrogabaturque, *Licet Antestari?* quasi dicerent, *Memor esto*. Aurium summam dictam, προλόβιον, in flagitio deprehensis, ignominiæ causâ veteres præcidebant. Macrino Imperatori aurium alteram fuisse perforatam Maurorum ritu, vnde erat oriundus Dion ait. Ab osculo ad salutem.

Aurem substringere quid Horatij locus explicatur.
Aures cum auro, nobilitatis signum.
Aures tangêt in iudicium ituros.
Aurium summa præcisa ignominiæ causa.
Auris perforata Mauris.

Nouus ad hanc rem ritus salutandi mihi Dionem percurrenti occurrit, in Ottone, ita referentem, *Hic vt capite placido, & leni sermone, & ficto simul, atquè cultu indicare modestiam. Ad hæc, oscula ad singulos ferè per anulos mittere.* En oscula per anulos missa. Osculum mitto, quod oscillum factum puto; nubes enim, & inania captare mihi videor, nebulasquè verberare; ne quis verò planissimè mihi os oscillet, oscilla, oscula, ora in alias oras ablego.

Oscula per anulos missa

Vt interim Plautinum salem inspergam his meis schediasmatis, quo fastidium tuæ palæstræ veluti condimento detergam, tædium leuem, ex eiusdem penu cogitabundi, veluti succidiam, expromo. At in antecessum tibi Virgilianum propono VII. Æn.

Cogitabund descripto. ex Virg.

Talibus Ilionei dictis, defixa Latinus
Obtutu tenet ora, soloquè immobilis hæret,
Intentos voluens oculos: nec purpura regem
Picta mouet, &c.

La-

Labiorum exporrectio cogitabundi olim gestus ita Satyr.

Labia exporrecta cogitabundis.

Atquè ex porrecto trutinantur fata labello.

Liuianum appono etiam Lib. IX. *Cos. demissis in terram oculis tacitus ab incertis, quidnam esset actus us Legatis, recessit,* & Lib. VIII. *Itaquè veluti emenso ab admiratione animo, cum silentio defixi stetissent, &c.*

Ex Liuio.

In bellarijs vltimo loco appono Plautinum, tanquam suauissimum τραγήμα.

Ex Plauto.

Vide quemadmodum astitit seuerâ fronte, curas cogitans;
Pectus digitis pulsat, cor credo euocaturus foras:
Ecce autem auortit, nixus laeuâ in femore habet manum,
Dexterâ digitis rationem computat, feriens femur,
Dextrum ita vehementer, quod facto opus sit, aegrè suppetit.
Concrepuit digitis, laborat cerebro, commutat statum.
Ecce autem capite nutat, non placet, quod reperit.
Quicquid est incoctum non exprimit, benè coctum aliquid dabit.
Ecce autem aedificat, columnam mento suffulcit suo.

Sales vides Plautinos nunquam satis laudandos. Hic ille (ex Lipsio) Musarum, & Gratiarum hortus: linguae, & elegantiae in verbis Latinae Princeps, ex Gellio: ex Varrone, Musae, dicta loquuturae sermone Plautino, si loquuturae latinè; cuius virtutes recensere, si ante lucem occipiam, à primo mane; concubia sit noctis prius, quàm ad postremam perueniam. Facessant quidam magistelli adlatrantes potius, quàm mordentes; puti Sycophantae, carpunt, quod non capiunt, apud Cimmerios alti, & tenebricosis litteris instituti, serenissimos scriptores odio capitali, & nouercali insectantur. Tullius legendus, nec tamen Plautus ablegandus ab ijs, qui latinae linguae candorem retinere volunt, tu mecum in eâdem haeresi, cui nectar, & ambrosia classicorum scriptorum semper suauis; cui Virtus semper curae, quam mecum Rectore honorificè collega ascitus iam diu tu professus in sacrâ pube erudiendâ Mariani Collegij; cui pietas etiam sacra, in hac informandâ bonis moribus; ideo sacrorum rituum illius augustissimi templi Mariani tu moderator, & arbiter destinatus.

Plauti laus.

Ve-

Verùm, quia qui plura prædicat de eo, à quo ipse prius laudatus, mutuum scabere videtur, lineam mihi duco, non tamen in te amando, vel digno, qui à Momo, aut Misantrhropo omnium maximo ameris; unà cum Io. Antonio Albinonio Castilioneo viro Apollineo, eruditionis non vulgaris, & Paulo Taiaferro priscæ probitatis, sedulitatis accuratæ, & candoris candidissimi.

CÆ-

CÆSARI BVRLAMACHIO PATRICIO Lucensi.

DISSERTATIO XXVIII.

Manus, & pectus diuitum patronorum, & dominorum osculabantur clientes, serui: quod etiam factitatum a candidatis, ambientibus, & c. Manus tacta in gaudio. Genij vocati Patroni. Abigendarum muscarum ritus. Deus Muscarum Myodes. Apomyos. Musca absunt ab Olimpijs, & c.

QVOD olim in manumissione sacrorum causâ, Puri, probi, profani, sui auri, idem ego in tuarum lectione, nil spurcum, nil non excoctum nil non religione solutum, nil alienum offendo; ideo caue, obsecro, ne me in arctum reuocet voluntaria tua dicendi frugalitas, quare iure amicitiæ tuas exposco, nemo enim flagrantius amicitiam colit, quàm qui irascitur negligentiæ, dulce certamen est familiaris officij. Nec tamen hac tantùm gratiâ me vadatum sentio, cum pluribus tibi obstrictus officijs viuam. Reipsâ parem gratiam reponerem, si fata darent, animo dederunt; saltem reddo fænus; aliàs anatocismum; iam enim ego in imo, olim in primo Iano. ætas omnia consumit, quid non potest abolere vetustas? vires mihi debilitate, pæctæ; vnus animus erectus, integer amicis. Funerata verò, vt ita dicam, ea pars, quâ quondam, eram Achilles, ego ille Vlysses, cui vel esuriens cyclops parceret.

Iam mihi deterior canis aspergitur actas,
Iamquè meos vultus ruga seniles arat.

In

In adoratione, manum priscos ad os applicuisse, alibi à me dictum, religionis causâ: iam honoris causâ id factitatum, dico, & quo gestu illi suos colebant Deos, eodem nos hodie dynastis, & fortunatis hominibus in salutandis vtimur. Nec solùm viliores clientes, & serui, diuitum, patronorum, & dominorum manus osculaturi tangebant, vt notat Lipsius in electis lib. II. cap. VI. Muretus, Pithæus; sed hoc etiam obseruatũ à cãdidatis. Seneca Ep. CXVIII. optimè candidatorũ refert morem his verbis. *Quàm putas esse iucundum, tribubus vocatis cum candidati in tẽplis suis pendeant, & alius nummos pronunciat; alius per sequestrum agat; alius eorum manus dextras osculis conterat, quibus designatus congitingendam manum negaturus est; omnes attoniti vocem præconis expectant.* At Deos veneraturi suam dextram ad os admouebant, vnde, adorare, dictum, quasi ad ora dare dextras; vt significarent a deorum dextrâ, quam eo gestu tangere se velle profitebantur, Felicitatem omnem, & secunda omnia sperare, atq; promittere. Lucianus Dial. de sacrificijs. *At si quis pauper, is ita Deo litat, vt dextram dumtaxat suam ipsius esculetur*. Alij aliter verbum, adoro, explicant, vt adorare sit, in terram procidere, & illam ore, & osculo tangere, Græci cum προσκυνεῖν coniungunt illa πεσεῖν ἐπὶ γῆν, cadere in terram. De Tigrane adorante Pompium Dio Lib. XXXVI. *Cadentem in terram, & adorantem*. Latini quoque parua; nam Liuius Lib. XLVI. *Submisit se, & osculo limen curiæ contigit*. Quibus definit adorationem, hæc propria Deorum; mortalium verò salutatio. Curtius. Lib. VIII. Iustinus Lib. XII. asserunt Alexandrum non se salutari, sed adorari iussisse. Quod videbantur facere tenuiores, opulentiores enim, vt ex eodem licet colligere, thure, libis, bobus, & alijs victimis litabant. Hinc nostra consuetudo inualuit dicendi, tibi manus deosculor, idest, salutem impertior, Suetonius in Augusto Cap. XCIV. *Ad quem omnia sua desideria referrent, eiusq; osculum delibatum digitis ad os suum retulisset*. Plinius Lib. XII. *Quamdam religionem*

Manus osculate honoris causâ.

Candidati manus osculabantur.

Adorare unde dictum.

Pauperes osculando adorabant.

Adorare est Deorum: salutare hominũ.

Diuities thure, libis & bubus adorabant.

Auersa manus osculata

 esse

esse in dextrâ testatur, quæ osculis auersa petitur. In hanc sententiam Apuleius de Asino aureo, ait, *tunc Iuppiter perpressâ Cupidinis buccula, manuq; ad os relata consauiat*.

Pectus etiam osculabantur, vt ait Lucianus Dial. de moribus Philosophorum, *Quidam fastuosiores adorari etiam cupiunt*, & infra, *pectus, & dextram deosculari*, in pectore enim consilij sedes, & cordis receptaculum, animæ origo, vt multi asserunt.

Manus tacta in gaudio. Manus tactas in gaudio, & præcipue dexteram, lego in Plauto, Menoch.

Teneo dexterâ Genium meum
Qui me aluit, & quasi genuit.

Patroni, & amici dicti Genij. Hinc etiam Patroni dicti Genij. Plautus Capt.

Cedo manum; manum? Gaude; quid ego gaudeam, &

Et paulo infra.

Vin' te faciam fortunatum? cedo manum, hem manum.

In Curcul. vocat Phedromum Genium suum, & in in eâdem Comædiâ

Tuum gnatum, & Genium meum.

Huic omogeneo, vt dicunt conglutinato, eterogeneum aliud de muscis abigendis, quæ nobis æstiuo tempore tantam facessunt molestiam, quod à me notatum in Pausania Eliacis prioribus, his verbis, *Proditum etiam est Herculem Alcumenæ filium Ioui porricientem, cum muscas abigere non posset, vel quod ei primum tunc in mentem venerit, vel quod tralaticium fuerit, Abactori muscarum* ἀπόμυον *Elei vocant, hostiam mactasse, cum perlitatum esset, omnes repertè muscas trans Alpheum deuolasse. Vnde seruatum ab Eleis, vt ad abigendas ex Olympiâ muscas, idem sacrum vsurparetur*. Quare importunus quilibet musca dictus. Hinc prouerbium, *musca importunior*. Harum Deus putatus Myodes, ità Plinius Lib. XIX. Cap. VI. *Nullum animal muscâ minus docile putatur, minorisque intellectus. Eò mirabilius est. Olympiæ sacro certamine nubes earum, immolato tauro, Deo, quem Myodem appellant, extra territorium id abire*.

Muscarum abigendarij sacrum. *Musca importunitas.* *Musca importunior.* *Myodes Muscarum.*

Antiphanes Syracusius poeta, eos, qui in vrbibus,

vt

vt sæpè fieri solet, inuocati, non inuitati, ad conuiuia accedunt, muscis comparat, quæ in Olympijs aduolantes bouem fœde feriebant. Musca aliquando dicitur importunus hospes, parasitus Plauti Merc. *Musca est meus pater, nihil potest clam illum haberi*. Ælianus lib. V. de Animali cap. XVII. ait, *Muscas Pisatides, eo tempore, quo olympia festum celebratur, inter tot sacrificia & sanguinis passim fluentis copiam, & carnes suspensas, quasi Dei reuerentiâ motas discedere, ac vltra Alphæum flumen auolare consueuisse. Ac soluto iam festo vnâ cum mulieribus, (quæ & ipsa lege, & imperio aberant) tanquam decreto aliquo; exules reuocatas in Elidem reuersas esse*. Achorem, alij Acaron muscarum Deum faciunt, cui Cyrenaicos (quibus muscarum multitudo pestilentiam afferebat) dicunt, sacrificare fuisse solitos, ac simulatque illi Deo litatum fuerat, protinus omnes interijsse, Appellatusq; (teste Rhodigino Lib. XXII. Cap. II.) ἀπόμυιος muscarum abactor, à fugandis, pellendisq; muscis. Videndus Plinius supra citatus Lib. XIX. Cap. VI.

Muscæ dicti non vocati ad cœnam.

Musca importunus hospes.

Muscæ absunt ab Olympijs

Acharon Apomyes Deus muscarum.

Ne verò audiam, *Abi Musca*; muscario adhibito ob dicendi importunitatem; molestus esse tibi desino in his nugis, ne te musciçidam Domitianum sentiam cum clade. Sicuti enim merci pretium stat pro virtute, vt veneat (ex Plauto) quæ improba est pro mercis vitio, dominum pretio pauperat; ita hæc mea schediasmata quispiam digna putabit Ilerdæ scombris. Ideo quàm possum, tàm verba confero maximè ad compendium. Tu vero Castalidum decus Sororum, cui tergeminum mugiet quisque Sophos, amicitiam, sicuti facis, in exemplum tuere. Meque non in manum tantùm, sed in animum tuum candidatum, candidumque trado.

Abi musca.

LEONARDO VERLATTO J. C.

DISSERTATIO XXIX.

Circumitores vigilum equites, & quo nomine indigitati. Vigilum vigilantia seuere, nulli sine commilitone à commeatu regredi licitum, & alia de Militari disciplina. Oracula capiendi ritus varij apud Græcos. Ægroti in Fano Æsculapij, & non ægroti aliquando dormiebant, de morbi euentu consulturi. Tabellæ in eius templo. Oraculi resignati pœna. Somnia de Rep. quanti. Vota quis credita, narrata, & c.

HOnorarium, & aduentitium munus munifice mihi per te delatum. Nec mentiar, si dicam per te perpetuas tesseras frumentarias, & nummarias datas, & ius epulandi mihi esse in publico Prytaneo: quare fidem meam nunquam liberabo, vel si ipsa Fides vadaretur, nisi pro te vitam, quam tibi acceptam refero, cum sanguine fundam. Gratus viuere exopto in tempore, si non parem, at saltem aliquam relaturus gratiam. Nam ex Senecâ, qui nimis de reddendo beneficio cogitat, nimis alterum de recipiendo cogitare putat. Non tamen dicar ingratus, si non refero, nam gratus dicitur, qui bono animo beneficium accepit, & bono debet; sæpe enim qui gratiam retulit, ingratus; qui non retulit, gratus. Ego interim fatorum fluctibus agitatus ad te tutissimum portum velificabor, tuarumque virtutum, patrocinijque anchoris suffultus alludentes eludam fortunæ aduersæ fluctus.

Quid

Quid tamen sentiam de loco Statij Lib. XI. quia à te rogatus, sententiam dico pedariam

Monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem, vigilataquè castra
Explorare datus.

Statij locus enedatus.

Alludit ad priscum morem in militiâ obseruatum, vt equites vigilias circumirent, qui circumitores dicti, & ἐφοδεῖαι, seu Peripoli, περίπολοι, quos vulgò dicimus, Ronda, horum erat vigilantiam vigilum tentare, explorare. Vigiles quaterni se diuidebant, ita vt singuli vigiliam vnam noctis obirent tres horas, quo vigilante, alij cubarent. Vigilantes stare tenebantur, ideo Paulus Aemilius suos sine scuto ire voluit, ne eo innixi facilè in somnum laberentur, quare illis omnino interdictum, cuipiam rei inhærere. Seneca Ep. XXXVI. *Stans etiam aliquando pro vallo peruigilet, & ne pilo quidem incumbat.* Quia solet obrepere interdum somnus in aliquod adminiculum reclinatis. Et stabant quidem inuicem aduersi, ne ex inopinato expositi essent hostili captioni, si fraudolenter ad eos progrederentur. O Disciplinam militarem religiosissimam.

Equites circumitores vigilum.

Circumitores

Vigiles stabant, nec pilis inhærebant, & cur.

Vigiles aduersi in statione.

Ex eodem Senecâ de irâ Cap. XVI. aliud admiratione dignum colligo, milites nunquam ad commeatum solos missos, & sine commilitone regredi nunquam ausos; alioqui capitale admittebant crimen. *Piso* (inquit) *cum iratus duci, iussisset, eum, qui ex commeatu sine commilitone rediret, quasi interfecisset, quem non exhibebat.* De disciplinâ hac præ cœteris videndus Lipsius Lib. v. Cap. IX. de militiâ Romana, alijque.

Milites nunquam soli commeatu neq; ad commeatum.

Sed quia vt dicitur, præcidanea cum non prodest, prosit succidanea, aliam suppono hostiam, vt hoc sacrum peragatur, & Apolline litato eius mentem perscrutemur in oraculorum ritu, quem lego apud Pausaniam in Achaicis his verbis. *Qui Deum colunt, Vestam primum thure incenso placant, deinde oleo infuso lucernas accendunt, tùm verò in aræ dexterâ parte nummum patriâ notâ signatum, appellant æreum, dedicant; vbi quid ex vsu fuerit, rogarit, aurem simulacro admouet, inde foro*

Oraculorum ritus varius Vestas sacrificium.

abiens

abiens manibus aures premit, vbi à foro excessit amotâ manu, quam primum excepit vocem, eam sibi oraculi loco ducit; eadem apud Ægyptios in Serapidis celebratur oraculi religio. Et alibi hæc refert. *In proximâ sepulturâ, Herculis signum: oraculi sortes capiuntur ex tabulâ per talos, qui consultum venêre precatione ad signum peractâ, votisquè nuncupatis talos ex eâ, quæ in promptu est, copiâ, iaciunt quatuor super mensam. inscripti sunt certis notis tali singuli, earum illi notarum interpretationem in tabulis similitudinem sequuti requirunt.* Alibi. *Pro Cereris æde fons est, ad eum per exteriorem tramitem descenditur, ibi oraculum maximè veridicum est, cognoscuntur ex eo non rerum omnium, sed morborum duntaxat euenta, & c.* Vnde mos ille ægrotorum, vt in somnijs monerentur de ægritudine curandâ, & modo; vt ipsemet Pausanias in Achaicis, verbis planissimis, ostendit, & Plautus in Curcul. his verbis,

Manus ad aures admota in oraculo capiendo.

Euentus morborum ex oraculis cogniti.

In somnis moniti de morbis

Ideo fit, quia hic leno ægrotus incubat,
In Æsculapi stephano, is me exercuit.

Et in eodem.

Migrare certum est, nunc è phano foras,
Quando Aesculapi ita sentio sententiam,
Vt qui me nihili faciat, nec saluom velit.

Dormiebant in templis vel si non ægroti. Plutarchus in Lucullo. *Troadem deuectus, dum Veneris in templo contubernaret, dormienti ferunt nocte Deâm in somnijs visam dixisse, & c.*

Ægroti in Æsculapij fano dormiebant, & cur.

Non ægroti etiam.

Consuetudo tenuit, referente Pontano in Atticis bellarijs, in Græciâ & Italiâ, vsque ad Antonini Imperatoris ætatem, liberatos morbis in æde Æsculapij tabellas suspendere, & in ijs remedia, quibus sanitatem recuperassent scribere, ac Deo gratias agere. Mercurialis Gymn. Lib. 1. Cap. 1. exemplum huiusmodi proponit, *Valerio Apro militi cæco oraculum reddidit Deus; acciperet sanguinem ex gallo albo admiscens mel, & collyrium conficeret, & tribus diebus vteretur supra oculos: & vidit, & venit: & gratias egit publicè Deo.* Ei vero qui oraculum Delphicum adierat, & oracula obsignata acci-

Tabellæ in templo Æsculapij.

Oraculi resignati pœna:

accipiebat, denunciatum erat supplicium, si tabellas soluisset vnum de tribus, aut enim oportebat eum priuari oculis, aut manu, aut linguâ Suidas. Oracula aut in templis, aut in antris edi solita. Sortes etiam in aliquod flumen profundum iactatæ diuinandi gratia, & ob id in fontes dona quædam, seu accepti beneficij præmia conijciebant perceptâ sorte discessuri, non minus quam illi, qui oracula consulebant, donaria votiua téplorũ seu tholis, seu parietibus figebãt ex Dép. Lib. II. Cap. IX. Somnia credebãtur efficacia & rata de Republicâ (tanti ea facienda, quanti vos iure facitis) ideoque qui somniasset de eâ, per præconem sequenti die publicè certos faciebat ciues de visis, idque non sine solemni expiatione, quare somnia hæc loto corpore, oblatisque victimis expiata, Silius Ital. Lib. VIII.

Oracula vbi edita. *Sortes proiecta in flumen* *Somnia de Rep. maxima*

Quæ dum abigo menti, & sub lucem vt visa secundent,
Oro cælicolas, ac vino purgor in antro.

Secundum hanc expiationem oneirocritæ, seu coniectori sua somnia narrabant. Huic officio plerumque vetulæ addictæ, quia superstitiosæ. Propertius Lib. II. El. IV.

Somnia quibus narrata.

Quæ mea non decies somnia versat anus?

Aut Dijs Penatibus domesticisque narrabant,

Vadit & hinc castæ narratum somnia Vestæ,
Quæ sibi quæque mihi non nocitura forent.

Ventis aliquando credita sicuti & vota. Hinc finxere ventos Deorum esse nuncios, & vota hominum precesque ad Deos deferre, Ouid. Metam.

Ventis credita vota. *Vota irrita ventis discerpta.*

Rettulit aura preces ad me non inuida blandas.

Quæ autem vota irrita cadebant, ea dicebantur à ventis discerpta Virg. IX. Aen.

Multa patri portanda dabat mandata, sed Euri
Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.

Hæc à me aure habete lecta, non regustata, loca; sed potius deuorata ad te, vt otij mei, quod

vix vllum, ratio constet, & quia mesonauta, in hac naui, & mediastinus in hoc atrio videor affectus, in publicum me committere vix audeo. Vbi,

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Tibi verò, cui iudicia, & auspicia omnibus suffragijs data, in me omne ius esto. iubebis? parebo tibi tanquam Consuli, Tribunoque plebis, penes quem potestas vocandi, prehendendique, ne pignoribus captis lictor me mulctet, aliâue pœnâ irrogatâ. Te tamen quamdiu in hoc vitæ foro agam, patronum, Geniumque meum appellabo. O Verlatte verè, lacte Musarum nutrite in sinu Charitum, Apoline nutricio.

OCTAVIO VRSVCIO
I. C.

DISSERTATIO XXX.

Insani Laribus porcum immolabant, & qui ab eâ liberabantur insaniâ, & cur; & quomodò aliter vocati Plauto, & alijs. Supplicia nulla de reis sumpta noctu, nec festis diebus. Locus suppliciorum extrà Vrbem; vbi & carnificis ædes. Coquorum locus pœnæ puteus. Cæda vbi, non absimilis saxo Tarpeio. Decas, Tullianum, loca carceris quid, & de alijs carceribus Romanis, Græcis, Barbaris. Humanitas in capitales. Vinum datum morituris. Sacrificium de bonis damnatorum.

SVbleuisset mihi os penissumè N. veteratoriâ arte, & supplantasset, nisi mihi cauissem ab illo, cui plus oris, quàm cordis; & utrumq; ferum & ferreum; tu verò, qui meus patronus, & Rex, ex iure manu consertum illum uocabis, & uindiciarum litem illi intendes, & ità cornicum oculos configes, clauumq; clauo trudes; sic ars deluditur arte. Sed quia lis litteraria inter nos, uestram appello fidem; Apollo, Veritas, cuius tu uindex acerrimus; enim verò mera sapientia in stultos inuehere, quorum plena omnia, ex Tullio, ut ex stultis insanos facias.

Stultorum plena omnia.

Nimirum insanum paucis videatur, eò quod
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.

His olim curatores dati à Prætore. Horatius Lib. 1. Epist. 1.

Curatores dati stultis.

Insanire putas solemnia me,
Nec medici credis, nec curatoris egere

 A Præ-

A Pratore dati.

Item Sat. Lib. II

Interdicto huic omne adimit ius

Prætor, & ad sanos abeat tutela propinquos.

Stulti sua curare non possunt lege. XII. tabularum. Ad cognatos verò & gentiles deducendos mente captos autumabant: & lex XII tabularum rerum suarum dominium illis inderdicit. Hos Cerritos dictos à Plauto, *Cerriti dicti stulti.* quod à Cerere essent percussi, alibi elleborosos, quod *Elleborosi qui.* elleboro ille morbus curaretur, reperio. Vnde prouerbium *Bibe elleborum prou.* *Bibe elleborum,*

O tribus Anticyris caput insanabile.

Laribus porcum immolabant insani. sed etiam Laribus porcum eos imolasse elicitur ex Plauto in Menech. his uerbis,

Quibus hic pretij venerunt porci sacres sinceri nummum unum; en à me accipe. iube te te piari de meâ pecuniâ, nam ego te insanum esse certè scio. Horatius Sat. III Lib. II.

Non est periurus, neq; sordidus; immolet æquis

Hic porcum laribus.

Laribus sacrificandi quis primus author. Dionysius Halicar. refert, quisnam primus instituerit morem sacrificandi Laribus sue, his verbis, *Æneas suis fœtum unà cum matre Dijs penatibus primus sacrificauit.*

Partè cœnæ Lari, diisq; offerebant, & in focum mittebant *Laribus pars omnia donata.* Lari sacrum, quod erat libare dapes. Horat. Lib. II. Sat. VI. *Ante Larem proprium vescor, vernasq; procaces pasco libatis dapibus.* Varro apud Nonium quocirca oportet bonum ciuem legibus parere & Deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας. Inde dicti à Plauto Dii patellares, quibus in patellâ libabatur, Tales Dii erant in Larario domestico Penates, & Lares. Turnebus Lib. VI. cap. VII.

Larium imagines in cubiculis. Larium imagines seruabantur in cubiculis, vocabanturq; cubiculares, custodes, quod percipitur ex Suetonio in Augusto Cap. VII. dicente, *Turinum cognominatum satis Qui cubiculares custodes.* *certâ probatione tradiderim nactus pucrilem imaguncula eius æream veterem, ferreis , ac penè iam ex olescentibus litteris, hoc nomine inscriptam, quæ dono à me Principi data inter cubiculares colitur.* Inter eas enim imagines eorum etiam, quos *Carissimi ubi locati in ædibus.* amarent collocabant. Plinius Lib. XXXV. Cap. II. *Iidem & vultus Epicuri per cubicula gestant, quibus imaginibus*

puer custodiæ appositus. Suetonius in Domitiano Cap. XVII. *Puer curæ Larium cubiculi ex consuetudine assistens interfuit cædi*. Has ponè imagines gladios asseruabant ad caput positas; simulacra etiam Deorum thori genialis, puer Lararius vocabatur, cuius cura hæc, ut omnia in Larario diligenter essent ordinata, dictus etiam magister, decurio Larium.

Vbi Lares, & quæ asseruata apud illos. Lararius puer, & qua eius cura. Decurio magister Lariũ.

Non solum igitur Laribus sacrificabant porcum stulti, sed & qui stultitiâ liberabantur; namq; à Laribus Laruæ dicuntur: à Laruis Laruati, idest furiosi: vel quia Mania Larium mater; idcirco Mania, & Lares templum commune aramq; communem habebant, & sacra communia. Porcus autem ideò immolatus, quia Lares Grundules dicebantur, Romæq; erant Grundules consecrati ob porcam, quæ XXX peperit sues.

Liberi ab insaniâ Laribus sacrificabant. Maniæ, & Larium idem tẽplũ, & sacrũ. Lares Grũdules.

Sequitur altera scena satis feralis, non tamen ab re, quia de re priscâ, usitatâ. Nullum supplicium de reis sumptum noctu, sed interdiu in omnium oculis, ut nostra fere consuetudo, ad exemplum, terroremq; aliorum. Præter alios plurimos Seneca Lib. III de irâ Cap. XIX disertissimis innuit verbis. *Quid tam inauditum, quàm nocturnum supplicium? cum latrocinium tenebris abscondi soleat, animaduersiones quò notiores sunt, plus ad exemplum, & commendationem prosunt*; ideò sæuitiam C. Cęsaris detestans ait. Cap. XVIII *Quosdam ex illis cum matronis, & Senatoribus ad lucernam decollaret*. Hinc argentarius apud Senecam patrem Contr. *Age lege, scis* inquit, *quid dicat? interdiu age, in foro age*. Vbi tempus nota, & locum, ubi supplicia sumenda; in foro. in omnium oculis.

Suppliciũ nullum sumptũ de reis noctu.

Sed de foro aliter usurpatum, nam supplicia apud Romanos sumi solita extra portam, ne frequenti cæde, ac sanguine contaminari oculi ciuium, aut delibari videretur libertas. extra portam, inquam, Metiam, & Exquilinam. Plautus Cas.

Supplicia sũpta extra portam Metiam. In foro etiam.

Ille adepol videre ardentem te extra portam Metiam.

Atque ideò carnificis domus extra vrbem fuit. Idem Plautus Pseud. *Iam hic ero, verùm extra portam Metiam currendum est potius*, vt notat Muretus, Lipsius. & alij.

Carnificis domus extra portam Metiã atq; Exquilinam.

Aaa 2 Lace-

Lacedæmoniorum ritus diuersus refertur ab Herodoto Lib. IV. *Quoscumquè Lacedæmonij morte plectendos censent, eos noctu plectunt, interdiù neminem.*

Statis diebus supplicia sumpta.

Supplicia nulla festis diebus.

Sed non solùm interdiù capitales pœnæ exactæ (apud Romanos) sed statis diebus, non festis, at profestis, Seneca Declam. IV. Lib. V. *Sic (inquit) diebus festis intercedentibus, pœna ex lege dilata est.* Differebatur igitur in profestum, & negociosum diem. Hinc Socratis supplicium dilatum post triginta dies, quòd illo mense Delia festa celebrarentur, vt in Epistolis refert Seneca. Apud Græcos etiam nefas sumere diebus festis supplicium, licet sumpserint aliquando. Plutarchus in Phocione. *Phocion accersito quodam amico, ait, an ne gratis quidem mori Athenis liceret? petijtquè, vt carnifici illud æris daret. Dies erat mensis Munychionis nonus, decimus, ac pompam Ioui agentes prætereuehebantur equites, quorũ alij coronas detraxerũt, alij fusis lacrymis fores carceris respexerũt. Existimauerũt illi, qui non prorsus erant immanes, peruersaquè irâ, atquè inuidiâ, animo rem maximè detestandam, quod non sustinuisset illo die, nequè à cæde publicâ, solemne agens, abstinuisset Ciuitas.*

Carcerũ tria genera.

Vrbanum. Rusticum. Castrense.

Carcer vrbanus triplex est.

Custodia militaris.

Vincti dextrâ nexi.

Vt verò à carceribus ad calcem percurram, tanquam phylacista, carcerarium compendium relaturus, aio, Carcerum tria genera Romæ; Vrbanum nempe, Rusticum, & Castrense. Vrbanum in Vrbe, vbi Ciues custoditi. Rusticum, siue ergastulum, vbi mancipia. Castrense in castris, vbi captiui catenati. Vrbanus carcer triplex pro triplici modo reos seruandi, vel enim in loco concluso, sed sine militari custodiâ, vt seruitia plerumquè, & plebs, aut cum custodiâ militari; vel demum in ædibus magistratuum asseruabantur. Custodia militaris frequentissima, tum Romæ, tum in Prouincijs. Vinciebatur autem dextra nexi ferreâ catenâ vnâ, & alterâ, quæ eiusdem custodiæ Præfectam læuâ manu alligatam tenebat, quod innuit Seneca de Tranquill. Cap. X. *Sed quid refert? eadem custodia vniuersos circumdedit, alligatiquè sunt, qui alligauerunt: nisi forte tu leuiorem in sinistrâ catenam putas.* Et Epist. V. *Quemadmodum eadem catena,*

& custodem, & militem copulat. Athenæus Lib. v. Iosephus idem planissimè confirmant. Aliquando duo milites vni tantum reo custodes dati, vt in Actis Apostolorum legimus de D. Petro Cap. XII. *Dormiebat inter duos milites duabus alligatus catenis, &c.* Suetonius in Domitiano non refragatur.

Duo milites custodes nexi.

Pœna autem custodis, ob auaritiam deserentis reum, capitalis erat. Ità Paulus I. C. *Si pecunia acceptâ miles custodiam dimiserit, capite puniendus est*.

Custodis deserentis nexum poena capitalis.

Carcerem Romæ Ancus Martius primus foro imminentem ad malorum terrorem ædificauit. Rhodiginus eruditissimus tria carceris genera constituit, vnum, quò immodesti, & indocti à doctis noctu erudiendi compellebantur: alterum, quò ære alieno oppressi, & petulantes detinebantur: tertium vbi scelestissimi quiquè propediem plectendi asseruabantur.

Primus carceris auctor Romæ.

Tres carceres ex Rhodigino

Carcer à Cyprijs Ceramos, ab Atheniensibus Labyrinthus, seu Domum, dictus. Ideò Appius Decemuir carcerem, quem constituit, domicilium plebis appellauit. Athenis Barathrum locus, in quem deturbati nocentes. Galeagra carcer Caligulæ, teste Dione, Gorgyra apud Herodotum, est subterraneus carcer. Ancon, ἀγκών (idest cubiti flexus) domicilium fuit ergastulariorum in aulâ Gelimeris Tyranni obscurissimum, in quod conijciebantur, quicumquè infensi Tyranno existimabantur. Apud Messenios carcer Thesaurus erat locus, neque auram, neque lucem exterius excipiens, cuius nullæ fores, sed intus saxo occludebatur. Termerio in Cariâ. Caronica ianua pro quolibet carcere à priscis vsurpata scriptoribus.

Ceramo carcer.

Labyrinthus carcer.

Barathrum carcer.

Galeagra carcer.

Gorgyra carcer Ancò carcer.

Messeniorum carcer Thesaurus.

Termerio Carum.

Caronica ianua quæ.

Coquorum rapacium, & furum, locus supplicii dicebatur puteus, siue hypogeum, baratrum, græce λάκκος, in quo sepulti post flagellationem. Colligo id ex Plauti Aulul. *Loqui abstulerunt; comprehendite, vincite, verberate, in puteum condite*. Corax Bœotum. Lethes Persarum saxum Tarpeium, è quo nocentes præcipitati, iuxtà Capitolium, non absimile fuit spartanum Ceadę. Ceada enim (ex Pausaniá) est fouea dehiscens Spartæ, in quâ maximis criminibus

Coquorum, & furum locus supplicij vbi

Hypogæum furum.

Corax Bœotum.

Lethes Persarum

Tarpeium saxum Romanorum

Ceada fouea Lacedæm.

d.m a-

damnatos præcipites agebant. De saxo Tarpeio hæc Plutarchus in Romulo, *Tarpeia ibi sepulta, ab eâ tumulo nomen inditum mansit vsque ad Tarquinij ætatem, qui cum locum dedicasset Ioui, reliquijs aliô translatis, Tarpeiæ nomen simul mansit, præter Capitolij saxum, quod & his temporibus Tarpeium vocant, è quo sontes præcipitare soliti sunt, &c.* Robur quoque Romæ, sceleratus campus Gemoniæ scalæ. Athenis hic locus præceps dicebatur, Acropolis; innuit hunc Seneca in Hippolyto actu primo scenâ vltimâ. *An missa præceps arce Palladiâ cadam.* Syracusis locus supplicij, in quem scelesti deijciebantur, Latomiæ dicebantur, ita dictæ, quod in rupe essent à Dionisio Tyranno excisæ, Cic. in Verrem VII. *Carcer ille, qui est à crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis, quæ Latomiæ vocantur, in istius imperio domicilium Romanorum fuit.* Vnde apud Plautũ in Capt. Tyndareus in Latomias lapidarias ab Ægione damnatur; hinc ad Latomias damnari, & ad metalla, de quibus alij pluribus, & erudite, & ego alibi, Plutarchus in Nisiâ. *Athenienses plerique in Latomijs morbo, & victu prauo absumpti sunt, siquidem hordei heminæ bina, singula aquæ, illis in diem præbebantur, &c.* Decas carcer Ephororum Plutar. in Agide. *His auditis Ephori morte damnatum, vt in Decada ipsum deducerent, præcepêre: est autem Decas in carcere locus in quo morte damnatos strangulari consuetudo fuit.* Idem ibidem *Similis huic locus Tullianus Romæ a Tullo Hostilio instituto, vnde nomen accepit, noxiorum supplicio destinato.* Salustius in Catil. *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.* Apud Messenios Thesaurus nuncupatur. Plutar. in Philopæmone his verbis. *Tandem deportauerunt eum in cameram subterraneam, quem Thesaurum vocant, aeris, lucisque externæ expertem, nec habet ea fores, sed ingenti clauditur saxo machinâ superimposito, &c.* Cæda, καιάδας, locus apud Lacedæmonios, in quem sontes deijciebantur. Plutarchus in Agide. *In cædam auferunt; is locus in carcere est, in quo iudicatos strangulant.* De hoc Strabo. Lib. VIII. Thucid. I. Pausan. in Messen. sestertium verò apud Plutarchum in Galbâ locum fuisse reperio, in quem eo

Tarpeiũ saxũ vnde dictũ.

Acropolis carcer Athenarum.

Latomiæ quę, & vbi.

Damnari ad Latomias, & metalla.

Decas carcer vbi strãgulasi

Tullianus carcer.

Thesaurus carcer. Messeniorum.

Cæda carcer.

Sestertiũ carcer.

quos

quos Imperator supplicio dediderat, abijciebant. *Galbæ autem caput, Patrobij, Vitellijquè seruis dono dederunt, quod illi accipientes, vbi multifariam pulsaßent, & omni contumeliâ affecissent, abiecerunt, quo solent eos, quos Cæsares supplicio dedunt. Is verò locus sestertium vocatur.* Hæc Plutarchi verba.

Carcerem Senatori Rom. vltimum fuisse supplicium. Plutarchus in Cic. innuit his verbis. *Vt etiam immutatus Syllanus retractaret se, negaret capitalem se dixisse sententiam. Ultimum enim Senatori Pop. Romani eße carcerem supplicium.* *Carcer vltimum suppliciũ senatorũ.*

Carcer liber, erat, cum apud priuatorum domos vincti erant, sub militari custodiâ, non in publico carcere. Salust. in Catil. *Decreuit Senatus, vt abdicato magistratu Lentulus itemquè cæteri in liberis custodijs habeatur.* Hæc ergo dicta libera custodia, quæ & militaris dicta, quod Centurioni alicui traderetur seruandus reus, vel Tribuno, vel militi. Hæc custodia opponitur Carceri, qui erat plenus rigoris, & vincti compede tenebantur (quæ dicta castra) & catenis ad colla, manus, pedesquè. *Carcer liber qui.* *Liber custodia quæ.*

Ægyptiorum pulcherrimum morem lego in Plutarchi Cleomene, missa nempe fuisse munera à Rege, & cœnam datam ijs, quos carcere liberare volebat. en ipsa Plutarchi verba. *Ptolemæo fortè Canopum profecto, primò vulgauerunt rumorem, liberari eum à Rege custodiâ. Deinde quod in more Regi esset, vt, quos erat carcere soluturus, cœnam his, & munera mitteret, amici multa talia apparata miserunt foris in Vrbem Cleomeni, quo circumueniunt custodes, qui ista missa putabant à Rege, quippè sacrificauit, participauit eis hac liberaliter, impositâquè coronâ accumbens cum amicis epulatus est.* *Liberati carceribus donati cœnâ.*

Alexandrini reges capite damnatis pridie quàm securi ferirentur munuscula quædam mittebant, quibus videlicet erga carceris custodes, aut à quibus beneficii quippiam accepissent, gratos se ostendrrent. Persius.

Apud Romanos si qui nefarii vltra morem fuissent, & aliquo insolito polluti crimine, plumbo necabantur vel

vnco

Plumbi liquefacti supplicia, Vncus, & Gemonia scala. unco pertrahebatur ad Gemonias scalas. De hoc pœnæ genere vide Cuiacium lib. VII Obser. cap. XIII. Horatius utrumquè pœnæ genus complectitur illis verbis lib. I. Odarum.

Nec seuerus vncus abest, liquidumq; plumbum.

De vnco Iuuenalis satyr. x.

Seianus ducitur unco spectandus.

Vide Senecam de Tranquill. & alios multos, qui de pœnis Martyrum agunt, & me alibi. Thessali habebant locum suppliciis destinatum, cui nomen Corui, ex quo noxii agebātur in præceps, quod Zenodotus in collectaneis auctoritate Menandri confirmat. *Coruus supplicii Thessalorū.* Persæ item habebant carcerem nomine Lethem, & domicilium cineribus plenum, ad quod nemo nisi moriturus accedebat. *Lethes carcer Persarum. Heliotropeza carcer Æthiopum.* Æthiopibus Macrobiis, locus erat noxiorum Heliotropeza nomine, reos autem aureis catenis hæc gens deuinctos tenebat. Herodotus in Thaliâ. *Deinde à fonte Rex istos ad carcerem deduxit, ubi viri omnes aureis vinclis erant alligati, est enim apud hos Æthiopes omnium rarissimum, ac pretiosissimum æs, &c.*

Bona noxiorū dijs Dicata. Ad bestias damnati. Bestiarij qui. Ex noxiorum bonis sacra Dijs exhibita fuere. Ad bestias etiam damnati scelestissimi homines, qui bestarii dicti, tenebantur autem cum bestiis depugnare.

Parricidarū pœna. Parricida primus. Parricidas Romani culeo inclusos cum gallo gallinaceo, simiâ, & viperâ in mare præcipitabant. Primus fuit tanti sceleris reus M. Maleolus. *Ægyptij illos per singula membra acutis calamis impetebant, & sic innumeris ictibus dilaniatos super spinas comburebant*, Diodorus Siculus Lib. II. Cap. III. Patri autem, filium qui occidisset, hæc pœna constituta. Idem ibidem. *Patribus, qui filios occiderent, non erat pœna mortis indicta, sed tribus diebus, noctibusquè continuis edictum, vt circà defuncti corpus assisterent publicâ etiam custodiâ astante, &c.* *Pœna Indorum tonsura.* Cuiuslibet vel maximi sceleris rei apud Indos nullam subibant pœnam, nisi quod à Rege tonderi iubebantur. Alijs suppliciorum generibus abstineo alibi tractaturus.

Supplicio afficiendi cum ad crucem ducerentur, verisimile ducit eruditissimus Cerda Aduers. Cap. CLXXVII ad doloris magnitudinem minuendam pias aliquas matronas

tronas

cronas vinum protulisse, atquè eam fuisse populi Iudaici consuetudinem colligit ex varijs Scripturæ locis, & Seruatoris nostri potu recusato in extremo illo vitæ supplicio pro maculis nostris eluendis. De bonis damnatorum fieri sacra Isidorus in VI. meminit, & Festus. hinc etiam sacer homo, sacræ bona, & sacrum pro execrando sumptum, quia sacræ res de bonis execrandorum fiebant. Isidorus Lib. V. Vinum verò damnatorum nullum est aliud ex Pontano in Atticis bellarijs, nisi illud, quod ex damnatorum mulctâ, & supplicio comparabatur, ex quo Dijs sacrificare, ac proinde conuiuari etiam peracto sacrificio veteres consueuêre.

Vinum dati morituris:

Sacrificium de bonis damnatorum.

Vinum damnatorum.

In his rebus ineptire mihi libet, sed vnâ cum alijs, quibus vulgaria non arrident. Hæ ineptiæ mihi pluris, quàm aliorum seria. Et iam mea iacta in his alea. Nam vbi impudentiæ repagula semel patefeceris, benè, gnauiterque impudentem esse oportet. Audacem me facit tua humanitas, schedas meas oculo, manuquè tam benigno legentis, relegentis. Innutritus litteris, & probitate, vtrasque complexu toto afferit. Quòd serio à te factum, ideò illarum vel vmbram sectaris, admiraris; quod ab illis diffidet, adulterinum respuis; quod conuenit cum illis, legitimum agnoscis, ac tanquam tesserâ datâ in ius commilitij admittis. Ego iam diu admissus, sacramentoquè militari obstrictus, quamdiù viuam, tibi militabo.

STEPHANO LAMBERTO J. C.

DISSERTATIO XXXI.

Propinandi mos antiquissimus, unde originem traxerit. Formula propinandi. Amantes nominati in compotationibus. Quota pocula exhausta. Cibus, & pocula aequaliter diuisa. Penuaria Ancilla quomodo dicta. Eius officium. Inuersio poculorum, & alia. Amantium mores varij ad ianuam. Amasiarum carmen flebile. Imagunculae ad ianuam amantium.

SCripsisti, rescripsisti; nec tibi à me responsum ex pacto, ex iure. Tu ex tuo satis diues, nec aduentitio aere censeris; ideò alienis tibi non opus opibus litterarijs, cum earum tu promocondus. Beneficia aberrent oportet, vt aliquando haereant: apud alium potius pereant, quàm apud te; nam post malam segetem & serendum: nec foeneratorem fugat à foro decoctor, nec sedulum à studio iners. Occasionibus vtendum, & cum re praesente saepè deliberandum. Distuli ergò, non abstuli responsionem, vt soluerem foenus cum anatocismo. Te vnum moror; reliquos nihil, qui suis non me magis laedunt, quàm aquae pluuiales fungum. Sed quia fide tuâ me quietum esse voluisti, acquieui, tibique pensionem iam soluo litterariam, moreque veteri, plenis faucibus propino, vt propinanti respondeas capacioribus poculis.

Propinare quid. Propinare, προπίνειν, propriè ex Athenaeo est τὸ ἑτέρῳ πρὸ ἑαυτοῦ δίδοναι πιεῖν. Alteri pro se dare bibere, antequam

quam quis bibat. At nunc propinare, vt olim etiam, est præbibendo alios ad bibendum inuitare, seu prægustato leuiter vino pôculum alteri offerre; ità intelligendus Iuuenalis Sat. v.

Propinare est prægustare.

quando propinat
Virro tibi, sumitquè tuis contacta labellis
Pocula

Propinâbat semper dignior, & Symposiarcha cæteris. Hic ritus propinandi, æquè apud Hebræos, Græcos, atquè apud Romanos inualuit. Hæc sunt Philotesia, amicitiæ, beneuolentiæquè ergô instituta; hinc ille crater Philotesius, de quo alibi. Huius finis laudabilis: quia ob amicitiam vel ineundam, vel fouendam. Ne tamen frequens nimis ad potum inuitatio ebrietatem induceret, apud Ægyptios, & Sybaritas moris fuit antè omnia sumere crambem coctam. Suidas scribit illam solitam in mensis apponi. Quibusdam mos erat ex amethystino vasculo crambes semen ante compotationem capere, quò citrà periculum ebrietatis vino indulgere possent.

Quis primus propinaret.
Philotesia.
Propinationis finis.
Antidotum contra ebrietatem.
Crambe apposita mensis.

Propinantes Deum quempiam, aut hominem ominis causâ præfabantur. Sic apud Lucianum in Lapithis Alcidamus Cynicus sponsæ, Herculis nomine propinat. Horatius Od. XIX. Lib. III. *Da lunæ properè nouæ. Da noctis mediæ, da puer auguris Murenę: tribus, aut nouem miscentur cyathis*. Tres igitur cyathi, totidem Gratiæ: aut nouem, totidem Musæ, non autem quatuor, vt habet adagium. *Non quatuor bibenda*. Nam Deus numero impare gaudet.

Propinantes quem inuocare soliti.
Pocula tria cur.
Pocula nouē cur.

Prælibo poculum, eiusquè tibi materiam primam præmonstro, videlicet corneam. è cornu enim antiquitus potabant. Athenæus Lib. II. Priscos atquè primos homines fama est boum cornibus olim bibisse, poculis inde factis intellige, liquet hoc ex eo quod adhuc, dum aquæ vinum permiscent, κεράσαι dicunt ἀπὸ τῦ κέρατος, à cornu, & vas, in quo vinum miscetur, craterem appellant, ἀπὸ τῦ κέρατος, quasi κρατῆρα corneum, quoniam in cornua potio fundatur. Testes adducit

Pocula è cornu.
Poculorum mensura triplex.

Xenophontem, Pindarum, Æschylum, & alios.

Quatuor pocula cur non potata.

Sextans legitima mensura vini.

Deunx intemperatorũ poculum.

Mensura potus varia, communis triplex, Sextans, Triens, Deunx. Sextans temperatorum (vt Budæus vult) erat legitima mensura quotidiani potus. Deunx intemperatorum. Mart. Lib. XII. Epigr. XXVIII.

Sextantem poto, tu potas Cinna deuncem,
Et quereris, quòd non Cinna bibamus idem.

Sextans sex vnciarum. Deunx XI. Sextantem sexies ori admouisse Augustum in conuiuijs publicis, etsi sobrium, refert Cornelius Nepos. Sextans igitur maximè in vsu repetitus, credo quinquies, aut sexies. Deunx verò, &

Triens intemperatorum poculum.

Triens intemperatorum. Indicat hoc, sæpè mentio facta, sextantis. At Trientem magis in vsu fuisse testatur Mercurialis, quæ erat quarta sextarij pars, ex quo infero Sextarium fuisse forsan potus mensuram, quam in cœnâ quotidiè sumebant, quamquam in quatuor partes, siuè circiter, trientes quatuor diuidebant.

Tot pocula exhausta quot digiti in manu.

Tot cyathos bibebant aliquando, quòt digiti sunt in manu, idest V. Plaut. in Sticho. *Vide quot cyathos bibamus. st. quot digiti tibi sunt in manu*; ideò subijciebant cantionem, *Aut quinquè bibe, aut ter, non quatuor*. De hoc à me alibi.

Propinandi mos ãtiquus, & vnde initium habuit

Philotesia solemnis cõpotatio.

Antiquissimus fuit propinandi mos in conuiuijs, vt colligitur ex Plauto Curcul. *Propino magnum poculum*. Quæ consuetudo inde initium habuit, quod Græci in solemnioribus compotationibus, quas Philotesias appellabant, aurea, argenteaquè pocula proferri, & vino impleri iubebantur, eaquè prægustata, cui visum esset, dono afferebant. Liberalibus festis Romani tot cyathos bibebant, quot annos alicui precabantur. Ouidius Lib. III. Fast.

Liberalibus mos propinandi.

Sole tamen, vinoq; calent, annosq; precantur
Quot sumant cyathos, ad numerumq; bibunt.
Inuenies illic, qui Nestoris ebibat annos,
Quæ sit per calices facta Sibylla tuos.

Pro salute Principis potatum.

Bibebant autem modò pro salute Imperatoris, vt indicat Dio, qui Augusto inter alios hunc quoq; honorem decretum ait, vt pro salute eius in conuiuijs biberent. Aliquã-

do

do ob fœlices successus amicorum, vt Horat. Od. xix. Lib. III. *Da puer Auguris Murenæ*. Potatum etiam in amicorum gratiam absentium. Tibullus Lib. II. Eleg. I.

Potatum pro felici euentu amicorum.

Sed benè Messallam sua quisq; ad pocula dicat,
Nomen, & absentis singulâ verba sonent.

In circulo bibere quid.

Verum pocula ministrata à summo ad infimum, initio facto ab vno ex conuiuis, qui in summo accumberet, & in orbem circumlato poculo, ad eum, qui in imo lecto discumberet, quod Athen. dixit, ἐν κύκλῳ πίνειν. Inter potandum prægustatum poculum alteri traditum ex Hom. Il. 4.

Formula propinandi.

Formam propinandi describit sic Plautus Sthic. *Benè nos*, scilicet, valere precor, *Benè nos, Benè te, Benè me. Benè nostram etiam Stephanium*. Ex quibus etiam amantes semper nominatas percipio, &, cum in nomine *Stephaniũ*, decem litteræ contineantur, totidem pocula quisq; bibere tenebatur, vt apud Martialem, *Septem Iustina bibatur*. Cantio tamen in conuiuijs plerumquè, & cautio Græca. ἢ πέντε πεῖν, ἢ τρία πεῖν, ἢ μη τέτταρα, *aut quinquè, aut tria bibenda, nunquã quatuor*. Antiquitatis eruditissimus indagator Athenæus, vel Athenæi Eclogarius longè antiquiorem hunc ritum propinandi recenset his verbis, (latinè refero) *salutabant etiam olim se mutuò propinantes, & saluere iubebant, Achillem etiam quidam accepit, nempè ipsi propinans poculum dextrâ obtulit. De suâ potione quisq; largiebatur, quibus esset libitum, sic Vlysses de tergo, quod appositum sibi fuerat, resciſſam partem Diomedico dat*. Et paulò superius. *Vt autem Cereris beneficio largior annona fuit, cibum ex æquo singulis exhibuerunt, quæ res ad modestiam cœnas renocauit, hominesq; impulit, vt æqualiter panem, & bellaria partirentur, & ἄλις ἴσα, quod alia non essent alijs capaciora pocula bibituris paris magnitudinis fierent*. In quibus vides partem cuiquè æquã distributam, poculum æquale omnibus, præterquam, cum omnes de eodem biberent poculo. Horatius Sat. VI. Lib. II. planè, & apertis tibijs detestatur hunc morem, vt alienum à conuiuali modestiâ.

Propinandi mos antiquissimus.

Cibi æqualiter distributi Pocula paria apposita.

Prout cuiq; libido est,

Sic-

Siccat inæquales calices conuiua solutus.
Legibus insanis.

Plutarchus in Apopht. Lacon. *Sorte quadam* (Agesilaus) *in conuiuio magisterium nactus, pincernæ interroganti, quãtum cuiq; conuiuarum vini iuberet apponi,&c.* Etsi hæc lex nõ semper seruata.

Structores qui. A vini diuisione ad ciborum verto sermonem. æquam enim cibi partem sibi vendicant atq; pocula in conuiuijs. Structores dicti, qui cibos diuidebant, à struendâ mensâ. Virgilius, quibus ait

cura penum struere.

Chironomi. Græcè dicti Chironomi, qui docebantur à magistris hãc artem profitentibus. *Seruorum officium cibos diuidere.* Seruis olim hoc officium demandatum. Seneca Epist. XLVII. *Alius*, inquit, *precisas aues scindit, & clunes certis ductibus circumferens eruditam manum, & infrustra excutit.* Vbi de seruis loquitur. *Integra animalia apposita mensis.* Integra nonnunquam animalia coquos apposuisse Persas, ex Herodoto, & Athen. Lib. IV. ex Macrobio Romanos lego. Rullus primus Romæ integrum aprum apposuit, cui consultum lege Fanniâ, sed frustrà. *Coqui diuisores.* Munus diuidendi cibos apud Græcos erat, τῶν μαγείρων, coquorum. Apud Lacedæmones κρεωδιτῶν primorũ virorũ carniũ diuisorũ. *Diuidendi ne cibi conuiuis.* Idem Plutarchus de hoc optime disputat in Probl. *Laudabilius ne fecerint maiores certis portionibus, an recentiores communibus dapibus victitantes.* De hoc disputatur in vtrãquè partem. Lege; ipse iudica, cui iudicium nõ fallax. *Sortes iactæ super portiones.* Missas aliquando super portionibus sortes reperio apud Plut. in Catone Minore his verbis. *In cœnis sortem mittebat de portionibus. Si sors ipsum destituisset, amicis, vt primã tolleret, instantibus; parum id, ait, conuenire inuita Venere.* Hinc prouerbium illud. *Triusquam sortiaris, communia deuoras.*

Ancilla penuaria proma, & eius officium. A Cellariò me vocat Ancilla penuaria, vt partiariò agam ex æquo. Ancillam penuariam ibidem reperio dictam promam, cuius erat, apud Homerum reliquias colligere, & analecta ex conuiuijs, vt, si quis nouus hospes superueniret, esset, quod daret. Mirare priscam frugalitatem, & seruorum raram turbam, antequam

quam Asiaticus luxus, & luxuria inuaderet homines. Analecta insuper data hospitibus. Aliam tamen formulam propinandi, & diuersam à suprà dicta, obijcit mihi Vlpianus apud Athenæum Lib. x. his verbis.

Formula alia propinandi.

Hanc ego
Plenam pateram amicis meis, quos nominatim
Appellaui totam prębibo, beneuolentiæ
Certum pignus.

Totam dicit, quia bibentes inuertebant poculum, vt ego oculatus testis vidi in Germanicis epulis, & commessationibus; alibi etiam. Ità Virgilius Æneidos IX.

Inuersa pocula in symposijs.

Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos.

Idem Plautus in Stich. supra citato.

Vide? subitus vel cadus vorti potest.

A Baccho ad Venerem (sine illo hæc enim friget) à vino ad amores progredior, & eidem lineæ insisto, vt huic amicam coronidem faciat capiti. Plutarchi Eroticus de amantium moribus varijs differit, *Quid verò prohibet, quin commissatum ad fores eius ipsa eat, cantet carmen, quod à fletu ad ianuam vocatur, παρακλαυσίθυρον. imagunculas sertis ornet, omni conatu cum riualibus decertet.* Et paulò infrà. *Simul & mulieres intus Bacchoni chlamydem diripuerunt, & nuptialem iniecerunt vestem, serui autem circumcursitantes, oleâ, lauroquè fores, non Ismenodoræ modo, sed Bacchonis etiam redimiuerunt, & tibicina canens per vicum transiuit.* Quæ verba morem amantium innuunt de carmine flebili ad ianuam amasiarum; de imagunculis coronatis cum cantu ad eamdem; de veste nuptiali; de seruis, oleâ, lauroquè fores ornantibus, & alijs, quæ lector per se norit, dum legat, quæ ille, alijquè habent de conuiualibus, & amatorijs: ne aliud agens à linea excidam, neue ad fastidium vsquè decantata nolenti obtrudam æquè, ac volenti. O te felicem, quem nequè calicum remiges, cothonissantes mouent, nec Stygius Alastor vexat, nec pectoris Æthnææ conflagrationes, nec impacti animo Titanij vultures, nec instantes fibris Prometheæ aues viscera-

Amantium ritus varij.

Imagunculæ coronatæ ad ianuas amantium.

ratim lancinant, lacerant, excarnificant. Vtinam hæc mali gangræna sanguinolenta in multos non permearet. Præcidenda delētili stylo, aut igne; non ad vitalia vsquè proserpat. Phidias pacem amat, vt fertur. Census tuus non superat sumptus. Frugalitas tibi semper cum munificentiâ curæ, & sobrietas cum temperantiâ; nam vinum caret clauo. Ouidius

Nox, & amor, vinumquè nihil moderabile suadent,
Illa pudore vacat, Liber amorquè metu.

Tu verò clauum alienæ nequitiæ, clauo tuæ probitatis pellens, dignus, cui Reipublicæ clauus committatur, ad quem sedens, cœlum intuens nauis eô rectum capiat iter, quò felicitas humana iure potest aspirere.

PHILIPPO MEIO.

Patricio Lucensi.

DISSERTATIO XXXII.

Lucernis vsi Hebræi, Romani diebus festis, ad portas appensis. Vnde hunc morem mutuati vtriq; Matutinæ preces Ethnicis in vsu, & à quibus hic mos emanarit. Vesperi etiam Indis, de quibus pulcherrimus locus in Luciani Dialogo de Salutatione. Matutinæ, & vespertinæ preces. Templa diluculò aperta. Antè mensam, & post facta preces; & alia de Lucernis antiquorum, & Festis lucernatis. De lucernis item sepulcralibus multa De igne, & Vestalibus quædam.

NON te ducam in Alcinoi, vel Hesperidum seculis omnibus decantatos hortos; in areas florum, fulcienti aere pensiles; non in theatrum versicoloribus aulæis distinctum; non in museum, vbi signa, tabulæ, quæ vel Apellis, vel Lysippi ingenium prouocent; sed antiquariorum criptoporticus, prius lampade, & face mutuata ab aliquo Phœbo. Antesignanum, & prodromum te volo, non comitem solùm, vt tecum fabuler, fallam itineris tædium. Platanos, & id genus arbores, vmbræ, & delectamenti tantùm gratiâ in hortos recipimus; ità leues amicorum sermones tu graues efficies tuarum sententiarum pondere. Proletarium hunc meum sermonem Laticlauij iure, te vindice, donabitur, dum Cleanthea aliqua præluceat lucerna. Sed, qui lucernâ egent, infundunt oleum, et oleum è trapetibus Scriptorum expressum.

Lucernis ornatæ fores, & floribus festis. Luçernatas fuisse ianuas, & floridas diebus festis, omnes vno ore palàm testantur, & præ cæteris eruditissimus Lipsius, Martinus de Roâ, Licetus de Lucernis. *Lauro ornatæ fores festis.* Laurum etiam additam in festis, habemus in Plutarchi Paulo Æmilia., *Ac cæteros serui occurrentes ad faces cum gaudio, & plausu in tentoria luminibus fulgentia, ederâque, & lauro exornata, reduxerunt.* Morem hunc seruatum video passim festis solemnibus. *Lucernarū mos unde.* Mutuatos Romanos quidam censent ab Hebræis. Persius Sat. v.

Herodis venêre dies, vnctaquè fenestrâ,
Dispositæ pinguem nebulam vomuêre lucernæ.

Seneca Philosophus Epist. xcv. *Accendere aliquem lucernam sabbathis diebus prohibeamus, quoniam nec lumine Dij egent, nec homines quidem delectantur fuligine.* Huncmorem accendendi lucernas diebus festis, & sacris Hebræi imitati, & mutuati fortasse ab Aegyptijs, *Ab Ægyptijs hic mos.* inter quos iam diù versati sunt, si vera tradit Herodotus Lib. II. cuius verba paulò infrà inseram. *Ægyptiorum Atheniensiū mos lāpades accendendi.* Romanos verò non ab Hebræis; sed ab Atheniensibus crediderim, à quibus leges, & alia multa instituta, & Sacra retulerunt, apud quos βασιλεύς, idest, *Rex sacrificulus* apud Romanos dictus, sacra omnia curabat, & *Ab Atheniensibus quoq́.* potissimùm τὰ ἐπὶ λαμπάδι, quæ videlicet apud lampadem fierent.

Festa tria apud Athenienses cum lāpadibus. Tria, quibus semper lampadis vsus erat, festa Athenienses habuere, ἀθηναΐα, ἡφαιστΐα, προμηθεῖα. *Mineruæ, Vulcano, Prometheo.* Tum in Prytaneo ignis *Lucerna perpetua in Prytaneo.* æternus in aureâ lucernâ ardebat. In Vrbe Muchiâ Ammonis æde, in altari Delphico, in Pyrethiorum arâ, & alijs sacellis. Herodoti verba Lib. II. hæc sunt. *Noctu sub dio vniuersi circùm mœnia frequentes lucernas accendunt, imbutas sale, & oleo plenas, cum multo lychno, quod totâ ardeat nocte, cui festo nomen imposuerunt, Accensio Lucernarum. Ad hunc conuentum quicumquè Ægyptiorum ierint, obseruantes sacrificij noctem, & ipsi lucernas accendunt, nequè id in Sai modo; sed etiam per vniuersam Ægyptum.* Martialis Lib. x. Epig. vi.

Quando erit illa dies, quo campus, & arbor, & omnis

Lu-

Lucebit Latiâ culta fenestra nuru.

Arbores enim, fenestræ, ianuæ lucernis ornabantur, vt docet Lipsius primo Electorum. *Arbores, fenestra, ianua lucernata.*

Prætereà non solùm ianuæ lucernis ornatæ; sed & ipsi cum lucernis occurrebant, vt habet Plutarchus in Pompeio, & Xiphilinus initio vitæ Seueri. Hinc lumina perpetua, & lampades in nostris Ecclesijs. Candelabrum differt à lucernâ; illud enim pauperum, hæc diuitum. Cubicularis lucerna dicta *myxos*: ea verò, quæ pluribus lychnis luceret, destinata conuiuijs, dicta *polymyxos*. Lib. XIV. Epig. XLI. Martialis. *Lucernis occursum viris magnis.* *Lucerna Polymixos cui vsui*

Illustrem cum tota meis conuiuia flammis,
Totquè geram myxos, vna lucerna vocor.

At quià de lucernis hic mentio, de ijs quædam non trita non vulgata, ex alieno cratere luce mutuatâ, ex eruditissimi Liceti lucubrationibus, Phœbeâ lampade lucidioribus, delibabo. Lucernæ (præter illarum vsum in templis) in Vestalium sepulchris etiam positæ, quod ex Plutarcho in Numâ patet, de Vestalibus loquente hoc pacto. *Sed quæ virginitatem perdiderit, viua ad portam, quam Collinam vocant, defoditur, quo quidem in loco superciliumest intra Vrbem terrestre, iacet incastratus lectulus, & lucerna ardens.* Legantur reliqua scitu digna de supplicio Vestalium. Verùm non in Vestalium tantummodo sepulcris, sed in aliorum quoque virorum ardentes Lucernæ appositæ, illustrium tamen, & maximè nobilium, ad differentiam plebeiorum, & ignobilium, ex lege Mæuiâ ff. de manum. testam. *nobiles tantum consueuisse aio testamento mandare, vt liberti lucernas monumentis accenderent, illudque custodirent.* Huic addo aliam rationem, & ad alium scopum illos collimasse puto. Siquidem vetus religiosa superstitio animis quorundam Philosophorum insedit, nempè animas, non longè aberrare à cadaueribus, aut cineribus, quibus vitales functiones tamdiù dederat; ideòque circa sepulcra habitare, vbi condita ossa. Ne igitur in tenebris vmbrę illę sepulcrales oberrarent, Lucernę perpetuę accendebantur. an quià ignis facer est, & sacra etiam iura sepulcralia! an *Lucerna in Vestalium sepulcris.* *Lucernæ in sepulcris Nobilium.* *Animæ errãtes circa sepulcra.*

Ignis sacer. Ignis symbolum. quia immortalitatis symbolum, animas immortales testatur. Vndè astruunt quidam, ideò ignes perpetuos *Ignis perpetui us cur Vestalibus.* asseruatos à Vestalibus, vt Romanum imperium, ad æmulationem cælestium ignium, perpetuum ageret æuum. Quarum tria præcipua officia, vigilare, asseruare, & sacrificare inuenio. *Vestalium munera tria. Vigilia Vestalium circa ignē.* Vigilia ad ignem spectabat, quem sine intermissione alebant, & æternabant, quod si aliquando extingueretur (quod piaculare erat, maximumque portendebat malum) Vestalis, cui per vices custodia ignis erat destinata, afficiebatur verberibus à Pontifice in loco obscuro, & velo medio interposito.

Custodia Penatium Vestalibus credita. Deindè adseruabant imperij pignus, quod in arcanis fuit, nempè Penates, aut Palladium.

Sacrificium perpetuū Vestalium. Demum sacrificium curabant perpetuum diu, noctuque; & aquam fontis Camœnarum, quæ hauriebatur ad sacras lauationes quotidianas. Cum igitur æternitatis ignis imaginem præseferat, æterno Deo in lampadibus semper ardebat templorum; *Ignis æternitatis symbolū & puritatis.* vel quia omnium elementorum purissimus ignis, Dei puritatem æmulatur. *Superis tantū lucernæ accēsæ* Hac de causâ prisci superis tantùm Dijs, non inferis lucernas accendebant, quod vtrum verum, tu cense. Plutoni enim, Dijs Manibus, dicatum lego ignem lucernarum, non alijs tamen Inferis. *Lucerna vitæ symbolum.* Ex Ægyptiorum doctrinâ lucerna vitam ignis significabat, ideò perpe- *Lucernæ perpetuæ in sepulchris cur.* tuas lucernas in sepulcris positas, ad Manium vitam perpetuam innuendam, Sebastianus Foxius scribit. Dijs *Dijs Manib. sepulcra sacra* enim Manibus antiqui sepulcra sua dicabant, & potissimùm Plutoni, Cacodæmonum Principi. *Lucernæ perpetuæ subterraneæ.* Quod verò huic, cæterisque Dijs Manibus lucernæ in locis subterraneis ardentes reconderentur ex multis marmoribus, monumentis, Scriptoribus antiquarijs, colligere licet. Hoc vnum instar omnium esto testimonium classicum. *Liceti de lucernis laus.* Licetus, Philosophus, & antiquarius solertissimus, refert, de quâdam lucernâ repertâ Atestæ, anno reparatæ Salutis CIↃ IↃ à rusticis terram fodientibus, qui vrnulam fictilem inuenerunt, quæ lucernam continebat stantem inter duas ampullas, alteram auream, alteram argenteam, quodam liquore plenas, cuius virtute tot annos

nos arferat; adhuc arsura, nisi illâ terrâ deffossâ aer subintrasset, quod accidere omnibus lucernis sepultis Philosophi testantur. Et quia duæ vrnulæ, altera maior, altera minor; in maiori hæc inscriptio legitur, digna, quæ referatur,

Lucerna perpetua quando extinguantur

Plutoni. Sacrum. Munus. Ne. Attingite. Fures.
Ignotum. Est. Vobis. Hoc. Quod. In. Orbe. Latet.
Namque. Elementa. Graui. Clausit. Digesta. Labore.
Vase. Sub. Hoc. Modico. Maximus. Olybius.
Adsit. Fecundo. Custos. Sibi. Copia. Cornu.
Ne. Tanti. Pretium. Depereat. Laticis.

Lucerna Olybiana inscriptio.

In altera minori.

Abite. Hinc. Pessimi. Fures.
Vos. Quid. Vultis. Cum. Vestris. Oculis. Emissitijs?
Abite. Hinc. Vestro. Cum. Mercurio.
Petasato. Caduceatoque.
Donum. Hoc. Maximum. Maximus. Olybius.
Plutoni. Sacrum. Fecit.

Itaque lucernæ sepulcris destinatæ, adeò vt nullum sepulcrum vetus eruatur, quin aliqua lucerna reperiatur. In quibusdam tamen, quia lucernæ perpetuæ comparari non poterant, ignis imago sculpta loco veri ignis, cuius multa marmora testimonium faciunt luculentissimum. De Lucernis satis. Vide supradictum eruditissimum Licetum. Addo obiter ex Aristophanis interprete in Ranis, in tribus certaminibus solere veteres gestare faces, vt illi dicebant λαμπαδηχεῖν, in Prometheis, in Vulcanijs, siue Ephesijs, & Panathenaicis. Legendi de hoc Scriptores.

Ignis sculptus in sepulcris.

Ignes tribus ludis gestati.

Ex eodem Senecâ eâdem Epist. xcv. percipio alium sanctissimum ritum, primâ luce, & summo diluculo adoraturos, & sacris operaturos templa adiuisse; ita enim inquit, *Vitemus salutationibus matutinis fungi, & foribus assidere templorum?* Fortassè necdum apertis; antè lucem enim eò frequentes accurrebant. Prudentius

Templa manè aperta, & adita.

Manè salutatum concurritur, omnis adorat.

Vnde Sacerdotes adoraturi vertebantur ad Orientem, matutinum tempus innuentes, sacrificiis idoneum; nam

Adoratus Sol oriens.

Deos

Deos tunc assidere templis & matutinis salutationibus adesse opinabantur, Magorum, Persarum exemplo, quibus mos fuit primo semper diluculo Diis canendi hymnos, & laudes; Solemque orientē venerandi. Hinc etiam nostra incruenta, & sacrosancta sacrificia manè solùm oblata. De manè, seu matutinis actionibus à me dictum (ad nauseam fortasse) alibi.

Locus Luciani de matutinis precibus. Indorum preces matutinæ & vespertinæ

Locus Luciani in Dialogo de Salutatione me manu trahit, qui Indorum religionem ità narrat in precibus matutinis, & vespertinis, his verbis: *Indi quoquè posteàquā manè è strato surrexerunt, Solem precibus venerati fuerunt, non quemadmodum nos deosculatâ manu perfectam precationem esse arbitramur; verùm illi ad Orientem conuersi, salutatione Solem consalutant; sed cum silentio, se ipsos conformantes, Dei choream imitari, atque effingere conantur. Duabus verò uicibus ad hunc morem Deum placare solent, non pè manè, & vesperi.* Tertullianus in Apol. Cap. xxxix. *Non prius discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustatur, editur quantum esurientes capiunt; bibitur, quantum pudicis est utile, ità saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse.* Plutarchus in Symposiacis ait, mensam inter res sacras antiquitus fuisse, ideòquè antè gustationem, τὰς ἀπαρχὰς Dijs concecrari solitas, ac deinde religione quādam ad conuiuium, veluti ad sacrum quoddam epulum iri. Athenæus refert, *etiam post discubitum in genua procidebant, & præeunte sacrorum administro patrias quasdam preces effundebant.* O'religiosam Ethnicorum religionem?

Mensam precedit oratio.

Mensa res sacra

Matutinæ preces cum luminibus.

Vt autem matutinæ preces fierent, diluculo templa aperiebatur, accendebantur tædæ flammis, ac lumini sacrorum gratæ, quas despiciens Lactantius, *Mactant,* inquit, *opimas, & pingues hostias Deo, quasi esurienti; profundunt uina, tanquam sitienti; accendunt lumina, ueluti in tenebris agenti.* Apertis deinde & adornatis templis cum puluinaribus, luminibusquè accensis, matutinæ primùm fuere vigiliæ. Sacrorum enim causâ maturius vigilandum. Suetonius in Augusto Cap. LXXVIII. *Matutina vigilia offendebatur, ac si vel officij, vel Sacri causa*

Templa diluculò aperta. Matutinæ vigiliæ.

sa maturius vigilandum esset, ne id contrà commodum faceret, in proximo cuiuscunq; domesticorum cœnaculo maneb...

Hæc ad te, quem nisi amem, quantùm certè amo, quis me amet, aut quis me dignum amore hominū venustiorum, tui similium, arbitretur? in quo tot causæ conspirant, quarum vnaquæq; amorem omnium mereatur, Musarum nempè secundissimus fauor, & vnica tua amabilitas, quæ me adeò deuinxit, vt me tibi perpetuò nexum futurum iure glorier. Ideò cum tuo Blasio filio, meo olim alumno, Musarum choro stipato, verè patrissante, ob ingenij, morumq; suauitatem, tanta mecum intercessit familiaritas, vt nihil suprà;

Non ità vixerunt Strophio, atque Agamemnone nati;
Non hæc Ægidæ, Tirithoique fides.

quem, Numen supremum precor ad summos dignitatis apices euehat, feliciter; teq; quia prole fecit beatum, honestissimâ felicitate mactet perpetuâ.

FRAN-

FRANCISCO MARIÆ
CAMPANO
S. T. MAG. DOM.
Oratori ſacro.

DISSERTATIO XXXIII.

Vtriuſquè linguæ periti, Græcæ, & Latinæ ſcilicet, olim maximè commendati. Modus deprecandi antiquus. In gaudio Cœlum adoratum, manuſquè ad illud ſublata, aliaquè peracta. Leguminia Athenis cocta. Faba cur legumen impurum. Benè eſſe formulæ. Propinationes varijs variæ factæ. Item pro Principe, abſentibus, & alijs. Imprecationes bibere recuſantibus.

NOn ſic Polypus mutat colorem, Proteus formam, vt animus noſter vota. Decipimur ſpecie recti, quia ſomnia rerum lactant, ludunt. Attalicas, & Phrygias opes, Mydæ talenta, & gazam Perſicam admiramur, inhiamus Sybariticis menſis, ſcindimur in partes, vario, vano diſcurſu, vnâ virtute neglectâ, paſſim quæq; exoptamus. Quare niſi falx cupiditatibus, & ſarculum adhibeatur, runcandis, ſariendiſquè ſilueſcentis mali fibris, de nobis conclamatum. Ad Virtutem vela vertenda, quam vt aſſequamur, non Oceano diuerſæ gentes obeundæ, non Herculei labores exantlandi, vt quidam ſomniant, non exotica, aut tranſmarina inueſtiganda; ſed ſtudium honeſtum amplectendum, qu[illegible]

iam diu vrges. Ideò præ cæteris mortalibus ſapis, pietati addictus, & deſtinatus. Paucis, quos æquus amauit Iuppiter, contingit hæc felicitas, ad quam Euphimiâ opus, Attico, Latioq; eloquio innixa, Chryſeâ abiecti cum ſuis loculis.

Vt Cœlo duo luminaria magna maximè conſpicua cæteris lucem ſuam impertiuntur, & orbem totum illuſtrant; ità duæ linguæ, *Græca*, & *Latina*, omnes illuſtrarunt artes, & ſcientias. Quare vtriusquè periti maximè & olim commendati, quod ex Athenæo Lib. I. colligo illis verbis: χαλῆ δὲ αὐτὸν, &c. *Quamobrem Aſteropæum illum vocant, ex æquo in vtrâq; linguâ principem, eumquè non minus Græcos ritus, quàm patrios nouiſſe, ad manumq; habuiſſe*. Galenus δίγλωττος τις (inquit) &c. *Bilinguis olim quidam dicebatur, eratquè res miraculo mortalibus homo duas exactè linguas tenens*. Aſteropæus ambidexter, græcè ἀμφιδέξιος. De Aſteropæo Homerus Il. φ. Celeberrimus hic Aſteropæus adeò fuit, vt etiam in prouerbium abierit Aſteropæus pro homine exprompto. Sic Athenæus initio Lib. I. Antonium Cœſarem Aſteropæum quemdam appellauit, vtriusquè linguæ iuxtà Antiſtitem. Quem igitur priſci maximè eruditum vocabant, indigetabant nomine vtriusq; linguæ periti. Ita Horatius Lib. III. Ode. VIII. vocat Mæcenatem.

Linguæ Græcæ, & Latinæ præſtantia.

Periti vtriusquè linguæ commendati.

Aſteropæus quis.

Aſteropæus prou.

Docte ſermones vtriusquè linguæ.

Et Martialis Epig. LXXVI. Lib. X.

Iucundus, probus, innocens, amicus,
Linguâ doctus vtrâq;

Vtriusque linguæ periti quàm commendati.

Olim Romani, & alij, quibus virtus cordi, vt Græcas Latinis coniungerent, ſe Athenas conferebant, ad bonarum artium emporium celeberrimum. Ideò meritò Cicero pro Archiâ ità exclamat: *Erat Italia tunc plena Græcarum artium, & diſciplinarum*.

Romani Athenis ſtudebant.

Procedam porrò, tenuisq; telæ opellam tenuem ſubtexam de Deprecatione, cum aliquid obnixè deprecamur genibus accidentes, apud quem deprecabundi aliquid recuſamus;

Sæpe precor mortem, mortem quoq; deprecor idem

Deprecandi modus. Suetonius in Augusto Cap. LII. modum deprecandi consuetum describit his verbis. *Dictaturam magnâ vi offerente populo, genu nixus, deiectâ ab humeris togâ, nudo pectore deprecatus est.* Ambrosia intubæ succedat, deprecationi gaudium.

In gaudio cœlum adoratum. Manus elatæ in gaudio. In gaudio, & bono nuncio Cœlum adoratum probat Suetonius in Nerone Cap. XXI. hisce verbis: *Ad eam speciem exiluit gaudio, Cœlum adorauit.* Manus ad Cœlum sublatas in gaudio lego in Dionysio Halic. Lib. III. de patre Latinorum. Latinè dicam. *Pater autem, vt eorum sententiam cognouit, lætitia elatus, & manibus sublatis in Cœlum, magnam se Dijs habere gratiam dixit, & c.*

Horatius Satyra v. Lib. II.

Donec ohe iam
Ad Cœlum manibus sublatis dixerit urge.

Sacrificarunt in gaudio à coronatis. Sacrificabant etiam coronati, in lætitiâ. Plutarchus in Agesilao. *Ipse procedens coronatus læti nuncij causa sacrificauit, portionesquè sacrificij misit amicis.*

Flores congesti in gaudio. Flores etiam congesti in plausu. Plutarchus in Pompeio, *Ille, tanquam victor elatus gaudio, prosilijt in concionem, plausuq; illic, & floribus in eum congestis exceptus est.*

Legumina in communi gaudio cocta. Cocta legumina Athenis in communi gaudio lego in Plutarchi Theseo, his verbis. *Patre ad sepulturam dato; Apollini votum persoluit Nonis Iulijs, eo enim die in vrbem se incolumes receperunt, quare & legumina ob eam causam, aiunt, coqui, quòd seruati allata sibi cibaria in vnum confuderint, & communi ad coquendum ollâ adhibitâ, congressi inuicem, atquè epulati sint.*

Faba legumẽ impurum, & cur. Fabam autem fuisse legumen impurum, lego apud Pausaniam in Arcadicis, his verbis. *Venisse in hac loca Pheneata Cererem dictitant ante Naum, dum errabunda Proserpinam quæritaret, & ijs, qui se comiter, ac liberaliter accepissent, legumina diuisisse omnia, præter fabam, qua enim maximè de causa impurum legumen faba sit, arcanis commentarijs mandatum est.* De fabâ, cur à Pythagori-

cis

cis interdictâ, vide Plut. Sympos. VIII. Quæst. VIII. aliosque.

Hinc successit illa formula, *Benè esse*, quod illi precabantur, cum omnia secunda volebant, id quoque tibi volo.

Benè esse formula.

Ergo viuamus, dum licet esse benè.

Amici dum viuimus, viuamus, viuamusquè, quamdiu hæc vita suppetet.

Formula benè precandi in compotationibus, hæc, *Benè vos, Benè nos, Benè me*, quibus addebant nomen amicæ, *Benè Stephanium*. Intelligitur, εὐχομαι, precor benè viuere. Ouidius Fast. II.

Formula benè precandi in compotationibus.

Et benè vos, benè tu patriæ pater optime Cæsar,
Dicite, suffuso per sacra verba mero.

Aliquando propter suos, & amicorum felices successus bibere consueuerunt. Horatius, *Da puer Auguris Murenæ*. intelligitur, *causâ*, seu *propter Auguratum*. Lego tamen in Liberalibus tot cyathos exhausisse, quot alicui annos precabantur. Ouidius Fast. III.

Propinatum absentibus.

Sole tamen, vinoquè calent, annosquè precantur,
Quot sumunt cyathos, ad numerumquè bibunt.
Inuenies illic, qui Nestoris ebibat annos.
Quæ sit per calices facta Sybilla suos.

Tot cyathi exhausti, quot annos precabantur.

Pro salute Principum (vt dictum est) amicorum, absentium æquè, ac præsentium & hodiè bibitur, vsitatumq; semper fuit.

Propinatum pro salute Principum.

Quod si precationibus sese mutuò prouocabant, prouocabant se quoq; imprecationibus bibere recusantibus. Tibullus de Libero Eleg. VI. Lib. III.

Imprecationes bibere nolentibus.

Iam venit iratus nimium, nimiumquè seuerus:
Qui timet irati numina magna, bibat.
Quales his pœnas Deus hic, quantasquè minetur,
Cadmeæ matris prǽda cruenta docet.

Verùm tibi non ebibam Nestoris annos, apprecabor eos sanè tibi felices. Extrà fores Ganeones, qui macellorum annonam flagellant, excandefaciunt scitamentis Apicianis, vt suam miluinam expleant famem,

nostra cœna aduentoria erit litteraria. Quod si hæc acerbior, & præcox nimis videtur, vtere quæso ad rutam eorum pulegio amoris in me tui, cui pro crudis mitia, pro præcocibus sat matura visum iri spero; imitaborque tenuiores humunculos, qui cum lauticijs excipere non possint conuiuam, de properatione gratiam captant; & cum missus plures inserere nequeant, à promulside, & gustu conuiuium tollunt, vt conuiuium fugiant sordidi. Ouidiano dicto rotam sufflamino.

Semper inoblita repetam tua munera mente,
Et mea me tellus audiet esse tuum.

HIP-

HIPPOLYTO CAMILLO GVIDIO

S. T. MAG. DOM.

Oratori sacro.

DISSERTATIO XXXIV.

Piscatores stantes vendunt. Pretium piscium appensa in tabella descriptum. Lex Pisanę ciuitatis de piscium pretio antiquissima. Nec licitum olim viuos pisces vendere, nec aqua aspergere. Pisces sacri Ægyptijs. De piscium immolatione. Quinam ijs vescerentur, qui abstinerent. Piscatorij ludi, & alia.

FIeri ne potest, vt mihi *ἰλαιον ὐκ ἐν , ληκύθῳ*; oleum non sit in Lecytho? obmutesco enim, & inopem me copia facit, cum de te viro eloquentissimo mihi aliquid vltrò dicendum. Calamum sumpseram ad te scripturus; sed, vt ille ait,

Versus fundo inopes rerum, nugasquè canoras,

Antè lentem enim ollam augeo spe elatus inani: verùm, tanquam parcere sacris cogor, & cum tuo lenocinante dicendi genere me compellas, ipsā Lubētiā me facio lubentiorem, & scribendi cacoethes, vt plerosquè, me incessit, vel si incertâ verborum salebrâ mihi balbutiendum, ideò modò nullum meum momentum, in hac iudiciorum lance addeprimendū, de quibusdam à me notatis moribus, non omnibus obuijs, nec in vulgus litterarium disseminatis, his pis-

pisculentis diebus de re halieuticâ ; & si eâdem operâ in aere piscari videor, dum de his tecum disséro hæc plane noscentis.

Piscium pretium in tabella publicâ expositum. In primâ fronte Athenæus Lib. vi. morem, & legem standi in foro piscario lego, & pretium singulorum piscium in tabellâ publicè appensum; vt vidi obseruatum in quibusdam ciuitatibus, & oppidis. Refert igitur ex Lebete hæc carmina.

Stantes piscatores in foro piscario.

Post Solonem legislator nullus fuit,
Aristonico sapientior. Aliàs is quidem
Multas leges promulgauit, atque varias:
Nunc autem legem quamdam edixit nouam
Auream, ne sedentes vendant
Piscarij, sed recti stent perpetuò.
Deinde appensis tabulis pretium scribant in posterùm.
Quò citius mercaturi reuertantur domum,
Suaque, velut Dei, vendantè machinis.

Lex piscarij fori Pisani. Sed præ cæteris mihi arridet, quod paulò suprà meminit, de lege quâdam, quam Pisano in foro piscario, & alibi obseruatam religiosissimè vidi. Idê Alexis in Lebete de eodem Aristonico legislatore apud Athen. hæc refert.

Vt piscariorum quisq; piscem venundet
Vbi pretium indicauit, si minori det,
Quàm æstimauerit. in vincula
Protinus conyciatur, vt pænę metu
Iusto pretio contenti sint, & vesperi
Marcidos omnes reportent domum.

Ne videlicet in tabernis forensibus relinquant, postridiè carius vendituri. Pisces verò in profluentem Arnum proijcere tenentur vesperi, quos eo pretio, quod sibi indixere, vendere non potuerunt.

Pisces venales cautum aqua aspergere. Pisces verò venales, cautum legibus, aquâ aspergere. Ita Xenarchus in Purpurâ apud eumdem Athenæum Lib. vi. initio, recensens varias nequitias piscatorum. *Piscariorum genere nullum magis impurum. nam quia pisces illis non licet aqua rigare, legibusque id vetitum fuit.* Et quæ sequuntur. Subdit, illos vendi-

tos

tos mortuos ex Antiphane in adulteris, & Lib. IX. Alexis in Attide sic,

Pisces mortui venditi.

Qui primus dixit Sophistem neminem
Animatum quippiam comesse, sapiens mehercule fuit.
E foro nunc reuertor, mercatus nihil
Animatum, emi namquè pisces mortuos
Ingentes, tùm agni pinguis carnem minimè viui,&c.
Horum quidquam animatum esse si quis ostenderit,
Et culpam admisisse, & legem violasse me fateor.

Tenebantur igitur mortuos pisces vendere, &, ne putrescerent statim, nec aquâ aspergere eos ad diutius retinendos, quod ideò factum, vt viliori pretio eos distraherent, timentes, ne in foro putrescerent.

Pisces sacri Aegyptijs.

Piscibus Ægyptus abstinet, vt docet Herodotus. Lib II. *Arbitrantur* (inquit ibidem) *sacrum genus piscium, quod vocatur squamosum, atquè etiam anguillam. Hos pisces, aiunt, sacros esse*. Pythagorici etiam à piscibus abstinent, vel quia alienæ gentis, vt aiũt, sunt, vel quia non sunt malefici, quarè piscium nullum immolabant, & à piscibus nemo Deorum nomen habuit. Plato in legibus marinam venationem adolescentibus interdixit, nulla enim roboris exercitatio, nulla sapientiæ meditatio paratur congricidæ, mull cidæ. Piscariorum nequitiam Athenæus pluribus describit, eosquè vocat execrandos. Cætera apud ipsum vide.

Pythagorici curà piscibus abstinent.

Venatio maritima interdicta.

Pisces an immolati.

At Lib. VII. idem Athenæus ait anguillas coronatas, aspersasquè molâ cum precibus, Dijs à Bœotis immolatas: & Neptuno à piscatoribus thynnorum, thynnum immolatum, vocatumquè illud sacrificium Thynneam.

Piscatorum nequitia.

Thinnea quid

Piscatorij ludi quotannis mense Iunio (vt refert Festus) fieri soliti trans Tiberim à populo Romano pro piscatoribus Tiberinis, quorum quæstus non in macellum peruenit; sed ferè in aream Vulcani, quod id genus pisciculorum viuorum datur ei Deo pro animis humanis: vnde Volcanalia (ex Varrone de lin-

Piscatorij ludi.

Piscis pro anima immolatus.

Volcanalia quæ.

guâ

guâ Latinâ, dicta à Volcano, quod ei tum feriæ; & quòd eo die populus pro se in ignem animalia mittit. De ludis piscatorijs Ouidius. VI. Fastorum.

Tertia post Nonas remouere Lycaona Phœbe
Fertur, & à tergo non habet vrsa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine campi
Aspicere, & dici, lubrice Tybri, tuos.
Festa dies illis, quilina madentia ducunt,
Quiquè tegunt paruis ęra recurua cibis.

Piscium esus Homeri tempore.

Homeri temporibus piscium, & auium esum fuisse vsitatum, Athenæus docet Lib. IV. Cap. V. eorum tamen in conuiuijs Heroum nullam mentionem facit; propterea quòd ijs in dignitate constitutis non conuenire huiusmodi alimentum existimabat. Eusthatius Gadarei Melegni testimonio comprobat, veteres non fuisse appetentes piscium; sed eorum esu post Homeri tempora inualuisse: Homerum præterea, ceu Syrum natione, secundum gentis illius instituta, Heroas fecisse abstinentes à piscibus.

Veteres non appetentes piscium.

Sed Piscem natare doceo, cum hæc te doceo. Piscator ictus sapit, & ego desipio, qui semel monitus, non resipisco à leuibus sectandis. Quasi piscis (inquit Plautus) itidem amator lenæ nequam est, nisi recens, verus tamen amator tempore semper probatur. Tu igitur, cum quo mihi vetus intercedit amicitia, non in postremis habendus; amicitias enim, vt vinum, vetustate commendamus, & inconstans ille amor, qui incrementum non capit. Quare noster constantissimus æternùm duraturus, æterna capiet incrementa; quod tuâ virtute, benignitateque nititur, deque te Ouidianum illud fateor.

Nunquam pigra fuit nostris tua gratia rebus,
Pieridum numen, præsidiumquè mei.

IO. BAPTISTÆ SACCO

A SECRETIS

Senatus Mediolanensis.)

DISSERTATIO XXXV.

Dapiferi quinam. Ferculum quid. Cibi primi missus. Primæ mensæ qui cibi. Qui secunda. Bellaria nulla apud Lacedæmonios. Lauri folia, & eiusmodi in secundâ mensâ. Tabella ferculorum conuiuatori data, & cur. Vini prægustatio hospitibus data, & quanta eius vis ad amicitias aucupandas. Quot Cœnarum genera. In sportis priscos cœnas ad amicos detulisse. Symbola quid. Cœnæ antiquorum frugales. Prouerbia cœnarum lautarum, & frugalium. Epulum publicum vbi factum, à quo institutum, illud contemnentis pœna.

ROmanis legibus tecum agerem, si possem; fortèan Atticis; breuitas enim Spartana mihi semper arrisit, &, dum tẽpus, locus poscit, prisca verba, quibus Salij cecinêre, & Augures auem consuluêre, & Decemuiri tabulas condidêre: tantum ne hoc flagitiũ? Eia fiducia latinæ libertatis, & vbertatis ægræ Panaces, & miseræ seruitutis vindicta, languida verba excita, iacentia erige, prisca recude, antiquata nitori restitue cum noua lux Lipsiana, aliorumquè siderum affulsit ad illas Cimmerias tenebras expellendas. Latij eloquij campus flosculis transmarinis, & exoticis herbis exornandus, opes illius amplificandæ manu benignâ, non malignâ cõtrahendæ.

Alio licet ornatu vulgaris, & popularis sermo incedat per forum, alio senatorius. In Senatu, & Lyceo vterquè non improbandus, in monumentis æternitatis consecrandus. Ex varijs Authoribus pancarpiæ nectantur coronæ.

Dapiferi quinam. Athenæi penus multos cibos præfert ad conuiuia spectantes, suppeditat, & primum, Fercula portata in mensam ab ancillas, atquè seruis dapiferis, δειπνοφόροις, ex Lib. v. Hoc munus etiam coquorum. Δειπνοφόροι (inquit Suidas) *Dapiferæ dicebantur, quæ in Mineruæ templo decumbentibus cœnam afferebant.* Ferculum, idem, quod missus; hi olim terni; Augusto teste Suetonio, aliquando seni; Heliogabalo (teste Lampridio) viceni. In primo missu, seu antecœnio, ex Macrobio, echini, ostreæ crudæ. Martialis gustationem peregrinemus ex Lib. xi. Epigr. LII.

Ferculū quid potes. *Primi missus qui sibi.*

Prima tibi dabitur ventri lactucā mouendo
Vtilis, & porris fila resecta suis;
Et quæ Picenum senserint frigus oliuæ:
Hæc satis in gustu, cætera nosse cupis.
Mentiar, vt venias, pisces, conchylia, sumen,
& c.

Prandium pro gustu. Aliquando lego, prandium pro gustu vsurpatum, seu antecœnio. Sed antè cœnam plerumquè promulsis apposita (de quâ, & antecœnio, quia à me alibi dictum) supersedeo. Obiter tantum repero.

Cœna caput. *Prima mensa cibi.* *Secunda mensa cibi.* In gustatione, seu cœnæ capite apposuêre ostrea, lactucas, oua, mora, gobios, rutam. Deinde sequebantur missus carnium, aut piscium; & hactenus dicebatur prima mensa. Secunda Mensa côtinebat cibos suaues, vt bellaria Attica, τραγήματα; Athenæus. Lib. xiv. Secundam mensam his exornabant, ouis, lacte, caseo, melle, Iouis cerebro, hoc est opiparo aliquo cibo, turdis, leporibus, conchis, iusculis quibusdam, placentis varijs, præsertim ex melle confectis, rapis, fabis, malis, pyris, mespilis, nucibus, denique omni fructuum

gene-

genere. His accesserunt, vinum suaue, coronæ, vnguenta, musica instrumenta, & aliæ huiusmodi voluptatis illecebræ. Plutarchus in Artaxerxe ait, Reges Persarum de more Regio initiando pro bellarijs therebinthum degustasse. Lacedæmonij bellaria non comedebant. Lego etiam in Athenæo Lib. IV. folia lauri adhibita inter bellaria.

Therebinthus Bellaria nulla Lacedæmoniorum.

Lauri folia inter bellaria.

Quod pluribus rationibus factum puto; sed potissimum hisce duabus; tum, vt vi foliorum exsiccatoriâ fumi ad caput elati absumerentur: tum vt etiam odor vini, ac ciborum, qui solet sæpenumero à saturis hominibus grauis emitti, absconderetur; id quod Martialis facetè admodum nobis indicat. Lib. V. Epigr. IV.

Fœtere multo Myrtale solet vino.
Sed fallat vt nos, folia deuorat Lauri
Merumq; cautâ fronde, non aquâ miscet & c.

Semen etiam papaueris cum melle, & lactucâ ad conciliandum somnum esitasse, vnâ cum ficubus, & vuis legimus. Horatius Sat. II. Lib. II. secundæ mēsæ frugalitatem ità discribit,

Tum pensilis vua secundas,
Et nux ornabat mensas cum duplice ficu.

Vt autem in ciborum appositione ordinem seruare possent. Serui, de schedulâ id factum. Nam nō singula fercula; sed mensas ferculis onustas duo serui accumbentibus apponebant, loco, & tempore disponendis. Conuiuator ergò vt scirent Dapiferi quęnam fercula, aut quo ordine essent super mensâ disponendâ, tabellam sibi afferri iubebat, in quâ omnium ferculorum nomina essent descripta, ita Athenæus Lib. II. *In cœnis prisco more conuiuatori, posteāquàm accubuisset, tabella, in quâ omnium ferculorū nomina descripta fuerant, tradebatur, vt sciret ille, quodnam opsonium allaturus esset coquus.* Deinde in fronte IV. Lib. idem præcipit, quid primo faciendum, cum hospites excipiuntur in conuiuijs nuptialibus, his verbis. *Videtur autem vinum ad conciliandam, alliciendāque*

Ordo in cibis portandis, & apponendis.

Tabella ferculorum data conuiuatori.

In conuiuijs nuptialibus quid seruandum.

què amicitiam, vim quamdam habere, vt quod animũ diffundat, & calefaciat. Quamobrem, non anteà qui eſſent, rogabant, quàm bibiſſent, ſed guſtato iã vino hoſpitij ius, & fidem honorantes, potiùs quàm priuatum hoſpitium, ſingulos. Deinde recenſet hæc Cœnarum genera, nempe, Philεticas, quæ ſcilicet amicis, & familiaribus præbentur? Populares, quæ vniuerſo populo. Thiaſas, quæ in ſodalitijs, quæ & φρατρικὰ dicta, ſcilicet contribules, cum vnaquæq; tribus ſua propria, & peculiaria ſacra haberet. Demũ Orgeonicas, quæ in Orgijs ſacris Bacchi. Has à legiſlatoribus eſſe præſcriptas meminit ibidem Athenæus.

Philetica cœna. *Populares cœna.* *Thiaſæ cœna.* *Orgeonica cœna.*

Cœna antiquorum moderata. *Cœnarum frugaliũ prouerbia.* *Cœna Deûm.* *Cœna Saturnia.* *Cœna Hecatæ.* *Cœna Hecales.* *Cœna Icci.* *Cœna Philoſophica.* *Cœna Muſica.* *Cœna Platonica, Laconica, &c.* *Cœnarũ lautarum prouerbia.*

Moderatas fuiſſe antiquorũ cœnas inde colligo, quòd varijs prouerbijs exprimuntur, ſumptis vel à Dijs, vel ab hominibus, qui eiuſmodi tenuitate cõuiuiorum vſi: quæ prouerbia tantùm innuo, quia à Parœmiographo fuſius explicata. *Cæna Deûm*, dicta frugi, & iucunda. creditum enim Deos, ex Dionyſio, non tantùm nectare paſci, & ambroſiâ, verùm etiam vilibus quibuſq; cibis. *Cæna Saturnia*, ignara exoticarum deliciarum. *Hæcatæ*, quod apud Inferos præparcè cœnent. *Hecales*, ab Hecale pauperculâ, *Icci*, à parſimonia illius. *Philoſophica*, non multùm à ſportula differens. *Muſica*, vnde Plautus in Moſtellariâ, *Muſicè herclè agitis ætatem*, &c. *Platonica, Ruſtica, Laconica, Cynica*, pro nimis tenui, & ſordidâ. *Terreſtris*, ideſt ſine ſanguine, ex oleribus tãtùm. Contrà verò dicebantur, *Cæna dapalis*, *dapſilis*, *dapatica, pollucibilis, recta*, quę dabatur à diuitibus, & Principibus: *Vncta, epularis, ganeata, gliſcera, dubia, popularis, ebria, adipalis, regalis, Cerealis, Saliaris, auguralis; Pontificalis, Capitolina; Perſica, Medica, Sybaritica, Italica, Campana*, & aliæ huiuſmodi, quæ à luxurioſiſſimis populis vſurpatæ.

Cœna lautior prandio.

Cœna plerumq; largior, quia vberiore epularum apparatu, cum familiarium, atquè affinium ſocietate; in propatulo, vnde cœna dicta ἀπὸ τῆς κοινωνίας à cõmunione. Prandium erat tenuius, quia ſoli, ſeorſim,

ut

μαρίφαγοι prandebant.

At Lib. VIII. apud eundem Athenæum in calce præter symbolam (de quâ alibi.) dari solitam pro cœnis, alium modum reperio deferendi coenas in sportulis, his verbis, *Veteribus quoquè nota fuerunt è sportulis cœnæ, quas Therecrates in Mai, seu obliuioso, his verbis significat*,

Cœna delata in sportulis.

Cœnam cum in sportulâ præparasset, Ophellum ibat.

Hinc liquet è sportâ coenam vocari, quando cœnâ paratâ sibi quispiam, & in sportâ reconditâ, ad alium proficiscitur, cum eo coenaturus. Arrianus id confirmat.

Cœna sporta qua.

Idem Athenæus scribit de symbolis, quæ apud Chalcidenses erant, teniæ, corollæ, vnguenta, aliaquè paruo parabilia, quæ inuitati ad Regem conuiuij conuiuæ deferebant. Sed hæc tenebantur apud alias gentes Symposiarchæ conuiuijs de suo ministrare. Argiuorum symbola erat pecunia, vt idem ibidem asserit, in sumptum conuiuij erogata.

Symbola cœnarum quæ.

A coenâ ad epulum gradum facio, & potissimùm triumphale, datum â triumphantibus, cuius duo loca reperio, vnum Capitolinum, vt habet Martialis Lib. XII. Epig. XLVIII.

Epulum publicum datū in Capitolio.

Non Albana mihi sit comessatio tanti,
Nec Capitoline, Pontificumq; dapes.

Deinde cætera templa, epulis dicata. Innuit Virg. VII. Æn.

Epula in templis.

Hę sacrę sedes epulis, &c.

Alium locum noto in Athenæo Lib. V. sub finem, cum loquitur de pellibus, reportatis â Mario Romam, quorumdam an malium incognitorum, ob insolitam, & inusitatam speciem, dicatas illas fuisse in Herculis templo, in quo triumphantes Imperatores epulum exhibent. Hæc cœna dicta popularis, quia populo data.

In tēplo Herculis epulum cœna popularis dicta.

At mea, licet tibi apposita, terrestris, & Icci; tua mihi suppeditat.

Ambrosios succos, & odoriferam Panaceam.

Epuli instituti, & ubi. Cuius verò sit institutum epulatio, Plutarchus in Solone annuit sic. *Proprium verò est Solonis epulatio in Curiâ, quod παρασιτεῖν ille appellauit, siquidem nō permittit eidem illic epulari frequenter. Sin autem ille, cui id delatum sit, contemnat, infligit ei pœnam, ratus, hoc honoris publici fastidium illud esse plus æquò appetētis*, &c.

Quæ pœna contemnentis epulum.

Bene tamen ratio accepti, & expēsi inter nós cōuenit, tu me amas, ego te amo, meritò hoc fieri vterquè existimat, ex Plauti Mostel. *Hæc qui gaudēt, gaudeant perpetuò, suo semper bono.* Verùm turbellas facio in te leuiculâ, quasi efferatur præda ex Troiâ; & milites militari more mulso reficiendi, alicâ pro opibus à me donati. Tu in causâ, qui me, meaquè, tanti facis, & ex cloacâ arcem. Iam, *Senatum conuocabo in corde consiliarium*, vt tibi amicissimo volupé faciam; secundas agam de industriâ, cum nequeā primas. Aedepol prodigus promus tu mihi semper beneficia dilargitus; additum me iurctene. Candidatus, hostiatusquè semper pro te faciam, vt Deus te, tuaquè fortunet, ad annum Platonicum.

CLAVDIO TEGRIMIO

J. C.

Archidiacono Lucensi.

DISSERTATIO XXXVI.

Opsonium unde dictum: & quorum erat illud in coenam parare. Sybaritarum luxus, & liberalitas in nouo opsonio reperto. Flores in manu, in auribus etiam priscorum. In affinitate contrahendâ, sponsæ sponsus phialam donat. In puerperio dona missa. Natalitia celebrantes quo nomine compellati. Mathematici vocati in natalibus. Natalitia quotuplicia. Conuiuia natalitia, & alia ad hanc rem spectantia. Puerorum insignia. Puerum tollere, & exponere quid, & unde hic mos. De puerperio. De sacris varijs pueritia. De die natali. Varij ritus enucleantur.

Pauca tu ad me; sed rara, præclara; vt aurum, gemmæ, quo rariores, eò pretiosiores. Timanthes in tabulis plus intelligebat, quàm pingebat, & in magnis ædibus aurum, argentumque cælatum celatur, non in propatulo habetur.

> *Sæpius in libro memoratur Persius vno,*
> *Quàm leuis in totâ Marsus Amazonide.*

Vt colossi magnitudo, vel in breui sigillo se ostendit, sic ingenium & doctrina in tenui. Ego tanquam Cyparissus, vel alia sterilis arbor, cum non

ha-

habeam opera pro pomis, verba pro folijs spargam; quidquid hoc, animo pensandum, & amore, quo me vadatum, vinctumquè attines. Communibus hostijs vnanimes excludamus, quidquid amicitiæ nostræ albo, vel minimum naeuum potest inducere, Dissertationibus. Crebri enim silicis ad chalybem ictus, scintillas eliciunt, & ignem excitant, ità crebra amicorum colloquia amoris ardorem incitant, fouent, augent, & verè vt fateat,

Alcinoo multos poma dedisse puto.

Ego riuulum tibi Oceano eruditionis do, meq; simul dedico cum hac vnâ opellâ.

Opsonium vnde dictum. Opsonium qui pararent.

De Opsonio pauca dicturus, præmitto paucula quoq; ὀψωνεῖν est, vel conuiuari, vel opsonium parare, ὄψον dicitur ἀπὸ τοῦ ὀψέ, idest serò, siue vesperi; quòd in coenam pararetur opsonium, non in prandium; vel quòd serò, & voluptatis causâ id inuentum. Opsonatores olim, vel ipsi patres familias. Plautarchus. *Postquam opsonauit herus*. Vel serui, aut parasiti, ideo à Græcis dicti ὀψῶναι; à Latinis *opsonatores*: melius *opsoniuori*, qui dicto citius, edulia pro conuiuarum numero emebant. Martialis Lib. XIV. Epigr. CCXVII.

Dic quotus es? quantiq; cupis coenare? nec vnum
Abbideris verbum: coena parata tibi est.

Coqui quanti facti.

Sybaritarum luxus.

Inuentores nouorū opsoniorum quanti habiti.

Adjicialis coena.

Crescente deinde luxu, horum creuit existimatio; & si quis coquus nouum opsonandi modum reperisset, nouo munere decorabatur, vt olim apud Sybaritas. Hinc, *Sybaritarum luxus*, prouerbio locum fecit. Quare Athenæus Lib. XII. hæc refert. *Si quis coquus peculiarem, excellentemquè aliquem cibum inuenerit, ne cui alij fas sit eo vti antè annum, nisi ei, qui inuenerit. vt toto illo tempore auctor eius inuenti quæstum inde faciat, quò laborent & alij omni studio sese inuicem talibus inuentis superare*. Vide quanti factus coquus ob nouitium inuentum opsonij, non aliàs gustati. Hæc forrasse dicta, *Coena adijcialis*, in quam nouum obsonium asportatum, & adiectum. Opsoniuoros mit-

io, Floriferos adeo, non tamen Floralia ago, te Catone audiente, vidente.

Flores in auribus, & manibus gestari solitos innuit Athenæus in calce eiusdem. XII. *Molle*, inquit *sysimbrium, aut rosa, aut lilium auri insidebat.* Remansit hoc in moribus nostris institutū gestādi flores in auribus. Sed quæ refert Clearchus Solensis in Amatorijs apud eumdē subscribam, quia relatu digna, & eruditionis plena. *Sciscitatur, ait, cur manibus flores, poma, id genus alia, gestemus, an quod, qui delectantur illis, pulchritudinis appetentes esse naturâ demonstret. Istaquè, propter illud naturæ ipsorum veluti specimen, quę pulchra sunt, habent in manibus, & illis gaudent; an potius ob duas res circumferunt? nempè, quòd id felicitatis initium, & omen, ac voluntatis argumentum patefaciunt. Nam, quos habent flores, si quis petat; ad fruendum, sua pulchritudine inuitat, & appellat; sin vltrò dant ijs, qui accipiunt, pulchritudinis se participes vt faciant, anteà prescribunt, &c.* Paulo post. *An verò quicunquè amant, hoc affectu, motuq; animi procliuiores ad luxum, & nitidiores pulchris illis gestiunt, & lasciuiunt.* Ex quibus colligo, per ista occasionem colloquendi nos nancisci, & præbendi exemplum desiderij nostri, idest docendi sub exemplo, quid ipsi expetamus. Vide, & perpende. Caue ab ijs, qui hamo aureo expiscantur, ne fucum facientes, os tibi oblinant.

Ritum de nuptijs antiquum obseruo loco anuli sponsalis. Narratur ab eodem Athenæo historia quædam super Odatidis Regis filiæ cum Zariadâ nuptijs. *Nos (inquit) Odati, nuptias tuas nunc facimus omnes, tu circumspice, & contemplator auream phialam vino plenam sume, & ei trade, quem maritum optas, illius esse coniugem te proclamabimus.* Ex quibus deprehendo morem, cum affinitatem ditiores inter se contrahebant, vt gener à socero, vel à sponsâ sponsus phialâ donaretur. De sponsâ hoc habē. De socero Pindarus Olymp. v. φιάλαν ὡς εἴ τις ἀφνειᾶς &c. *Phialam vt si quis à diuite manu sumptam, intus vuæ rore bullientem, donec*

Flores in auribus, & manibus gestati, cur.

Florum donatio quid significet.

Ritus nuptialis.

Phiala aurea data sponsæ vel à genero

iuueni genero prabibens, *&c.*

Olla gesta in nuptijs.

In Lybiæ Leptâ, vt refert Alex ab Alex. Lib. II. Cap. v. vsu receptum erat, vt postridie nuptias ollam sponsa ad sponsi matrem petitum mitteret, quam si illa asperius denegasset, iurgiorum auspicium augurabantur.

Procorum nuptias ambientiũ vestitus varius, cur.

Procorum, nuptias ambientium, ritum nobis innuit Dionysius Lib. I. *Moris est latini, vt proci, qui mulierum nuptias ambiunt, paludamento vario induantur.* Hæc varietas coloris, vitæ quoquè varium ritum innuebat, Polypi mentem inducentium, & Chamæleontis.

In puerperio, & nominis impositione dona missa.

Ad alia calamum verto, non tamen aliena à nuptiali sacro. Seruis, & libertis munera mittere solebant nuptialia, natalitia in puerperio, & quando nomen imponebatur, idquè cum Cereris sacris suos liberos Athenienses initiabant, quod significauit Terentius Phorm.

Porrò autem Geta ferietur alio munere,
Vbi hera pepererit, porrò alio autem, vbi
Erit puero natalis dies, vbi initiabunt.

Amphodromia quæ.

Ἀμφιδρόμια, inquit Suidas (hoc enim etiam mantissæ loco addam) vocabatur quintus dies à natis pueris, quo, quæ obstetricatæ fuerant, aut aliquid eius muneris attigerant, manus purgabant, & puerum, circum focum currentes, ferebant, & propinqui dona missitabant, ferè polypos, sepias, & c.

Domus puerperarum coronâ insignita.

Apud Athenienses, vt notat Meursius, consuetum fuit, domum, in quâ puerpera esset coronâ exornare, si masculus, oleaginâ; si fœmella, lanea, propter lanificium, cui vita procedente dedita erat futura, hinc dicta domus puerperarum στεφανηφόρος.

Natalitia celebrantes quomodo salutati.

Natalitia duplicia.

Natalitia celebrantibus, si occurrebant, hac formula salutationis vtebantur. *Hodie nate salue.* Idhabeo in Plauti Pseud. *Hodie nate, heus, Hodie nate, heus tibi, dico, Hodie nate, redi.* Natalitia erant duplicia. Alia; quæ statim post partum, vel paulò post celebrata, alia, quæ quotannis celebrata. Paulò post, diceban-

tur

tur *Puerperalia*, seu *Repotia*, quo die infantibus nomina imposita. Amphidromia agebantur quinto à nato infante die, quo manus ex expurgabant (ex Suidâ) quæ obstetricum munere fuerant perfunctæ, cursuq; ad focum ferebatur puer, mittebanturquè à propinquis Polypodes, ac Sepiæ munerum loco. De Lustrico die à me alibi. *Puerperalia. Repotia quæ. Amphidromia quæ.*

Natalitia annua fuisse conuiuijs celebrata apud Ægyptios, Persas, Græcos, planum. Apud Romanos item. Virgilius Eclogâ III. *Natalitia annua.*

Phillida mitte mihi, meus est natalis, Iola.

Hoc tempore Sacrorum, Genio indulgere poterant, non alio. Tunc amici, clientes natalem celebrantibus munera mittebant. Martialis Lib. VIII. Epig. LIV. *Munera missa natalitijs.*

Vt poscas Clyte munus, exigasq;

Vno n. feris octies in anno.

Conuiuia inter se agitabant, quod habetur ex multis Plauti, & aliorum locis. Natalitia Romæ vrbis etiam celebrata Palilibus, ex Ouidio. IV. Fastorum. Natalitia quoq; è Imperatorum, Principumquè celebrata. Dij Genethlij eo die, tanquàm vitæ præsides, inuocati, Iuppiter, Iuno, Lucina, & Genius. Natalitia sacrorum præterea celebrata, cum quis videlicet sacris initiatur. Apuleius Metam. Lib. XI. *Exhinc festiuissimum celebraui natalem sacrorum, & suaues epulas, & faceta conuiuia*. Quo die pueri ab lacte remouebantur, epulæ fiebant, vt notat Athenæus Lib. IV. *Illo enim tempore nutrices infantes mares in agros exportabant ad Dianam Corythalliam cognominatam, &c.* Tunc igitur copidas (id erat genus conuiuij Spartani) agitabant. Sacrificabant præterea γαλαθηνὲς ὀρθραγορίσκες, hoc est, *porcellos adhuc lactentes*; & in conuiuio apponebant panes furnaceos. Hoc fortassè sacrificium in ablactando infante Cato Edusam, Potinamq; vocauit, Deas præsides puerorum; has enim Nutrices inuocare solebant, cum pueri lac dimittere incipiebant. Dentitionis quoquè festum. VII. *Conuiuia Natalitijs. Palilia Romæ. Dij Genethlij qui. Natalitia sacrorum quæ. Ablactationis festum, & sacrum. Edusa, Potina Deæ. Copida quæ.*

mense pueri celebrabant, cum dentire incipiebant; dicta Græcè ὀδοντία.

Apaturia festa. Athenienses celebrabant ἀπατουρίαν, epulis, & sacris, cum pueros triennes, quadriennesquè sodalitati ascribebant, & in classes tributim diuidebant, eodemquè die certatim poemata recitabant. Vide Suidam.

Curosina festa. Curosyna, κουρόσυνα, festum Græcorum, quo illi, qui

Barba comaq; prima tõsura ex ephebis excessissent, capillum, barbamq; primam tondebant, eamquè Apollini dicabant, tanquàm primitias, & fluminibus; quod tunc humor, & calor maximè vigeat. Romani altero, & vigesimo anno, conuiuio exceptis amicis, comam, barbamquè attondebant, & Numini alicui offerebant. De hoc vide Hesychium, Plutarchum in Theseo, Plinium, & alios.

Puerorum insignia. Puerorum, vsquè ad annum XIV. fuere insignia, bulla aurea, cum prætextâ. Huius originem vide in Plutarcho, & Macrobio. Et quo die prætextam deponebant togam virilem sumentes, epulæ celebrabantur. Persius Sat. V.

Cum primùm pauido mihi custos purpura cessit,
Bullaq; succinctis Laribus donata pependit.

Solitos fuisse reperio eo die, quo infantibus erant imponenda nomina (de quo à me alibi) inuo-

Mathematici vocati in natalitijs. care Mathematicos, qui inspecto themate genethliaco, fausta, infaustaquè euentura prædicerent, atquè in bonam sæuam arriperent, quæcumq; omina, quod

Fata occupare quid. erat, *fata occupare*. Plautus Bacch. in Prologo; *Vocitare nomine parentes, vt fit crebrò, fata occupant.* Item Herodotus in Euterpe. *Alia insuper sunt ab Ægyptijs excogitata, quis mensis, diesuè, cuius Deorum sit, & quo quis die genitus, qualia sortietur, & quam mortem obibit, & qualis existet, &c.*

Pueri statim nati humi ponebantur Statim atquè natum in lucem edidisset puerpera, humi ponebat, & parentes (liberum enim hoc Græ-

Tollere puerũ vnde dictum cis) si alere voluissent, eos amplectentes, tollebant

Leuana Dea. de terrà, vnde Dea Leuana (hæc dicta παιδοτροφία) vel

vel tanquàm suppositicium extrà ædes exponendum curabant, aut in viam, aut ad ripam, aut ad littus in vasculo de papyro facto, aut bitumine illito, vel cantharo. Hinc nata illa formula, *Puerum tollere*, idest domi educare. Terentius Andriâ. *Nam quod peperisset, iussit tolli*, & alibi. Horatius. *Sublatus aletur*. Contrarium, *Puerum exponere*.

Exponere puerum quid

Non tamen nudos exponebant (hic mos Græciæ) sed aliquid sibi matres detrahebant, corporique ipsorum imponebant. Inde autem postea, vt Comici, Tragicique fabulantur, aliquando illi agnoscebantur.

An positi pueri cum aliquo dono.

Ex Apuleij Lib. XI. & Polyd. Lib. V. Cap. I. elicio, apud veteres, eumdem diem, quo quis sacris initiabatur, natalem sacrorum appellari, religiosoquè ientaculo celebrari. Pueri verò apud Lacedæmonios, Persas, & Scythas ante septimum ætatis annum ad patris conspectum non accedebant, nè ante patrem cognoscerent, quàm illum vereri, ac venerari didicissent. Patricius de Regno. Persæ non ante septennium ex Valerio Lib. II. Cap. I. ex Strabone Lib. XV. ante quartum, ex Herodoto ante quintum; vt scilicet patres paruulorum amissionem æquiore animo ferrent. Cæsar Com. Lib. VI. de bello Gallico, *In reliquis* (ait) *vitæ institutis hoc ferè à reliquis differunt*. (Galli) *quod suos liberos, nisi cum adoleuerint, vt munus militiæ sustinere possint, palàm ad se venire non patiuntur, filiumquè puerili ætate in publico, in conspectu patris, assistere turpe ducunt*. Alex. ab Alex. Lib. II. Cap. XXV. de puerorum institutione, plura ego quoquè alibi, alijquè permulti.

Natalis dies sacrorum.

Reuerentia patris.

Hæc mea abortiua tibi vel tolle, vel expone. Saltem, per tua obsecro genua, vt istuc insipienter à me factum sapienter feras. Ad suum quemquè æquum est quæstum esse callidum. Si quid mihi compendi facere possis, face, vti soles. Viam qui nescit, quà deueniat ad mare, eum oportet amnem quærere sibi comitem; te mihi asciui iam diu ad famæ campum per-

percurrendum, in quo tu prodromus. I præ, sequar, dum manum mihi porrigas auxiliarem. Probitatis, & pietatis viam adeò tenes, vt alijs exemplo esse possis. Delicias, & opes, quibus tua domus affluit, pedibus proteris, vni Deo, diuinisquè emancipatus. Hæc vna via certa ad felicitatis veræ colophonem te deducet. Mihi (obsecro) Deum, cui quotidie tam piè facis, propitium redde!, tuumquè Patruum Tegrimum à cubiculis Vrbani VIII. Virum meliori æuo dignum, cui proborum Centuriæ omnes summos bonorum apices, iamdiu meritos in Vaticano cum tyrio murice apprecantur, Patronum mihi conserua amantissimum.

HIE-

HIERONYMO PARENTIO PATRICIO LVCENSI.

DISSERTATIO XXXVII.

Comessatio quid. Comus Deus quis Meretriciū quis primus permiserit, & cur. Nonaria mulier quæ. Adulterarum pæna. Stupri professio apud Ædiles. De Scortorum togâ, vectigale. Mulieres nullæ in castris. Serui venales nudi prostabant, item scorta, catamiti, & cur. Titulus cuiquè cellæ lupanaris, & fronti impudicarum mulierum. Quæ merces illarum, cui vectigal, & quis primus instituit. Centones habebant non tantùm in quâquè cellâ; sed etiam in maiori lupanaris ianua.

Liberalia aguntur, libera lingua loquatur. O qui nodorum vincula nectis morosus, rixosus exesto, & si re verâ non habet hic meus libellus mores, dum enim Saturnalia peraguntur,

Innocuos censura potes permittere ludos,
Sit lasciua licet pagina, vita proba est.

Scena quidem hæc scelerum videtur, sed quam intueri cum fructu quisq; potest. Vina apposita vinosum mouent, inuinum (vt antiqui loquebantur) non mouent; sic ista animum improbum titillant; casto, castigatoquè non adhærent; & veluti Cymba, ne sui quidem vestigium relinquunt. Tu, qui Zenone moderatior, hæc purus, putus releges, & mecum colliges antiquitatum venerandas gemmas è stercore

iacen-

iacentes rosas è spinis. Cui mala mens, & malus animus: tibi vterque optimus. Bonus stomachus, benè omnia concoquens, in bonum vertit nutrimentum; quidam malè affecti, cum hæc audiunt, hauriunt cicutam. Sed ego fatuus sum, non modo stultus, qui hæc fundo, non ad summam caueam spectantia, vbi minuta plebs, & popellus; sed ad quatuordecim gradus, vbi laticlauij, & anuli iure donati. Alios candidioris animi in hac re præcurrentes tecum sequar, tentabundus, & gradu suspenso in cœnosâ viâ gradiar, summisq; tantùm pedibus attingam, ceu in loco Ædilem metuente.

Comessatio quid. Comus Deus temulentiæ. Nona hora comessationum.

Comessationes erant præludia ad palæstram Veneream exercendam, vndè Scorta plerumquè cum comessantibus. κῶμος, Comus, Deus temulentiæ. De comessatione à me alibi. Hora decumbendi nona esse putabatur, vt dictum, quâ plerumquè Scorta ad amasios accedebant. Ideò à Persio Sat. I. dicta mulier Nonaria, impudica.

Nonaria mulier quæ. Meretrices permissæ à Solone.

Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.

Solon, vt ab adulterijs cohiberetur iuuentus, coemptas meretriculas Athenis prostituit primus, obuiasq; in Venerem esse voluit, ne matronarum contagio pollueretur, vt refert Plutarchus in illius vitâ. Romæ verò mulieres in adulterio deprehensæ cogebantur togatæ in publicum prodire; quod innuere videtur Horatius Sat. II. Lib. I. illis verbis, vt etiam Porphyrioni placet.

Adulterarũ pœna.

Quid inter ——
Est in matronâ, ancillâ, peccesuè togata.

Quod apertius Iuuenalis Sat. II.

Est mœchâ Fabulla.
Damnetur, si vis, etiam Carphinia, talem
Non sumet damnata togam.

Et acutissimus Martialis eruditè Lib. II. Epigramma XXXIX.

Coccina famosæ donas, & ianthida mœchæ.
Vis dare, quæ meruit, munera? mitte togam.

Pro-

Professio stupri apud Ædiles fiebat, quæ tamen irrita posteà facta lege nouâ, teste Lipsio ad Tacitum Annal. II. vbi hæc Papiniani verba ex L. x. de adulterijs producit. *Mulier, quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ Lenocinium fecit, aut operas suas Scenæ locauit, adulterij accusari, damnariq; Senatus consulto potest.* Cur autem apud Ædiles ea professio fieret, eam adducit causam, quia nempè Ædilibus fornicum, popinarum, locorumquè eorum, in quibus honos non colitur, aut virtus, cura erat destinata. Ideò Seneca. *Inuenies voluptatem circa balnea, & sudatoria, ac loca Aedilem metuentia.* Ad quod etiam Iustinus alludens dixit, *Dionysium apud Aediles iurgari solitum.* Publicas itaquè meretrices in albo habere tenebantur Ædiles, vt, si quam reperirent, quæ non professa esset, mulctarent. Quod hodie aliquibus in Italiæ Vrbibus adamussim seruatum; imò nunc non solum profitentur, sed & vectigal persoluunt.

Stupri professio apud Ædiles, & cur.

Loca Ædilem metuẽtia quæ.

Meretrices erant sine stolâ, institâ, & vittis, quæ Matronarum: at cum togâ. Hunc morem ad Romanos ab Atheniensibus defluxisse crediderim, præcipuè cum apud eos lege cautum fuisse sciam, vt Scorta à Matronis veste discernerentur, certam vestem ferentia, non ad libitum. Suidas, νόμος Ἀθήνῃσι, τὰς ἑταίρας ἄνθινα φορεῖν.

Meretrices vectigal soluunt.

Meretricũ toga, & c.

Meretricũ togatarum mos vnde.

Matronæ vestibus distincta à meretricibus.

In castris scorta, aliasuè mulieres esse, militares leges non permisère. Vnde Quintilianus (si is est) in milite Mariano. *Meretrices, inquit, ab exercitu submouentur; intrare nostra castra fœminis non licet.* Propertius Lib. IV. Eleg. III.

Romanis vtinam patuissent castra puellis,
Essem militiæ sarcina parua tuæ. & c.

Athenis Mulieres nullæ in castris.

Persæ tamen vxores, & liberos, tanquam pugnæ incitamenta, in castra ducebant.

Persarũ mos

Quemadmodum emptores merces venales prostituunt in propatulo, ità vt possint ab emptoribus, aut aduentoribus vndiquè inspici, contrectari; ità factum lego à Scortantibus in meretrice conducendâ. Seneca

Scorta prostituta sine veste,

ca Contro. 11. Lib. 1. *Nuda in littore stetit ad fastidium emptoris, omnes partes corporis inspecta, & contrectata sunt*. Athenæus Lib. XIII. pluribus verbis, referens Eubuli Zenarchi versus, quibus id palam facit, redarguens eos, qui cum in lupanaribus omnis generis fœminarum colluuiem habeant, ad thoros audeant accedere maritales, minimè veriti Draconis leges, quibus adulterium capitale erat: & paulò infra ex Philemonis versibus. *Stant nudæ, ne te fallant, si placent, statim amplectere; & quo, voles, modo, existi, mandato laqueum*. Hoc erat aspernantis, vnguem medium ostendere, & in malam rem abire iubentis. Iuuenalis de Messalina Sat. VI.

Adulterium capitale.

Aspernantis gestus.

Tum nuda papillis constitit auratis.

Velo tenuissimo tecta meretrices.

Aliquando non omnino nudæ prostabant; at velo tenuissimo tectæ, & pelucido. Horatius Sat. II. Lib. I.

Altera nil obstat, Cois, tibi penè videre est,
Vt nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi,
Metiri possis oculo latus, &c.

Vitrea Circus cur.

Hinc dicta Circes vitreæ, & vitreæ togæ, quòd ritu vitri pellucerent; vt ego opinor.

Catamiti venales quo.

Mangones quoq; seu magistri puerorum meritoriorum eos mangonizatos prostituebant sine tunica. Hinc Martialis. Lib. VI. Epig. LXXXII.

Quidam me modò, Rufe, diligenter
Inspectum velut emptor, &c.

Serui venales nudi.

Nudi quoquè Serui venales. Luciani Eunuchus, *Verum alijs quidem visum est, vt nudato illo, quemadmodum in emptitijs seruis fieri consueuit, inspicerent, &c.* Sed quia Iuuenalis Sat. VI. versus alium ritum indicat; his verbis,

Tum nuda papillis
Constitit auratis, titulum mentita Lycisca

Titulus cuiq; cella Lupanaris.

Titulos cuiquè cellæ meretricis affixos conijcio. Seneca Contro. II. Lib. I. *Educta es in lupanar, accepisti locum, pretium constitutum est, titulus inscriptus, &c.*

Inscri-

Inscriptas fuisse meretricum cellas apertissimè quoque testatur Tertullianus de pudicitiâ Lib. I. *Sub ipsius libidinum titulis*. Lepidissimus Martialis.

Inscripta quoties intrasti limina cellæ.

Et Petronius in Satyr. *Cum ego negarem, me cognoscere domum, video quosdam inter titulos, nudasque meretrices conspirantes.* Nec solum titulus cellæ superinscriptus; sed etiam in fronte meretricis. Seneca in laudato loco. *Nomen tuum pependit in fronte, stupri pretia accepisti, & manus, quæ Dijs datura erat sacra, capturas tulit*, hoc est, *concubitus pretia*, quod pretium erat as. Petronius. *Iam pro cellâ assem exegerat.* Alij dicunt quadrantem fuisse, vnde quadrantariæ mulieres.

Tituli infraste meretricū.

Pretium meretricum as.

Vti verò tituli in fronte Luparum, quæ verè Erebi victimæ, cur non Tituli etiam in fronte victimarum, Dijs mactandarum, & donariorum templis affigendorum? Suetonius in Augusto. Cap. LIX. *Nonnulli patrum familias testamento cauerunt, vt ab hæredibus suis prælato titulo victimæ in Capitolium ducerentur, votum pro voto solueretur, quòd superstitem Augustum reliquissent.*

Tituli in fronte victimarū.

Principibus si tributa à Mercatoribus ex quæstu; & Veneri merces data à meretricibus ex prostibuli lucro, vt quæ prima meretriciam instituerit artem. Videndus Martinus de Roâ Singularium Lib. IV. Cap. X. qui fortè & mihi visus ab his scriptis.

Veneri merces data à meretricibus.

Quod si quæ cuiquam noctem promisisset, in foribus inscribebat. *OCCVPATA EST*. Plautus Asinaria. *In foribus scribat, Occupatam esse.*

Meretricium vectigal primum Caligula instituit, vt docet Suetonius in eo. Cap. XL. quantum quæq; vno concubitu mereret. Ante portam meretricum velum pendebat, ne introspicere quisquam posset. Martialis Lib. I. Epigr. XXXV.

Meretricum vectigal a quo primum institutum.

Velum ante portam meretricum.

At meretrix abigit testem, veloq; , seráq;.

Iuuenalis.

Contentus non est foribus, veloquè, seráq;

habeam opera pro pomis, verba pro folijs spargam; quidquid hoc, animo pensandum, & amore, quo me vadatum, vinctumque attines. Communibus hostijs vnanimes excludamus, quidquid amicitiæ nostræ albo, vel minimum nævum potest inducere, Dissertationibus. Crebri enim silicis ad chalybem ictus, scintillas eliciunt, & ignem excitant, ita crebra amicorum colloquia amoris ardorem incitant, fouent, augent, & vt fatear,

Alcinoo multos poma dedisse puto.

Ego riuulum tibi Oceano eruditionis do, meq; simul dedico cum hac vna opellâ.

De Opsonio pauca dicturus, præmitto paucula quoq; ὀψωνεῖν est, vel conuiuari, vel opsonium parare, ὄψον dicitur ἀπὸ τῆ ὀψὲ, id est *serò, sine vesperi*; quòd in coenam pararetur opsonium, non in prandium; vel quòd serò, & voluptatis causâ id inuentum. Opsonatores olim, vel ipsi patres familias. Plautarchus. *Postquam opsonauit herus*. Vel serui, aut parasiti, ideo à Græcis dicti ὀψῶναι; à Latinis *opsonatores*; melius *opsoniuori*, qui dicto citius, edulia pro conuiuarum numero emebant. Martialis Lib. xiv. Epigr. ccxvii.

Opsonium vnde dictum.
Opsonium qui pararent.

Dic quotus es? quantiq; cupis coenare? nec vnum
Abbideris verbum: coena parata tibi est.

Crescente deinde luxu, horum creuit existimatio; & si quis coquus nouum opsonandi modum reperisset, nouo munere decorabatur, vt olim apud Sybaritas. Hinc, *Sybaritarum luxus*, prouerbio locum fecit. Quare Athenæus Lib. xii. hæc refert. *Si quis coquus peculiarem, excellentemque aliquem cibum inuenerit, ne cui alij fas sit eo vti antè annum, nisi ei, qui inuenerit, vt toto illo tempore auctor eius inuenti quæstum inde faciat, quò laborent & alij omni studio sese inuicem talibus inuentis superare*. Vide quanti factus coquus ob nouitium inuentum opsonij, non alias gustati. Hæc fortassè dicta, *Coena adijcialis*, in quam nouum opsonium asportatum, & adiectum. Opsoniuoros mit-

Coqui quanti facti.
Sybaritarum luxus.
Inuentores noui opsoniorum quanti habiti.
Adijcialis coena.

ro, Floriferos adeò, non tamen Floralia ago, te Catone audiente, vidente.

Flores in auribus, & manibus gestari solitos innuit Athenæus in calce eiusdem. XII. *Molle*, inquit *sysimbrum, aut rosa, aut lilium aurj insidebat.* Remansit hoc in moribus nostris institutū gestādi flores in auribus. Sed quæ refert Clearchus Solensis in Amatorijs apud eumdē subscribam, quia relatu digna, & eruditionis plena. *Sciscitatur; ait, cur manibus flores, poma, id genus alia, gestemus, an quod, qui delectantur illis, pulchritudinis appetentes esse naturâ demonstret. Istaquè, propter illud naturæ ipsorum veluti specimen, quę pulchra sunt, habent in manibus, & illis gaudent; an potius ob duas res circumferunt? nempè, quòd id felicitatis initium, & omen, ac voluntatis argumentum patefaciunt. Nam, quos habent flores, si quis petat; ad fruendum, sua pulchritudine inuitat; & appellat; sin vltrò dant ijs, qui accipiunt, pulchritudinis se participes vt faciant, anteâ præscribunt, & c.* Paulo post. *An verò quicunquè amant, hoc affectu, motuq; animi procliuiores ad luxum, & nitidiores pulchris illis gestiunt, & lasciuiunt.* Ex quibus colligo, per ista occasionem colloquendi nos nancisci, & præbendi exemplum desiderij nostri, idest docendi sub exemplo, quid ipsi expetamus. Vide, & perpende. Caue ab ijs, qui hamo aureo expiscantur, ne fucum facientes, os tibi oblinant.

Flores in auribus, & manibus gestari, cur.

Florum donatio quid significet.

Ritum de nuptijs antiquum obseruo loco anuli sponsalis. Narratur ab eodem Athenæo historia quædam super Odatidis Regis filiæ cum Zariadâ nuptijs. *Nos (inquit) Odati, nuptias tuas nunc facimus omnes, tu circumspice, & contemplator auream phialam vino plenam sume, & ei trade, quem maritum optas, illius esse coniugem te proclamabimus.* Ex quibus deprehendo morem, cum affinitatem diuites inter se contrahebant, vt gener à socero, vel à sponsâ sponsus phialâ donaretur. De sponsâ hoc habe. De socero Pindarus Olymp. v. φιάλαν ὡς τις ἀφνειᾶς &c. *Phialam vt si quis diuite manu sumptam, intus vua rore bullientem, donec*

Ritus nuptialis.

Phiala aurea data sponsæ vel à genero.

iuueni genero præbibens, & c.

Olla gesta in nuptijs.

In Lybiæ Leptâ, vt refert Alex ab Alex. Lib. II. Cap. v. vsu receptum erat, vt postridie nuptias ollam sponsa ad sponsi matrem petitum mitteret, quam si illa asperius denegasset, iurgiorum auspicium augurabantur.

Procorum nuptias ambientiũ vestitus varius, cur.

Procorum, nuptias ambientium, ritum nobis innuit Dionysius Lib. I. *Moris est latini, vt proci, qui mulierum nuptias ambiunt, paludamento vario induantur.* Hæc varietas coloris, vitæ quoquè varium ritum innuebat, Polypi mentem induentium, & Chamælontis.

In puerperio, & nominis impositione dona missa.

Ad alia calamum verto, non tamen aliena à nuptiali sacro. Seruis, & libertis munera mittere solebant nuptialia, natalitia in puerperio, & quando nomen imponebatur, idquè cum Cereris sacris suos liberos Athenienses initiabant, quod significauit Terentius Phorm.

Porrò autem Geta ferietur alio munere,
Vbi hera pepererit, porrò alio autem, vbi
Erit puero natalis dies, vbi initiabunt.

Amphodromia quæ.

Ἀμφοδρόμια, inquit Suidas (hoc enim etiam mantissæ loco addam) vocabatur quintus dies à natis pueris, quo, quæ obstetricatæ fuerant, aut aliquid eius muneris attigerant, manus purgabant, & puerum, circum focum currentes, ferebant, & propinqui dona missitabant, ferè polypos, sepias, & c.

Domus puerperarum coronâ insignita

Apud Athenienses, vt notat Meursius, consuetum fuit, domum, in quâ puerpera esset coronâ exornare, si masculus, oleaginâ; si fœmella, lanea, propter lanificium, cui vita procedente dedita erat futura, hinc dicta domus puerperarum στεφανηφόρος.

Natalitia celebrantes quomodo salutati.
Natalitia duplicia.

Natalitia celebrantibus, si occurrebant, hac formulâ salutationis vtebantur. *Hodie nate salue.* Id habeo in Plauti Pseud. *Hodie nate, heus, Hodie nate, heus tibi, dico, Hodie nate, redi.* Natalitia erant duplicia. Alia; quæ statim post partum, vel paulò post celebrata, alia, quæ quotannis celebrata. Paulò post, diceban

tur

tur *Puerperalia*, seu *Repotia*, quo die infantibus no-
mina imposita. Amphidromia agebantur quinto à
nato infante die, quo manus eæ expurgabant (ex
Suidâ) quæ obstetricum munere fuerant perfunctæ,
cursuq; ad focum ferebatur puer, mittebanturquè à
propinquis Polypodes, ac Sepiæ munerum loco. De
Lustrico die à me alibi.

Puerperalia. Repotia quæ. Amphidromia quæ.

Natalitia annua fuisse conuiuijs celebrata apud
Ægyptios, Persas, Græcos, planum. Apud Roma-
nos item. Virgilius Eclogâ III.

Natalitia annua.

Phillida mitte mihi, meus est natalis, Iola.

Hoc tempore Sacrorum, Genio indulgere poterant,
non alio. Tunc amici, clientes natalem celebran-
tibus munera mittebant. Martialis Lib. VIII Epig.
LIV.

Munera missa natalitijs.

Vt poscas Clyte munus, exigasq;
Vno nasceris octies in anno.

Conuiuia inter se agitabant, quod habetur ex multis
Plauti, & aliorum locis. Natalitia Romæ vrbis eti-
am celebrata Palilibus, ex Ouidio. IV. Fastorum.
Natalitia quoq; è Imperatorum, Principumquè cele-
brata. Dij Genethlij eo die, tanquàm vitæ præsides,
inuocati, Iuppiter, Iuno, Lucina, & Genius. Na-
talitia sacrorum prætereà celebrata, cum quis vide-
licet sacris initiatur. Apuleius Metam. Lib. XI. *Ex-
hinc festiuissimum celebraui natalem sacrorum, & sua-
ues epulas, & faceta conuiuia.* Quo die pueri ab la-
&e remouebantur, epulæ fiebant, vt notat Athenæus
Lib. IV. *Illo enim tempore nutrices infantes mares in
agros exportabant ad Dianam Corythalliam cognomina-
tam, &c.* Tunc igitur copidas (id erat genus con-
uiuij Spartani) agitabant. Sacrificabant prætereà γα-
λαθηνὺς ὀρθραγορίσκυς, hoc est, *porcellos adhuc lactentes*;
& in conuiuio apponebant panes furnaceos. Hoc for-
tassè sacrificium in ablactando infante Cato Edusam,
Potinamq; vocauit, Deas præsides puerorum; has
enim Nutrices inuocare solebant, cum pueri lac di-
mittere incipiebant. Dentitionis quoquè festum. VII.

Conuiuia In Natalitijs. Palilia Romæ. Dij Genethlij qui. Natalitia sacrorum quæ. Ablactationis festum, & sacrum. Edusa, Potina Deæ. Copida quæ.

mense pueri celebrabant, cum dentire incipiebant; dicta Græcè ὀδοντία.

Apaturia festa. Athenienses celebrabant ἀπατουρίας, epulis, & sacris, cum pueros triennes, quadriennesquè sodalitati ascribebant, & in classes tributim diuidebant, eodemquè die certatim poemata recitabant. Vide Suidam.

Cyrosina festa. *Barba comaq; prima tōsura* Curosyna, κουρόσυνα, festum Græcorum, quo illi, qui ex ephebis excessissent, capillum, barbamq; primam tondebant, eamquè Apollini dicabant, tanquàm primitias, & fluminibus; quod tunc humor, & calor maximè vigeat. Romani altero, & vigesimo anno, conuiuio exceptis amicis, comam, barbamquè attondebant, & Numini alicui offerebant. De hoc vide Hesychium, Plutarchum in Theseo, Plinium, & alios.

Puerorum insignia. Puerorum, vsquè ad annum XIV. fuere insignia, bulla aurea, cum prætextâ. Huius originem vide in Plutarcho, & Macrobio. Et quo die prætextam deponebant togam virilem sumentes, epulæ celebrabantur. Persius Sat. V.

Cum primùm pauido mihi custos purpura cessit,
Bullaq; succinctis Laribus donata pependit.

Mathematici vocati in natalitijs. Solitos fuisse reperio eo die, quo infantibus erant imponenda nomina (de quo à me alibi) inuocare Mathematicos, qui inspecto themate genethliaco, fausta, infaustaquè euentura prædicerent, atquè in bonam scæuam arripierunt, quæcumq; omina, quod erat, *fata occupare*. Plautus Bacch. in Prologo; *Vocitare nomine parentes, vt fit crebrò, fata occupant.*

Fata occupare quid. Item Herodotus in Euterpe. *Alia insuper sunt ab Ægyptijs excogitata, quis mensis, diesuè, cuius Deorum sit, & quo quis die genitus, qualia sortietur, & quam mortem obibit, & qualis existet, &c.*

Pueri statim nati humi poni. *Tollere puerū vnde dictum.* *Leuana Dea.* Statim atquè natum in lucem edidisset puerpera, humi ponebat, & parentes (liberum enim hoc Græcis) si alere voluissent, eos amplectentes, tollebant de terrâ, vnde Dea Leuana (hæc dicta παιδοτροφία) vel

vel tanquàm suppositicium extrà ædes exponendum curabant, aut in viam, aut ad ripam, aut ad littus in vasculo de papyro facto, aut bitumine illito, vel cantharo. Hinc nata illa formula, *Puerum tollere*, idest *domi educare*. Terentius Andriâ. *Nam quod perisset, iussit tolli*, & alibi. Horatius. *Sublatus aletur*. Contrarium, *Puerum exponere*.

Non tamen nudos exponebant (hic mos Græciæ) sed aliquid sibi matres detrahebant, corporiquè ipsorum imponebant. Inde autem postea, vt Comici, Tragicique fabulantur, aliquando illi agnoscebantur. *Exponere puerum quid* *Expositi pueri cum aliquo dono.*

Ex Apuleij Lib. XI. & Polyd. Lib. V. Cap. I. elicio, apud veteres, eumdem diem, quo quis sacris initiabatur, natalem sacrorum appellari, religiosoquè ientaculo celebrari. Pueri verò apud Lacedæmonios, Persas, & Scythas ante septimum ætatis annum ad patris conspectum non accedebant, nè ante patrem cognoscerent, quàm illum vereri, ac venerari didicissent. Patricius de Regno. Persæ non ante septennium ex Valerio Lib. II. Cap. I. ex Strabone Lib. XV. ante quartum, ex Herodoto ante quintum; vt scilicet patres paruulorum amissionem æquiore animo ferrent. Cæsar Com. Lib. VI. de bello Gallico, *In reliquis* (ait) *vitæ institutis hoc ferè à reliquis differunt*. (Galli) *quod suos liberos, nisi cum adoleuerint, vt munus militiæ sustinere possint, palàm ad se venire non patiuntur, filiumquè puerili ætate in publico, in conspectu patris, assistere turpe ducunt*. Alex. ab Alex. Lib. II. Cap. XXV. de puerorum institutione, plura ego quoquè alibi, alijquè permulti. *Natalis dies sacrorum.* *Reuerentia patris.*

Hæc mea abortiua tibi vel tolle, vel expone. Saltem, per tua obsecro genua, vt istuc insipienter à me factum sapienter feras. Ad suum quemquè æquum est quæstum esse callidum. Si quid mihi compendi facere possis, face, vti soles. Viam qui nescit, quî deueniat ad mare, eum oportet amnem quærere sibi comitem; te mihi asciui iam diu ad famæ campum

por-

percurrendum, in quo tu prodromus. I præ, ſequar, dum manum mihi porrigas auxiliarem. Probitatis, & pietatis viam adeò tenes, vt alijs exemplo eſſe poſſis. Delicias, & opes, quibus tua domus affluit, pedibus proteris, vni Deo, diuiniſquè emancipatus. Hæc vna via certa ad felicitatis veræ colophonem te deducet. Mihi (obſecro) Deum, cui quotidie tam piè facis, propitium redde!, tuumquè Patruum Tegrimum à cubiculis Vrbani VIII. Virum meliori æuo dignum, cui proborum Centuriæ omnes ſummos bonorum apices, iamdiu meritos in Vaticano cum tyrio murice apprecantur, Patronum mihi conſerua amantiſſimum.

HIE-

HIERONYMO PARENTIO PATRICIO LVCENSI.

DISSERTATIO XXXVII.

Comessatio quid. Comus Deus quis Meretriciũ quis primus permiserit, & cur. Nonaria mulier quæ. Adulterarum pœna. Stupri professio apud Ædiles. De Scortorum togâ. vectigale. Mulieres nullæ in castris. Serui venales nudi prostabant, item scorta, catamiti, & cur. Titulus cuiquè cellæ lupanaris. & fronti impudicarum mulierum. Quæ merces illarum, cui vectigal, & quis primus instituit. Centones habebant non tantùm in quâquè cellâ; sed etiam in maiori lupanaris ianua.

LIberalia aguntur, libera lingua loquatur. O qui nodorum vincula nectis morosus, rixosus exesto, & si re verâ non habet hic meus libellus mores, dum enim Saturnalia peraguntur,

Innocuos censura potes permittere ludos,
Sit lasciua licet pagina, vita proba est.

Scena quidem hæc scelerum videtur, sed quam intueri cum fructu quisq; potest. Vina apposita vinosum mouent, inuinum (vt antiqui loquebantur) non mouent; sic ista animum improbum titillant; casto, castigatoquè non adhærent; & veluti Cymba, ne sui quidem vestigium relinquunt. Tu, qui Zenone moderatior, hæc purus, putus reléges, & mecum colliges antiquitatum venerandas gemmas è stercore, iacen-

iacentes rosas è spinis. Cui mala mens, & malus animus: tibi vterque optimus. Bonus stomachus, benè omnia concoquens, in bonum vertit nutrimentum; quidam malè affecti, cum hæc audiunt, hauriunt cicutam. Sed ego fatuus sum, non modo stultus, qui hæc fundo, non ad summam caueam spectantia, vbi minuta plebs, & popellus; sed ad quatuordecim gradus, vbi laticlauij, & anuli iure donati. Alios candidioris animi in hac re præcurrentes tecum sequar, tentabundus, & gradu suspenso in cœnosâ viâ gradiar, summisq; tantùm pedibus attingam, ceu in loco Ædilem metuente.

Comessatio quid.
Comus Deus temulentia.
Nona hora comessationum.

Comessationes erant præludia ad palæstram Veneream exercendam, vndè Scorta plerumquè cum comessantibus. κῶμος, Comus, Deus temulentiæ. De comessatione à me alibi. Hora decumbendi nona esse putabatur, vt dictum, quâ plerumquè Scorta ad amasios accedebant. Ideò à Persio Sat. 1. dicta mulier Nonaria, impudica.

Nonaria mulier quæ.
Meretrices permissæ à Solone.

Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.

Solon, vt ab adulterijs cohiberetur iuuentus, coemptas meretriculas Athenis prostituit primus, obuiasq; in Venerem esse voluit, ne matronarum contagio pollueren tur, vt refert Plutarchus in illius vitâ. Romæ verò mulieres in adulterio deprehensæ cogebantur togatæ in publicum prodire; quod innuere videtur Horatius Sat. 11. Lib. 1. illis verbis, vt etiam Porphyrioni placet.

Adulterarũ pœna.

Quid inter——
Est in matronâ, ancillâ, peccesuè togata.

Quòd apertius Iuuenalis Sat. 11.

Est mæchâ Fabulla.
Damnetur, si vis, etiam Carphinia, talem
Non sumet damnata togam.

Et acutissimus Martialis eruditè Lib. 11. Epigramma XXXIX.

Coccina famosæ donas, & ianthida mæchæ.
Vis dare, quæ meruit, munera? mitte togam.

Pro-

Professio stupri apud Ædiles fiebat, quæ tamen irrita postea facta lege noua, teste Lipsio ad Tacitum Annal. II. vbi hæc Papiniani verba ex L. x. de adulterijs producit. *Mulier, quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ Lenocinium fecit, aut operas suas Scenæ locauit, adulterij accusari, damnariq; Senatus consulto potest.* Cur autem apud Ædiles ea professio fieret, eam adducit causam, quia nempè Ædilibus fornicum, popinarum, locorumquè eorum, in quibus honos non colitur, aut virtus, cura erat destinata. Ideò Seneca. *Inuenies voluptatem circa balnea, & sudatoria, ac loca Aedilem metuentia.* Ad quod etiam Iustinus alludens dixit, *Dionysium apud Aediles iurgari solitum.* Publicas itaquè meretrices in albo habere tenebantur Ædiles, vt, si quam reperirent, quæ non professa esset, mulctarent. Quod hodie aliquibus in Italiæ Vrbibus adamussim seruatum; imò nunc non solum profitentur, sed & vectigal persoluunt.

Stupri professio apud Ædiles, & cur.

Loca Ædilem metuētia quæ.

Meretrices erant sine stolâ, institâ, & vittis, quæ Matronarum: at cum togâ. Hunc morem ad Romanos ab Atheniensibus defluxisse crediderim, præcipuè cum apud eos lege cautum fuisse sciam, vt Scorta à Matronis veste discernerentur, certam vestem ferentia, non ad libitum. Suidas, νόμος Ἀθήνησι. τὰς ἑταίρας ἄνθινα φορεῖν.

Meretrices vectigal soluunt.

Meretricū toga, & c.

Meretricū togatarum mos vnde.

Matronæ vestibus distincta à meretricibus.

In castris scorta, aliasuè mulieres esse, militares leges non permisère. Vnde Quintilianus (si is est) in milite Mariano. *Meretrices, inquit, ab exercitu submouentur; intrare nostra castra feminis non licet.* Propertius Lib. IV. Eleg. III.

Romanis vtinam patuissent castra puellis,
Essem militiæ sarcina parua tuæ. &c.

Persæ tamen vxores, & liberos, tanquam pugnæ incitamenta, in castra ducebant.

Athenis Mulieres nullæ in castris.

Persarū mos

Quemadmodum emptores merces venales prostituunt in propatulo, ità vt possint ab emptoribus, aut aduentoribus vndiquè inspici, contrectari; ità factum lego à Scortantibus in meretrice conducendâ. Sene-

Scorta prostituta sine veste.

ca Contro. II. Lib. I. *Nuda in littore stetit ad fastidium emptoris, omnes partes corporis inspecta, & contrectata sunt*. Athenæus Lib. XIII. pluribus verbis, referens Eubuli Zenarchi versus, quibus id palam facit, redarguens eos, qui cum in lupanaribus omnis generis fœminarum colluuiem habeant, ad thoros audeant accedere maritales, minimè veriti Draconis leges, quibus adulterium capitale erat: & paulò infra ex Philemonis versibus. *Stant nudæ, ne te fallant; si placent, statim amplectere; & quo, voles, modo, existi, mandato laqueum*. Hoc erat aspernantis, vnguem medium ostendere, & in malam rem abire iubentis. Iuuenalis de Messalina Sat. VI.

Adulterium capitale.

Aspernantis gestus.

Tum nuda papillis constitit auratis.

Velo tenuissimo tecta meretrices.

Aliquando non omnino nudæ prostabant; at velo tenuissimo tectæ, & pellucido. Horatius Sat. II. Lib. I.

Altera nil obstat, Cois, tibi penè videre est,
Vt nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi,
Metiri possis oculo latus, & c.

Vitrea Circes.

Hinc dicta Circes vitrea, & vitreæ togæ, quod ritu vitri pellucerent, vt ego opinor.

Catamiti venales quo.

Mangones quoq; seu magistri puerorum meritoriorum eos mangonizatos prostituebant sine tunica. Hinc Martialis Lib. VI. Epig. LXXXII.

Quidam me modò, Rufe, diligenter
Inspectum velut emptor, & c.

Serui venales nudi.

Nudi quoque Serui venales. Luciani Eunuchus. *Verum alijs quidem visum est, vt nudato illo, quemadmodum in emptitijs seruis fieri consueuit, inspicerent*, & c. Sed quia Iuuenalis Sat. VI. versus alium ritum indicat, his verbis,

Tum nuda papillis
Constitit auratis, titulum mentita Lyciscæ

Titulus cuiq; cellæ Lupanaris.

Titulos cuiquè cellæ meretricis affixos conijcio. Seneca Contro. II. Lib. I. *Educta es in lupanar, accepisti locum, pretium constitutum est, titulus inscriptus, & c.*

Inscri-

Inſcriptas fuiſſe meretricum cellas apertiſſimè quoque teſtatur Tertullianus de pudicitiâ Lib. I. *Sub ipſius libidinum titulis*. Lepidiſſimus Martialis.

Inſcripta quoties intraſti limina cellæ.

Et Petronius in Satyr. *Cum ego negarem, me cognoſcere domum, video quoſdam inter titulos, nudaſque meretrices conſpirantes.* Nec ſolum titulus cellæ ſuperinſcriptus; ſed etiam in fronte meretricis. Seneca in laudato loco. *Nomen tuum pependit in fronte, ſtupri pretia accepiſti, & manus, quæ Dijs datura erat ſacra, capturas tulit*, hoc eſt, *concubitus pretia*, quod pretium erat as. Petronius. *Iam pro cellâ aſſem exegerat.* Alij dicunt quadrantem fuiſſe, vnde quadrantariæ mulieres.

Tituli in fronte meretricũ.

Pretium meretricum æs.

Vt verò tituli in fronte Luparum, quæ verè Erebi victimæ, cur non Tituli etiam in fronte victimarum, Dijs mactandarum, & donariorum templis affigendorum? Suetonius in Auguſto. Cap. LIX. *Nonnulli patrum familias teſtamento cauerunt, vt ab hæredibus ſuis prælato titulo victimæ in Capitolium ducerentur, votum pro voto ſolueretur, quòd ſuperſtitem Auguſtum reliquiſſent.*

Tituli in frõte victimarũ.

Principibus ſi tributa à Mercatoribus ex quæſtu; & Veneri merces data à meretricibus ex proſtibuli lucro, vt quæ prima meretriciam inſtituerit artem. Videndus Martinus de Roâ Singularium Lib. IV. Cap. X. qui fortè & mihi viſus ab his ſcriptis.

Veneri merces data à meretricibus.

Quod ſi quæ cuiquam noctem promiſiſſet, in foribus inſcribebat. OCCVPATA EST. Plautus Aſinaria. *In foribus ſcribat, Occupatam eſſe.*

Meretricium vectigal primum Caligula inſtituit, vt docet Suetonius in eo. Cap. XL. quantum quæq; vno concubitu mereret. Ante portam meretricum velum pendebat, ne introſpicere quiſquam poſſet. Martialis Lib. I. Epigr. XXXV.

Meretricum vectigal a quo primum inſtitutum.

Velum ante portam meretricum.

A: meretrix abigit teſtem, veloq; ; ſeràq;.

Iuuenalis.

Contentus non eſt foribus, veloquè, ſeràq;

Claude fenestras

Vela tegant rimas, iunge ostia, tollite lumen.

Centones ante portam meretricum. Hoc velum ex centonibus conficiebant, & cento appellabatur, quod in vnâquâq; cellâ, & maiori lupanaris ianuâ, extensum à scortis. Disco ex Iuuenalis, Sat. VI.

Intrauit calidum veteri centone lupanar.

Petronius

Vt in locum secretum venimus, centonem anus vrbana iniecit, & c.

Hæc materia, quia inchoata, facilius probrum sortitur, quàm terminata suffragium, ganeones, impuros petat scortatores. Bacchides ad fornices ablegandæ. Viscum merum si dixi, si non defæcata, aut percolata vina, sed propudia dedi, tu, cui palatum delicatissimum, animus integerrimus, despuito. Ego Ouidianum recino.

Crede mihi distant mores à carmine nostro.

Vita verecunda est, musa iocosa mea est.

Tu interea Socraticum indue morem, cui Socraticum viget pectus. Caput obnubito in re mollicula, & parum seuerâ, velut alter Vlysses ad has Sirenes cerâ aures obde, cui altera Penelope cessit, quæ te beatum faciat, ò vtinam, prole beatâ.

Nam tibi cum facie mores natura pudicos,

Et raras dotes, ingeniumq; dedit.

FRANCISCO ALBANO
J. C.
VICARIO GENERALI
Episcopi Vicentiæ.

DISSERTATIO XXXVIII.

Gynæconomi officium. Numerus conuiuarum apud varias Gentes. Quibus Numinibus dicatus. Cuius munus illum recensere. Præcepta inuitandi ad conuiuium. Vocatores quinam. De Coquis, & eorumdem officio, ac supplicio. Quanti Coqui habiti. De Præconibus, quorum officium nouilunia indicare, & in sacris monere, vt cauerent à verbis malè ominatis. Dextra sublata operis incohoandi indicium. Manus motus, & digitorum quid innueret. De Nouilunijs multa. Manu silentium indicatum; manu etiam vsi Lictores in turbâ remouendâ. Qui ritus in auctione. Præcones liberi. Præconum decuria.

CAutio mihi semper, ne quis me incomitiet, tanquàm amicitiæ desertorem, censione enim hastariâ dignus, qui sua deserit castra. Iam diù nomen meum dedi tibi, ac amoris sacramento obstrictus in tua iuraui signa; Tu sacræ militiæ Vicentinæ antesignanus, æqui, bonique vindex; bonorum morum assertor, & pietatis sub auspicijs Sacrosancti Antistitis, Cardinalis Illustriss.

ftris. FEDERICI CORNELII. Quare anno reuoluto, tanquam miles exauthoratus, fidem meam nouo authoramento obligo, meq; tibi deuotum nexu, mancipioquè addico, dedico, quod Strenæ loco Natalitiæ, aut anni ineuntis, esto. Poterunt alij magnificentius, at non amantius: ego me totum, quo nil maius, dilargior.

Formula seruorum ad dominos.

Vt olim à Seruis in negotijs expediundis vsurpatum, à me quoquè: *Si quid me vis, impera, & factum puta.*

Gynæconomus quis, & quod eius officium.

Gynæconomus græcè, γυναικόνομος, mulierum dicitur institutor, earum curam habens, matronarum etiam decentiæ arbiter, & muliebris ornatus. De quo ità Postellus. *Gynæconomi ità vocabantur, qui de matronarum primò, posteà de omnium mulierum ornatu statuebant, ne vlla illarum quicquam indignum ferret, vtquè singula pro ratione censûs, & facultatum induerentur, indictâ mulctâ eis, quæ secus fecissent.* Præter hoc officium, reperio etiam in Athenæi Lib. VI. aliud. *Gynæconomis autem vocatos recensentibus, eumquè facessere iubentibus, quia præter legem, & statutum triginta conuiuarum numerum, alios secutus, se ingessisset; rursum, inquit, numerate; sed exorsi à me.* Huius legis meminit Plutarchus Sympos. IV. Quæst. III. nec tamen numerum XXX. præscribit, sic. *Legumlatores, qui omni conatu luxum impugnarent, maximè numerum definiere eorum, qui ad nuptias vocarentur.* Et VII. Quæst. VI. idem confirmat planè. Iabensibus lege latâ indictum erat (vt videre est ex Heraclidis Politicis) ne in conuiuijs celebrandis plures vocarent, quàm decem viros, & totidem mulieres; nequè nuptiarum celebritatem vltrà biduum producerent. Plato quoq; in V. de Legibus ab hoc non dissensit. Ipse enim dixit, ne plures, quàm quinque amici, totidem amicæ ex parte patris vocentur. Ex cognatis, ex propinquis totidem. Eius hæc verba. *Quod autem ad nuptiale conuiuium attinet, non plures, quàm quinque amici, totidemquè amicæ ex parte patris vocentur. Ex*

Gynæconomi officium cura mulierum.

Numerati cõuiuæ à gynæconomis.

Iabensiũ numerus conuiuarum.

Platonis lex conuiuarum.

cogna-

cognatis, & peregrinis totidem. Impensæ ex facultatum modulo, & ratione fiant: ditissimus minam impendito: alius dimidiam minam, & sic deinceps, &c.

Gynæconomorum igitur officium etiam erat, præter curam muliebris ornatus, conuiuas numerare. Confirmat idem Athenæus ex Timocle, & Menandro 1.&c. ne numerus conuiuarum trigesimum excederet; quod quàm sit verum, alijs iudicandum relinquo. Conuiuarum itaquè numerus (vt habet Marcus Varro, & à me alibi dictum) incipere debebat à Gratiarum numero, & progredi ad Musarum, idest, vt paucissimi sint tres, plurimi nouem. Pausanias refert, nunquàm plures tribus discubuisse simul. Lege Fanniâ extrà domum non plures tribus, in foro non plures quinque licebat conuiuio excipere. Hinc triclinia dicta à tribus lectis, in quibus singuli accumbebant. Septenarium numerum alij probabant ex dicto illo, *Septem conuiuium, nouem conuicium*. Apud Homerum, II. Iliados denarius numerus refertur, nec plures decem accubuisse refert Eustathius. Apud Iulium Capitolinum duodenarius numerus refertur in conuiuijs Veri Imperatoris. Apud Suetonium, item Augusti, in quo duodecim conuiuæ Deorum, Dearumquè habitu accubuerunt. Xenophon octo conuiuas vult esse cum nono conuiuatore. Hi numerum potius respiciebant, eumq; religiosâ quâdam curiositate sectabantur; cum conuiuarum numerus non ad viuum resecandus; sed pro loco & tempore instituendus. Incommoda multitudinis conuiuarum referuntur à Plutarcho Sympos. Lib. v. reuocante omnia ad mediocritatem: & sub hæc duo præcepta subnectente. Primum, vt sæpius paucos inuitemus; alterum, vt ipsius conuiuij causam, genusquè spectemus.

Gratia, Musæ numerus conuiuarum.
Lex Fannia de conuiuijs.
Triclinia vnde dicta.
Septem conuiua.
Varius numerus conuiuarum
Duodenarius numerus conuiuarum.
Duodecim Dij conuiuæ Augusti
Nouenarius numerus conuiuarum.
Multitudinis conuiuarum incommoda.
Præcepta inuitandi ad conuiuia.

Numerus inuitatorum, postquam conuenerant, recensebatur à Gynæconomis ex Athenæi Lib. vi. Qui inuitabant, *Vocatores* dicebantur. Martialis Lib. vii. Epig. lxxxv.

Numerus conuiuarum recensitus a Gynæconomis.

Iam,

Vocatores qui — *Iam, dices mihi, vapulet vocator.*

Scindere penulam quid. — Qui seriò, & ex animo inuitabant, dicebantur, *Scindere penulam*, quasi vi, manu iniectâ in penulam; & hoc erat vehementer rogare: contrà verò leniter & remissè aliquem inuitare, dicebatur ille, qui *Laciniâ tenebat*, non penulam scindebat.

Lacinia tenere quid.

Modus inuitandi ad epulas Imperatoris Cos. — In Valerio Maximo reperio modum inuitandi, præter consuetum Lib. II. Cap. III. sic dicente. *Moris erat ab Imperatore triumphum ducturo, (oss. inuitari ad cœnam, deinde rogare, vt venire supersedeant, ne quis illo die, quo ille triumphauerit, maioris in eodem conuiuio sit imperij.* Idquè fortasse ideò factum, vt post epulum, honoris ergô, à Pop. Romano deduci posset, qui honos præsentibus Consulibus non poterat (ex Pop. Rom. moribus, ac institutis) Imperatoribus tribui.

Pœna conuiuæ non venientis tempore. — Sed si conuiua ad horam constitutam non adesset, pœnæ loco, non nisi circuito triclinio admittebatur, & tunc epulari iussus discumbebat, vt refert Alexander ab Alex. Lib. v. Cap. XXII.

Ad Gynæconomos reuertor, quorum curæ numerus conuiuarum in nuptijs, & apud eosdem suum nomen Coqui profiteri tenebantur, vt plerique autumant. Ex Solonis instituto (vt notat Plutarchus in eius vitâ) *mulctabantur à Gynæconomis parentantes bone, quiuè amplius tres vestes cum mortuo condebant, tanquam effœminati, & molles.* Legatur ibidem, vbi ritus multi pulcherrimi. Apud Græcos Coqui summo in pretio fuêre ex Athenæi Lib. XIV. & Coquos antiquos dicit, *τῆς θυτικῆς*, hoc est, *artis sacrificandi* fuisse peritos, nuptijs, atquè sacrificijs præfuisse, & Atticos præcones, coquorum, victimæq; cædentium ordinem, locumq; obtinuisse; Alexim quoque Poetam in quodam suo opere significare, artem coquinariam institutum esse vitæ liberis huminibus conueniens. Cadmum Dionysij auum coquum fuisse testatur: neminem quoq; veterum poetarum, excepto solo Posidippo;

Coqui suum nomen profesi apud Gynæconomos. Qui mulctati à Gynæconomis. Coquorum dignitas apud Græcos.

po, in antiquis Comœdijs μάγειρον. ideſt *coquum ſeruum*, introduxiſſe: vndè conſtat non ſeruile, ſed liberale, & ingenuum hoc genus vitæ illis fuiſſe, & Lib. IX. coquorum πολυμάθειαν. ſimul & ἀλαζόνειαν multis teſtimonijs comprobat. Hæc apud Græculos cupediarios. Apud Romanos ex Plinio Lib. XVIII. Cap. XI. Coqui non habebantur in ſeruitijs, eoſquè ex macello conducebant. Plautus in Aulul. *Poſtquàm opſonauit herus, conduxit coquos.* Poſt Aſiaticam victoriam, creſcente luxu, viliſſimum mancipium Coquus æſtimatus. Lege Plinium Lib. IX Cap. XVII. Horum mores deſcribit Plautus in Pſeudolo pluribus. Soliti enim ſtare, aut ſedere in foro expectantes, donec conducerentur. Hi vocati à Plauto, *rapaces*, &c. Furtum horum pœnâ putei plectebatur; vt à me alibi dictum, vnde Strobilus ſeruus de fure coquo. *Comprehendite, vincite, verberate, in puteum condite.* Puteus erat locus ſubterraneus ſine aqua, barathrum dictum. Talis fuit puteus Ioſephi innocentis, in quo à fratribus conditus.

Coqui nulli artis.

Coqui quando apud Rom.

Coqui ex macello vocati.

Furtũ coquorum quâ pœnâ mulctatũ.

Coquorũ ſupplicium.

De Præconum officio alibi à me dictum, nunc ex Athenæi Lib. XI. hæc addo.

Præ cæteris eorum officijs hoc recenſetur, vt nouilunium, ſeu Lunæ σύνοδον indicarent; an quia tunc menſium initium cum Lunâ renouabant? Iudæis hoc in vſu, vt docet eruditus Sigonius, & alij. Verba hæc Athenæi ipſiſſima. *Stratonicus, cum Abdera ſe contuliſſet ad ſtabulum, illic ludorum ſpectaculum, ciues ſingulos peculiarem ſibi præconem habere contuitus, qui eorum iuſſu cum adhibuiſſet nouilunium, ideſt primum diem menſium ipſorum annunciaret.* Priſcis temporibus, antequàm Faſti à Cn. Flauio ſcribâ, inuitis Patribus, in omnium notitiam proderentur, Pontifici minori hæc prouincia demandabatur, vt nouæ Lunæ primum obſeruaret aſpectum, viſamq; Regi ſacrificulo nunciaret; atquè tum ſacrificio à Rege, & minore Pontifice celebrato, idem Pontifex Kalata, ideſt vocatâ in Capitolium plebe, dies Nonarum, & Iduum in-

Nouilunia indicata à præconibus.

Nouilunia olim notata à minori Pontifice.

dicebat; & primus dies, quo calabatur populus, dicebantur kalendæ.

Mēses ad Lunæ cursum.

Menses ad Lunæ cursum olim ordinatos lego in Dionysio Lib. x. *Anno sequenti decem viri accepta Consulari potestate; menses autem pro cursu lunari tunc obseruabant, & plenilunium in ipsas Idus incidebat,* &c.

Nouilunium quomodo deprehensum. Cnocephali nutriti in templis ob nouilunia inuestigāda.

Quomodo autem Lunæ coitum obseruarent, & deprehenderent, refert Rhodiginus Lib. xxxv. in templo Cynocephalos innutritos. Nam Lunæ coniunctione obseruatum, Cynocephalum nec videre, nec vesci, sed præ tristitiâ in terram abscondi, velut Lunæ ingemiscentem raptum, quo argumento in templis Cynocephalos innutritos, vt indè nouilunium agnoscerent, Plutarchus in Æmilio refert. Lunæ sacrificatum, ità: *Vt primum renitescere Lunam conspexit, immolauit ei xI. iuuencas: luce primâ cum sacrificaret Herculi hostijs xx. non litauit, & c.*

Luna sacrificium.

Annus, & menses ad Lunæ cursum.

Numa Pompilius ad Lunæ cursum ex Græcorum instituto annum instituit, & menses, cum intercalatione, vt cum anno solari conueniret, annus enim lunaris constat cccLIV. diebus, solaris verò cccLXV. diebus integris.

Conuiuia, & sacra in nouilunijs.

In nouilunijs, seu Kalendis, dictis *Neomenijs*, certa conuiuia, seu sacra fiebant, vt habemus in Horatio Lib. III. Od. xIx. *Da Lunæ properè nouæ, da noctis mediæ.* Item Lib. III. Od. xxIII. *Cælo supinas si tuleris manus, nascente Luna.* Apud Athenienses in nouilunijs Serui vendebantur, belliq; Duces creabantur, teste Suidâ, erantq; dies illi honorati. Ex Aristophanis testimonio, vltimo mensis die, qui non fœnus, aut debitum persoluebant, ceu ὑπερημεροι in ius vocabantur, & apud Romanos moris erat Kal. pecuniam dare fœnori, & exigere vndè dictæ kallendę tristes ab Horatio. Aliquando in Idus vsq; exactio differebatur à fœneratoribus. Horatius, *omnem relegit Idibus pecuniam* Od. II. Epodi.

Nouilunia sacra apud Athenienses & quid facerēt.

kalendis datum, & exactum fœnus.

De sacrificio Lunæ hæc Herodotus Lib. II. *Alijs Dijs immolare sues, ijs Ægyptijs non est, præterquàm*

Lunæ tantùm , & Libero : nisi per tempus plenilunij, quo sues immolant , ac suillâ carne vescuntur : ideòquè alijs diebus festis sues reformidant , cum in isto mactent, cuius rei ab Ægyptijs ratio redditur : sed eamdem intellectam mihi magis decorum est non referre. Sacrificium Lunæ autem de suibus hunc in modum fit. Immolatâ sue, extremam eius caudam , & lienem , & omenta simul componunt, & adipe , qui circà aluum pecudis existat, ea operiunt , ac deinde igni admouent : reliquâ carne plenilunij die vescuntur, quo die sacra faciunt: alio die non amplius gustant . Qui sunt ex his inopes, propter tenuitatem facultatum , assimilatos quosdam sues coquunt , quos immolent . Baccho quoquè in eius festo , &c. Lunæ sacrificium. Sus immolata Lunæ cur.

Ritibus præterea sacrorum (vt parergon annectam) olim receptum , vt , cum sacra facerent, abstinerent ab omnibus malis verbis. Propterea , qui aderant , monebantur præconis voce , εὐφημεῖν , idest , *fauere linguis* , & *verbis parcere malè ominatis.* Id verò maximè desiderabatur , cum Dijs vota fiebant . Hinc ioci Stratonici apud eundem Athenæum eodem libro de tibicine indocto, & malo , cuius sonus perindè malus , atquè mala verba . Sic ille . *In sacrificio tibias inflaturo quodam tibicine , bona ominari me oportet (inquit Stratonicus) libemus iam, & Deos precemur*. Quare ex Dione in Adriano (vt alibi à me notatum) præco manus elatione omnibus silentium indicebat . *Non modo non concessit ; sed etiam iussit imperari illud Domitiani , Silete , quod verbum tamen non est à præcone dictum ; nam is, cum manum porrexisset, essetquè ob eam caussam silentium consecutum , vt est consuetudo , vox enim præconis audiri solet magno silentio; hoc verò , inquit , Princeps vult.* Silentium indictum à præcone in sacris à manu, voce, & c. Iocus Stratonici de malo tibicine. Manu silentium indictum

Alium ritum Lucianus in Vitarum auctione mihi suppeditat à Præcone obseruatum , qui auctionem auspicans , ità proclamabat , *Quod felix, faustumq; sit, rem distrahimus emptori.* Cum verò emptor recipiebat, dicebat. *Age; quod felix , faustumquè sit, recipe* Hinc illud dictum , *Præconis hastâ insectari,* quod nihil aliud est, Formula in re distrahendâ, & recipiendâ Præconis hasta insectari quid.

ud est, quam curare, vt bonorum sub hastâ venditio fiat.

Rosini locus de Præcone & officio eius.

Præconum vsum varium colligo ex Rosini Lib. VII. Cap. XIIIX. paucis complectente rem totam. In au-ctionibus, vt ad hastam starent, & precia oblata nunciarent. In concionibus, vt audientiam facerent. In comitijs magistratuum, vt tribus ad suffragia ineunda citarent, & eos, qui renunciati erant, renunciarent. In legibus ferendis, vt, subijciente scribâ, leges populo recitarent. In iudicijs, & quæstionibus, vt iudices, reos, & accusatores, & testes citarent. Liberos autem fuisse præcones, exemplo sit Sex. ille Næuius, de quo Cicero. Hi à Consulibus & Ciuibus Romanis eligebantur, eorumquè multæ erant decuriæ.

Præcones liberi.

Præconum decuriæ multæ.

Præconibus in suas decurias missis, tuarum admitto laudum præconia, quas, si mihi otium, recenserem. Fama meam obibit vicem, cui ego impar. Digito labellum comprimo. Nos ob tua merita (fatebor enim) tam arcto necessitudinis nodo vincti, vt nullâ diffarreatione vnquam seiungendi; non ex alitis volatu, neq; ex cantu sinistro oscinis, neq; ex tripudijs solistimis, aut somnijs augurum; sed ex tripode, & Sibyllæ folijs. Quos enim virtus conglutinat, & sympathia, faba nulla, fatua nulla fortuna discuneabit. Pugnent licet, aut repugnent liuidi, & veluti alapâ inflictâ dispalare tentent, iduareuè; diuiduum fieri nequit vnum indiuiduum. Interim collapsam in integrum restitue (quod seriò facis) sacram disciplinam vt Iupiter irriga, vt Phœbus foue, vt Phœbe humecta tenellas illas plantas Seminarij tui, nouas insere ad pietatis, & disciplinæ Christianæ incrementum, quod tibi trophæum statuet immortale. At aures tuas blandicijs non lactabo, ne adulationis suspicio indicij venustatem deuenustet.

GAS-

GASPARI SCIOPPIO
REGIO, ET CAESAREO
CONSILIARIO
DISPUTATIO XXXIX.

Chirothecæ, Dactylotheca olim in vsu contrà frigoris vim. Manipuli dicta chirotheca, & alia ad hanc rem. Tunica vtrinq; manicata: quorum. Parthorum anaxyris. Lacedæmoniorum vestitus. Alala militum clamor. Ante prælium. vota militaria concepta, & persoluta. Bellum venale, apud Lacedæmonios. Atheniensium. laus in pugnâ. Laconicæ claues.

DE eâdem fideliâ duos dealbo parietes, eâdem syngraphâ duplex pensum persoluo; respondeo, & in antecessum do; inertiæ enim quoddam colludium est, semper æquâ lance censeri; ideòque amicus amicum studijs superare debet: sed quia amor fiduciam nutrit, fiduciarium pignus hoc apud te depono, cui tutò res creduntur; cuius eruditio non protrita; sed exquisita; non inhumanitas, sed humanitas suppetat, quam mihi certum sectari, &, si fieri possit, imitari; siue grallatorius, siue testudineus gradus tibi fuerit; ità voueo, *Vertunnis etsi, quotquot sunt, natus iniquis*. Rideant licet, & irriant Magistelli; Zoilomomi; opicos etiam, & oscos libros volutare mihi fas, vt aurum colligam ex cœno barbarico, tanquam aurifex. Illi tanquam galli gallinacei præ grano triticeo pedibus id protererent, proijcient; tu mecum lege, decori, vsibusquè reseruans tantum metallum. *Chirothecæ olim in vsu. Chirothecæ dictæ manicæ manipuli.*

Chirothecas, quas Græci dicunt, dactilothecas, manuum

manuum vaginam ad frigus arcendum lego fuisse etiam in vsu priscis, quæ & dictæ manicæ, siue manuthecæ, & manipuli. Cicero in Phil. *Solet enim citò ipse accipere manicas.* Athenæus. Lib. XII. *Hyeme non tantum caput, corpus, & pedes operiunt, sed etiam manicas induunt ad extremam manum, & digitalia.* In quo loco, inter cætera luxus, & mollitiei Persarum argumenta, hoc quoquè Xenophonti recensetur, quod digitalibus contrà frigus manus suas munirent. Quare manicatis tunicis non sine probro indui solebant, quas Græci, χειριδώτας, latini *chiridotas* vertunt; manuleatas tunicas crediderim, quibus non tantum corpus, & brachia, sed & manus tegerent contrà frigoris vim. Manicatas tunicas fuisse probro, subscribit Agellius Lib. VII. Cap. XII. dicens, *Tunicis vti uirum prolixis vltrà brachia, & vsque in primores manus, ac propè in digitos, Romæ, atq; omni in Latio indecorum fuit, Fœminis tantum permissum; vnde Publius Africanus Sulpitio Gallo homini delicato, inter cætera, quæ obiectabat id quoquè probro dedit, quòd tunicis vteretur manus totas operientibus.* Hæc dicta chiridota tunica, ἀπὸ τῶν χειρῶν, *à manibus*, quas tegebat. Q. Ennius, Chartaginensium tunicatam iuuentutem non sine probro dixit. Virgilius. Æn. IX.

Manicatæ tunicæ probrosæ.

Chiridota tunicus.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

At propriè manuum tantum tegumenta cairothecæ, vt nostræ, seu dactylothecæ dictæ, seu digitalia, quas seriùs in vsum venisse crediderim. Hinc Plinius Iunior: *In itinere (inquit) quasi solutus cæteris curis huic vni vacabat: ad latus notarius cum libro, & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebant, ut ne Cœli quidem asperitas vllum studij tempus remitteret.* Varro Lib. I. de Re Rusticâ. *Olea manu stricta melior ea, quæ digitis nudis legitur, laudabilior, quàm illa, quæ cum digitalibus.* Manipulus etiam dictus, hoc est manus tegumentum, quo & milites vsi, quod Græci dixère χειρίδα, vel χειροθήκαν, contrà quorumdam

Manipulus di due chirothe-c

nimiam

nimiam sedulitatem in re latinâ recudendâ. Suetonius. *Sed cùm ad conspectum eius concitus leo, impetum fecisset, manum manipulo inuolutam Lysimachus in os Leonis immisit, arreptaquè lingua feram exanimauit.* χειρὶς inquit Pollux Onom. VII. de vestibus loquens, sunt vestis partes, quæ manus tegunt τὰ περὶ ταῖς χερσί. Vnde χιτῶνες χειριδωτοὶ, idest *manicatæ tunicæ.* Harum & meminit Homerus Odys. vlt. *χειρῖδας τ' ἐπὶ χερσὶ, βάτων ἕνεκα; Chirothecasquè in manibus, ruborum gratiâ.* Legatur Eustathius interpres ad hunc locum.

χειρὶς quid

Apud Parthos, qui principes erant Ciuitatis, & inter cæteros valdè conspicui, Anaxyridem triplam induebant, & manicatam tunicam; plebs verò erat cum tunicis sinè manicis, vt habet Strabo Lib. XV. Pollux idem suprà citato libro Cap. XIII. scribit, apud Athenienses tunicam vtrinque manicatam, Puerorum fuisse; vnam verò tantummodo manicam habentem, Seruorum. Aemilius Pauli filius P. Sulpicio Gallo, quod tunicis manus totas operientibus vteretur, vt probrum obiectauit. Talares enim, & manicatas induere tunicas, aut distinctas flagitij loco habitum, vt notat Alex. ab Alex. Lib. V. Cap. XVIII. Apud Lacedæmonios in luxum vestimentorum non tantum leges latæ erant, sed Ephoris etiam mandatem, vt quotidie inspectiones obirent vestimentorum, & si quid in illis decenti, iustoq; ornatu alienum inueniretur, deliquentes, iuxta legis rigorem, punirent.

Anaxyris, tunica manicata Nobiliũ Parthorum

Tunica vtrinque manicata quorum.

Talares, & manicata tunica probrosa.

Lacedemoniorum cura circa vestiũ luxũ.

Linquo manipulos, manipularesquè: pugnæ præludium libo, fieri solitum ad animos efferandos, efferendos quoquè.

Ante pugnam milites vociferabantur, *Alala*, quod erat quasi præludium, & incitamentum ad manus conferendas, ità Athenæus Lib. I. *Audi. Alala, belli filia, votis prævia.* Plutarchus de gloriâ Athen. *Audi Alala, belli soror, hastarum hoc exordium.*

Alala militaris amor ante pugnam.

At, priusquam Martis aleam subirent incertam, vota concipiebant milites, aut eorum vxores propin-

Vota militaria concepta, & suspensa in portis.

pinquitè; quæ in portis vrbis suspendebant, suspensâ videlicet tabellâ, quâ voto se obligabant, reditum vouentes, & faustum ominantes. Hunc morem indicat Propertius.

Omnibus heu portis pendent mea noxia vota.

Iis reducibus, aut victoribus voti damnati persoluebant, quod suspensâ tabellâ conceperant, suspendebantq; illi portæ, per quam redibant. Idem.

Vota soluta à reducibus militibus, suspensaque portis.

Armaque cum tulero porta votiua Capena,
Subscribam, saluo grata puella viro.

Subscribo huic, quod lego de Lacedæmonijs, qui etsi disciplinæ essent domi integerrimæ; attamen foris eam labefactare sunt coacti. Pausanias in Messen. hæc habet. *Primi omnium Lacedæmonij ex omni antiquitatis memoriâ hostem dicuntur muneribus sollicitasse, & venalem fecisse belli euentum.* Mirum, tantam virtutem degenerasse. Hinc puto illud adagium, λακωνικαὶ κλεῖδες, *laconicæ claues*, idest, *fallaces* Ego Laconismo tamen vtar, quia ita tua, ita mea reposcunt negocia, ne te pluribus morer, quàm sat est.

Lacedæmonij primum fecere belli euentum venalem.

Laconicæ claues prou.

Subnecto tamen, quod lego in Herodoto Lib. VII. de Atheniensibus, *qui soli Græcorum feruntur nunquàm solum vertisse.*

Atheniensium laus, quod nunquam solum verterint.

Morbum vt profligent medici, & cum eo quasi iustâ acie congrediantur, specie diuersissima in vnum conflant medicamenta. Ego quoquè miscella ludo, vt philacterium misceam contra aconita sycophantica, aut caliginem imperitiæ vulgaris, quam passim offusam non discuterem, vel si Phœbus essem. Tu præstare id potes. Hæc vt darem, non exenteraui, vt dicitur, neque laui marsupio alutam. De summo tantum orificio quædam libaui, fortassè aliàs illibata, quædam per conniuentiam omisi, & si cor mihi aliter histrionicam faceret, ne caninam scæuam mihi deteriorem pararem latrantium, rigentiumvè homuncionum, quos, te vno bonam scæuam mihi auspicante, non plus moror, quàm atomos volitantes. Operæ licet aliquid, non minus olei in his impensum;

oleum

oleum tamen, & operam me perdidisse non opinabor, dum tibi arrideant, quem scio doctrinâ non circumforaneâ, nec haustâ de triuijs, circulisq; , sed quam Pegasides ex Helicone stillarunt, & Dice dictauit, ornatissimum.

GERARDO IOANNI VOSSIO
PVBLICO RHETORICES
Prælectori apud Batauos;
DISSERTATIO XXXXI.

Mensa benedictio etiam priscis in vsu. Inter bibendum sibi mutuò benè precati, & antè inuocatus Iuppiter seruator. κυλικεῖον, seu, bottiglieria, olim in vsu. Vindemiatorum, viatorumque licentia. Cuculi qui dicti. Preces antè mensam, & post mensam factæ. Cœna vnde dicta. Charistia quæ. Epulæ sacrificiorum appendices. Cibus non sumendus non libatus. Monophagia quæ, & alia.

NON mouenda arma, nisi prius mittas clarigatum; nec indictâ causâ, aut die, quispiam capitis damnatus; neq; causâ statim cadit, qui ad diem non se sistit;neq; ego in amicitiæ leges peccaui, quia leuiter lapsus, non ad diem certam pensum persoluendo litterarium. Ego ibi dego vbi expuere, (scis) non licet. (vt ille ait). quidni mihi aliquando conniuere licuerit? Fas est obrepere somnum opere in longo.In hoc turbido pelago tot rerum, interdum expedit obliquare sinus, circumire, nunquam aberrare.Verùm non

apud nouercam verba fundo, sed ad Clementiæ aram, & humanitatis; & alias multo cum fœnore remetiar creditum in tempore, non solutum hoc meo Schediasmate. Posthac tibi hoc verum in animum inducito, me compedibus tibi vinctum non soluendum, priusquam soluar à die fatali.

Benedictio mēsa antiquis in vsu, & cur. Laudatissimus mos Christi fidelium antè mensam Deum precandi, quem & priscis Ethnicis etiam in vsu fuisse refert Athenæus Lib. VIII. his verbis. *Nam ad epulas conuenientes primùm Deos venerabantur, deinde ad animi remissionem, ac hilaritatem se se traducebant, &c.* Paulò infra rationem reddit, *Vt dum putaret quisquè ad primitias, & libationes Deos venire, in ijs verecundè, ac pudenter versaretur.* Idem Lib. X. *Deos igitur precati, quod ait Plato in Philebo, vinum misceamus, seu Bacchus, seu Vulcanus, seu quis alius Deorum hunc sortitus est honorem, cum vinum misceretur, nempe, vt eius numen inuocetur, & libatione colatur.*

Mensa sacra. Iuramentum per conuictū cur. Plutarchus prætereà Quæst. Rom. LXIV. apertè asserit, mensam esse sacram. Ideo solemne apud Scythas iusiurandum per conuictum, seu conuiuendi, conuiuandiq; consuetudinem. Athenæus Lib. V. *Omnis conuiualis cœtus apud veteres sui causam ad Deum referebat,* & ideirco subiungit, *Veteres cum coronis, atq; hymnis Deorum proprijs, tum mensæ ministris, non seruis; sed liberis, & ingenuis in conuiuiorum celebritate vti solitos.* Asclepiades, teste Pausaniâ, moderatum conuiuium, Deorum conciliabulum vocat, dum ad tale conuiuium non modo Heroas, verùm ipsum quoq; Iouem, Deosq; omnes accedere posse crediderit. Cœnam Plutarchus vult dictam, quasi *κοινὴν*, idest, *communem*, à communione. Clemens *ἀγάπην*, idest *charitatem*; alij *συνησίαν*, idest *conuictum*. Vnde epulæ olim sacrificiorum appendices. Quarre legislatores conuiuia publica instituerunt, vt illis vel ciuilis societas iniretur, vel inita beneuolentiâ conseruaretur. Aristoteles in Politicis, ait, antiquissima

Conuiuium Deorum conciliabulum. Cœna unde dicta. Epulæ sacrificiorum appendices. Publica conuiuia quæ.

ma Italorum ... ab Italo : Cretensium ... à Minoe : Lacedæmoniorum φιδίτια à Lycurgo: Carthaginensium syssitia: Atheniensium συμπόσια in Prytanæo, in Panathenæis, & Thesmophorijs; nec non Romanorum Charistia inter proximos : & cœnas in Capitolio, publicisq; sacrificijs fieri solitas. Quare μονοφαγία olim probrosa, idest, à conuiuijs fugata: in prandio solum permissa, ex Athenæo, & alijs. Inde precibus præmissis etiam Ethnici cibum capiebant. Athenæus Lib. IV. latinè. *Etiam post discubitum surgebant rursus, atq; in genua procidebant, & præeunte præcone, seu Sacrorum administro, patrias quasdam preces cernui simul profundebant, quibus absolutis, denuò mensæ accumbebant.* Huc facit quod refert Liuius Deca. IV. Lib. IX. de Q. Flaminio Cos. Placentiæ, vbi amplificans scelus, ait, *commissum est facinus inter epulas, vbi libare Dijs dapes, vbi benè precari mos est.* De libationibus his à me alibi. Plutarchus in Sympos. Inter res sacras, cum dixisset esse mensam, subdit, *Ac proinde cibum sumpturi Dijs consecrabant,* τὰς ὑπάρχας, hoc est, *primitias, &c.* Vnde prouerbiũ. *Ne à chitropode cibum nondum sacrificatum rapias.* Vide Manutium. Nec solum mensas a Dijs prisci auspicabantur, sed etiam orationes, quod dicebant præfari, vt colligitur ex principio Paneg. Traiani. Præfari enim est dicere aliquid extra orationem, quò fieret precatio ad Deos, vt ex Demost. Plat. Liuio, Cic. & alijs. Inter pocula verò solemni verbo sibi mutuò precandi morem innuit Ouidius Fast. II.

Charistia Romanorum.

Monophagia quando permissa.

Preces ante mensam.

Cibus non sacrificatus non libatus

Præfari olim in orationibus Deos.

Mos inter bibendum sibi mutuò benè precandi.

Et benè nos, benè te, patriæ pater optime Cæsar;
Dicite suffuso per sacra verba mero.

Vnicâ voce dicebatur, clarè Ζήσειας, hoc est, *Viuas*, cum quis ἀμυστὶ vno scilicet haustu vini, plurimum ebibisset, Cassius Dio in Commodo id apertè. *Bibebat defessus, Commodus, in medio certamine clauato è calice, vino dulci refrigerato, mulieris è manu sump-*

Acclamatum inpotationib.

to, *vno haustu! Inde populus*, *& nos omnes Itali*; *quod in conuiuijs dici solet*, *acclamauimus*, *Viuas*. Grande ergo poculum, vnico haustu, ac sinè respiratione exsiccatum, causa erat acclamandi, *Viuas*. Ex quibus liquet, vocem illam, *Prosit*, quam nunc, inter propinandum, & finità cæna, aut prandio, vsurpamus, pro eo nobis esse fere, quod olim, Ζήσαις Græcè, Latine *Viuas*. At verò antè pocula Iouis Seruatoris nomen inuocabant. Athenæus Lib. 11. *Iouis præterea Seruatoris nomen inuocare constituit, memoria gratiâ bibentium, quod sic bibentes salutem sine dubio consequerentur*. Hæc ille; sed de hoc à me alibi.

Ioui seruatori poculum primum.

Bottiglieria olim in vsu.

Quod autem olim, κυλικεῖον, quod vulgò hodiè dicitur, *Bottiglieria*, in conuiuijs esset in vsu, idem Athenæus Lib. 11. his verbis refert. *Sed quærendum vobis censeo, priusquam recensere pocula instituimus, quibus est refertum hoc κυλικεῖον, seu ἄβακον, abacus, ita enim appellatur poculorum vasorumq; theca, &c.* vbi disputat Philologus de dictione illâ; simulquè veteris consuetudinis nos admonens, quæ fuit, vt in diuitum conuiuijs (qui mos etiam durat apud nos) cum crateribus apponeretur poculorum ingens theca ad triclinium, magis ad opum ostentationem, quàm ad vsum: propriè autem erat mensa, vbi κυλικεῖον spectandum exhibebant, quod vulgò dicimus etiam *Credenza*, quam Seruius vocat poculorum mensam.

Ad mensam festinanti Hippomene malum mihi obijcit aureum de ritu, tempore vindemiæ à vinitoribus obseruato, & viatoribus, vt colligo ex Horatio. Viatores enim vinitoribus, & vindemiatoribus de viâ conuiciari, eosq, vt nimis tardos in vitibus putandis, colendisquè agris, contumelæ gratiâ, cuculos appellati solitos, indicat Horatius Sat. VII. Lib. I.

Cuculi appellati agricolæ tardi.

——— *regerit conuicia durus*
Vindemiator, & inuictus, cui sæpè viator
Cessisset magna compellans voce cuculum.

Cucu-

Cuculum lego. Dedecus enim habebatur, falcem ab illa volucre in vite deprehendi. Ausonius in Mosellâ.

——— Inde viator
Riparum subiecta terens, hunc nauita labens,
Probra canunt seris cultoribus.

Hæc vox contumeliosa posteà deflexa ad maritos, parùm vigilanter vxores custodientes. Plinius de hoc ritu pluribus Lib. XVIII. Cap. II. Extat adagium, *Cuculus*, vbi multa eruditè. Innuo locum, tu consule. Plautus Asin. *Cubat cuculus; surge amator, i domum*, & alibi.

Hæc Oculis cursorijs, vt se se dant obuia, à me per transennam perlustrata, plura & potiora tu, quem maioribus ire per literas auspicijs manifesta fides. Maiorum gentium cum te subsellia receperint, non didignaberis, scio, in hoc theatro missilia, vel leuia à me laxo sinu recipere, ne tamen spectaculum multiplicatis missilibus in serum protrahatur, Oceano, vel Lectio, *Ilicet*, indicente, vtroquè pollice, tota caueà tibi, *Feliciter*, acclamante, ego felicissimos tibi Pylios, & quot quot alios annos, voueo, & deprecor. Et litterariam Remp. tuo imbre aureo inunda.

LIB.

LÆLIO GVINICIO

Patricio Lucensi.

DISSERTATIO XXXXII.

De nominis mutatione. Nomina mutabant Serui libertate donati, adoptati, in Deorum, & ciuium numerum relati: vel per fraudem. Meretrices etiam meretricium profitentes, eiq; renunciantes, cum ad bonam frugem reuertebantur. Ara in apotheosi. De Apotheosis origine, & progressu. Calcei quando mutati. Soleæ & Crepidæ discrimen; hæ mulierum, & coniugarum calceamentum. Pergula locus Scortorum vilium. Ebrium esse de die turpe.

ANimi tui magnitudinem, & robur in alienis miserijs sublenandis, suisq; tolerandis, quis non iure admiretur, & suspiciat? tu mihi & omnibus perfugium, & asylum non vulnera retractas, sed fomentis foues. Opem præstas vel non poscentibus, quæ tua singularis humanitas, anteuertis. Mos vulgo, fortuita ad culpam trahere. Quis ergò tam imprudens, qui nesciat, tam impudens, qui neget, labi humanum? sed in lapsu hærere inhumanum, æq; atquè in homine humanitatem abolere, qua tu præ cæteris polles, excellis. Zenones quidam non tanquàm in Romuli fæce; sed in Platonis πολιτεία, sententiam dicunt. Quàm tunc nimis velim ad manus mihi sit laurus, quam mordeam, ità mihi præcordia saliunt ad risum cum hos audio. Deum verò semper precor, precabor veniam petens, vt, quæ ago, axim, verruncet benè; quod mihi spondet, & spes aliqua affulsit, vos

nacto

facto patronos. Blaterones nil moror, communi sensu carentes.

Nam vitijs nemo sine nascitur, optimus ille est,
Qui minimis vrgetur.

Hæc omnia in trutinâ eâdem ponenda. Me capis, age, & audi, si libet.

Nominū mutatio in mancipijs seruitute liberatis. *In adoptatis.* *In Apotheosi* *Apotheosis origo.*

De nominis mutatione hæc ego mutuatus à Scriptoribus. Apud antiquos nominis mutationem in diuersis actionibus comperio, & primò mancipia seruitute exempta, & libertate donata, Dominorum nomina sibi imponebant; item adoptati adoptantium, de quo a me alibi. In apotheosi, seu Deificatione, nomina quoq; mutata, cum scilicet in Deorum numerum aliquis referebatur. Qui honos traditus olim ferè vrbium conditoribus, aut alijs de Rep. benè meritis. Plutarchus de virtutibus mulierum, de Lampsace. Vide θεωσίαν apud eumdem in Romulo, & eius grauem censuram. Romæ, vt M. Tullius auctor est, solus ex Regibus Romulus consecratus est, & posteà pauci alij: Priuatæ tamen Apotheoses parentum per liberos consecratorum, & domesticâ religione cultorum Atq; isti sunt Dij animales, de quibus Labeo libros scripserat: in quibus aiebat (verba Seruij) esse quædam sacra, quibus animæ vertantur in Deos, qui appellantur animales, quod de animis fiant. Hæc origo ἀποθεώσεως Impp. qui Patres Patriæ, & dicebantur, & habebantur, publicè in Deorum numerum relati, & publicâ religione culti. Illi dicti Indigetes antiquitus, & murato nomine, Romulus, dictus Quirinus semper post consecrationem. Ouidius. II. Fastorum.

Romulus solus Deificatus & posteà pauci. *Apotheoses priuatæ* *Dij animales qui*

Proxima lux vacua est, & tertia dicta Quirino,
Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.

Nomina alia apud Deos alia apud homines. *In apotheosi quid peractū.*

Ob id Homerus alia apud Deos, alia apud homines nomina quibusdam imponit, namq; Paris illi perpetuò, Alexander alijs dicitur. Iliad. XIV. fortasse ad maioris venerationis illicium. In Apotheosi effigies erigebantur, coronæ imponebantur, statuæ erigebantur

tur Imperatoribus, cui subijciebant aquilam, atq; aë templa statuebantur.

Chalcidem Dij vocant, homines verò *Cymindim*. Et xx. Il. quem *Zanthum* vocant Dij, homines *Scamandrum*. Ouidius 11. Metam.

Hunc Icelon Superi, mortale Phobetora vulgus.

Nominat. Io, Isis, Melicerta, *Portumnus*. Ouidius; xiv. Metam.

Mutat priscum pariter cum corpore nomen.

Duæ aræ in apotheosi. Noto obiter, in Apotheosi duas aras statutas, vt habet Virgilius Egloga. v. de Daphnide.

——— *En quattuor aras,*

Ecce duas tibi Daphni, duoque altaria Phœbo.

Additi etiam ludi funebres quotannis, Lectisternia, Nouendialia sacra, & c. Hunc morem habemus in principio v. Æn. vbi funus Anchisæ, & eius apotheosis describitur *ada mussim*.

Nominis mutatio prima Romæ. Qui Romam commigrabant aliundè, vt Romanis gratiores essent, ac proindè iura Ciuitatis consequerentur, aptabant sua nomina ad formam nominum, quæ erant in Vrbe, facta aliquâ litterarum mutatione. Indè Lucumo ille, Demarati filius, qui Romam cum Tarquinijs venit, comparato ibi domicilio, dictus est Lucius Tarquinius, non Lucumo. Sic Appius Clausus, mutatus est in Appium Claudium, vndè Claudij, mox dicti Clodij.

Ciuitate donati. nomê mutabant. Præterea ciuitate donati, dicti, παρέγγραφοι, factitij, & ascriptitij ciues, binomines; & ij potissimùm, qui quolibet modo ciuitatem adepti, vel per fraudem nouum nomen in censum, ac tabulas publicas deferebant, non illud, quo anteà noscebantur, Ideò Athenæus Lib. vi. refert, binominis fuisse quemdam Nebulonem, nempe Athenionem, & Aristonem, qui *Athenio* dictus, posteà vero *Aristo*. Mutabantur etiam nomina alijs de causis, sic Plato prius dictus, *Aristocles*; Paulus, *Saulus*, & sic alij.

Mutatio nominis multis de causis. At præ cæteris mutasse peculiariter sibi nomen reperio.

perio. Meretrices, quæ stupri licentiam apud Ædiles professæ, meretricium instituebant quæstum. Colligo ex Plauti Pœnulo v. 111. *Namque hodiè earum mutarentur nomina, facerentq; indignum genere quæstum corpore*. At, quæ capturis, quæstuiq; meretricio renunciabant, liberum sibi, ingenuumquè nomen, priori illo cum personâ deposito, assumere solitæ fuerant, vt notat Pithæus. Hæc loca Ædilem mutuentia, vbi nulla virtus, ganeonibus relinquamus, & lurconibus.

Meretrices nomina quando mutabant.

Meretrices se spijcientes nomē resumebāt.

Velificationem muto à nominis mutatione ad calceorum, qui mutari in triclinijs, in magicis, & superstitione, in luctu funebri, in bello, religionis gratiâ, & ignominiæ. Ex Pontano in bellarijs. Calceus virorum, Solea mulierum, seu Crepida, quæ & conuiuarum. Crepida vox græca κρηπίς, latinè *solea*, Crepida Tuscum, vel Graium calceamentum, priusquàm ad Romanos perueniret. Hæc habebat obstragulum, vnde malè audiebant crepidati. Cicero in Pisonem. *Inde nocte intempestâ, crepidatus veste seruili, nauem conscendit*. Hæc crepida similis nostris Pantofolis. Solea obstragulum non habebat; ligamentis, seu lignlis superiori pedis parti obuinciebatur. Hæc item viris parùm honesta. Cicero in Verrem. *Stetit soleatus Prætor P. R. cum pallio purpureo*. Soleas ergo, seu crepidas fœminæ, viri effæminati, & discumbentes induebant, depositis calceis. Catullus de Lesbiâ.

Calcei quando mutati.

Soleae discrimen, & crepida.

Crepida quid & Solea.

Crepidati male audiebant.

Crepida fœminarum, effœminatorum.

Argutâ constitit in soleâ.

Plautus loquens de meretrice, *Soleas mihi date*. & in Truculento.

Date mihi soleas, atquè me intrò actutum ducite.

Tribulis conuiua apud Horatium in Epistolis, gerit soleas sub alâ, & Nausidienus apud eumdem conuiuator soleas poscit. At pullatos crepidis vsos docet Plutarchus in Paulo Aemilio. *Eos, eorumquè famulitium proximè excepit Perseus pullatus, patrijs indutus crepidis, præ miseriarum mole, ad omnia stupentis, & attoniti men-*

Pullati crepidati.

Pergræcari, & ebrium esse de die turpe.

Pergula locus scortorum vilium & artificum.

te similis, &c. Et quia interdiu id actum, etiam summo dedecori versum. Pergræcari enim de die, & ebrium esse non sine infamiæ aliquâ notâ factum. Quare Plautus Pœn. *Quæ isthac audacia est, te sic interdius cum corolla incedere ebrium?* Idque scortillantes, & ganeones sub pergulâ actitabant, vnde scortorum diobolarium, pauperumquè artificum fornices, & tabernæ sub pergulâ plerumquè æstatis tempore. Plautus Pseud. *Faciam deportere in pergulam*; & alibi, *Planicio corio inuises pergulam*. De his alibi, & apud alios, quæ leuicula, turpicula reculas in ijs non requiro.

Dijs gratia, nemo harum nugarum cognoscendarum causâ, vadimonium deseret, neque causâ nisi ce, ex Flacco, pauperabitur. Tu, qui homo perpaucorum hominum, felix cerebri, & mentis benè sanæ, etsi ad altiora indaganda, velut ales Iouis, efferris, ad infimas etiam valles aliquando despiciens demittis alas. Catoniana olim seueritas non dedignabatur iocos, sequè compotatiunculis alacriùs inuitabat. *Nam post multa virtus opera laxari solet, quietequè relaxari*. Nec tamen hæc Floralia, nec fescennini cantus, quibus à pueris prætexta deponenda, ne illorum pudor violetur, quod scelus à me depellant Cœlites.

IOAN-

IOANNI ANTONIO CASTILLIONÆO I. V. C. ET ANTIQVARIO MEDIOLANENSI.

DISSERTATIO XXXXII.

D. Christophorus cur nostris templis præ foribus appictus? Hercules quoquè, & cur extrà fores, aliique Dij. Antelij Dij. Alexicacus olim templis Ethnicorum. Gymnasiorum præsides Hercules, Mercurius, Apollo, Amores additi. Scholæ philosophorum templa. Institutio puerorum triplex. De Herme Agoræo, & alia ad hunc ritum spectantia. Dianæ quoquè signum præ foribus Gymnasiorum. Portæ vrbium signis Deorum decoratæ. Primitiæ dicatæ tutelari. Præsides varij mensæ, theatri, circi, palæstræ, & c. Aræ dedicandæ ritus.

FRequentiores à me exigis epistolas! Rationes conferamus. Soluendo non eris. Et quia benè tibi creditur, in antecessum hanc dabo; &, *In commune*, dicam, quia nescioquid inueni. Libellum in publico en tibi propono; & ordinem ludorum expono, in quibus non prouocabo ad populum more victorum; sed meis armis confligam, non lusorijs, sed decretorijs, cum ijs, qui omnia licet tentet, nunquam tamen serenitatem meam obducent; à vobis tamen si non missionem; at exauthorationem reposcam in extremâ arenâ. Tu interim vtroquè pollice faue (vt soles) meis, & , si quid omisero, amiserovè non omninò culpandus, qui pro virili, pro tempore hæc lego; nec reprehendendus ille sanè, qui, è segete ad spicilegium se conferens, stipulas leues legit in fascem.

Kkk 2 Tibi

Tibi tanquam Cereri hoc præmessum libatum eo.

D. Christophorus præ foribus templorum modo cur

Præ foribus templorum Mediolani, & alibi plerumq; D. Christophorum, Christum ferentem, appictum reperiri, probè, si quis alius, tenes, qui Templi huiusceemodi tutelæ apud tuos praes. Historiam istam non libo, ne in alienam segetem, falcem meam immittam. Appingitur autem forma altiore, quàm cæteri homines; an quia creditus giganteâ magnitudine fuisse? ego verò ritum altius indagare studeo, collimabo ad scopum, alij fortasse ferient. Hunc loco Herculis à piis Christicolis appictum opinor, ad ethnicam superstitionem Herculis abolendam paulatim, nè statim (quod perdifficile) eraderetur, similemquè illi affinxere. Prisci enim foribus templorum Herculem custodem posuerunt, quem vocabant *Alexicacon*, hoc est, *malorum depulsorem*, quibus per eum Antistitem sacrum, quasi lustraretur. In vestibulis verò ædium priuatorum apud Rom. Vestæ simulacrum stabat, vt apud Athenæum Mercurii ex Dempstero. Hic ritus ponendi Herculem præ foribus ex priscâ religione manauit. nam huic sacra extrà vrbem etiam facta, quia fuit penè semper peregrinus. Ideo Plutarchus in Rom. Quæst. ait, pueros iuraturos per Herculem, exire sub Diuum, non enim indigena hic Deus, sed peregrinus. Aristidis oratio, *Hercules peregrinorum primus initiatus est*. Plutarchus in vitâ Niciæ meminit templi Herculei, quod extrà vrbem esset, & in vitâ Themist. addit, *Gymnasium Herculis, quod esset extrà vrbem*. Athenienses præ foribus columellas, & obeliscos consecrabant. Legimus, statuisse *Græcos Apollinem θυραῖον, & Antelios Dæmones ostiorum præsides*. Antelii dicti, quasi contra Solem positi in foribus. Nec solũ Hercules templorũ foribus præfixus, verum etiam gymnasiorum, vnà cum Mercurio, vt passim testantur Græci. M. Tul. ad Atticum, Hermeracleã, idest Mercurii, & Herculis statuam, appellat, & potissimum meminit Hermathenæ, idest statuæ Mercurij, & Mineruæ quam statuam Lib. 1. ad Atticum Epist. 11. ornamentum Academiæ proprium nuncupat; nam Eloquen-

Hercules Alexicacus præ foribus Ethnicorum.

Vesta in vestibulis

Hercules cur extra fores positus tẽplorũ.

Hercules Deus peregrinus.

Apollo præ foribus

Antelij Dij qui

Hermeraclea Hermathena quid.

quentia cum Prudentiâ semper coniungenda. Athenæus Lib. XIII. in principio hoc docet. *Mercurioquè simul, & Herculi statuam posuerunt, illi, vt orationis, & facundiæ; huic, vt roboris, & virium præsidi; vt his in vnitatem coactis amicitia, & in rebus gerendis consensio vigerent, quibus adeptis libertas inualescit.*

Schola olim pro templo habita. Hinc Dij præsides, Mercurius, Minerua, & alij. In templum nemo olim ingrediebatur profanus, aut non iniciatus. Vnde inscriptum in aditu templi Æsculapij in Epidauro, *Esse decet castum, sancti qui limina templi ingreditur.* Sic philosophi veteres à scholis suis tanquam à templis, & mysterijs abigebant illiteratos, hinc scholæ Pythagoræ inscriptum. *Schola philosophorum templa.*

Cantabo doctis, age, vanis claudite portas.

Et Platonis ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω, *expers Geometriæ ne ingreditor.* Neander in Phocylid.

Apud Athenienses, & Græcos ferè omnes in more positum, vt liberos, si facultates permitterent, tribus præsertim exercerentur institutionibus, litteris nimirum ad mores informandos pro republicâ capessendâ, Musicâ ad grauiora studia permulcenda, Palæstrâ, ne delicatior cultus corpora molliret. Colligitur ex illo Terentiano. *Fac periculum in litteris, fac in palæstrâ, in musica, quæ liberum scire æquum est adolescentem, solertem dabo.* Addo obiter scholas cessasse à Mense Iulio ad Octobrem vsq; vti & Saturnalibus, & Minerualibus, & aliis feriis per annum, vt planè Martialis innuit Lib. X. Epig. LXII. *Institutio puerorum in tribus. In literis. In Musicâ. In palæstrâ. Scholarum feriæ quando.*

Ludi magister parce simplici turbæ, &c.

Auctorum imagines, iconesuè olim, aut in æde Camænarum, aut in priuatis bibliothecis collocatæ; quarè Martialis agit gratias Stertinio in Dedicatoria Lib. IX. scribitq; Epitaphium Epig. I. carmen conscribendum statuæ suæ. Hunc morem imitantur multi, & præcipuè C. V. Hieronymus Bossius meo-tuus, sæculi nostri Varro, philologus præstantissimus, & suprà omnes sciolorum morsus Græcæ, Latinæquè literaturæ eruditissi- *Antiquorum imagines in æde Camænarum. Hieronymi Bossij eulogium.*

Amores præsides Academiæ. tissimus. Athenienses, cum dedicata Mineruæ Academia esset, illic Amoris quoq; statuerunt imaginem, & simul illi cum Pallade sacrificarunt. Rationem huius ostendit Athenæus, cum ait: *Amorem Deum auxiliatorem esse in ijs, quæ ad ciuitatis salutem pertinerent. In fœderibus quoque, qui populi iussu, & edicto percutiuntur, Amori plurimus honos tributus. Quare Lacedæmonij antè instructas acies Amori rem diuinam faciunt, quod in militarium ordinum amicitiâ sita victoria salus.* Hæc Athenæus loco paulò suprà citato.

In fœderibus quoquè amores, & præliis.

Apud Spartanos in loco dicto, *Promo*, idest, curriculo, seù stadio, vbi cursu se exercebant, simulacrum Herculis positum lego, cui operabantur quotidiè, ad robur, & fortitudinem impetrandam. Plutarchus in Pelopidâ, Amatores fidem vbi darent, ostendit, his verbis. *Aristoteles verò, inquit, etiam suâ tempestate in Iolai sepulcro amatores inter se fidem dare, & accipere solitos fuisse.* Hermes Agoreus, vt refert Lucianus in Dialogo, Iupiter *Tragœdus*, ad Pœcilem porticum æreus stabat dictus Hermagoras. Dianæ quoq; signum reperio in gymnasiis fuisse, vt videre licet in Pausaniâ Corinth. Lib. 11. *Gymnasium Climias Sicyonius exædificavit, in quo puberes hac ipsa etiam ætate erudiuntur. In eo Dianæ signum è marmore pube tenus expolitum, & Hercules inferiore trunci parte quadratis Mercurij signis persimilis.* Ac quia pudicitiæ, & laboris Diana exemplum? nam, ex Horatij Poeticâ,

Herculis simulacrum in Promo, & cur.

Amantes vbi fidem sibi darent.

Hermes Agoraus quis.

Diana quoq; signum in gymnasiis.

Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, & c. abstinuit Venere, & vino, & c.

Solebant in portis vrbium etiam Veteres aliqua Deorum statuere simulacra (vti nos quoq;) quæ, qui in vrbes inibant, ritu quodam religionis, tacta dextra manu, salutare solebant, manuq; ad osculum, vt suspicor, relata, osculabantur, vel peregrè proficiscentes, vel redeuntes, quod indicat Lucretius.

Portæ vrbiũ signis decoratæ Deorum.

—— tum portas propter ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Sæpè salutantum tactu, præterq; meantum.

Collo-

Collocabant & Patroni statuas, in figuram, & formam suam conformatas, pro valuis ædium suarum, vt eas Clientes venerarentur, si quando illi copiam sui facere non possent, vt notat Alciatus παρέργων Iuris Lib. VII. Cap. V. & quidem vestibus induta illa simulacra docet Varro, *A quibusdam dicitur esse Virginis Fortunæ simulacrum ab eo, quod duabus vndulatis togis est opertum*. Hæ togæ, vel lapideæ, vel, vt placet Tertulliano, prætextæ, & trabeæ, quæ vna cum fascibus, & virgis, ipsis Idolis præferebantur. Plutarchus in Theseo. *Neptunum enim Troezeni summâ religione colunt, & eius Dei tutelæ eorum ciuitas dedicata est, cui & fructuum primitias deligunt, & insigne in nummo tridentem me sum habent*, &c. Hæc ille de templorum dedicatione, & de primitiis Patrono libatis.

Mensa etiam suum habuit simulacrum Dei tutelaris, Geniiq; sui. Ita Herculem Epitrapezium lego in Siluis Statii: qui Vindici fuit

Casta Genius, tutelaquè mensæ.

Papinianus de eodem Hercule Vindice.

Tellus habebat

Regnator lætis numen venerabile mensis.

Quin etiam Deos ipsos initio mensæ (vt dictum) inuocabant. Quintilianus Decl. CCCI. *Habuisti honorem, & illud humile limen intrasti, & adisti mensam, ad quam, cum venire cœpimus, Deos inuocamus*. Sed de hoc alibi. Gladiatores, qui Saturnalibus festum agebant, Saturni tutelam habuisse quidam opinantur: credo tamen cum eruditissimo Lipsio, Saturno placando gladiatores pugnasse, Deo infero, malefico; eorum tamen præses habetur Mars. Saluianus. *Colitur, & honoratur Minerua in Gymnasiis, Venus in theatris, Neptunus in Circis Mars in arenis, Mercurius in palæstris*. En cuiq; loco, & arti suus Genius, & Deus tutelaris, & Mercurius item præses palæstræ studiorum.

Aras dedicaturi olim, aut simulacra Dei alicuius, leguminaelixa pro primitiis offerebant dicatis, ob memoriam grati animi de primo victu. Aristophanes in Ranis. *Testor Iouis Hercei ollas, cum quibus ara dedicata est olim.*

Primitiæ dicatæ patrono vrbis.

Mensa Deus epitrapezius.

Inuocati Dij tutelares mensa ante mensam.

Gladiatores Saturno operati.

Mars præses Gladiatorum

Venus præses theatri

Neptunus præses circi.

Mercurius præses palæstra.

Ara dedicatæ cum ollis.

Mercurij statua proforibus dicata cũ olla polenta. olim. Mercuriales verò statuas pro foribus & alia sigilla dedicantes, quo felicior esset erectio, ollas polentæ adhibebant. Suidas in voce χύτραις ἱδρύτειν. *Ollis pax sancienda*.

Ex varijs veluti licijs, & discoloribus hæc tela texitur, vt polymita vestis texatur, tantum coloris distinctione variegati spectabilis, non pretio. Hæc ego ludibundus non pro serijs do. Lectorem opto non supercilij censorij, nec patruum, qui sapiat. In dias luminis auras è tam obscuris latebris siquid eruam, fortunæ potiùs, quàm eruditioni ascribito, vt si aleator Venerem iaciat, quæ mihi semper infesta, quia illi nunquam adii manum, neq; hostiam immolaui; & facit, vt aliis quoque Diis semper sacrificem, nunquam litem, ideò mihi, *semper damnosi subsiliere canes*. Si quid boni illa promittit, pro spisso, & si quid mali præsentarium ab illa est, nosq; tanquam expeculiatos seruos ad latomias damnat. Tù, ò inculpate Mysta, vento secundo, velo passo, in portum peruenisti, veræ solidæq; virtutis, ac gloriæ, flores illos imitatus heliotropios, qui ad Solem se semper vertunt, sic tu mentem ad diuina, quæ tibi perpetua esse voueo.

ANTONIO MINVTOLIO I.C.

DISSERTATIO XXXXIV.

Vinum temperatum antiquis. Vinum dilutum mistũ è mistum datum Seruis. Vini temperandi priscus auctor Treucrbum, vel quinq; bibe, vel tria, vel non quatuor. Martialis enodatus. Vini mistio qualis & quotuplex. Nunquam potabis tria. Potus triplex pro triplici hominum conditione.

NOndum planè collucentis, seu emicantis Eloquentiæ crepuscula quidam viderunt, vt statim se beatulos putent, & Apollinari Laureâ dignos. Quòd si quis cum illis non vmbratili, ac saltatorio ludicrorum

um more; sed collato altiùs pede digladietur, deprehendet, illos plumbeis gladiis, Andabatarum more, aerem verberare, atque perinde, quasi exangue, vt fertur, cuminum biberint, cùm vocabulum aliquod occurrerit antiquum, fortean antiquatum, ringunt, in hæresi illâ obstinatè agentes, singula verba ad Ciceronis normam tantum esse trutinanda, reliqua barbara, & obsoleta. O quàm verum. *Tantùm quisquè laudat, quantum se sperat imitari posse*. Verba volunt tanquàm vasa sono quæsita, non pretio æstimata, aut captu, neque eos Auctores probant, in quibus plus intelligendum, quàm legendum. Hi tanquàm internitentes noctu per arua cicindelæ ad exortum, ac lucem Solis eruditionis euanescunt: ad pannaceas Baucides vocabula releganda dictitant. Quæ non capiunt, non cupiunt; at carpunt. Hos potiùs explodendos censeo, vt fanaticos ab Eruditorum theatro.

Tanta priscorum sobrietas, vt vinum meracius, vel Homeri ætate, non potatum. Id colligo ex Athenæi Lib. I. dicentis. *Porrò nouit & Homerus vtilitatem vini, ac temperaturam, etsi Horatius sugillans eum, itâ inquit, Laudibus arguitur vini vinosus Homerus. Nota fuere & illi temperandi varia genera. Non enim Achilles temperari meratius oportere dixisset, nisi quotidiana quadam fuisset temperatura.* Hinc dictum vinum dilutum Martiali, *Vinum tempe ratum anti quis. Vinū dilutū.*

Dilutibibis vnciam falerni.

Horatius II. Od. II.

Quis pater ocius restinguet ardentis falerni
Pocula prætereunte lympha?

Dicebatur etiam mistum, quod sequenti ætate magis luxuriâ seruis ad pedes datum, vt colligunt ex illo Martialis Lib. VII. Epig. XIX. *Vinum mistū seruis datū.*

Misto lagenam replet ad pedes vino.

Staphilus, Sitheni filius, dicitur à Plinio Lib. VII. Cap. LVI. induxisse primū vsum, aqua vinum diluendi, contrà morem & mentem Thyadum, quæ vetant aquam infundi vino bacchantium. Sed malè. Baccho enim plures Nymphas nutrices finxit antiquitas, quòd oporteret *An ...*

teret vinum cicurari, & temperari pluribus aquæ portionibus, de quibus idem Athenæus Lib. xx. in hunc modum. *Quæ nostro sæculo fit mistio, priscis inconsueta, memoriam retulit iactati prouerbij. ἢ τρία, ἢ μὴ τέσσαρα. Bibenda quinquè, vel tria, sed minimè quatuor*, iubet adagium, etsi aliter hoc alij explicent, vt, cum quinquè partibus aquæ, vini duas bibamus, aut cum aquæ tribus vnam vini. At quibus diutiùs, & copiosiùs bibere placebat, ij quinquè cyathos aquæ miscebant cum duobus vini. De illo prouerbio legendus Plutarchus Symp. Lib III. Quæst. IX. Plautus in Sticho, Ausonius.

Prouerbium, Vel quinq. bibe, vel tria, vel non quatuor, explicatum.

Ter bibe, vel toties ternos, sic myst ca lex est, &c.

Locus Martialis emodatus.

Vini mistio, & temperatura.

Hoc carmen alij referunt ad numerum conuiuarum, vt incipiant à numero trium Gratiarum, & desinant numero nouenario Musarum. Quinarius igitur bis duo complectitur, & dimidium; quaternarius semel tria, & tertiam partem, quòd quatuor bibere vetet, ea temperatio est duorum aquæ cyathorum, cum totidem vini. Antiquis ea potio meracior videbatur. At Plutarchus aliter exponit. Legendus etiam Adagiographus in illo adagio, *Aut quinquè bibe, aut tres, aut nè quatuor.* Communiter tamen ità temperatum lego, vt crateri tertantùm aquæ infunderent, quantùm vini, propterea de parùm generoso vino frequens erat in ore potantium *μὴ τρία, nunquid potabis tria?* Sed quis legem præscriberet exlegi?

Nunquàm potabis tria quid.

Pro vini, potantium, temporis discrimine, diuersa & aquæ mistio. Præterea potus triplex quantitas pro triplici hominum conditione; alii enim sani, alii valetudinarii. Valetudinariorum potus quantitas sextans, hoc est, duarum vnciarum; sanorum, vel temperatorum, vel intemperatorum, seu ebriorum: temperatorum consuetus erat triens, scilicet quatuor vnciarum circiter; ebriorum vero x, seu xi vnciarum, & meracius ad libitum, & libidinem.

Diuersa mistio pro vini diuersitate facta.

Potus triplex pro triplici hominum conditione.

Hæc ad te à me pluribus, non ocii, sed amoris abundantiâ. Inertibus semper feriæ, nunquàm studiosis, & potissimùm in illâ aulâ Palatinâ, vbi tu meres, multa

iam

iam diù meritus, aureâ compede vinctus, aurea vincens secula, aureâ contentus mediocritate. Quod si te à me in oculis, in pectore gestari gloriaris, merito tuo id factum, dicamq; cùm Plautino Callicle.

Si quid ergà amicum benefeci, aut consului fideliter;
Non videor meruisse laudem: culpâ caruisse arbitror.

Consigno Dissertationem illo Ouidii ad rem maximè tuam,

Vtere temporibus, quorum nunc munere fretus!
Et patet in laudes area lata tuas,

Amicorum amicissime, litteratorum litteratissime, ANTONI.

PELEGRINO GIAMPVLO I. C.

DISSERTATIO XXXXV.

Serui ab aliis docti seruis, non ab ingenuis, neq; inter ingenuos. Matronæ non doctæ probatę. contrà scorta docta commendata, Meretrices Mathematicis, & Philosophicis imbutę, & cur, Athenis. Serui vbi sepulti, vbi fæx plebis. Serui ęs pendebant in theatro. Allio vescentes prohibiti à sacris Matris Deûm. Saturnalia festa Seruorum. Eleutheria festa quę, & quando celebrata. Eleutheria festa Lucensium, Soteria.

LIS inter nos vindiciarum de libro, quem teneo, dum satisdem tibi pro prӕde, vt sartum tectum illum tibi seruem restituamquè, cum tibi adiudicabitur. Interim possessio mea fiduciaria, non iusta. Prӕdibus, & prӕdiis meis tibi cauebo, quod si renuis, ad iudicium veniam, vt rem totam; non ad arbitrum, vt partem habeam, sed quid? iusto sacramento tecum contendere non licet. Nugari libet cum amicorum amicissimo. Ego, meaquè, tua sunto κρήσει, καὶ

ατρεπ, nec ſum mei iuris, & mancipii; aliis totus emancipatus, & tibi potiſſimùm, qui equis præcurris albis ad gloriæ, & immortalitatis metam, quam tibi propriam in grauiſſimo illo munere obeundo voueo.

Ne ſeruiles animi, vt ſolent, altè intumeſcerent, quia pares cum paribus facillimè congregantur, prudenter legibus cautum reperio, vel ſaltem more vſurpatum, Seruis non licuiſſe cum ingenuis operam dare literis, nequè ingenuarum artium magiſtros publicè profitentes audire. Horatius Sat. VII. Lib. II.

Serui etiam ingenuis literis non incumbebant.

Dum quę Criſpini docuit me ianitor, edo.

Ad hanc rem nummum plumbeum cudere contendor cum ſcortorum ludo argutias, & Matronarum laudo inſcitiam. Apud antiquos mulieres eruditæ non benè audiebant. Iuuenalis Sat. VI.

Mulieres eruditæ non benè audiebant, & cur.

Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes.

Euripides.

Odi eruditam, ne mea vnquam ſit domi,
Quæ plus ſciat, quàm mulierem ſcire expedit.
Namq; eruditis ipſa maiorem Cypris aſtutiam indit.

Si enim multas legunt hiſtorias peccare docentes (vt ait Flaccus) peccare diſcunt. Et Martialis inter vitæ bona hoc recenſet, *Sit non doctiſſima coniux*. ad meretriciam enim accedit petulantium doctrina, & argutia muliebris, ideò Athenis ſcorta non vulgaria, non ſuum vulgariter, vulgabant corpus, niſi prius artes liberales percepiſſent, vt ſuis ſophiſmatis melius amantes incautos irretiret. Quare Athenæus Lib. XIII. hæc refert. *Reliquæ meretrices ideò magnis ſpiritibus inflatę gloriabantur, quòd operam darent humanioribus, & Mathematicis diſciplinis temporis nonnihil impenderent, quarum ſcientiâ, & cognitione ad reſpondendum fierent acutiores, & dicatiores*. Et paulo infra aſſerit, perinde eſſe diſſertare cum Philoſophis, atque cum Scortis, nam, vt Agathon ait,

Coniux non doctiſſima bona.

Scorta erudita liberalibus, & Mathematicis.

Quæ ob inertiam mulier eſt ſegni corpore,
Animi habet intus non ſegnem intelligentiam.

Sub

Addit deindè: *Huius Epicuri famosa meretrix, Leontiũ, amicia fuit, quæ philosophia operam nauare cum incepisset, non ideò scortari desiit, sed Epicureis omnibus in hortis se prostituit, & palàm quidem Epicuro.* Huius etiam meminit Cicero in Pisoniana, Lactantius Lib. III. de falsâ Sapientiâ, Laertius in Epicuro, Muretus Lib. VIII. Cap. XXI. Reperio tamẽ Corneliam apud Plutarchum in Pompeio litteris, lyrâ, musicâ, & Geometriâ excultam, præceptisq; Philosophicis optimè imbutam; aliasquè, quas apud probatos Scriptores reperire licet.

Cornelia eruditio varia.

Sed emergamus ex hoc cœno tenacissimo, quod suspenso pede calcasse nobis fraudi non esto. Repeto seruitia Locus ad sepeliendum destinatus miseræ plebi, & seruis, fuère Exquiliæ, dictæ puticuli à prutrescendo, seù putendo. Horatius Sat. VIII. Lib. I.

Sepultura locus miseræ plebis.

Puticuli qui.

Huc prius angustis eiecta cadauera cellis
Conseruus vili portanda locabat in arcâ
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum.

Serui aliquid pendebant in theatro pro loco. Plautus in Pœn. *Serui ne obsideant liberis, vt sit locus, vel æs pro capite dent.* Græci appellarunt ἐντόπια. Hæc aliquando in seruis tantum, sed receptum etiam hoc in alijs è plebe, qui locarijs nescio quid pro sede pendebant.

Serui pendebant in theatro.

Locarij solutum in theatro.

De Seruorum inique conditione hactenus: nunc pauca de illorum conuiuijs, & festis. Athenæus Lib. IV. *Apud Romanos Saturnaliorum diebus moris fuit, vt domini famulos suos conuiuio exciperent, ipsiq; Seruorum officio fungerentur.* Hanc cõsuetudinem Græcam fuisse exemplis quibusdam probat. nam in Cretâ, festo Mercurialium, conuiuantibus seruis domini ministrant. Idem mos apud Trezœnios. Idem Sacean festum Babyloniorum in medium affert: sed hæc, eruditissimè pertractata à Lipsio, & Macrobio in Saturnalibus, mitto. Eleutheria erant dies festi; & epulæ lætiores, quas Serui libertate donati celebrabant. Horum mentio fit apud Plautum in Persa: *Basilicè agito Eleutheria.* Dicta sunt ἐλευθέρια sacra quædam apud Samios τῷ ἔρωτι, hoc est, *amori Deo* dedicata. Itaq; apud Romanos Serui, quando ad Domi-

Saturnalia festa seruorum.

norum

norum suorum mensam admittebantur, id erat manumissionis signum ex lege Iuniâ Narboniâ. Tertullianus de Resur. *Atqui (seruus manumissus) & vestis alba nitore, & patroni nomine, ac tribu, mensáq; honoratur*. De manumissione à me alibi. Hæc Eleutheria festa nos Lucences summa cum iucunditate, splendore, & magnificentiâ, annuis supplicationibus, sacris epulis, octauo die quotannis post festum sacrosãctum Paschę celebramus; quo die etiam in memoriam aureæ vindicatæ Libertatis, liberantur è carceribus quidam captiui ramo felicis oliuæ exornati. Ita Romæ Coss initio magistratus manumittebant, in memoriam libertatis recuperatæ post reges exactos. Demum publica vota concepta Deo peraguntur, Christoq; liberatori, Beatæq; Virgini Mariæ, vindicibus, sospitatoribus tam caræ LIBERTATIS, gratię referuntur immortales. Apud Suidam, ἐλευθέριος ζεύς, *Eleutherius Iupiter*, cui Seruatoris nomen ascriptum est; vel quòd Libertini porticum illi vicinam extruxerint: vel quòd Græcos à Persicâ seruitute liberarit. Ita Lucę in sacrâ Æde Cathedrali a S. P. Q. L. Ara dicata inscripta, χρίσῳ ἐλευθερίῳ, CHRISTO LIBERATORI. Sicyonii hęc vocant Σωτήρια, et si hęc potius ad sanitatem recuperatam referantur, non ad libertatem. Hinc Soteria munera dicta, quę pro conualescentia (vt ita dicam) Diis vouentur, & ab amicis mutuò corrogantur.

Eleutheria festa Lucensiũ quo die peracta & qua pompa.

Eleutherius Iupiter.

Soteria.

Calones lixas, & scortilla in hoc albo scripsi, tu liberos, matronas tuis insere castris. Ventilo ergo adhuc, & lusoria arma tracto, & aliquando à toga ad pallium, à stolatâ ad togatam, stylum conuerto, ne in sicco hęream. Addo pertransennam, lege cautum apud Græcos, ne, qui allio vescerentur, Matris Deum sacrarium ingrederentur. Ea neglecta, cum intrasset Stilpon, per quietem oblata ei est Deę species coarguentis, quod legem exculcaret, Philosophum professus. At is insusurrare est visus. *Da, quod scar, & alliis abstinebo*. Hac ego, si compellar imagine, dico; si allium in rete meo, in tuo tripus reperitur, auro tuo me impertitor, aurum referam

Allio vescentibus in sacrarium Matris Deum ingredi nefas.

Stilponis dictum de allio.

ram, allium non sapiam. Ego apud municipales, & cathedrarios oratores, verius, forenses rabulas subrostranos, quia sępè garrio, garrire didici, vel cum viris ad Reipub. clauum assidentibus, ad altiora aspirantibus. Consilium è tuo socratico pectore aurum purum, putum, vt melius non suppeteret Consus. Verba è Tulliano ore Suadam spirant, quorum vnumquodq; nummis (vt cum Plautinâ illâ in aliam rem loquar) Philippeis aureis, non potest auferre hinc à me, si quis emptor venerit. Quę enim tu dicis, aurum, atq; argentum merum est; ideò fixus apud me est animus tuus clauo trabali ad amandum, & perennandum perenniter. Deus tua consilia excellentissimę Reipublicę Lucensi, patrię nostrę carissimę, tibiq; fortunet.

POMPEIO CAIMO EQVITI,

Medico, Lectori Primario Patauino.

DISSERTATIO XXXXVI.

Cantorum, cytharadorum lex, vestis, corona, insignia, quantò olim modestiâ, & quanti æstimati; item Poetæ. Oscula iactata à Cytharædis in theatro. Virginum modestia in lauandis bossitibus. Epigramma quanti emptum. Homeri, Tyrtæi, Æschyli quantus honos. Mali Pœta lapidibus petiti, boni floribus, & frondibus ornati. Insani lapidati. Poetarum certamina. Famosum carmen carbone in foribus notatum.

O quàm verum! oculis lynceis, & aquilinis quidam in aliorum obtutu; talpę, & Hypsęâ cęciores in propriis: Catonis censoriâ virgulâ rigidi in omnes; in se ipsos humanitate humaniores. Optimè ille,

Quan-

Tibi tanquam Cereri hoc præmeſſum libatum eo.

D. Chriſtophorus præ foribus templorum modo cur

Præ foribus templorum Mediolani, & alibi plerumq; D. Chriſtophorum, Chriſtum ferentem, appictum reperiri, probè, ſi quis alius, tenes, qui Templi huiuſcemodi tutelæ apud tuos praes. Hiſtoriàm iſtam non libo, ne in alienam ſegetem, falcem meam immittam. Appingitur autem forma altiore, quàm cæteri homines; an quia creditus giganteâ magnitudine fuiſſe? ego verò ritum altius indagare ſtudeo, collimabo ad ſcopum, alij fortaſſè ferient. Hunc loco Herculis à piis Chriſticolis appictum opinor, ad ethnicam ſuperſtitionem Herculis abolendam paulatim, nè ſtatim (quod perdifficile) eraderetur, ſimilemquè illi

Hercules Alexicacus præ foribus Ethnicorum.

Veſta in veſtibulis

Hercules cur extra fores poſitus templorũ.

affinxere. Priſci enim foribus templorum Herculem cuſtodem poſuerunt, quem vocabant *Alexicacon*, hoc eſt, *malorum depulſorem*, quibus per eum Antiſtitem ſacrum, quaſi luſtraretur. In veſtibulis verò ædium priuatorum apud Rom. Veſtæ ſimulacrum ſtabat, vt apud Athenæum Mercurii ex Dempſtero. Hic ritus ponendi Herculem præ foribus ex priſcâ religione manauit. nam huic ſacra extrà vrbem etiam facta, quia fuit penè ſemper peregrinus. Ideo Plutarchus in Rom. Quæſt. ait, pueros iuraturos per Herculem, exire ſub Dium, non enim indigena hic Deus, ſed peregrinus. Ariſtidis ora-

Hercules Deus peregrinus.

Apollo præ foribus

Antelij Dij qui

tio, *Hercules peregrinorum primus initiatus eſt*. Plutarchus in vitâ Niciæ meminit templi Herculei, quod extrà vrbem eſſet, & in vitâ Themiſt. addit, *Gymnaſium Herculis, quod eſſet extrà vrbem*. Athenienſes præ foribus columellas, & obeliſcos conſecrabant. Legimus, ſtatuiſſe *Græcos Apollinem θυραῖον, & Antelios Dæmones oſtiorum præſides*. Antelii dicti, quaſi contra Solem poſiti in foribus. Nec ſolũ Hercules templorũ foribus præfixus, verum etiam gymnaſiorum, vnà cum Mercurio, vt paſſim teſtantur Græci. M. Tul. ad Atticum, Hermeracleã, ideſt Mercurii, & Herculis ſtatuam, appellat, & potiſſimum meminit Hermathenæ, ideſt ſtatuæ Mercurij, & Mineruæ quam ſtatuam Lib. 1. ad Atticum Epiſt. 11. ornamentum Academiæ proprium nuncupat; nam Elo-

Hermeraclea Hermathena quid.

quen-

quentia cum Prudentiâ semper coniungenda. Athenæus Lib. XIII. in principio hoc docet. *Mercurioquè simul, & Herculi statuam posuerunt, illi, vt orationis, & facundiæ; huic, vt roboris, & virium præsidi; vt his in vnitatem coactis amicitia, & in rebus gerendis consensio vigerent, quibus adeptis libertas inualescit.*

Schola olim pro templo habita. Hinc Dij præsides, Mercurius, Mineruæ, & alij. In templum nemo olim ingrediebatur profanus, aut non iniciatus. Vnde inscriptum in aditu templi Æsculapij in Epidauro, *Esse decet castum sancti qui limina templi ingreditur.* Sic philosophi veteres à scholis suis tanquam à templis, & mysterijs abigebant illiteratos, hinc scholæ Pythagoræ inscriptum. *Schola philosophorum templa.*

Cantabo doctis, age, vanis claudite portas.

Et Platonis ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω, *expers Geometriæ ne ingreditor.* Neander in Phocylid.

Apud Athenienses, & Græcos ferè omnes in more positum, vt liberos, si facultates permitterent, tribus præsertim exercerentur institutionibus, litteris nimirum ad mores informandos pro republicâ capessendâ, Musicâ ad grauiora studia permulcenda, Palæstrâ, ne delicatior cultus corpora molliret. Colligitur ex illo Terentiano. *Fac periculum in litteris, fac in palæstrâ, in musica, quæ liberum scire æquum est adolescentem, solertem dabo.* Addo obiter scholas cessasse à Mense Iulio ad Octobrem vsq; , vti & Saturnalibus, & Minerualibus, & aliis feriis per annum, vt planè Martialis innuit Lib. X. Epig. LXII. *Institutio puerorum in tribus. In literis. In Musicâ. In palæstrâ. Scholarum feriæ quando.*

Ludi magister parce simplici turbæ, &c.

Auctorum imagines, iconesuè olim, aut in æde Camænarum, aut in priuatis bibliothecis collocatæ; quarè Martialis agit gratias Stertinio in Dedicatori: Lib. IX. scribitq; Epitaphium Epig. I. carmen conscribendum statuæ suæ. Hunc morem imitantur multi, & præcipuè C. V. Hieronymus Bossius meo-tuus, sæculi nostri Varro, philologus præstantissimus, & suprà omnes sciolorum morsus Græcæ, Latinæquè literaturæ erudi- *Antiquorum imagines in æde Camænarum. Hieronymi Bossij eulogium.*

tissi-

Amores praesides Academia.

tissimus. Athenienses, cum dedicata Mineruae Academia esset, illic Amoris quoq; statuerunt imaginem, & simul illi cum Pallade sacrificarunt. Rationem huius ostendit Athenaeus, cum ait: *Amorem Deum auxiliatorem esse in ijs, quae ad ciuitatis salutem pertinerent. In foederibus quoque, qui populi iussu, & edicto percutiuntur, Amori plurimus honos tributus. Quare Lacedaemonij antè instructas acies Amori rem diuinam faciunt, quod in militarium ordinum amicitiâ sita victoria salus.* Haec Athenaeus loco paulò suprà citato.

In foederibus quoque amores, & praeliis.

Apud Spartanos in loco dicto, *Promo*, idest, curriculo, seù stadio, vbi cursu se exercebant, simulacrum Herculis positum lego, cui operabantur quotidiè, ad robur, & fortitudinem impetrandam. Plutarchus in Pelopidâ, Amatores fidem vbi darent, ostendit, his verbis. *Aristoteles verò, inquit, etiam suâ tempestate in Iolai sepulcro amatores inter se fidem dare, & accipere solitos fuisse.* Hermes Agoraeus, vt refert Lucianus in Dialogo, *Iupiter Tragoedus*, ad Poecilem porticum aereus stabat dictus Hermagoras. Dianae quoq; signum reperio in gymnasiis fuisse, vt videre licet in Pausaniâ Corinth. Lib. II. *Gymnasium Climias Sicyonius exaedificauit, in quo puberes hac ipsa etiam aetate erudiuntur. In eo Dianae signum è marmore pube tenus expolitum, & Hercules inferiore trunci parte quadratis Mercurij signis persimilis.* An quia pudicitiae, & laboris Diana exemplum? nam, ex Horatij Poeticâ,

Herculis simulacrum in Promo, & cur.

Amantes vbi fidem sibi darent.

Hermes Agoraeus quis.

Dianae quoque signum in gymnasiis.

Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, &c. abstinuit Venere, & vino, &c.

Porta vrbium signis decorata Deorum.

Solebant in portis vrbium etiam Veteres aliqua Deorum statuere simulacra (vti nos quoq;) quae, qui in vrbes inibant, ritu quodam religionis, tacta dextra manu, salutare solebant, manuq; ad osculum, vt suspicor, relata, osculabantur, vel peregrè proficiscentes, vel redeuntes, quod indicat Lucretius.

——— tum portas propter ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Sepè salutantum tactu, praeterq; meantum.

Collo-

Collocabant & Patroni statuas, in figuram, & formam suam conformatas, pro valuis ædium suarum, vt eas Clientes venerarentur, si quando illi copiam sui facere non possent, vt notat Alciatus παρέργων Iuris Lib. VII. Cap. V. & quidem vestibus induta illa simulacra docet Varro, *A quibusdam dicitur esse Virginis Fortunæ simulacrum ab eo, quod duabus vndulatis togis est opertum*. Hæ togæ, vel lapideæ, vel, vt placet Tertulliano, prætextæ, & trabeæ, quæ vna cum fascibus, & virgis, ipsis Idolis præferebantur. Plutarchus in Theseo. *Neptunum enim Troezeni summâ religione colunt, & eius Dei tutelæ eorum ciuitas dedicata est, cui & frustuum primitias deligunt, & insigne in numo tridentem in eis habent*, & c. Hæc ille de templorum dedicatione, & de primitiis Patrono libatis.

Primitia dicata patrono vrbis.

Mensa etiam suum habuit simulacrum Dei tutelaris, Geniiq; sui. Ita Herculem Epitrapezium lego in Siluis Statii: qui Vindici fuit

Mensa Deus epitrapezius.

Casta Genius, tutelaque mensæ.

Papinianus de eodem Hercule Vindice.

Tellus habebat

Regnator letis numen venerabile mensis.

Quin etiam Deos ipsos initio mensæ (vt dictum) inuocabant. Quintilianus Decl. CCCI. *Habuisti honorem, & illud humile limen intrasti, & adisti mensam, ad quam, cum venire cœpimus, Deos inuocamus*. Sed de hoc alibi. Gladiatores, qui Saturnalibus festum agebant, Saturni tutelam habuisse quidam opinantur: credo tamen cum eruditissimo Lipsio, Saturno placando gladiatores pugnasse, Deo infero, malefico; eorum tamen præses habetur Mars. Saluianus. *Colitur, & honoratur Minerua in Gymnasiis, Venus in theatris, Neptunus in Circis Mars in arenis, Mercurius in palestris*. En cuiq; loco, & arti suus Genius, & Deus tutelaris, & Mercurius item præses palæstræ studiorum.

Inuocati Dij tutelares mensa ante mensā.

Gladiatores Saturno operati.

Mars præses Gladiatorum

Venus præses theatri

Neptunus præses circi.

Mercurius præses palæstra.

Aras dedicaturi olim, aut simulacra Dei alicuius, legumina elixa pro primitiis offerebant dicatis, ob memoriam grati animi de primo victu. Aristophanes in Ranis. *Testor Iouis Hercei ollas, cum quibus ara dedicata est olim.*

Aræ dedicatæ cum ollis.

sem more; sed collato altiùs pede digladietur, deprehendet, illos plumbeis gladiis, Andabatarum more, aerem verberare, atque perinde, quasi exangues, vt fertur, cuminum biberint, cùm vocabulum aliquod occurrerit antiquum, fortean antiquatum, ringunt, in hæresi illâ obstinatè agentes, singula verba ad Ciceronis normam tantum esse trutinanda, reliqua barbara, & obsoleta. O quàm verum. *Tantùm quisquè laudat, quantum se sperat imitari posse*. Verba volunt tanquàm vasa sono quæsita, non pretio æstimata, aut captu, neque eos Auctores probant, in quibus plus intelligendum, quàm legendum. Hi tanquàm intermitentes noctu per arua cicindelæ ad exortum, ac lucem Solis eruditionis euanescunt: ad pannaceas Baucides vocabula releganda dictitant. Quæ non capiunt, non cupiunt; at carpunt. Hos potiùs explodendos censeo, vt fanaticos ab Eruditorum theatro.

Tanta priscorum sobrietas, vt vinum meracius, vel Homeri ætate, non potatum. Id colligo ex Athenæi Lib. I. dicentis. *Porrò nouit & Homerus vtilitatem vini, ac temperaturam, etsi Horatius sugillans eum, ità inquit, Laudibus arguitur vini vinosus Homerus. Nota fuere & illi temperandi varia genera. Non enim Achilles temperari meratius oportere dixisset, nisi quotidiana quadam fuisset temperatura.* Hinc dictum vinum dilutum Martiali,

Vinum temperatum antiquis. Vinū dilutū.

Dilutibibis vnciam falerni.

Horatius II. Od. II.

Quis pater ocius restinguet ardentis falerni
Pocula prætereunte lympha?

Dicebatur etiam mistum, quod sequenti ætate magis luxuriâ seruis ad pedes datum, vt colligunt ex illo Martialis Lib. VII. Epig. XIX.

Vinum mistū seruis datū.

Mistо lagenam replet ad pedes vino.

Staphilus, Sitheni filius, dicitur à Plinio Lib. VII. Cap. LVI. induxisse primū vsum, aqua vinum diluendi, contrà morem & mentem Thyadum, quæ vetant aquam infundi vino bacchantium. Sed malè. Baccho enim plures Nymphas nutrices finxit antiquitas, quòd opor-

teret vinum cicurari, & temperari pluribus aquæ portionibus, de quibus idem Athenæus Lib. xx. in hunc modum. *Quæ nostro sęculo fit mistio, priscis inconsueta, memoriam retulit iactati prouerbij, ἢ τρία, ἢ μὴ τέσσαρα. Bibenda quinquè, vel tria, sed minimè quatuor*, iubet adagium, etsi aliter hoc alij explicent, vt, cum quinquè partibus aquæ, vini duas bibamus, aut cum aquæ tribus vnam vini. At quibus diutiùs, & copiosiùs bibere placebat, ij quinquè cyathos aquæ miscebant cum duobus vini. De illo prouerbio legendus Plutarchus Symp. Lib III. Quæst. IX. Plautus in Sticho, Ausonius.

Prouerbium, Vel quinq. bibe, vel tria, vel non quatuor, explicatum.

Ter bibe, vel toties ternos, sic mystica lex est, &c.

Locus Martialis enodatus.

Vini mistio, & temperatura.

Hoc carmen alij referunt ad numerum conuiuarum, vt incipiant à numero trium Gratiarum, & desinant numero nouenario Musarum. Quinarius igitur bis duo complectitur, & dimidium; quaternarius semel tria, & tertiam partem, quod quatuor bibere vetet, ea temperatio est duorum aquæ cyathorum, cum totidem vini. Antiquis ea potio meracior videbatur. At Plutarchus aliter exponit. Legendus etiam Adagiographus in illo adagio, *Aut quinquè bibe, aut tres, aut nè quatuor*. Communiter tamen ità temperatum lego, vt crateri ter tantùm aquæ infunderent, quantùm vini, propterea de parùm generoso vino frequens erat in ore potantium *ἆρ' οὐ πίει τρία; nunquid potabis tria?* Sed quis legem præscriberet exlegi?

Nunquàm potabis tria quid.

Diuersa mistio pro vini diuersitate facta.

Potus triplex pro triplici hominum conditione.

Pro vini, potantium, temporis discrimine, diuersa & aquæ mistio. Præterea potus triplex quantitas pro triplici hominum conditione; alii enim sani, alii valetudinarii. Valetudinariorum potus quantitas sextans, hoc est, duarum vnciarum: sanorum, vel temperatorum, vel intemperatorum, seu ebriorum. temperatorum consuetus erat triens, scilicet quatuor vnciarum circiter; ebriorum vero x, seu XI vnciarum, & meracius ad libitum, & libidinem.

Hæc ad te à me pluribus, non ocii, sed amoris abundantiâ. Inertibus semper feriæ, nunquàm studiosis, & potissimùm in illâ aulâ Palatinâ, vbi tu meres, multa

iam

iam diù meritus, aureâ compede vinctus, aurea vincens secula, aureâ contentus mediocritate. Quod si te à me in oculis, in pectore gestari gloriaris, merito tuo id factum, dicamq; cum Plautino Callicle.

Si quid ergà amicum benefeci, aut consului fideliter;
Non videor meruisse laudem: culpâ caruisse arbitror.

Consigno Dissertationem illo Ouidii ad rem maximè tuam,

Vtere temporibus, quorum nunc munere fretus!
Et patet in laudes area læta tuas,

Amicorum amicissime, litteratorum litteratissime, ANTONI.

PELEGRINO GIAMPVLO I. C.

DISSERTATIO XXXXV.

Serui ab aliis docti seruis, non ab ingenuis, neq; inter ingenuos. Matronæ non doctæ probatę, contrà scorta docta commendata, Meretrices Mathematicis, & Philosophicis imbutę, & cur, Athenis. Serui vbi sepulti, vbi fæx plebis. Serui ęs pendebant in theatro. Allio vescentes prohibiti à sacris Matris Deûm. Saturnalia festa Seruorum. Eleutheria festa quę, & quando celebrata. Eleutheria festa Lucensium. Soteria.

LIS inter nos vindiciarum de libro, quem teneo; dum satisdem tibi pro prǣde, vt sartum tectum illum tibi seruem, restituamquè, cum tibi adiudicabitur. Interim possessio mea fiduciaria, non iusta. Prædibus, & prædiis meis tibi cauebo, quod si renuis, ad iudicium veniam, vt rem totam; non ad arbitrum, vt partem habeam, sed quid? iusto sacramento tecum contendere non licet. Nugari libet cum amicorum amicissimo. Ego, meaquè, tua sunto κρήματα, καὶ

ατέρνη, nec sum mei iuris, & mancipii; aliis totus emancipatus, & tibi potissimùm, qui equis præcurris albis ad gloriæ, & immortalitatis metam, quam tibi propriam in grauissimo illo munere obeundo voueo.

Ne seruiles animi, vt solent, altè intumescerent, quia pares cum paribus facillimè congregantur, prudenter legibus cautum reperio, vel saltem more vsurpatum, Seruis non licuisse cum ingenuis operam dare literis, neque ingenuarum artium magistros publicè profitentes audire. Horatius Sat. VII. Lib. II.

Serui cum ingenuis literis non incumbebant.

Dum quę Crispini docuit me ianitor, edo.

Ad hanc rem nummum plumbeum cudere contendor cum scortorum ludo argutias, & Matronarum laudo inscitiam. Apud antiquos mulieres eruditæ non benè audiebant. Iuuenalis Sat. VI.

Mulieres eruditæ non benè audiebant, & cur.

Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes.

Euripides.

Odi eruditam, ne mea vnquam sit domi,
Quę plus sciat, quàm mulierem scire expedit.
Namq; eruditis ipsa maiorem Cypris astutiam indit.

Si enim multas legunt historias peccare docentes (vt ait Flaccus) peccare discunt. Et Martialis inter vitæ bona hoc recenset, *Sit non doctissima coniux*. ad meretriciam enim accedit petulantium doctrina, & argutia muliebris, ideò Athenis scorta non vulgaria, non suum vulgariter, vulgabant corpus, nisi prius artes liberales percepissent, vt suis sophismatis melius amantes incautos irretiret. Quare Athenæus Lib. XIII. hæc refert. *Reliqua meretrices ideò magnis spiritibus inflatę gloriabantur, quòd operam darent humanioribus, & Mathematicis disciplinis temporis nonnihil impenderent, quarum scientiâ, & cognitione ad respondendum fierent acutiores, & dicatiores.* Et paulo infra asserit, perinde esse dissertare cum Philosophis, atque cum Scortis, nam, vt Agathon ait,

Coniux non doctissima bona.

Scorta erudita liberalibus, & Mathematicis.

Quæ ob inertiam mulier est segni corpore,
Animi habet intus non segnem intelligentiam.

Sub

Addit deindè: *Huius Epicuri famosa meretrix, Leontiũ, amicitia fuit, quæ philosophiæ operam nauare cum incæpisset, non deò scortari desiit, sed Epicureis omnibus in hortis se prostituit, & palàm quidem Epicuro.* Huius etiam meminit Cicero in Pisoniana, Lactantius Lib. III. de falsâ Sapientiâ, Laertius in Epicuro, Muretus Lib. VIII. Cap. XXI. Reperio tamẽ Corneliam apud Plutarchum in Pompeio litteris, lyrâ, musicâ, & Geometriâ excultam, præceptisq; Philosophicis optimè imbutam; aliasquè, quas apud probatos Scriptores reperire licet.

Cornelia eruditio varia.

Sed emergamus ex hoc cœno tenacissimo, quod suspenso pede calcasse nobis fraudi non esto. Reperio seruitia Locus ad sepeliendum destinatus miseræ plebi, & seruis, fuêre Exquiliæ, dictæ *puticuli à prutrescendo, seù putendo* Horatius Sat. VIII. Lib. I.

Sepultura locus miseræ plebis.
Puticuli quid.

Huc prius angustis eiecta cadauera cellis
Conseruus vili portanda locabat in arcâ
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum.

Serui aliquid pendebant in theatro pro loco. Plautus in Pœn. *Serui ne obsideant liberis, vt sit locus, vel æs pro capite dent.* Græci appellarunt ἐπιτίμια. Hæc aliquando in seruis tantum, sed receptum etiam hoc in alijs è plebe, qui locarijs nescio quid pro sede pendebant.

Serui pendebant in theatro.

De Seruorum inique conditione hactenus: nunc pauca de illorum conuiuijs, & festis. Athenæus Lib. IV. *Apud Romanos Saturnaliorum diebus moris fuit, vt domini famulos suos conuiuio exciperent, ipsiq; Seruorum officio fungerentur.* Hanc cõsuetudinem Græcam fuisse exemplis quibusdam probat. nam in Cretâ, festo Mercurialium, conuiuantibus seruis domini ministrant. Idem mos apud Trezœnios. Idem Sacean festum Babyloniorum in medium affert: sed hæc, eruditissimè pertractata à Lipsio, & Macrobio in Saturnalibus, mitto. Eleutheria erant dies festi; & epulæ lætiores, quas Serui libertate donati celebrabant. Horum mentio fit apud Plautum in Persa: *Basilicè agito Eleutheria.* Dicta sunt ἐλευθέρια sacra quædam apud Samios τῷ ἔρωτι, hoc est, *amori Deo* dedicata. Itaq; apud Romanos Serui, quando ad Dominorum

Locarij solutum in theatro.
Saturnalia festa seruorum.

ram, allium non sapiam. Ego apud municipales, & cathedrarios oratores, verius, forenses rabulas subrostranos, quia sępè garrio, garrire didici, vel cum viris ad Reipub. clauum assidentibus, ad altiora aspirantibus. Consilium è tuo socratico pectore aurum purum, putum, et melius non suppeteret Consus. Verba è Tulliano ore Suadam spirant, quorum vnumquodq; nummis (ve cum Plautinâ illâ in aliam rem loquar) Philippeis aureis, non potest auferre hinc à me, si quis emptor venerit. Quę enim tu dicis, aurum, atq; argentum merum est; ideò fixus apud me est animus tuus clauo trabali ad amandum, & perennandum perenniter. Deus tua consilia excellentissimę Reipublicę Lucensi, patrię nostrę carissimę, tibiq; fortunet.

POMPEIO CAIMO EQVITI,

Medico, Lectori Primario Patauino.

DISSERTATIO XXXXVI.

Cantorum, cytharædorum lex, vestis, corona, insignia, quantâ olim modestiâ, & quanti æstimati; item Poetæ. Oscula iactata à Cytharædis in theatro. Virginum modestia in lauandis hospitibus. Epigramma quanti emptum. Homeri, Tyrtæi, Æschyli quantus honos. Mali Pœta lapidibus petiti, boni floribus, & frondibus ornati. Insani lapidati. Poetarum certamina. Famosum carmen carbone in foribus notatum.

O quàm verum! oculis lynceis, & aquilinis quidam in aliorum obtutu; talpę, & Hypsęâ cęciores in propriis: Catonis censoriâ virgulâ rigidi in omnes; in se ipsos humanitate humaniores. Optimè ille,

Quan-

Quanto perditior quisque est, tantò acrius urget.

Item

Corporis optima lynceis
Contemplare oculis, Hypsea cacior, illa
Quę mala sunt specta.

Hydram potius secares, quam tales emendares. Amputatò vno capite, bicipites, tricipites, centicipites resurgunt; crescit cum robore numerus. Igne tantùm veræ, & solidæ constantiæ reprimendi, quod à te seriò factum: Tu mihi semper exemplo tolerantiæ, quæ vna trophæum figit in cœlesti illo Capitolio. Nunquam extinguetur tuæ lampadis elychnium, pingui succo nutritum ingenuitatis, & crescentis gloriæ. Virtutis catena adamantina, quam Parcarum forfex non incidit: quidquid innexum huic, aut inuolutum durat, memoriæ consecratum æternæ.

Cytharædorũ modestia prisca. *Cytharædi immodestes pudicitiæ mulierum.* *Cantores multa mentiuntur* *Cytharædorũ corona querna*

Sapienter ille, *Viuendum moribus antiquis, & loquendum verbis præsentibus,* & optimè præscripsit. Ast passim (dolendum) priscos bonos mores antiquatos in omnibus, & pręcipuè videmus in Cytharædis, qui olim modesti & frugi; at nunc immodesti, & nebulones. Athenæi eclogarius de hoc disserit. *Quamobrem vxori Clytemnestra cantorem Agamemnon reliquit monitorem, & custodem, quam non prius Ægisthus stuprauit, quàm in insula occidit cantorem.* Eiusmodi fuit Cantor ille, qui insidiatores procos Penelopes execrabatur, vel repugnante adagio illo vetere. *Multa cantores mentiuntur.* Cytharædorum corona erat querna. Martialis Lib. IV. Epigr. LIV.

O, cui Tarpeias licuit contingere quercus,
Et meritas prima cingere fronde comas.

Lib. IV. Epigr. I.

Perq; manus tantas plurima quercus erat.

Cytharædorũ vestis qualis,

Cytharædorum vestis olim demissa ad pedes vsq; vt colligitur ex Virgilio, Horatio, aliisq; classicis Scriptoribus. Hæc dicta palla, eratq; purpurea, & variegata. Apuleius. II. Florid. *Etq; prorsus cytharædicus status, Deam prospiciens canenti similis, tunicam, pecturis variegatam deorsum ad pedes deiectus ipsos.* Hæc quoq; discincta. Ouidius.

dius.

Inducrat Tyrio distinctam murice pallam,

Legem hanc Cytharædorum Tacitus Annal. Lib. XVI. refert. *In theatro ne fessi resideant, ne sudorem, nisi eâ, quam induti gerebant vestem, detergere erat, & nulla oris, aut narium excrementa viserentur.* Hos cum pallâ cecinisse, & saltasse Plautus quoq; in Menæch. refert. *Salta sic cum pallâ posteà.* Quapropter Cytharædorum, æuo deprauato, conditio olim maximi habita, & lautior, quàm Poetarum, aut eruditorum. Ideò Martialis de se Lib. III. Ep. IV.

Cytharædorū lex.

Cytharædi cū pallâ saltabant.

Quanti cytharædi habiti.

Exierat; veniet cum Cytharædus erit.

Et Lib. V. Ep. LVII.

Artes discere vult pecuniosas?
Fac discat Cytharædus, aut Choraules.

Ingressi scenam oscula, seu basia iactabant ori prius manu admotâ, deinde protensâ in eos, quos adorabant, & hoc erat *adorare*, quod factum vel à Hierone innuit Tacitus, loquens de eo Cytharædum agente. Aurigę verò populum, flagello ad os admoto, cum aliter non possent, adorabant. De adoratione alibi. Cytharædi, cum placebant, plausu excipiebantur, vt habemus in eodem Martiale Lib. IV. Epig. V. Plinio, Luciano, Ouidio, & alijs.

Oscula iacta à cytharædis. Aurigarū osculum

Incirco quemodo Cytharædi plausu excepti.

Cytharædorum, vt & Musicorum insigne anulus, seu gemma fuit. Anuli meminit Suetonius de Symphoniacis Neronis. *Insignes pinguissimâ comâ et excellentissimo cultu pueri, nec sine anulo læuis.* Quasi dicat, ex consuetudine aliorum Musicorum, & Cytharædorum læuas anulis habentes ornatas. De gemma meminit Plinius Lib. XVII Cap. II.

Anulus insigne cytharædorum.

Poetæ quoquè nomen venerandum olim, quia temperantiæ, omniumq; virtutum magistri dicti, σοφοὶ, & σοφίσαι. Citarem Homerum, Strabonem, Quintilianum, Plutarchum, Clementem Alex. nisi actum agere vellem. Confirmat dictum de Poetarum æstimatione, quod idem Athenæus refert Lib. V. de Hierone, cuius hæc verba. *Nauis autem in Alexandriam remulco dedu-*

Poetarum modestia.

 cta

cta est, Hieroque Archimelon, epigrammatum Poetam, ob epigramma de illâ naue scriptum, donauit honoris ergò mille tritici modijs, quos Athenas in Teireum portum sumptu suo perferendos curauit. Epigramma in eo libello adhuc extat. Cherilus (etsi Poeta diobolaris) in singulos versus accepit aureos stateres, & ab Alexandro pro singulis versibus Philippeis fuit donatus. Hinc Horatius Lib. II. Epist. I. cecinit,

Epigramma quâti emptū.

Cherili versus quanti.

Gratus Alexandro Regi Magno fuit ille
Cherilus, incultis qui versibus, & malè natis,
Rettulit acceptos, regale numisma, Philippos.

Poeta scripturi coronati erant.

Coronâ redimiti Poetæ versus scripturi, vt Sacerdotes coronati, infulatique Oratores oraturi, ità apud Maronem Æn. VII.

Quin & Marrubia venit de gente Sacerdos,
Fronde super galeam, & felici comptus oliua.

vt auspicato se fronde coronantes, Deos sibi hominesq; conciliarent hac tanquam religione. Horatius Epist. I. Lib. II.

Fronde comas vincti scribunt, & carmina dictant.

Poetarum corona qualis.

Poetarum corona ex Marcilio in Persium erat ex hedera, lauro, & myrto, quod sacri essent Baccho, Apollini, & Veneri, Numinibus illarum plantarum. Apud Athenienses lex erat, vt quinto quoq; anno in Panathenæis Homeri vnius ex omni Poetarum numero carmina publicè recitarentur, quod inflammarent animos ad honestatem, docerentq; quid faciendum, quidue fugiendum. Lacedæmonij simili honore prosecuti Tyrtæum, poeticis licet aduersarentur scriptis, lege constitutâ, vt quoties cum hostibus dimicaturus in procinctu constitisset exercitus, conuocarentur milites in tabernaculum regis, ibiq; audiendis Tyrtæi carminibus, ad spernendam pro patriâ vitam, incitarentur. Aeschylum quoq; Athenienses, vnius enim ex omnibus Tragicis fabulæ, ipso etiam mortuo, vt docerentur, decreto publico statutum est, vt notat Muretus Lib. VI. Cap. VII.

Homerus quanti apud Athenien.

Tyrtæ. & Æschylo quātus honos.

Mali poeta lapidati.

Quod si Poetæ infelices, & inculti putabantur, lapidibus

dibus petebantur: at contra felices, & culti, sertis, & floribus decorabantur, quàm Græci φυλλοβολίαν. idest *florum & frondium sparsionem* dicebant. Athenæus Lib. VI. refert Polyctorem quemdam, cytharædum infelicem, petijsse ab amico saxa ædificandæ domui; quia verò ille pauca pollicebatur, indignatur Cytharædus. *Quid (ait) tu mihi tam parcè lapides promittis, possim ego plures reportare ex theatro, cum artis meæ specimen prabens lapideo imbre fuero in plutus.* Lapidationis theatralis multa exempla habemus in Macrobio II. Satur & in Senec.

Boni poetæ coronati,

Lapidatio theatralis.

Ingeniosissimus Aesopus apologo LII. huic apertissimè subscribit. Quia Poetæ insulsi phrænesi correpti insaniæ notam subibant, si carmina canerent; ideò imitantur in lapidatione Poetarum malorum, pœnam insanorum, quæ erat lapidatio. Plautus Pœn. *Neque nos populus pro Cerritis insectabit lapidibus.* Lapidatio ergò finis malorum Poetarum; mordacium verò scommata carbone notabantur; quæ famosa carmina foribus amantium carbone inscribebantur. Plautus Merc.

Insani lapidati.

Famosum carmen carbone scriptum in foribus.

occentent noctu ad ostium.

Meæ impleantur carbonibus elegiarum fores.

Quando scilicet face extinctâ inscribebatur famosum aliquod carmen ad ostium infamiæ gratiâ.

Lapidationis malorum Poetarum meminit appositè Petronius his verbis, quæ libet attexere. *Ex his, qui in porticibus spatiabantur, lapides in Eumolpum recitantem miserunt. at ille, qui plausum ingenij sui nouerat, aperuit caput, extràq; templum profugit. Timui ego, ne me Poetam vocarent. itaq; subsequutus fugientem, ad litus perueni: & vt primum extrà teli conjectum licuit consistere. Rogo, inquam, quid tibi vis cum isto morbo? minus quàm duabus horis mecum moraris, & sæpius poeticè, quàm humanè loquutus es. Itaq; non miror, si te populus lapidibus persequitur. Ego quoq; sinum meum saxis onerabo, vt, quotiescumq; cœperis à te exire, sanguinem tibi à capite mittam. Mouit ille vultum, &, mi inquit adolescens, non hodie primum auspicatus sum: imò quoties theatrum, vt recitem aliquid, intraui, hac me aduenticiâ excipere frequentiâ solet. & c.* Mali igitur

Lapidationis theatralis locus.

Malorum poetarū præmia.

poetæ in theatro, & ludorum actores, si artis suæ specimen infeliciter darent; & ipsi quoq; spectatores, si odiosi populo, & inuisi lapideo imbre petiti; contrà boni munuscula varia florum, ac frondium coniectionem referebant: illam Græci dixere ἐπαγερμὸν, hanc φυλλοβολίαν, seu *florum, ac frondium aspersinem*, iaculum. Ideò Gentianus Heruetus ait. *In certaminibus primo fuit donum athletarum. Secundo autem exercitatio. Tertio foliorum sparsio. Vltima autem fuit corona*. His additi petasi, zonæ, cingula, bracteæ, tuniculæ, galeri, crepidæ, & his similia. Videndus meus eruditissimus Franc. Bernardinus Ferrariuis non ferri, sed auri puri, putiq; fodina inexhaustâ. Erant & Poetarum certamina ex Suetonio in Augusto, Caligula, & alijs. Veniebant autem ad commissiones coronati. Qui vincebatur, is detractam sibi coronam vincenti donabat, quò Flaccus alludens dixit Satyrâ vltimâ Lib. I. de se, & Lucilio, quem carpserat.

Bonorum poetarū præmia.

Poetarum certamina.

Neq; ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multâ cum laude coronam.

Hæc pœna ignaui poetæ.

Alio gradum verto, & ab impudentiâ, & stultitiâ Cytharœdorum, malorumque Poetarum me conuerto ad pudicitiam virginalem, quam admiror in illis antiquis, quod maximo cum stupore suspexi in eodem Athenæi Lib. I. quanta fuerit priscorum continentia. Refert enim, à Virginibus, atquè fœminis hospites lotos, nec inflammationi, nec intemperantiæ obnoxios, tam rectè illorum vita instituta. Ex quo colligo, vel virgines ancillas hospites lauisse sine vllâ pudicitiæ maculâ. O ætatem verè auream, & si auro non veniret honos.

Pudicitia virginum quāta olim.

Loti hospites à virginibus ancillis.

Ex varijs veluti tessellis hæc sunto emblemata vermiculata quæ malè consertæ rei speciem arridendam, & irridendam probabunt; artificique non parient applausum, sed eum reddent explosum. Quare, *inter nos ministremus* ex Plautinâ Sticho *monotrophè; modestè melius facere sumptum, quàm ampliter suum, quemquè decet;*

quibus

quibus diuitiæ domi sunt, scaphio, cantharis, batiocis bibunt; Nos nostro samiolo poterio tamen viuamus, & efficiamus pro opibus nostris mœnia. Ego tu sum, tu es ego, vnanimi sumus; velimus nostra consilia vnâ rectâ vortier. Tuum erit insinuata trutinare, cui iudicium decemuirale, prudentia plusquam humana, cum diuersus, & auersus à popello viuas, neque per viam publicam incedas; sed per callem, qui ad immortalitatis apicem deducit, feliciter.

COSMO BERNARDINIO I. C.

DISSERTATIO XXXXVI.

Seneca laudatus, elucidatus. Formula noua antiqua dimittendi a funere populum. Ritus ossa colligendi, lauandi, & à quibus post rogum. Non nisi interdiu mortuis parentarum. Quid sacrum nouendiale, quando vitâ functi memoria facta, quid dici consueuit? Sycioniorum mos cadauera condendi. Vestes funebres paratæ ante mortem. In luctu fasces, arma, & c. submissa. Lex Numæ de luctu pro mortuis. Viduis in luctu nubere interdictum. Θ littera præfixa nominibus mortui. Anuli detracti Imperatoribus morientibus, traditi successoribus. Quæ cadauera ostensa. Rogi extructi etiã absentibus. Saccus vndecimus pro sepultura militum, & alia funebria.

ANtestari licet. Auriculam oppone. Commasculo frontem, & sequestratâ verecundiâ in Caligine scommata de nostro Senecâ inchoo dicentis, commissiones meras componere, & arenam esse sine calce. Qui de philosophiæ arcana ille scriptis ... quæ non ... carpebat. Aduersum generosum ... Leonem lucernarii canes aliquando ..., hirriunt: sed frustrà: ludunt operam: quod si quando obscurius videatur, vt sacra sunt mysteria, velauit religiosis irreligiosis, reuelanda tantum *Seneca eulogium.*

rum mystis. Prudentes quidam sententias obscurant; vt sepiæ, ne deprehendantur à vulgo. Illius scripta de Sophiæ sententiâ excipienda foribus ornatis floribus, lauru, & lucernis. Ita censent, qui benè sentiunt; nec tu dissentis, quem illa diuina virtus iam sibi vindicauit assertorem.

A funere qui clamatū Palam factū, quid.

In funere peractis omnibus feralibus, *Conclamatum est, Ilicet*, acclamabant, quibus additum reperio, nec alijs (Lipsio, vt puto, excepto) notatum, *Palam factum*, innuentes rem publicè peractam. Colligo ex Senecâ de tranquillitate. *Cato* (inquit) *ille virtutum viua imago incumbens gladio, simul de se, ac Republicâ, palam facere.* quod erat dicere, peracta omnia, & desperatum de suâ, & Reipublicæ salute. Cicero. *Nondum palam factum erat concidisse Rempublicam.*

Ossa lecta à rogo, & cineres per quos.

Postquam cadauer in rogo erat absumptum, mittebantur, qui ossa legerent, & cineres in vrnâ conderent. Seneca de ira Lib. II. Cap. XXXIII. *Dignus fuit, cui permitteret à conuiuio ad ossa filij legenda discedere.*

Virgilius VI. Æn.

Ossaq; lecta cado texit Chorinæus aheno.

Propertius.

Hoc etiam graue erat, nullâ mercede hyacintos
Injicere, & fracto busta piare cado.

Et rursum Eleg. I. Lib. IV.

Ossaquè legisti, non illâ ætate legenda,
Patris, & in tenues cogeris ipse lares.

Ossa lecta, lota & lacte sparsa, vinoq; à quibus. Nouendiale sacrum.

Legebantur igitur ossa, aut per propinquos, aut per Pontifices, si inclyti duces, aut principes essent; eaquè ossa vino spargebantur, & lacte, dum à cineribus separabantur; quod fiebat nono die, vt ex ramentis, & minutalibus Festi apparet: hinc Nouendiale sacrum, Nouendiales feriæ, vt à me alibi. Suetonius in Aug. Cap. C. *Nonnulli, legenda ossa per Sacerdotes summorum Collegiorum.* Legebantur igitur per summos Sacerdotes, tanquam res sacræ. Hæc autem ossa lecta in summâ veneratione habita ex Suetonio percipitur, in sequentibus his verbis. *Reliquias legerunt primores equestris ordinis tunicati, & discincti, pedibus-*

busque nudis, & in Mausoleo posuerunt. Vide quàm religiosè hæc lecta, seruata, & honorata.

Sed, quod mihi maximam affert admirationem, reperio non nisi interdiù mortuis parentatum, etsi apud inferos, & inter vmbras versarentur vitâ functi, sub Ditis, & noctis imperio. Seneca id asserit Epist. cxxII. dicens, *mortuis certè interdiù parentatur.* Interpres Apollonij refert priscos immolasse inferis sub occasum Solis, superis verò sub ortum; atq, illa ἔντομα dicta, quod, quæ generare non possunt, mortuis, ac inferis dicantur: hęc verò ἔμπυρα, idest non execta, vt quæ generationi apta, quia inferi mortis, superi vitæ parentes esse censerentur.

Interdiù mortuis parentatum.

Superis manè, inferis vesperi immolatū.

Cum mentio fieret alicuius vitâ functi; *Felicem*, aut si plures, *Felices*, precabantur. Horatius Sat. IX. Lib. I. *Haud mihi quisquam, omnes composui, felices, nunc ego resto.* Ita Theocritus latinè, *Theochareta Thracia nutrix, fælix, hic in propinquo habitans orauit.* & Lucianus, *finitos quiescere felicis* (idest mortui) *Genios.*

Mentione facta alicuius defuncti, quid dictum.

Pausanias in Corinth. Sycioniorum morem cadauera condendi pergratum mihi obtulit, his verbis. *Corpus terra contegunt, deinde lapidea basi extructa columnas exigunt, quibus fastigia, vel, vt Græci vocant, aquilas imponunt, eadem propè facie, quâ sunt templorum columnæ; inscribunt verò sepulcris planè nihil, sed eius, quem extulerunt nomen appellantes, patris mentione prætermissa illum valere iubent.* Columnas statutas super sepulcra alibi à me dictum, & morem deductum ex eodem Pausaniâ, & Plutarcho.

Sycioniorum mos cadauera condendi.

Columna super sepulcra.

Mos etiam fuit mortalium, vt sibi, & suis, funebres vestes pararent. Homerus Odys. II. ore Penelopis ad Procos. *Sustinete heroes meas nuptias, donec linteum perfecero Laerti Heroi pollinctum.* & Iliade XXII. *Sed tibi vestimenta in ædibus iacent facta manibus mulierum.* Virgilius Æn. IX.

Vestes funebres parata ante mortem.

Heu terra ignota canibus data præda Latinis,
Militibusquè iaces, nec te tua funera mater
Produxi, pressiuè oculos, aut vulnera laui,
Veste tegens, tibi quam noctes festina, diesquè
Vrgebam, & tela curas solabar aniles.

In quibus verbis varij ritus apparent; & quàm esset abominan-

ατηνα, nec ſum mei iuris, & mancipii; aliis totus emancipatus, & tibi potiſſimùm, qui equis præcurris albis ad gloriæ, & immortalitatis metam, quam tibi propriam in grauiſſimo illo munere obeundo voueo.

Ne ſeruiles animi, vt ſolent, altè intumeſcerent, quia pares cum paribus facillimè congregantur, prudenter legibus cautum reperio, vel ſaltem more vſurpatum, Seruis non licuiſſe cum ingenuis operam dare literis, neque ingenuarum artium magiſtros publicè profitentes audire. Horatius Sat. VII. Lib. II.

Serui cum ingenuis literis non incumbebant.

Dum quę Criſpini docuit me ianitor, edo.

Ad hanc rem nummum plumbeum cudere contendor cum ſcortorum ludo argutias, & Matronarum laudo inſciciam. Apud antiquos mulieres eruditæ non benè audiebant. Iuuenalis Sat. VI.

Mulieres eruditæ non benè audiebant, & cur.

Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes.

Euripides.

Odi eruditam, ne mea vnquam ſit domi,
Quę plus ſciat, quàm mulierem ſcire expedit.
Namq; eruditis ipſa maiorem Cypris aſtutiam indit.

Si enim multas legunt hiſtorias peccare docentes (vt ait Flaccus) peccare diſcunt. Et Martialis inter vitæ bona hoc recenſet, *Sit non doctiſſima coniux*. ad meretriciam enim accedit petulantium doctrina, & argutia muliebris, ideò Athenis ſcorta non vulgaria, non ſuum vulgariter, vulgabant corpus, niſi prius artes liberales percepiſſent, vt ſuis ſophiſmatis melius amantes incautos irretirent. Quare Athenæus Lib. XIII. hæc refert. *Reliquæ meretrices ideò magnis ſpiritibus inflatę gloriabantur, quòd operam darent humanioribus, & Mathematicis diſciplinis temporis nonnihil impenderent, quarum ſcientiâ, & cognitione ad reſpondendum fierent acutiores, & dicatiores*. Et paulo infra aſſerit, perinde eſſe diſſertare cum Philoſophis, atque cum Scortis, nam, vt Agathon ait,

Coniux non doctiſſima bona.

Scorta eruditæ liberalibus, & Mathematicis.

Quæ ob inertiam mulier eſt ſegni corpore,
Animi habet intus non ſegnem intelligentiam.

Sub

Addit deindè: *Huius Epicuri famosa meretrix, Leontiũ, amicia fuit, quæ philosophia operam nauare cum incepisset, non deò scortari desiit, sed Epicureis omnibus in hortis se prostituit, & palàm quidem Epicuro.* Huius etiam meminit Cicero in Pisoniana, Lactantius Lib. III. de falsâ Sapientiâ, Laertius in Epicuro, Muretus Lib. VIII. Cap. XXI. Reperio tamē Corneliam apud Plutarchum in Pompeio litteris, lyrâ, musicâ, & Geometriâ excultam, præceptisq; Philosophicis optimè imbutam; aliasquè, quas apud probatos Scriptores reperire licet.

Cornelia dotes variæ.

Sed emergamus ex hoc cœno tenacissimo, quod suspenso pede calcasse nobis fraudi non esto. Reperio seruitia Locus ad sepeliendum destinatus miseræ plebi, & seruis, fuêre Exquiliæ, dictæ *puticuli* à *prutrescendo*, seù *putendo*. Horatius Sat. VIII. Lib. I.

Sepultura locus miseræ plebis.

Puticuli qui

> *Huc prius angustis eiecta cadauera cellis*
> *Conseruus vili portanda locabat in arcâ*
> *Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum.*

Serui aliquid pendebant in theatro pro loco. Plautus in Pœn. *Serui ne obsideant liberis, vt sit locus, vel æs pro capite dent.* Græci appellarunt ἐκτρίρια. Hæc aliquando in seruis tantum, sed receptum etiam hoc in alijs è plebe, qui locarijs nescio quid pro sede pendebant.

Serui pendebant in theatro.

Locarij solutum in theatro.

De Seruorum inique conditione hactenus: nunc pauca de illorum conuiuijs, & festis. Athenæus Lib. IV. *Apud Romanos Saturnaliorum diebus moris fuit, vt domini famulos suos conuiuio exciperent, ipsiq; Seruorum officio fungerentur.* Hanc cōsuetudinem Græcam fuisse exemplis quibusdam probat. nam in Cretâ, festo Mercurialium, conuiuantibus seruis domini ministrant. Idem mos apud Trezœnios. Idem Sacean festum Babyloniorum in medium affert: sed hæc, eruditissimè pertractata à Lipsio, & Macrobio in Saturnalibus, mitto. Eleutheria erant dies festi; & epulæ lætiores, quas Serui libertate donati celebrabant. Horum mentio fit apud Plautum in Persa: *Basilicè agito Eleutheria*. Dicta sunt ἐλευθέρια sacra quædam apud Samios τῷ ἔρωτι, hoc est, *amori Deo* dedicata. Itaq; apud Romanos Serui, quando ad Domi-

Saturnalia festa seruorum.

ram, allium non sapiam. Ego apud municipales, & cathedrarios oratores, verius, forenses rabulas subrostranos, quia sępe garrio, garrire didici, vel cum viris ad Reipub. clauum assidentibus, ad altiora aspirantibus. Consilium è tuo socratico pectore aurum purum, putum, vt melius non suppeteret Consus. Verba è Tulliano ore Suadam spirant, quorum vnumquodq; nummis (vt cum Plautina illa in aliam rem loquar) Philippeis aureis, non potest auferre hinc à me, si quis emptor venerit. Quę enim tu dicis, aurum, atq; argentum merum est; ideò fixus apud me est animus tuus clauo trabali ad annandum, & perennandum perenniter. Deus tua consilia excellentissimę Reipublicę Lucensi, patrię nostrę carissimę, tibiq; fortunet.

POMPEIO CAIMO EQVITI,

Medico, Lectori Primario Patauino.

DISSERTATIO XXXXVI.

Cantorum, cytharædorum lex, vestis, corona, insignia, quantà olim modestiâ, & quanti æstimati; item Poetæ. Oscula iactata à Cytharædis in theatro. Virginum modestia in lauandis hospitibus. Epigramma quanti emptum. Homeri, Tyrtæi, Æschyli quantus honos. Mali Pœta lapidibus petiti, boni floribus, & frondibus ornati. Insani lapidati. Poetarum certamina. Famosum carmen carbone in forib. notatum.

O quam verum! oculis lynceis, & aquilinis quidam in aliorum obtutu; talpę, & Hypsea cęciores in propriis: Catonis censoriâ virgulâ rigidi in omnes; in se ipsos humanitate humaniores. Optimè ille,

Quan-

dius.

Induerat Tyrio distinctam murice pallam,

Legem hanc Cytharædorum Tacitus Annal. Lib. XVI. refert. *In theatro ne fessi resideant, ne sudorem, nisi eâ, quam induti gerebant veste, detergere erat, & nulla oris, aut narium excrementa viserentur.* Hos cum pallâ cecinisse, & saltasse Plautus quoq; in Menæch. refert. *Salta sic cum pallâ posteà.* Quapropter Cytharædorum, æuo deprauato, conditio olim maximi habita, & lautior, quàm Poetarum, aut eruditorum. Ideò Martialis de se Lib. III. Ep. IV.

C tharædo[r]ū lex.

C tharadi cū pallâ salta-bant.

Quanti cytharadi habiti.

Exierat; veniet cum Cytharædus erit.

Et Lib. V. Ep. LVII.

Artes discere vult pecuniosas?

Fac discat Cytharædus, aut Choraules.

Ingressi scenam oscula, seu basia iactabant ori prius manu admotâ, deinde protensâ in eos, quos adorabant, & hoc erat *adorare*, quod factum vel à Hierone innuit Tacitus, loquens de eo Cytharædum agente. Aurigę verò populum, flagello ad os admoto, cum aliter non possent, adorabant. De adoratione alibi. Cytharædi, cum placebant, plausu excipiebantur, vt habemus in eodem Martiale Lib. IV. Epig. V. Plinio, Luciano, Ouidio, & alijs.

Oscula iactata à cytharadis. Aurigarū osculum

Intircò quemodo C tharadi plausu excepti.

Cytharædorum, vt & Musicorum insigne anulus, seu gemma fuit. Anuli memi[n]it Suetonius de Symphoniacis Neronis. *Insignes pinguissimâ comâ et excellentissimo cultu pueri, nec sine anulo læuis.* Q[u]asi dicat, ex consuetudine aliorum M[u]sicorum, & Cytharædorum læuas an[u]lis hab[ere] [so]leornatas. De gemma me[m]init Plinius Lib. XVII Cap. II.

Anulus insignee cytharadorum.

Poetæ quoquè nomen venerandum olim, quia temperantiæ, omniumq; virtutum magistri dicti, *σοφοὶ*, & *σοφισαὶ*. Citarem Ho[m]erum, Strabonem, Quintilianum, Plutarchum, Clementem Alex. nisi actum agere vellem. Confirmat dictum de Poetarum æstimatione, quod idem Athenæus refert Lib. V. de Hierone, cuius hæc verba. *Nauis autem in Alexandriam remulco dedu-*

Poetarum modestia.

Mmm *cta*

Rā est, Hieroquè Archimelon, epigrammatum Poetam, ob epigramma de illâ naue scriptum, donauit honoris ergô mille tritici modijs, quos Athenas in Peireum portum suo perferendos curauit. Epigramma in eo libello adhuc extat. Cherilus (etsi Poeta diobolaris) in singulos versus accepit aureos stateres, & ab Alexandro pro singulis versibus Philippeis fuit donatus. Hinc Horatius Lib. II. Epist. I. cecinit,

Epigramma quanti emptū.

Cherili versus quanti.

Gratus Alexandro Regi Magno fuit ille
Cherilus, incultis qui versibus, & malè natis,
Rettulit acceptos, regale numisma, Philippos.

Poeta scripturi coronati erant.

Coronâ redimiti Poetæ versus scripturi, vt Sacerdotes coronati, infulatique Oratores oraturi, ita apud Maronem Æn. VII.

Quin & Marrubia venit de gente Sacerdos,
Fronde super galeam, & felici comptus oliua.

vt auspicato se fronde coronantes, Deos sibi hominesq; conciliarent hac tanquam religione. Horatius Epist. I. Lib. II.

Fronde comas vincti scribunt, & carmina dictant.

Poetarum corona qualis.

Poetarum corona ex Marcilio in Persium erat ex hedera, lauro, & myrto, quod sacri essent Baccho, Apollini, & Veneri, Numinibus illarum plantarum. Apud Athenienses lex erat, vt quinto quoq; anno in Panathenæis Homeri vnius ex omni Poetarum numero carmina publicè recitarentur, quod inflammarent animos ad honestatem, docerentq; quid faciendum, quidue fugiendum. Lacedæmonij simili honore prosecuti Tyrtæum, poeticis licet aduersarentur scriptis, lege constitutâ, vt quoties cum hostibus dimicaturus in procinctu constitisset exercitus, conuocarentur milites in tabernaculum regis, ibiq; audiendis Tyrtæi carminibus, ad spernendam pro patriâ vitam, incitarentur. Aeschylum quoq; Athenienses. vnius enim ex omnibus Tragicis fabulæ, ipso etiam mortuo, vt docerentur, decreto publico statutum est, vt notat Muretus Lib. VI. Cap. VII.

Homerus quanti apud Athenien.

Tyrtæ. & Æschylo quātus honor.

Mali poeta lapidati.

Quod si Poetæ infelices, & inculti putabantur, lapidibus

dibus petebantur : at contra felices, & culti, sertis, & floribus decorabantur, quàm Græci φυλλοβολίαν, idest *florum & frondium sparsionem* dicebant. Athenæus Lib. VI. refert Polyctorem quemdam, cytharædum infelicem, petijsse ab amico saxa ædificandæ domui; quia verò ille pauca pollicebatur, indignatur Cytharædus. *Quid (ait) tu mihi tam parcè lapides promittis, pessimè ego plures reportare ex theatro, cum artis meæ specimen prabens lapideo imbre fuero in plutus.* Lapidationis theatralis multa exempla habemus in Macrobio II. Satur. & in Senec. — *Boni poetæ coronati,* — *Lapidatio theatralis.*

Ingeniosissimus Aesopus apologo III. huic apertissimè subscribit. Quia Poetæ insulsi phrænesi correpti insaniæ notam subibant, si carmina canerent; ideò imitantur in lapidatione Poetarum malorum, pœnam insanorum, quæ erat lapidatio. Plautus Pœn. *Nequè nos populus pro Cerritis insectabit lapidibus.* Lapidatio ergò finis malorum Poetarum; mordacium verò scommata carbone notabantur; quæ famosa carmina foribus amantium carbone inscribebantur. Plautus Merc. — *Insani lapidati.* — *Famosum carmen carbone scriptum in foribus.*

occentent noctu ad ostium.

Meæ impleantur carbonibus elegiarum fores.

Quando scilicet face extinctâ inscribebatur famosum aliquod carmen ad ostium infamiæ gratiâ.

Lapidationis malorum Poetarum meminit appositè Petronius his verbis, quæ libet attexere. *Ex his, qui in porticibus spatiabantur, lapides in Eumolpum recitantem miserunt. at ille, qui plausum ingenij sui nouerat, aperuit caput, extràq; templum profugit. Timui ego, ne me Poetam vocarent. itaq; subsecutus fugientem, ad litus perueni: & ut primum extrà teli coniectum licuit consistere. Rogo, inquam, quid tibi vis cum isto morbo? minus quàm duabus horis mecum moraris, & sapius poeticè, quàm humanè loquutus es. Itaq; non miror, si te populus lapidibus persequitur. Ego quoq; sinum meum saxis onerabo, ut, quotiescumq; cœperis à te exire, sanguinem tibi à capite mittam. Mouit ille vultum, & mi inquit adolescens, non hodie primum auspicatus sum; imò quoties theatrum, ut recitem aliquid, intraui, hac me aduentitiâ excipere frequentiâ solet. & c.* Mali igitur — *Lapidationis theatralis locus.* — *Malorum poetarũ præmia.*

poetæ in theatro, & Indorum actores, si artis suæ specimen infeliciter darent; & ipsi quoq; spectatores, si odiosi populo, & inuisi lapideo imbre petiti; contrà boni munuscula varia florum, ac frondium coniectionem referebant: illam Græci dixere ἐπαγερμὸν, hanc φυλλοβολίαν, seu *florum, ac frondium asperginem, iaculum*. Ideò Gentianus Heruetus ait. *In certaminibus primo fuit donum athletarum. Secundo autem exercitatio. Tertio foliorum sparsio. Vltima autem fuit corona*. His additi petasi, zonæ, cingula, bracteæ, tunicul̃æ, galeri, crepidæ, & his similia. Videndus meus eruditissimus Franc. Bernardinus Ferrariuis non ferri, sed auri puri, putiq; fodina inexhaustâ. Erant & Poetarum certamina ex Suetonio in Augusto, Caligula, & alijs. Veniebant autem ad commissiones coronati. Qui vincebatur, is detractam sibi coronam vincenti donabat, quò Flaccus alludens dixit Satyrâ vltimâ Lib. 1. de se, & Lucilio, quem carpserat.

Bonorum poetarũ præmia.

Poetarum certamina.

Neq; ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multâ cum laude coronam.

Hæc pœna ignaui poetæ.

Alio gradum verto, & ab impudentiâ, & stultitiâ Cytharœdorum, malorumque Poetarum me conuerto ad pudicitiam virginalem, quam admiror in illis antiquis, quod maximo cum stupore suspexi in eodem Athenæi Lib. 1. quanta fuerit priscorum continentia. Refert enim, à Virginibus, atque fœminis hospites lotos, nec inflammationi, nec intemperantiæ obnoxios, tam rectè illorum vita instituta. Ex quo colligo, vel virgines ancillas hospites lauisse sine vllâ pudicitiæ maculâ. O ætatem verè auream, & si auro non veniret honos.

Pudicitia virginum quãta olim.

Loti hospites à virginibus ancillis.

Ex varijs veluti tessellis hæc sunto emblemata vermiculata quæ malè consertæ rei speciem arridendam, & irridendam probabunt; artificique non parient applausum, sed eum reddent explosum. Quare, *inter nos ministremus* ex Plautinâ Sticho *monotrophè; modestè melius facere sumptum, quàm ampliter suum, quemquè decet;*

quibus

quibus diuitiæ domi sunt, scaphio, cantharis, batiocis bibunt; Nos nostro famiolo poterio tamen viuamus, & efficiamus, pro opibus nostris mœnia. Ego tu sum, tu es ego, vnanimi sumus; velimus nostra consilia vnâ rectâ vortier. Tuum erit insinuata trutinare, cui iudicium decemuirale, prudentia plusquam humana, cum diuersus, & auersus à popello viuas, nequè per viam publicam incedas; sed per callem, qui ad immortalitatis apicem deducit, feliciter.

COSMO BERNARDINIO I. C.

DISSERTATIO XXXXVI.

Seneca laudatus, elucidatus. Formula noua antiqua dimittendi a funere populum. Ritus ossa colligendi, lauandi, & à quibus post rogum. Non nisi interdiu mortuis parentatum. Quid sacrum nouendiale, quando vitâ functi memoria facta, quid dici consueuit? Sycioniorum mos cadauera condendi. Vestes funebres paratæ ante mortem. In luctu fasces, arma, &c. submissa. Lex Numæ de luctu pro mortuis. Viduis in luctu nubere interdictum. Θ littera præfixa nominibus mortui. Anuli detracti Imperatoribus morientibus, & iidem successoribus. Quæ cadauera ostẽsa. Rogi extructi etiã absentibus. Saccus vndecimus pro sepultura militum, & alia funebria.

ANtestari licet. Auriculam oppone. Commasculo frontem, & sequestratâ verecundiâ in Caligulæ sententia de nostro Senecâ inuehor dicentis, commissiones meras componere, & arenam esse sine calce. Quæ de philosophiæ arcana ille scriptis tradidit, quæ non exhibebit, carpebat. Aduersum generosum unum Leonem lucernarii canes aliquando baubantur, hirriunt: sed frustrà: ludunt operam. quod si quando obscurius videatur, vt sacra sunt mysteria, velauit religiosius irreligiosis, reuelanda tantum *Seneca eulogium.*

tum mystis. Prudentes quidam sententias obscurant; vt sepiæ, ne deprehendantur à vulgo. *Illius scripta* de Sophiæ sententiâ excipienda foribus ornatis floribus, lauru, & lucernis. Ita censent, qui benè sentiunt; nec tu dissentis, quem illa diuina virtus iam sibi vindicauit assertorem.

A funere qui Ilicet clamatũ Palam factũ, quid.

In funere peractis omnibus feralibus, *Conclamatum est, Ilicet*, acclamabant, quibus additum reperio, nec alijs (Lipsio, vt puto, excepto) notatum, *Palam factum*, innuentes rem publicè peractam. Colligo ex Senecâ de tranquillitate. *Cato* (inquit) *ille virtutum viua imago incumbens gladio, simul de se, ac Republicâ, palam facere.* quod erat dicere, peracta omnia, & desperatum de suâ, & Reipublicæ salute. Cicero. *Nondum palam factum erat concidisse Rempublicam.*

Ossa lecta è rogo, & cineres per quos.

Postquam cadauer in rogo erat absumptum, mittebantur, qui ossa legerent, & cineres in vrnâ conderent. Seneca de ira Lib. II. Cap. XXXIII. *Dignus fuit, cui permitteret à conuiuio ad ossa filij legenda discedere.*

Virgilius VI. Æn.

Ossaq; lecta cado texit Chorinæus aheno.

Propertius.

Hoc etiam graue erat, nullâ mercede hyacintos
Inijcere, & fracto busta piare cado.

Et rursum Eleg. I. Lib. IV.

Ossaque legisti, non illâ ætate legenda,
Patris, & in tenues cogeris ipse lares.

Ossa lecta, lota & lacte sparsa, vino, a quibus. Nouendiale sacrum.

Legebantur igitur ossa, aut per propinquos, aut per Pontifices, si inclyti duces, aut principes essent; eaquè ossa vino spargebantur, & lacte, dum à cineribus separabantur; quod fiebat nono die, vt ex ramentis, & minutalibus Festi apparet. hinc Nouendiale sacrum, Nouendiales feriæ, vt à me alibi. Suetonius in Aug. Cap. C. *Nonnulli, legenda ossa per Sacerdotes summorum Collegiorum.* Legebantur igitur per summos Sacerdotes, tanquam res sacræ. Hæc autem ossa lecta in summâ veneratione habita ex Suetonio percipitur, in sequentibus his verbis. *Reliquias legerunt primores equestris ordinis tunicati, & discincti, pedibus-*

busquè nudis,& in Mausoleo posuerunt. Vide quàm religiosè hæc lecta,seruata,& honorata.

Sed,quod mihi maximam affert admirationem,reperio non nisi interdiu mortuis parentatum, etsi apud inferos,& inter vmbras versarentur vitâ functi,sub Ditis, & noctis imperio. Seneca id asserit Epist. cxxII.dicens, *mortuis certè interdiù parentatur.* Interpres Apollonij refert priscos immolasse inferis sub occasum Solis, superis verò sub ortum;atq; illa ἔντομα dicta,quod,quæ generare non possunt,mortuis,ac inferis dicantur: hęc verò ἄτομα,idest non execta,vt quæ generationi apta,quia inferi mortis,superi vitæ parentes esse censerentur.

Interdiù mortuis parentatum.

Superis manè,inferis vesperi imolatū.

Cum mentio fieret alicuius vitâ functi;*Felicem*,aut si plures, *Felices*, precabantur. Horatius Sat. Ix. Lib. I. *Haud mihi quisquam,omnes composui,felices,nunc ego resto.* Ita Theocritus latinè,*Theochareta Thracia nutrix ,felix , hic in propinquo habitans orauit.* & Lucianus,*finitos quiescere felicis (*idest mortui*)Genios.*

Mentione facta alicuius defuncti ,quid dictum.

Pausanias in Corinth. Sycioniorum morem cadauera condend. pergratum mihi obtulit,his verbis. *Corpus terra contegunt,deinde lapidea basi extructa columnas exigunt, quibus fastigia,vel,vt Græci vocant,aquilas imponunt,eadem propè facie,quā sunt templorum columnæ;inscribunt verò sepulcris planè nihil, sed eius,quem extulerunt nomen appellantes,patris mentione præter missa illum valere iubent .* Columnas statutas super sepulcra alibi à me dictum ,& morem deductum ex eodem Pausaniâ,& Plutarcho.

Sycioniorum mos cadauera condendi.

Columnæ super sepulcra.

Mos etiam fuit mortalium,vt sibi,& suis,funebres vestes pararent. Homerus Odys. II. ore Penelopis ad Procos.*Sustinete heroes meas nuptias,donec linteum perfecero Laerti Heroi pollinctum.* & Iliade xxII. *Sed tibi vestimenta in ædibus iacent facta manibus mulierum .* Virgilius Æn.Ix.

Vestes funebres parata ante mortem.

Heu terra ignota canibus data præda Latinis,
Militibusquè iaces , nec te tua funera mater
Produxi, pressiuè oculos,aut vulnera laui ,
Veste tegens, tibi quam noctes festina,diesquè
Vrgebam , & tela curas solabar aniles.

In quibus verbis varij ritus apparent; & quàm esset abominan-

minandum, insepultum iacere prædam ferarum; qui omnes optimè à Kiromanno in suo libro de funeribus recensentur, quem nec dum potui manibus, oculisuè libare.

Ignosce lector, si aliena compilare videor. Præter mentem & consilium id accidit. Si ille mihi præ manibus, fortean consilium mutarem, ita de reliquis.

In luctu fasces, arma, signa, scuta, demissa.
Lugendi modus ex Plut.

In luctu more prisco, lictores fasces; milites scuta, & arma inuertunt. *Lugendi modum* (ex Plutarchi Numâ Pompilio) *pro ætatibus, temporibusquè Numa statuit. Puerum non lugeri trimo minorem, neque etiam natu grandiorem plures mensium, quàm vixisset, annos, ad decem usq; & prolixiore fletu ætatem lugere nullam. Sed longissimum luctus tempus esse mensium decem, quamdiu, & mortuorum vxores viduitatem seruant. Quæ verò intra id temporis nupserit, vaccam prægnantem ex Numæ legibus immolat.*

Viduis in luctu nubere nefas.

θ præfixum mortuis.
Imperatores morientes anulum dabant successoribus.
Anuli detracti morientibus.
Imperatores intererant solum orationi funebri.
Cadauera ostensa si vegeta.
Funalia in exequijs.

Ritus varios funebres mihi subtexere hîc liceat ex Atticis bellarijs Pontani, & alijs. Militum defunctorum nominibus θ. præfigebant, quod in sepulcris, & monumentis etiam videmus. Imperatores morituri anulum dabant successori, vt fecit Tiberio Augustus, & anuli traditione antiqui hæredem, & successorem designabant ex Valerio, & alijs. Solebant etiã morientibus detrahi, ex Plinio Lib. XXXIII. Cap. I Vnde refert Spartianus anuli lapsum spontaneum de digito Hadriani inter signa mortis fuisse. Imperatores verò in funeribus virorũ illustriũ, ad laudationem tãtũm, quæ fiebat in foro; nec interesse officio cum efferrẽtur è rostris ad bustum extra vrbem, nisi rarò id modum, docet Suetonius in Tiberio Cap. XXXII. Cadauer, si uegetum & coloratum esset, ipsum in thoro siue lecto ostendebatur; sin autem id nullum, vt in peregrè functis, aut diu functis, aut nõ esset præsto cadauer, cerea effigies eius loco ostensa, ex Lipsio ad Annal. III. Qui funus prosequebantur, cereos manibus gestabant, candelas, funalia, faces, Lipsius excursu ad III. Annal. Item colligit ex Tacito de cineribus Germanici, alibi

licet

licet terrarum mortuis, & visto iam cadauere, nihilominus rogos accensos, quasi verum ibi funus, & cadauer esset. Vegetius Lib. II. Cap. XX. tradit, ad decem saccos, in quibus donatiui dimidia pars apud signa deponebatur, additum fuisse saccum vndecimum, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, sepulturæ scilicet, causâ, vt si quis ex contubernalibus defecisset, de illo vndecimo sacco ad sepulturam ipsius promeretur expensa. Demùm non solum mortui, dum efferrentur, pulcherrimis vestibus erant ornati, ex Luciano, sed etiam quibus moriendum erat, sic apud Plutarchum Philoctetes, & apud Laertium in Socrate, die, quo cicutam bibiturus erat Apollodorus pallium ei pretiosum obtulit, vt in eo moreretur, Casaub. in Notis ad Laertium.

Rogi structi etiam absentibus.

Saccus vndecimus pro sepulturâ militum.

Mortui induti vestibus pulcherrimis.

In hoc igitur luctu publico probitatis, & fidei, ego quoquè calamum inuerto, orationem conuerto; relictâquè coronâ popularia ferente, ad te iudicem me verto, à quo ego rude donandus, diludia posco. Ego interim sub tuæ fidei, ac tutelæ clypeo magis tutus, quàm si Vulcania arma induissem, ex hac arenâ cedam. Sunt (scio) quibus magis vulgaria placent. quòd si talis saliuæ nulli reperirentur, quid betis, aut blitis fieret? nunquam sane defuêre, quibus glans fruge potior; & qui frigidâ esse malunt, quàm saturi ambrosiâ; hanc tibi voueo propriam, aeternamq;

IVLIO STROZZIO
V. Cl.
DISSERTATIO XXXXVII.

Prætor reum damnaturus prætextam ponit. Classicum canitur ante illius domum, circa muros, & in arce. Damnatorum vestes laceratæ per contumeliam à lictore, nomina eorum & obæratorum columnis inscripta. Damnatorũ, nomina ad ærarium delata. Mercurius pictus in carcere, & cur. Manus iudicum osculatæ ab ijs, pedibus, & genibus eorum aduolutis. Rei absoluti, tonsi ibant in Capitolium. Supplicantium ritus varij. Tumuli amicorum sentis, & spinis purgati, ornati titulis, etiam diuitum. Inimicorum tumuli horridi relicti. Portenta exusta lignis infelicibus. Quænam ea ligna.

PRO Peregrinatione in auspicio noui muneris, & publici Vicentiæ declamaui. Academicisq; & publicis prælectionibus præpeditus tuas ædes Musarum sacrarium inuisere nequiui. Matutinum, Aue, cliens tibi Patrono non dixi. Meam inurbanitatem tua excusabit humanitas. causæ meæ tuum esto patrocinium, æquitatem tuentis, Virtutem, & Probitatem colentis. Tardigradæ, domiportæ instar clamare nequeo, Domus amica, domus optima; quia domi manere oportet bellè fortunatum: mihi enim se[illegible] per alia inquirenda tellus, quam alibi non videns exoptatam, tot fluctibus agitatus, γῆν πρὸ γῆς, terram pro terrâ, erro cogitaui, adeò vt præ tædio exclamare illud Horatianum fuerim coactus:

O rus quandò ego te aspiciam; quandoq; licebit
Nunc veterum libris, nunc [illegible] inertibus horis
Ducere sollicitæ iucunda obli[illegible]

Sed [illegible] Vlyssica [illegible] per [illegible] nunquam ad meos [illegible] immorari [illegible] ri in-

ftar, terrâ, mariq; non vt ditescam, percurere, sed vt discam; cuius voti an ego compos, alijs iudicium esto tibi potissimum, qui soles γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν optimè iudicare mente.

Tristem sententiam Prætores laturi, & capitalem tristem etiam induebant tunicam, prætextâ depositâ, quæ lætitiam præseferebat ob coloris dignitatem. Quare tunicatus ille condemnabat reos, vel in togâ sordidiore, aut pullâ, quam Seneca vocat togam peruersam Lib. I. Cap. XVI. de Irâ, his verbis. *Itaq; & si peruersa induenda magistratui vestis, & conuocanda classico concio est.* Crediderim positam prætextam togam, vt peruersam induerent, idest, partem floridiorem eius intus conuerterent Hæc toga peruersa dicta. Quare in condemnando non solum erat vestis mutatio, sed & classicum canebatur ante ostium damnati; circà muros, & in arce, vt pop. conueniret, & tristi spectaculo, atquè exemplo interesset. Valerius Max. Cap. I. Lib. II. de C. Mario. *Cum M. Ciceronem, qui ad iudicium cogebat, ponentem prætextam vidisset.* & Lib. III. Cap. VI. inquit, *M. Cato Prætor M. Scauri, cæterorumquè iudicia reorum nullâ indutus tunicâ, sed tantummodò amictus prætextâ egit, &c.* Lege Lipsium ad Taciti Ann. in Germanici funere. Item Roam, Singul. III Cap. VI. Interea legendum præco causam dicere solebat supplicij, ex Petronio.

Prætexta deposita à prætore reum damnaturo.

Tunicatus Prætor damnaturus.

Peruersa toga qua.

Classicum cãtatum ante ostium damnati, alibiq;

Præco causam supplicij edebat

Damnatorum quoq; vestes mutatas, quin immò laceratas per contemptum à lictoribus reperio, & colligo ex eodem Seneca, de Irâ Lib. I. Cap. XVI. *Quid si videns eum, scilicet Cn Pisonem sua vestem ita scindentem, quia tardius scindebantur aliena.* Liuius Lib. VIII. *Fabius fidem militum implorans, lacerantibus vestem lictoribus ad triarios se recepit.* Eundem morem scindendi vestes tetigit Tacitus x. An. de Herennio Gallo agens. Plutarchus de Bruto in Publicolâ, in Camillo, & Mario, & Crasso, & in Niciâ. Suetonius in Vitellio Cap. XVII. *Donec religatis post terga manibus, iniecto ceruicibus laqueo, veste discissa, seminudus in forum tractus est.* In summo dolore vestes etiam laceratas, vt corpus nudum pateret plan-

Damnatorũ vestes mutata, etiam lacerata à lictoribus.

In dolore vestes laceratæ.

ctibus, colligitur ex multis, ex Virgilio etiam v. Æn.

Damnatorũ nomina ad ærarium quando.

Mercurius dictus damnatus primus

Damnatorum pœna decreto patrum (vt refert Tacitus III. An. Suetonius in Tib. Cap. LXXV. Dio) ante diem decimum ad ærarium non deferebatur. Mansisse videtur hoc decretum donec Theodosius Imperator clementissimè, conuicto, & damnato reo dies indulsit XXX. vitæ. Apud Athenienses damnati morte non omnes die vno efferebantur, sed sorte quâdam dies illis contingebat. Miser ille, cui prima sors contingebat, & dicebatur Mercurius, vt colligitur ex Scholiaste Aristoph. in Irenâ. Erat mos alius huic affinis apud Græcos, ex Polluce Lib. VIII. In ianuâ carceris depictus Mercurius, quem στροφαῖον, quasi Ianitorem vocabant. Damnatorum nomina columnis inscripta probat Plutarchus in apophteg. de Epaminundâ dicens, *Postulo vt, si me interficitis, inscribatis damnationem columnæ alicui, vt scire possint Græci*, &c. Reperio etiam in agris eorum, qui ære alieno obruti soluendo non erant, columnas defixas, in quibus descripta erat debiti magnitudo, & debitoris nomen, quod eo fine ab ijs factitatum, vt ne quis ei postea imprudens fœnus locaret. Atquè istæ columnæ ὅροι appellatæ ex Suidâ. Ager verò, qui eiusmodi columnas non haberet, ἄστικτον χωρίον dicebatur. Etymolog.

Mercurius pictus in carcere.

Damnatorũ nomina inscripta columnis. Obæratorum nomina, & æs alienum in columnis incisũ.

Supplicantes manus iudicũ osculantes, ãplexantes genua, aduoluti ad pedes.

Rei supplicantes manus Prætorum, siue Iudicum ad suum os applicabant osculantes, vt annuit Seneca de Irâ Cap. XXXIII. Lib. I. his verbis, *funestam, perfusamq; filij manum ad os suum retulit, & cœnauit*. Sed tamen sine vnguento, & coronâ, quod erat lugentium (idq; factitatum à victis in prælio ad suos victores) vel pedibus illorum prostrati aduoluebantur, & ad genua supplicantes. Idem Seneca de Irâ, *Quam sæpe ueniam, qui negauit, petit, quàm sæpè pedibus eius aduolutus est, quam à suis repulit*. Sed de hoc à me alibi, & à pluribus plura.

Aduocati in Iudicijs Damnatorum pœna grauis. Supplicantium ritus varij.

Priusquam condemnarentur aduocabant amicos insignes, vt sibi aduocati præsto essent, & ad misericordiã iudices mouerẽt. Quod si rei fiebãt alicuius grauis criminis non ipsi solũ afflicti, sed nomẽ, memoriaq; eorũ ex Lipsio.

Varios subtexo ritus supplicantium ex Atticis

bella-

bellarijs Pontani.

I. Apud Persas. si supplex sumpto igne flumen ingressus, minatus fuisset, se ignem aquæ immissurum, nisi voti compos fieret. hoc eò spectabat, quòd apud eos sacrosancto in honore ignis esset.

II. Apud Assyrios. supplicans incuruatis membris humum penè vultu contingebat, manibus post tergum reiectis, connexisquè.

III. Apud Scythas. maximum supplicandi genus erat, si quis extento humi corio bubulo reiectis in dorsum manibus resideret.

IV. Apud Iudæos. supplex manum subijciebat femori eius, cui supplicabat.

V. Apud Græcos, oleaginas virgas ore, manuquè præferebant supplices, lanâ circumdatas: vnde ἱκτήριον κλάδοι apud Æschylum, supplices rami, & ἱκετηρίαν oliuæ ramum à supplicando Græci dicunt.

VI. Macedones ἐχειράρχῳ, tunicâ; quam subuculam dicimus, solâ induti supplicasse dicuntur.

VII. Antiquæ Græciæ in supplicando mentum eius, quem deprecabantur, attingere moserat. Apud Homerum, & mentum, & dexteram, & genua contingunt supplices.

VIII. Ad forum sedentes verbum nullum faciebant, silentio animi demissionem contestati. De his Adrianus Iun. Rei barbam, & capillum promittebant, hinc barba reorum dicitur prolixa à Martiale, & Seneca Epist. LXXVII. *Demissâ vsquè in pectus vetere barbâ rogaret mortem*, Itaetiā absoluti tondebant capillū; barbamq; radebant. Exutidenū n vestes lugubres, Ioui Capitolino gratias acturi in Capitolium ascendebant. Martialis Lib. II. Epig. LXXIII. *Ad alta tonsum templa cum reum misit*, ita Plutarchus in Cic; & apud Hebræos Geneseos Cap. XLI. *Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt, & veste mutatâ obtulerunt ei*. Quapropter depulsionis periculi argumentum fuit capillorum abrasio, de quo à me alibi.

Barba reorum.

Rei absoluti tonsi ibant in Capitolium.

A supplicijs ad feralia gradum facio, & noto amicorum

sepulcra.

Amicorum tumuli purgati spinis, & dumis. sepulcra purgata stirpibus, & sentibus; inimicorum verò derelicta, inculta, & horrida, quare dumos, & sentes excindebant, exurebant in amicorum tumulis: Propertius *Pelle ederam tumulo*. Contrà optabant caprificos eorum tumulis, quos oderant; idem Propertius, Lib. IV. Eleg. V.

Inimicorum relicti horridi.

Vrgeat hunc suprà vis caprifice tua.

Quin & saxis eorum sepulcra cædebant, additis imprecationibus, Idem Propert. ibidem;

Quisquis amas scabris hoc bustum cędito saxis,
Mistaq; cum saxis addito verba mala.

Catulli locus enodatus. Quæ verba, vti inserti per fenestram radij solis, totum conclaue, ita illustrant, enucleant versiculum Catulli de Volusini Poetæ carminibus; *Infelicibus vstulandus lignis*; Macrobius Lib III. Cap. XX. Arbores, quæ inferum Deorum, auertentiumquè in tutelâ sunt, eas infelices nominant, quibus portenta, prodigiaquè comburi iubere oportet; Græci ea spinosis lignis, quæ infeliciora videbantur, comburere solebant, & cinerem in profluentem proijcere. Theocritus subscribit, videndus. Infelicia etiam illa ligna sepulcralia; id ò n amicorum gratiam ad mala auerruncanda exusta. Tumulos diuitum cum titulis: pauperum sine titulis fuisse lego in Ouidio:

Portenta exusta lignis infelicibus.

Ligna quæ infelicia.

Tumuli diuitum cum titulis.

Tumulo quoquè nomen habenti inferias dederat.

Virg. Lib. VII. Aen.

ossaq; nomen
Hesperiâ in magnâ, si qua est ea gloria, signat.

Has arentes spicas ex vberrimis segetibus vndiquè côuellebam, vt in Subsidiarijs libellis veluti horreis reponerem Subducti contractiquè supercilij ex esto, & cui Catoniana frons, Censoriaque grauitas: serenæ, explicatæq; frontis adesto. O vir Apollineæ, do tibi (vero verius) vulgares, & parabiles cibos, non enim potest semper à Phaside auis peregrina peti, nec ex Indiâ condimēta quæri exotica, & transmarina; scio tamen, quæ tua humanitas, ò Fidei, Probitatisq; Protomysta,

Gratior hæc tibi non, alio mittente, fuisset;
Non quâcumquè manu victima cæsa litat.

NICOLAO FRANCIOTTO

Patricio Lucensi.

DISSERTATIO

Deorum ordines varij. Summates, Medioxumi, Heroes. Quæ eorum victimæ. Selecti, Consentes Indigetes. Quæ Necia festa. Patriciorum quoq; partitio triplex; & à quibus. Patricij maiorum, minorum gentium. Dij etiam maiorum, & minorum gentium. Deorum tres ordines. Quibus supplicabant. Quàm antiquus mos cereos appendendi in templis. Consulum numerus variatus, à quo. Consules ordinarij suffecti quinam. Consules designati gratias populo agebant. Qui Consul maior. Quis primus è plebe. Quanta auctoritas senatus. Quanta plebis, seu pop. Censoria auctoritas quanta. & alia.

NIger næuus candido in corpore, & si risum quibusdam facere solet, plerumq; tamen accipit suffragium; & næuum meæ taciturnitatis non improbabit, cui proba mens, probus animus. Tot, tantisq; pignoribus nexi non æstimemus ex epistolari tyrocinio beneuolentiæ ætatem; amicitiæ enim nostræ fiducia non ex literis pendet. Non te latet, circa quam rotam infixus agitor: ideò plerumquè cum amicis, aut loquor, aut deblatero: vt canes, qui aut latrant, aut hirriunt; dum non mordeant sat est. Quòd si literis, non animis amicitiæ æstimarentur, Ilicet, iam diu, multis dixissem. Malo tamen aures tuas ganniendo obtundere, quàm diu reticendo fraudare. Dum hæc ego ad te, vt magno flumini riuulum induco. Tu verè ille Heraclius lapis, in cuius censione auri pretium dignoscitur. Hinc b[illegible]um sono, non pretio censes; an censui censendo hæc bona censenda per te patricium maiorum gen[illegible]?

De patricijs maiorum gentium, & minorum quædam

dam

dam à me ad te. Notum satis lippis, & tonsoribus discrimen inter patricios maiorum gentium, & minorum gentium vt ij dicerentur maiorum gentium, centum Senatores à Romulo instituti, eorum q; progenies. Eos verò, qui à Tarquinio Prisco Romanorum rege, ex plebeiis in patriciorum primum ordinem adlecti, deinde Patrum numero adscripti fuerunt, patricios minorum gentium appellatos, testis est Liuius. Allectos inde in Senatum à M. Bruto, & Publicolâ primis Coss. post pulsos Reges, patres, & conscriptos vocitatos, colligitur ex iis Taciti verbis. XI. Annalium. *Iisdem diebus in numerum patrum asciuit Cæsar vetustissimum quemque è Senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus maiorum; L. Brutus minorum gentium appellauerunt.* quare maiorum gentium patricii ii dicti, qui oriundi ab iis, quos Romulus legit. Minorum verò cooptatione in patres postea patricii facti à Prisco, à Tullo, à Bruto. Pithœus videndus Lib. II. Cap. VII. Inde ex translatione quâdam, Deorum, alii maiorum gentium minosve. Cic. II. de leg. tres ordines Deorũ recenset, vnum eorum, qui cœlestes semper habiti, qui & maiorum gentium Dii vocati; alterum eorum, quos in Cælum merita vocarint, qui & Semidei, & Dii Indigetes appellati, & minorum gentium; tertium eorum, per quos datur hominibus ascensus in Cœlum. Primi dicti Magni, & Consentes, vt qui in Consilium Iouis adhibiti, hique fuere XII. vt notat Ennius, his versibus.

Patricij maiorum gentium.

Patricij minorum gentium

Dij maiorũ, & minorum gentium.

Deorum tres ordines.

Cõsentes Dij qui, & quot

> *Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,*
> *Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.*

Horum imagines auratæ apud forum stabant. Alij dicti selecti, & Summates; sed de horum numero varii varia. Indigetes sic dicti, quod nullius rei indigeant, vel quasi cum Diis degentes ex hominibus ad diuinitatem elati, vel quòd indigetari, hoc est nuncupari nefas; vel quasi in hoc loco geniti, vel degentes. Vnde à Virgilio dicti Dii Patrii Indigetes.

Selecti summates Dij. Indigetes Dij qui, & vnde dicti.

Ex Varrone Deorum ordines subnecto, & ex aliis Platonicis, Romani quosdam Deos summos nominabnt, Medio-

Deorum ordines tres ex Varrone.

Medioxumos alios, alios Heroas infimos, quasi terrestres ab Herâ, quam veteres terram dicebant, vt Capella perhibet. Medioxumos dixêre, quos merita in Cœlum vocarunt, vt scribit Cicero in legibus, hoc est, Semideos, velut Hibridas quosdam ex mortali, & immortali progenitos, vt Romulum, Herculem, Æsculapium, Tyndaridas, & similes; Heroes sunt, ex vtroquè mortali parente nati qui meritis feliciorem quamdam nacti sunt sortem, quàm vulgus generis humani. Eos, qui sanctè vixissent, & ex hac vitâ migrassent, in Deorum numero Romani veteres esse censuere, eorumq; festa Necia sunt appellata Cicero. II. de legibus. Quibus autem victimis magnis Diis litaretur, ex variis auctoribus colligere licet, si libet: quibus minorum gentium, ex Senecâ apertissimè perspicio, qui III. de Irâ Cap. XVIII. sic inquit, *M. Mario populus vicatim statuas posuerat, cui thure, & vino Romanus populus supplicabat.* Plautus, *ea mihi quotidiè, aut thure, aut vino, aut alicui semper supplicat.* De eodem Mario M. Tullius III. offic. confirmat, *ad ipsius statuas thura, cereos appositos.* Ex quibus colligo thure, vino, & cereis, Indigetibus litatum, & quàm antiquissimus mos cereos ad aras appendendi, & cerea vota, vt nos solemus.

Summi Dij, siue Summates. Medioxumi Dij qui. Heroes Dij qui. Necia festa qua. Qua victima minorum Deorum.

Qua victima indigetum.

Ritum appendendi cereos Diis (vnde dictum incerare genua Deorum) puto manasse à Saturnalibus, in quibus cerei mittebantur, vt ait Festus. *Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus, quia candelis pauperes, locupletes cereis vtebantur.* Videndus Macrobius I. Saturn. Cap. VII. de ritu Saturnalium quàm maximè antiquo, & de cereis, vbi festos illos dies antiquiores Româ ostendit, ex quibus ritus emanauit incerandi Deos, tanquam patronos.

Cereos appendendi, & vota cerea, quàm antiquus mos. Incerare genua Deorum. Candela pauperum. Cerei diuitū.

Duobus Diis vnum templum non dicasse priscos reperio in Plutarchi Marcello dicentis, *Hinc cum ædis ex prædâ Siciliensi locatæ, quam Honori, & virtuti vouerat, impediretur à Pontificibus dedicatio, quod negarent vnam cellam duobus Dijs rectè dicari,* &c.

Duobus Dijs vnum templū non dicatum.

A patriciis maiorum gentium, ad Senatum, Consulesq;

Ooo gradum

gradum facio. Quæ essent Senatus potestati, & quæ pop. suffragijs, Dionysius Halicarnassæus Lib. VI. breuiter innuit. *Scitis nobis esse iam inde ab V. C. legem, qua rerum omnium summam Senatus potestati permittit. Magistratuum creationem, legum lationem, & belli vel inferendi arbitrium; horum enim trium potestatem esse penes suffragia populi & c.* Soli Senatores iudicia in potestate habebant. Plutarchus in Gracchis, *Soli enim iudicia in potestate Senatores habebant atque ideo populo, & ordini equestri erant formidabiles, & c.*

Pop. Rom. authoritas circa qua.

Iudicia omnia penes senatum.

Senatores à quo secreti à pop. in theatro.

Senatores à plebe in spectandis ludis quis primus secreuerit, idem mihi suggerit, in Scipione, his verbis. *Hi primi fuisse dicuntur,* (loquitur de Africano, & de Sempronio Longo) *qui in spectandis ludis patres à populo secreuerunt: quam selectionem plebs Romana molestissimè tulit, aduersus Consules indignata, & c.* Sed mecum quæso in eiusdem Plutarchi C. Mario, suspice, quàm leui etiam de causa Senatores à Censoribus senatu moti! & hinc (cum non permulti Senatu moti fuerint) Senatorum Romanorum modestiam, frugalitatemque disce. Loquitur de Mario. *Hic à iudicibus interrogatus respondit, quòd ex æstu sitisset, frigidam se postulauisse; & seruum cum poculo ad se ingressum, simul atque bibisset, abscessisse, atque hic quidem Senatu à proximis Senatoribus motus est: vsq; vel ob falsum testimonium, vel ob intemperantiam meritò notatus, & c.*

Senatu moti pauci à Censoribus.

Censores nulli bis.

Censores autem bis nulli esse poterant post Censorinum, vt idem Plutarchus in Coriolano testatur. *Censorinus, quem populus Romanus creauit iterum Censorem; Postea illo suasore sanxerant lege, ne quis eum magistratum bis caperet, & c.* Si cui autem Pop. magistratum abrogauisset, alterum magistratũ petere non poterat, lege Gracchi, vt idem Plutarchus in eius vita asserit. *Duas leges promulgauit: Vnã, si cui pop. magistratum abrogauerit, ne aditus huic ad secundum magistratum sit.* Alteram: *si quis Magistratus ciui indicta causa exilium irrogauerit, vt is causam dicat ad pop.*, & c. Magistratus autem quosdam apud Græcos forte datos fuisse idem in Pericle testor est; *Quod nec Archon, nec Thesmothetes, nec Rex sacrorum, nec Polemarchus sorte cooptatus fuisset; hi enim magistratus sortitò antiquitùs creabantur, quique in ijs speci-*

Abrogati magistratu, alium petere nõ poterant.

Magistratus quidam sorte datis.

specimen dedissent sui, aspirabant ad curiam Areopagi, &c.

Ad Augusti vsq; tempora Consulatus binarius numerus perdurauit. Augustus primus Imperatorum Coss. numerum auxit supra binarium, quorum alij suffecti, alij Ordinarij dicti. Suffecti per menses tres, aut duos sufficiebantur, potestate pari, non dignitate cum ordinarijs, qui annum auspicabantur, & fastis prænotabantur, & omnibus publicis instrumentis, vbicunq; annorum ratio habebatur. Hoc discrimen innuit Seneca Cap. III. de Irâ Cap. XXXI. *Dedit mihi Præturam, sed Consulatum speraueram. Dedit XII. fasces sed non fecit ordinarium Consulem. A me numerari voluit annum, sed deest mihi ad Sacerdotium. Cooptatus in Collegium sum, sed cur in vnum*, &c. Locus pulcherrimus de honorum gradatione.

Consulum numerus varius sub quo incæperit. Coss. suffecti quinam Coss. ordinarij qui.

Consules designati gratias populo agebant, Plutarchus in Paulo Æmilio, *Cum verò mos esset, vt, qui designati Consules erant, gratias populo agerent, benignèq; alloquerentur, Æmilius aduocatâ concione*, &c. Hæc mutuanda ab auctoribus, Rosino, Manutio, alijsquè non protritæ eruditionis & emunctæ naris viris, ne Archimedeum hoc problema à me venditari liuiduli obstrepant.

Designati Coss. gratias populo agunt

Quis verò dicendus Consul maior (nam Plinius meminit Consulis maioris) à me sciscitaris? Maiorem puto Consulem dictum, penes quem fasces forent. Hi in antecessum seniori contribuebantur, vt habet Plutarchus, & Valerius Max.

Cos. maior quis dictus.

Sed quis primus ex plebe Consul? Plautarchus in Camillo, *Camillus, comitijs habitis Consules creauit ex patricijs M. Æmilium, & L. Sextium de plebe primum, &c.* Consules autem (cum in Senatu essent dicendæ aliquâ de re sententiæ) eos, qui primi dicturi essent, nominabant. Dionysius Halicar. Lib. VII. *Cumq; iam sententiæ à patribus essent dicendæ, primi quidem Consulares viri, maximi quiq; natu de more à Consulibus vocati surrexerunt, &c. cat.* De candidatis ad Consulatum Plut. in Coriolano. Dona missa à Rege Agesilao senatoribus, statim atque renunciatus fuit Senator, in eiusdem vitâ refert Plutarchus. *Quoties in Regio solio sedebat, & responsa dabat superuenientibus*

Cos. quis p. ex plebe.

Dicturi sententiam à cos. vocati.

assurgebat Ephoris, vt quis prælectus in Senatum fuit, semper ei lenam, & bouem donabat, &c.

Quare, vel si ego Cos., & fasces tibi in antecessum traderem, & submitterem, teque, vt Consulem colerem, vt colo, consilijs, & factis præpotentem. Tuum consilium, Cosæ ne minimum quidem cedit; tua sententia amentata; noctu enim consilia vrges, & puluillum, vt dicitur, consulis, & quantum salis tibi in pectore, Suadæ in linguâ sessitet, palam facis. Mopso certior vaticinaris. Phœbo certior collimans, scopum rerum pertingis, & ego finem huius pagellæ; fine fine, benè, feliciterq; tibi apprecandò, quæcumq; voues, quæcumq; mereris.

GHERARDO SPADÆ. I. C.

Auditori Cardinalis Barberini, fratris VRBANI VIII.

DISSERTATIO XXXXIX.

Benè precandi, & famem auerruncandi mos priscus; nunquam desërendi mensam vacuam, neq; permittendi lucernam per se extingui; nec apponendi cibum nisi libatum. Mos Persarū mensæ. De libatione in mensâ. Quid. Quotuplex libatio. Libatio cibi, & potus, & cuius. Lotio, & preces ante libationem, & post. Peracto conuiuio quid factum. Mensæ cur nunquam relictæ vacuę. De mappâ mensarum. Auguria superstitiosâ mensarum. Carnes victimarum cibus potissimum antiquorum. Visceratio quid. Carnes assatæ, aliaquè. Publicè edendi modus triplex. Bulimi expulsio, & Famis, quid, & quandò.

PHæaces Homerici in luxuriam soluti, malacum immodàm vitam agentes, Demodocho adulteria canenti secundas dant aures; secus Vlysses, qui Troianas pugnas incinentem audire mauult: Tu ille Vlysses, qui

qui ceram tuis auribus, & sensibus obducis. Sirenum voces, & Circes pocula detestatus, animum totum diuinis seriò dedicasti, ad quæ ille natus, quibus alitur, vt corpus epulis; vnde Seneca, qui tibi tam carus ob morum disciplinam sanctissimam *Totum* (inquit) *hoc, quo continemur, vnum est, & Deus, & socij eius sumus, & membra. Capax est noster animus, præfertur illo, si vitia non deprimant, namquè.*

Os homini sublimè dedit, Cœlumquè videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Et quia seruire Deo, libertas est; nemo liber est, qui corpori seruit, cuius morosum imperium, & delicatum nimis. Colendus Deus; quem satis colit (vt illemet ait) quisquis imitatus est. O aurea verba, ò opus aureum omnium manibus terendum, & potissimum iuuenum, vt, his iactis seminibus in feracem illum campum, seges plurima bonorum pleno modio demetatur, & pleno horreo tum depromatur. Conspiremus in cōmune bonum, Duce, & auspice Christo. Dum interim varia me lectione oblecto à Stoicis dumetis aliquando ad Academica viridaria me conuerto, & hos flores lego varios, vt pancarpiam nectam coronam tuis postibus affigendam, laureis iam diù exornatis. *Seneca laus.*

Primùm, noto. Antiquis mos fuit nunquam omnino inanem mensam tollendo facere, neque lucernam vnquam per vim extingui sinere. Plutarchus symp VII. quæst. IV. *Hesiodus vetat, cibum apponere ex ollis, nondū libatum, sed igni vult suas primitias, suumquè ob ministerium offerri honorem, & rectè. Romani, quod alimentum lucernis dedissent, ijs vsi reliquerunt, passiquè sunt viuere, & fulgere. Ita relinquendum aliquid è mensâ seruis, & vernulis; gaudent enim communicatione hac magis, quàm aliquin accipiendo. Iccirco Persarum Reges non amicis modò, & proceribus, ac stipatoribus solebant de cœnâ portiones mittere, sed semper seruorum quoquè, & canum cœna in ipsorum mensâ proponebatur, cum quantum omnino fieri poterat, omnes, quorum vtebantur operâ, suæ mensæ facerent participes.* Vide quanti facienda eiusdem mensæ communio, vel *Mensa nūquā relicta vacua. Lucerna nunquam ab alio extincta. Cibi appositi semper libatis. Persarū mos.*

saltem

saltem ciborum, ad amorem aucupandum, ita enim communis fit Mercurius. Hinc Phiditia, Sissitia, epulæ publicæ, de quibus à me alibi. Tantaquè fuit antiquorum religio in libationibus, vt primitias omnes fructuum, quas ὑπαρχὰς vocabant, suis numinibus libarent. Tibullus Eleg. I.

Libatum ex qualibet re.

Et quod cumquè mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deos.

Libare quid, & vnde. Libare, propriè, est leuiter degustare, & primis labris attingere. Isidorus vult, à Libero quodam, qui in Græciâ viris vsum reperit, deductum libare.

Libatio duplex. Libatio ciborum. Duplex libatio apud Ethnicos, tum in sacrificijs, tum in epulis. Vna erat dapum, atquè ciborum, quorum partem aliquam decerpentes, illam in ignem focumquè cõijciebant, atquè ita Dijs suis illas consecrabant. Cicero de finibus, *Atqui reperiemus Asotos primùm ita non religiosos, vt edant de patellâ, quæ Dijs è cœnâ libata sunt.* *Libamen nefas degustare.* Plutarchus de fortunâ Rom. ait, *O. etiam Virginem identidem primitias, & libationes à Regiâ mensâ accipere, & ea ad focum perferre, consueuisse, cumquè aliquandò pro more eam in ignem coniicerent.* Ideò Horatius ruri agens, ait, se non vesci, nisi dapibus piè antè Deo libatis; vnde Dij Patellarij, quibus in patellâ libabatur, & non magna sacrificia fiebant. Legendus Macrobius Lib. III. Cap. XI. *Patellarij Dij vnde dicti.* Altera fuit potus, cũ videlicet vini, aquæ, lactis, vel alicuius liquoris parte aliquâ effusâ ex vase in terrâ, vel in aram certis adhibitis ceremonijs, seu precibus in Dei honorem fiebat, & hoc erat Dijs libare; vinum potissimùm non quoduis in sacris libatum, sed meracum. *Libatio potus. Libatum non ex quolibet vino.* Vinum spurcum sacris adhiberi non poterat, nempe cui aqua admixta est (vt ait Labeo) de frutum vè, aut igne tactum, mustumuè, antequam defervescat. Mercurio verò vinum mistum libatum, quia in viuis, & mortuis dominatur. Soli mel libatum, vt à me dictum. *Vinum spurcum non libatum. Mercurio libatum vinum mixtum.* Athenienses Mnemosynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Vraniæ, Nymphis, non vino, sed aquâ melle dilutâ sacrificabant; Dijs Inferis non vinum tantum, verùm etiam, mel, atquè lac inuergebant: oleum aliquando libatum. *Vinum quibus non libatum. Inferis quid libatum.*

Ante

Ante libationem manus abluebant, certasquè preces fundebant, vt colligitur ex multis locis Homeri, Iliad IX. Virgilii, & cæterorum, marinâ aliquandò aquâ, cui vis expiatrix. Formula precum huiusmodi erat, *Mactus hoc vino inferio esto*; Inferium enim vinum dicebatur sacrum, quod Diis infertur. è cratere pleno effundebatur, vel alio vase sacro super victimas, vel super terram, vel super mare, prout erat sacrificium. Libationes vsitatissimæ in fœderibus, in sponsalibus, in exequiis, in conuiuiis, & in omnibus epulis, in quibus nullus bibebat, nisi prius Diis factâ libatione. De libatione factâ Mercurio post epulas à me alibi, quæ erat post epulas, antequam cubitum irent. Lege Eustathium in illa verba, *Diuidite linguas, miscete vinum*; veteres enim post sacrificium cubitum se recepturi, victimarum prius linguas sacrificabant, illas in ignem coniicientes; vel vt se à maledicentiâ repurgarent; vel quòd lingua sit membrum præstantissimum; vel quod ea, quæ inter pocula dicta erant, Diis dedicabant; vel quòd in conuiuio dicta silentio essent premenda, vnde prouerb. *Odi memorem compotorem*; vel quod iam sub vesperam tacendum, loquacitate omissâ.

Manus lota ante libationem.

Precum ante libationē formula.

Inferium vinum quod.

Libationes quibus adhibita.

Libatio post epulas Mercurio cur.

Præter hanc libationem in fine mensæ proferebatur vltimum poculum, dictum ἀγαθοῦ δαίμονος, idest boni Genii, de quo à me alibi, Philotesius crater, de quo vide Adagiographum. De vini noui libatione quoquè alibi. A libatione ad mensas reuertor.

Vltimū mēsæ poculum.

Mensæ igitur semper ferculis onustæ à duobus seruulis asportatis simul, vt moris est in cœnobiis nostris. Ita habet Athenæus Lib. IX. & Plutarchus in vitâ Pelopidæ. Dicebantur etiam mensæ, quibus reponebantur vasa escaria, & fercula.

Mensa onusta à quibus, & cur non relicta vacua.

Mappam sternendam super mensæ partem, pro se quisquè conuiua secum afferebat ad conuiuium, vt videre est in Martiali Lib. XII. Epig. XXIX.

Mappam secū quisq́ portabat.

Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
Mantile è mensâ sustulit Hermogenes.

Quod verò mensas opertas non apponerent idem Martialis.

Mensa apposita non operta.

tialis Lib. XI. Epigr. LIV. confirmat, idquè ridiculum putat,

Mensas Ole bonas ponis, sed ponis opertas
Ridiculum est possum sic ego habere bonas.

Cur mensa semper plena Rationes. v. ex Plut.

Cur autem mensam inanem nunquam relinquerent Plutarchus suprà citatus Quæst. IV. Lib. VII. Sym p. Probl. LXIV. rationes has reddit. Primò significabant semper ex partis aliquid in futurum, & in præsenti die subsecuturæ aliquam habendam rationem. II. quòd scitum putabant, appetitum cohibere, eumquè reprimere, dum aliquid adhuc ad fruendum in promptu est: minus enim appetunt absentia, qui præsentibus abstinere didicerunt. III. quòd mos iste humanitatis aliquid erga famulos videtur habere, qui sic videntur quodammodo à dominis ad societatem mensæ admitti, non enim tantùm delectantur accipiendo, quantùm participando IV. Quòd mensa sit res sacra, nulla autem rerum sacrarum vnquam debeat inanis relinqui. V. Quòd mensa terræ videatur esse simulacrum; nam præterquam quod nos alit; rotunda etiam est, & stabilis, & rectè Vesta à quibusdam appellatur; sicut ergo terram volumus aliquid nobis vtile semper producere, & efferre; ita censemus mensam quoquè nunquam debere vacuam, & omni destitutam apparatu relinqui. Hæc eruditissimus Plutarchus. Et quia mensa res sacra, ideò multa superstitiosa narrantur à Plinio Lib. XXVIII. Cap. II. quæ, tibi quia gratissima, & scitu iucundissima, ordine recensebo.

Auguria superstitiosa mensæ antiquorum.

I. incendia inter epulas nominata, aquas sub mensa profusas, abominantur.

II. Bibente conuiuâ, mensam, vel repositorium tolli inauspicatissimum iudicatur.

III. Seruii Sulpicii commentatio, quare mensa linquenda non sit.

IV. Sternutamento ferculum reuocari, mensamuè, si postea non aliquid gustetur, dirum habetur.

V. Cibus etiam à manu prolapsus reddebatur, vtiquè per mensas, munditiæ ergò, deflare vetitum.

VI. Si Pontifici accidat Ditis gratiâ epulanti, in mensâ vtiquè

vtiquè id reponi, adoleriq; ad Larem, dirum.

VII. Medicamenta, priusquàm adhibeantur, in mensâ fortè deposita, negantur prodesse.

VIII. Quæ de mensâ cadebant (vt dictum) nefas tollere, quæ mortuis amicis Heroibus dicata.

IX. Quando mensam tollebant, nunquam inanem relinquebant. Semper aliquid in eâ.

At mensa res est honorifica, & augusta; hinc mensæ adhibentur à Principibus honoris gratiâ viri virtute insignes, quos suâ gratiâ dignari volunt.

Græci scriptores non solum ἱερεῖα appellant victimas, quæ verè ἱερεύοντες, & in sacrificiorum vsum mactantur; verùm omnia quæcumquè ad comedendum iugulabantur animalia. Pausanias in Corinth. *Carnium verò parte vnâ non aliter, quàm victimarum soliti essent, vescerentur*. An quia (vt colligere licet ex scriptoribus tum sacris, tum profanis) in honorem tantùm numinis animalia mactabantur, hostiæ dictæ? vsus autem maximè tunc olerum: at mortales cæpere carnibus vesci, vel salitis, vel reliquiis hostiarum, vt colligi potest ex Iuuenale,

Sicci terga suis rarâ pendentia crate,
Moris erat quondam festis mactare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente nouâ, si quam dabat hostia, carnem.

Hæc, visceratio, quibusdam dicta; nec vnquam animalia in proprios vsus mactabant, quin eius aliquam partem Deo consecrarent adolendam: qui secus facerent, prouerbio notati ἄθυτα ἱερὰ κατέσθειν, *non sacrificata sacra deuorare*. item ad Hesiodum illud ἀπὸ χυτρόποδων ἀνεπιῤῥέκτων ἀνελόντα. idest, ante sacrum factum cibum ab ollis tollere raptum, atque edere. Lege interpretem. Plutarchus in Symp. scribit, prisci sæculi homines inter res sacras mensas habuisse, & prius ἀπαρχὰς idest, primitias Diis consecrasse, quàm ad edendum accumberent. Ad hæc, ex reliquæ hostiæ partibus cœnam apparabant, quibus, qui sacris interfuissent, vesci solebant; hæ partes dictæ μερίδες Græcis, Missæ Latinis. Absentibus quoquè distribuebant; & plerumq; in macello, auaritiâ

Ieria sacra quæ.

Carnes victimarum cur vesci.

Visceratio quæ.

Non sacrificata deuorare prou.

Missa cur vocatæ.

Mensa apparata ex victimis.

Missæ, quæ.

auaritiâ impellente, vendebant, vt habemus in D. Pauli epistolis iubentis edi ex macello carnes emptas, non interrogantes ex conscientiâ. Apud Romanos cœnâ editâ, sublatisq; mensis primis omnes conticescebant, quò ad, ea, quæ de cœnâ libata fuerant, ad focum ferrentur, & igni darentur. Tum puer Deo propitios nuntiabat, vtq; Dijs honos haberetur. Vulgatum illud Arnobii, *Mensas vestras Salinorum appositu, & simulacris Deorum sacras facitis*. Ab his dicta sunt, *sacra mensæ*. At virgam lauri non aliunde expecto, quàm ex Plauto, dicente in Trin. *Verecundari ad mensam dedecet, Nam ibi de diuinis, atq; humanis agitur*.

Silentiũ olim in cœnâ quando.

Sacra mensæ qua.

Publicè tribus de causis vescebantur Romani, vel quando dabatur epulum, seu potius visceratio in funere alicuius Principis viri, & insignis, quæ erat crudæ carnis distributio; vel in Latinis feriis; vel in funere; & parentalibus, quam dedit M. Flaccius in funere matris. Altera, cum publicè sacrificabant, seu sacra faciebant. Demum, cum ob publicam lætitiam publicum aliquod epulum dabatur. An verò prisci tantum carnibus assis vescerentur? Seruius apertè testatur ad Virg. & Athenæus Lib. 1. videtur docuisse his verbis, *Carnes assabant illi* (Scilicet Græci ad Troiam) *tantummodò; etenim nullum elixasse ex illis refert*. Crediderim tamen (auctore M. Varrone) assas primùm, deinde elixas, demũ è iure cæpisse, naturâ id docente, & vsu; legimus enim apud Platonem Heroum in mensis parari ab Homero non pisces, non elixas carnes, sed assas, vt quæ concinnarentur facilius. Huc Athenæum respexisse opinor; in exercitu enim expeditius & facilius assantur carnes, cum solo sit opus igne, cuius ministerium expeditissimum: contrà, operosa fit vasorum administratio, quibus ad elixandum indigemus. an quia assa caro salubrior? non negarem tamen aliquando priscos vsos elixis carnibus, quæ viliores, quibus profestis vescerentur diebus. Ita Eustathius inducit, Heroas Homericos elixis vescentes carnibus, sed præcipuè assis, & plerunquè; nunquam piscibus, qui delicatorum erat cibus, & difficilis paratu; nec multi, aut

Publicè edendi causæ tres 1. Visceratio.

2. Sacra publica.

3 Epulum publicum.

Prisci an assis carnibus vsi.

Heroum mensæ nulli pisces, aut carnes elixæ.

aut boni nutrimenti.

Quandò verò primùm Athletæ carnibus vesci cœperint, refert Pausanias in Eliacis Posterioribus *Primùm Stymphalium carnibus vesci cœpisse ferunt, cum Athletæ ante ipsum caseo è fiscellis alerentur.*

Piscibus cur heroes non vescerentur.

Ad famem auerruncandam, morem priscum reperio non indignum, qui sciatur: hic dicebatur, *Bulimi expulsio*, in Plutarchi Symp. VI. Q. VIII. *Quod Archon in publico reliquorum quiuis domi sua peragit, vocatur autem Bulimi expulsio, & seruorum aliquem viticeis verberantes ferulis per fores eyciunt, additis his verbis, Foras Bulimum, intrò diuitias, & sanitatem.*

Athletarum cibus. Bulimi expulsio quid.

Bulimum ego iam diu detestatus diuitias, & sanitatem tibi precatus ex animo te Buleutam voueo maiorum gentium. talem tui natales, virtutes tuæ sibi vendicant. talem Barberina purpura agnoscit, ad aures q; suas asciuit Dicæodotem. *Nec finis ingenium nobilitate premi.* Quare prius lusciniolæ desuat sua cantio, quàm tibi benignitas, tàm tibi ingenita quàm esse genitum, naturæ. Hæc ego (vt cum Senecâ finiam) non multis, sed tibi; satis enim magnum alter alteri theatrum sumus. Romáque tibi non satis; sed Orbis vniuersus, in Famæ Amphitheatro, Probitatis, Virtutisq; tuæ plausus referet æternùm.

POLYMATHIÆ

LIBERI SECVNDI

FINIS.

Laus Deo B. Q. V. M.

INDEX

Verborum, Prouerbiorum, Formularum.

Amal-

Digi-

G

H

Heli-

Index verborum, & Prouerbiorum.

Man.

P

Pharos

Stipu-

IN

INDEX

RERUM, ET RITUUM

EX POLYMATHIA

Arcu-

circes

cl sis

coro-

conui-

cyrosi-

Ephori

Faui-

In-

L.

pro-

Roma-

salu-

Yyy ser-

Tha-

Ve-

Vitam

Vota

Index hic geminus tumultuariò consarcinatus, Polymathiæ, & Philologiæ studiosis a nobilissimo Veneto auctoris alumno ad Eulogiam comparandam, si arriserit, illius industriæ acceptum feras. Salue.

AVCTORES IN OPERE CITATI.

Ælianus
Aemilius Probus
Afranius
Alciatus
Alex. ab Alex.
Aeschines
Apuleius
Athenæus
Appianus
Aristoteles
Apicius
Aetius
Ausonius
Aristophanes
Arnobius
Aurelius Victor
Apollonius
Altisidorensis
D. Augustinus
Alexis
Ananius
Antiphanes
Artemidorus
Aesopus
D. Ambrosius
Asconius
Antiphanes
Archilochus
Alceus

B

Beroaldus
Budæus
Brodæus
Baysius

Index Auctorum.

Phi-

F I N I S.